

ZELÂL

Yeniden Doğuş

Mehdi Zana

YASAM ve ANILAR

Mehdi Zana

ZELÂL

Yeniden Doğuş

YAŞAM VE ANILAR

Kürdistan'da Bir Volkan

İsmail Beşikçi

Mehdi Zana'yı 1967 yılından beri, daha doğrusu Doğu Mitingleri günlerinden beri tanıyorum. O sırada, Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'ndeydim. Mehdi, Silvan'da terzilik yapıyordu, Niyazi Usta'yla (Tatlıcı) birlikte çalışıyordu. Mehdi, Niyazi Usta'nın çırağıydı, mesleğinde ilerledi, o da usta oldu. Türkiye İşçi Partisi (TİP)'in, 1963 yılında, Silvan'da kurulması sırasında Mehdi'nin çok büyük emeği geçmişti.

Mehdi, tanıdığım günden beri bende hep, bir volkan izlenimi bıraktı. Mehdi, bir volkan gibiydi, son derece dinamikti, devamlı hareket halindeydi. Otururken bile kıpır kıpırdı. Hem elindeki dikişi diker, hem de konuşurdu, Silvan, Batman, Diyarbakır, Siverek, Doğubeyazıt... gezinip dururdu.

Mehdi'nin çok yoğun bir ajitasyon gücü vardı, özellikle kalabalıklar karşısında çok etkili konuşurdu. Hitabeti, coşkulu, hareketli ve düzgündü. Kürtçe konuşurdu. Kürtçe hitabetin, kitleleri ajite etmede çok etkili olduğu biliniyor.

Mehdi Zana'nın 1967 yılında "Doğu Mitingleri"nin örgütlenmesinde çok büyük rolü olmuştu. Çeşitli şehirlerde düzenlenen "Doğu Mitingleri"nde kalabalıklara Kürtçe konuşmalar yapmıştı. Bu konuşmalardan dolayı 12 Mart 1971'den önce de hakkında çeşitli yerlerde davalar açılmıştı. "Bölücülük propagandası yapmak", "milli duyguları zayıflatmak", "ırkçılık propagandası yapmak" gibi iddialarla suçlanıyordu. Kürt toplumuna, Kürt diline, Kürt değerlerine yürekten bağlı bir kişiydi. 1960'lar dikkate alındığında bunun ne kadar önemli bir özellik olduğu hemen anlaşılır.

Mehdi bir volkan gibiydi.

TİP'in, 12 Mart rejiminde, girdiği yeni sürecin "volkan"ı biraz söndürdüğünü düşünüyorum. TİP Anayasa Mahkemesi'nde, Kürt sorununu yeteri kadar savunmuyordu...

"Doğu Mitingleri" günlerinden sonra da Mehdi dostla görüşmelerimiz oldu.

1968 yılında Doğubeyazıt'a giderken, Erzurum'a, üniversiteye de uğramıştı. Doğubeyazıt'a tüttün götürüyordu. 1970 yılı Mayıs ayında, Mehdi'yle birlikte Diyarbakır Cezaevi'nde bulunan "Onbirler"i ziyaret etmiştik. "Onbirler" Filistin'den gelirken, 31 Ocak 1970 tarihinde Diyarbakır'da yakalanan ve cezaevine konan Kadir Manga, Alpaslan Özdoğan, Hüseyin İnan, Bahtiyar Emanet, Ali Tenk, Atilla Keskin, Ercan Enç, Teoman Ermete, Tuncer Sumer, Müfit Özdeş ve Hamit Yakut idi. Kadir Manga ve Tuncer Sumer, Erzurum'da, Atatürk Üniversitesi'nde öğrenciydiler. O zaman, Diyarbakır'a Halit Güneş ile beraber gelmiştik. Halit de, Erzurum'da, Atatürk Üniversitesi'nde öğrenciydi. Atatürk Üniversitesi'nden mezun olan ve Diyarbakır Dicle Üniversitesi'nde göreve başlayan Turgay Budak ve Sultan Aslan'ı da ziyaret etmiştik. Mehdi'gil o sırada, işyerlerini Silvan'dan Diyarbakır'a taşımışlardı. Ar-Pasaj'da çalışıyorlardı.

Diyarbakır Cezaevi'nde Mehdi'yle ve Halit'le birlikte "Onbirler"i ziyarete gittiğimizde yanımızda Canip Ağabey de vardı. (Canip Yıldırım) Bu arkadaşlar, Filistin'den 15 kişi çıkmışlar, Urfa'dan giriş yapmışlar, Diyarbakır üzerinden Ankara'ya giderlerken Diyarbakır'da yakalanmışlar. Giyimlerinden-kuşamlarından zaten farklı olduklarını bizzat kendileri ortaya koyuyorlarmış. Buna rağmen 4 arkadaş, yakalanmadan Ankara'ya ulaşmayı başarmış: Mustafa Yalçiner, Ahmet Erdoğan, Yavuz Kaçan, Hüseyin Elmacı.

Ali Tenk grubun en genç olanıydı. 18 yaşından çok küçük olduğu halde, mahkemede, 20 yaşından büyük olduğunu iddia ediyordu... Bahtiyar Emanet, Ali Tenk'in dayısıydı.

Hamit Yakup, İranlı bir öğrenciydi.

Kadirgili, koşuğlardan ayrı bir yerde, İdare bürolarının bulunduğu bölümde, ayrı bir "oda"da tutuyorlardı. "Oda"ya girdiğimizde ilk göze çarpan her tarafın kitap dolu olduğuydu. Ayrı bir kitaplık vardı, fakat, minderlerin üzeri, kilimlerin, sergilerin üzeri kitap doluydu. "Oda"da ranza yoktu, arkadaşlar yer yataklarında yatıyorlardı.

"Oda"da ilk göze çarpan arkadaşlardan biri Hüseyin İnan olmuştu. Hüseyin İnan, pencerenin iç kısmına, dizlerini göğsüne doğru kırarak oturmuş, cezaevinin önünden gelip geçeni seyrediyordu. Cezaevi idaresinin bürolarının bulunduğu yerdeki bu "oda", cezaevinin arka giriş kapısının üst tarafında bulunuyordu. Pencerenin içinde, ufak-tefek yapısından dolayı ancak Hüseyin İnan oturabilirdi. O zaman Ali Tenk de ufak-tefek bir çocuktur.

1969 yılı Temmuz'unda, "Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller" kitabı yayınlanmıştı. ODTÜ'de, Dr. Selim İlkin'in daveti üzerine, bu kitapla ve Kürt toplumunun yapısıyla ilgili bir konferans vermiştim. Hüseyin İnan'ı o konferanstan hatırlıyorum. Konferanstan sonra kendisinin de Kürt ol-

duğunu, Sarızlı olduğunu, fakat o ana kadar bu yönü üzerinde hiç düşünmediğini söylemişti.

1960'lı yılların sonlarında Filistin Kurtuluş Örgütü terörist bir örgüt olarak değerlendiriliyordu. Türk Devleti'nin resmi görüşü böyleydi. 11 Arkadaş Diyarbakır'da yargılanıyordu. Onları en çok ziyaret eden kişilerden biri Yusuf Aslan'dı. Arkadaşlar, duruşmaları sırasında, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün ulusal kurtuluşçu, devrimci bir örgüt olduğunu, bu bakımdan, bu örgütle dayanışmalarının, Filistin Kurtuluş Örgütü saflarında çarpışmalarının çok doğal olduğunu söylüyorlardı.

Yargılamalar sırasında, mahkeme, Dışişleri Bakanlığı'ndan mütalaa istedi. Mahkeme, Dışişleri Bakanlığı'ndan, FKÖ'nün nasıl bir örgüt olduğunu soruyordu.

Dışişleri Bakanlığı verdiği cevapta, FKÖ'nün ulusal kurtuluşçu bir örgüt olduğunu belirtmişti.

Bu mütalaa üzerine arkadaşlar, 1970 yılı Kasım ayı içinde, yani 9 ay kadar yatıktan sonra tahliye edildiler.

O zaman Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil idi.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin FKÖ ile ilgili politikası, FKÖ'yü kavrayışı bu yıllardan sonra değişmeye başladı.

1969-1970 yıllarında, Silvan, Diyarbakır, Batman, Kozluk ve Ergani'de Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO)'nun kurulması sürecinde de Mehdi'nin büyük çabaları olmuştu. Mehdi, o zaman TİP Genel Yönetim Kurulu üyesiydi.

* * *

19 Haziran 1971 günü, Ankara'da, hocam Prof. Dr. İbrahim Yasa'nın odasında oturuyorduk. Bir öğle vaktiydi. Odaya bir Üsteğmen girdi, beni sordu. Küçük bir konuda, kısa bir süre, bilgime başvurmak için kendileriyle birlikte gelmem gerektiğini söyledi. Bir askeri arabayla önce Mamak'taki Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'na, oradan Ankara Merkez Komutanlığı'na, oradan da Emniyet Müdürlüğü'ne gittik. Orada, Diyarbakır-Siirt İleri Sıkıyönetim Komutanlığı'nın emri üzerine tutuklandığımı bildirdiler.

Birkaç gün sonra Diyarbakır'a götürüldüm. Diyarbakır'da önce Emniyet Müdürlüğü'ne, sonra Sıkıyönetim Komutanlığı'na götürüldüm. Daha sonra da Sıkıyönetim Tutukevi'ne teslim edildim. O sırada Sıkıyönetim Tutukevi Seyrantepe'deydi. Sıkıyönetim Tutukevi'nde pek çok arkadaşla birlikte Mehdi'yi ve Niyazi Usta'yı da buldum.

Sıkıyönetim Tutukevi'nde, Dr. Tarık Ziya Ekinci, Dr. Naci Kutlay, Canip Yıldırım, Musa Anter, Av. Yusuf Ziya Ekinci, Mehmet Emin Bozarlan, Edip Karahan, Ferit Şahin, Av. Bahattin Eryılmaz, Dr. Nuri Sarmaşık, Dr. Ahmet Melik,

Dr. İsmet Akgül... oradaydılar. Davut Özcan, Bahri Koçkaya, Cemil Fazla, Rızgo Kangöz Doğu Mitingleri'nde yaptıkları konuşmalardan dolayı orada tutuluyorlardı.

Öğrencilerden Yümnü Budak, Fikret Şahin, Mümtaz Kotan, İbrahim Güçlü, Nusret Kılıçaslan, Sabri Çepik, İhsan Yavuztürk, İhsan Aksoy, Faruk Arak, Ferit Uzun, Zeki Kaya, Nezir Şemikanlı, Ali Beyköylü, İsa Geçit, Hasan Acar oradaydılar. Bunlar Ankara DDKO'na mensup öğrencilerdi. Eğitimlerini, Ankara'da, çeşitli fakültelerde sürdürüyorlardı.

Mümtaz Kotan, İbrahim Güçlü, Sabri Çepik, Nezir Şemikanlı, 1970 yılı Ekim ayında, Ankara'da tutuklanmışlar ve cezaevine konulmuşlardı. Bu arkadaşlar arasında Musa Anter de vardı. Bunlar, 12 Mart'la birlikte, Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'nden, Diyarbakır Sıkıyönetim Tutukevi'ne getirilmişlerdi.

Mehmet Demir ve Sıraç Bilgin de tutukevindeydiler. Sorguda, Mehmet Demir'e Dev-Genç'e ilişkin eylemleri soruluyordu.

Ankara'dan, Diyarbakır'a getirildiğimin ikinci günü giyabi tutuklamanın vicahiye çevrilmesi için, Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Mahkemesi'ne götürdüler. Benimle beraber Yümnü Budak da vardı. Yümnü'yü de İstanbul'dan getirmişler. Tuzla'da, Piyade Okulu'nda yedek subay eğitimi görüyormuş, Askeri üniforması üzerindeydi. Yümnü, bir süre, Ankara DDKO Başkanlığı görevini yürütmüştü. Yümnü'yü daha önce de tanıyordum. Amcaoğullarından Turgay Budak, Erzurum'da, Atatürk Üniversitesi'nde öğrenciydi. O gün Sıkıyönetim Mahkemesi'nde giyabi tutukluluğumuzu vicahiye çevirecek bir yargıç bulunamadı. Bizi Diyarbakır Adliyesi'ne götürdüler. Orada, bir yargıç, gerekli işlemleri yaptı. Yüzüme bakar bakmaz yargıcın Kürt olduğu hemen anlaşılıyordu. Biraz burukluk hissettim.

Sıkıyönetim Tutukevi, 1971 yılı yaz ayları boyunca çok kalabalıktı. Silvan'dan, Diyarbakır'dan, Batman'dan, Ergani'den, Kozluk'tan, Siverek'ten, Mardin'den, Van'dan, Hakkari'den, Siirt'ten, Bitlis'ten, Muş'tan, Ağrı'dan, Erzurum'dan, Kars'tan vs. pek çok arkadaş vardı.

Bahri Evliyaoğlu, Vedat Erkaçmaz, Yusuf Kılıçer, Zeki Bozarıslan, Fikri Müjdecı, Mehmet Gemici, Tahir Keskin, Mehmet Sözen, Akif Işık Silvan'dan getirilmişlerdi. Mustafa Düşenekli Siverek'lidir. Silvan'da TİP ve DDKO saflarında çaba sarfeden Muhterem Biçimli, Mahmut Okutucu ve Abdülkerim Ceylan firardılar. Fakat, onların yerine bir süre Mehmet Biçimli ve Sıraç Okutucu rehine olarak tutuldular.

Ergani'den, Ömer Kan, Abdurrahman Demir, Mehmet Emin Tektaş, Ahmet Özdemir, Halil İbrahim Erbatur, Bekir Erbatur, Mehmet Sıddık Yıldız vardı. Av. Mustafa Subaşı da, Sıkıyönetim Tutukevinde bir süre tutuldu. Abdurrahman Demir o sırada, çok genç bir lise öğrencisiydi ve Ömer Kan'ın yeğeniydi.

Kozluk'tan, Abdülselem Barutçu, Mehmet Şirin Baltaş, İrfan Bozgil, Ahmet

Eren, Hikmet Barutçu, Necmettin Şad, Mola Abdullah Gorsî (Abdullah Begik) getirilmişlerdi. Kozluk'tan getirilenlerin çoğunluğu Mela Gorsî'nin öğrencileriydi.

Batman'dan, Ubeydullah Aydın, Sabri Yıldız, Dr. Ahmet Melik, Dr. Nuri Şarışık, Kasım Kahraman, Ferruh Kurtcebe Ozaner, Mehmet Yıldız dikkati çekiyordu.

Diyarbakır DDKO'dan, Dr. Naci Kutlay, Edip Karahan, Mehdi Zana, Dr. Tarık Ziya Ekinci, matbaacı Nazmi Sönmez, Abdurrahman Uçaman, Abdülhamit Karakoç, Feridun Yazar, Ruşen Aslan, Av. Yusuf Ekinci, Niyazi Tatlıcı vardı.

DDKO dava dosyasında isimleri görülen, bir süre Sıkıyönetim Tutukevi'nde tutulan birkaç arkadaş daha vardı. Ahmet Suat Yıldırım, İbrahim Babaoğlu, Mehmet Emin Değer, Halil İbrahim Bülbül, Abdülkadir Özışıklar, Nadir Yektaş bunlar arasındaydı.

Doğubeyazıt'tan, Av. Bahattin Eryılmaz, Av. Erdoğan Teomete, Mustafa Özbay (Muhtar), Fahir Memo, Cengiz Çamlıbel, Mehmet Çamlıbel, İsa Geçit getirilmişlerdi...

İğdir'dan Mehmet Kalafat, Rahim Bağcı gözaltında tutuluyorlardı, kısa bir süre sonra tutuklandılar.

Kızıltepe'den getirilen arkadaşlar arasında berber Halef, Mehmet Dürer'in li-sede okuyan kardeşi Halim, Mehmet İlhan ve Cemil İlhan kardeşler vardı. Kızıltepe'den Hatı diye çağrılan ruhsal bakımdan bazı sorunları olan bir genç daha vardı.

Erzurum'dan getirilen öğrenciler arasında, bir de Nüket isminde Tıp Fakültesi öğrencisi vardı.

Süleyman Kutlay, İbrahim Kutlay, Av. Tahsin Ekinci, Tahsin Avcı, Zülküf Bilgin, Süleyman Çelik, Abdurrahman Dürre, Fikri Yıldız Gürbüzhan, Şemsi Usta (Ardıcı) gibi arkadaşların da gözetim altında olduklarını, burada 1 ay kadar kaldıklarını, birkaç gün önce tahliye edildiklerini öğrendim.

Diyarbakır'a getirildikten 15 gün kadar sonra, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi davası sanıkları oldukları iddia edilen arkadaşlar getirildiler. Av. Şerafettin Elçi, Sabri Verek, Abdülkadir Öktem, Tahir Öktem, Hurşit Güneş, Hasan Tayfun, Abdi Öner, Ağıt, Haşim... bunlar arasındaydı. Av. Zülküf Şahin ve Musa Anter de bu davanın tutsakları arasında görüyorlardı.

Tutukevinin en yaşlı kişisi Halil Çiftçi'ydi. Siirt'ten getirilmişti. Fikret Otyam'ın Cumhuriyet gazetesinde yayınladığı bir röportaj ihbar kabul edilmiş, 12 Mart'tan önce tutuklanmıştı. Yeğenleriyle birlikte çete teşkil etmekten yargılanıyorlardı. Yeğenlerinden Nadir Çiftçi, daha sonraki yıllarda, Eruh'da belediye başkanlığı yapmıştı. Halil Çiftçi, ayrıca, yukarıda sözü edilen, Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi Davası'na da katılıyordu, bu davadan da yargılanıyordu.

1971 yılının yaz aylarının sonlarına doğru İstanbul DDKO mensubu arkadaşlar da getirildiler. Şakir Elçi, Ali Yılmaz Balkaş, Niyazi Dönmez, Zerruh Vakıf Ahmetoğlu, Mehmet Tüysüz, Sait Pektaş, Cemşit Bilek, Mahmut Fırat, Şehmus Aslan, İbrahim Önen, Ahmet Zeki Okçuoğlu, Agah Uyanık, Tayyar Atacabey, Fesih Şeseoğulları, Ömer Bakal, Eyüp Alacabey bu arkadaşlar arasındaydı.

Nizamettin Barış ve Süleyman Atay bir süre tutuksuz yargıldılar. Duruşmanın sonlarına doğru tutuklandılar.

Diyarbakır'a getirildiğim günlerde Erzurum-Kars Dev-Genç grubu da oradaydı. Atatürk Üniversitesi'nde asistan Naci Gürşin, öğrencilerden Mehmet Metin... Erzurum Şenkaya'dan bir öğretmen ve Süleyman isminde bir amca vardı. İri fizik yapısından dolayı askerler, Dev-Genç sözünün sadece ona uygun olduğunu söylüyorlardı.

1971 Sonbaharında, Ardahan'dan Adil Kurtel, kardeşi Dr. Bedri Kurtel, Av. Kemal Kaya, matbaacı Fevzi Yılmaz, Celep Haluk ve arkadaşları getirildiler. Adil Kurtel, 1965-1969 TİP Kars milletvekiliydi. Av. Kemal Kaya da, Atatürk Üniversitesi'nde öğrenci olan Şener Kaya'nın dayısıydı.

Sıkıyönetim Tutukevi'ne geldiğim günlerde TİP Kars İl Başkanı Hayati Tuncer, kardeşi, fotoğrafçı Kemal Karabulut, TİP Sarıkamış İlçe Başkanı Av. Hüseyin Emil de oradaydılar. Kars bölgesinden Reşat Öktem adında eczacılık yapan, Ramazan isimli doktorluk yapan arkadaşlar daha vardı.

Hayati Tuncer'den sonra, TİP'in Kars İl Başkanlığı'na Ayhan Soysal getirilmişti. Diyarbakır'daki Sıkıyönetim Tutukevi'ne Ayhan Soysal da getirilmişti. TİP içindeki bölünme sürecinde Hayati, Milli Demokratik Devrim (MDD) tezi tarafında yer almıştı.

Sıkıyönetim Tutukevi, Seyrantepe'den, Dicle nehri kıyısındaki askeri kışlaya taşındı.

Sıkıyönetim Tutukevi Seyrantepe'deyken Tıp Fakültesi'nden birkaç öğretim üyesi de kısa bir süre gözaltında tutulmuşlardı. Dr. Çağlar Kıpçak, Dr. Tahir Hatipoğlu, Dr. Muzaffer Sipahioğlu...

Diyarbakır'da, Tıp Fakültesi'nde tahsil gören pek çok öğrenci arkadaş da vardı. Celal Kılıç, İlhan Aslan, Mehmet Can, Mustafa Yurttaşen, Mahmut Kılıç, Şakir Bilge, Ramazan, Cengiz... Bu arkadaşlar, Diyarbakır Dev-Genç davasıyla ilgili olarak tutuluyorlardı.

Yine Seyrantepe'deyken, Karakoçan'dan Osman Aydın ve belediye başkanı Abdülselam Çiçek de bir süre gözaltında tutuldular.

Kurtalan'dan Cemal Akgül ve babası, Batman'dan, Sait Ramanlı ve oğlu Mustafa Ramanlı gözaltına alınanlar arasındaydı. Sait beyin Şükrü Ramanlı adındaki

büyük kardeşi ve Hasan Ramanlı ve Hüseyin Ramanlı adlarındaki küçük kardeşleri de oradaydı. Şükrü beyin gençlere çok büyük sempatisi vardı. Şükrü bey gençlerle sohbet etmekten hoşlanıyordu. Kürtçe konuşuyordu...

1972 Kışında bir akşam Recep Maraşlı ve arkadaşları getirildiler. Recep o zaman lise öğrencisiydi. Bu kişiler arasında, Erzurum'da yayımlanan Hürsöz gazetesinde çalışan bir arkadaş da vardı. Recep'in arkadaşları, kısa bir süre sonra tahliye edildiler.

1972 Kışında, Muhsin Gül, Halit Güneş, Süleyman Aslan getirildiler. Bu arkadaşlar, Atatürk Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinden mezun olmuşlar askerlik yapıyorlardı. Yedek subay okulundan getirilmişlerdi. Yine aynı dönemde Muş'tan öğretmenler, Kazım Babaoğlu, Hüseyin Topbaş, Şener, öğrencileri Çetin Dayıoğlu bunlar arasındaydı.

1971 yılı sonlarında, bir akşam koğuşa Mustafa Kemal Cankurtaran getirildi. Siverek tarafında bir yerde yakalanmış, Diyarbakır Sıkıyönetim Tutukevi'nde birkaç gece tutulduktan sonra Ankara'ya gönderilmişti.

1972 yılında, bahara doğru, Dr. Cüneyt Akalın, Taylan Erten, nişanlısı Kazime getirildiler. Onlarla birlikte Siverek'ten, Tunceli'den pek çok kişi de getirildiler. Bunlar arasında Mehmet Uzun, Mahmut Kiper de vardı. Bunların bir kısmı uzun bir süre sonra, Ankara'ya götürüldü, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nda görülen Şafak Davası'na katıldı. Bayram Yurtççek ve karısı Sabahat da bunlar arasındaydı.

Siverek'ten, bir ara Celal Paydaş ve Av. Serhat Bucak da getirilmişlerdi.

1972 yılı sonlarına doğru, İstanbul DDKO mensubu öğrencilerden Hikmet Bozçalı getirilmişti. Hikmet, İstanbul DDKO Başkanlığı'nı sürdürüyordu. Necmettin Büyükkaya'dan sonra DDKO Başkanlığı'nı Hikmet Bozçalı sürdürmüştü. Necmettin ve Hikmet firardılar. Hikmet firar sonrasında bir müddet Güney'de kalmış, daha sonra kendini gizlemek için Diyarbakır köylerinde çobanlığa başlamıştı. 1972 yılı sonlarında da, pek çok köylüyle birlikte Sıkıyönetim Tutukevi'ne getirilmişti. Bir süre gözaltında tutuldular, kısa zamanda tutuklandılar. Hikmet Bozçalı'nın gelmesiyle Sıkıyönetim Tutukevi'nde önemli bir canlılık yaşanmaya başladı.

* * *

Sıkıyönetim Seyrantepe'deyken ziyaretler çok rahat oluyordu. Soyadı tutması koşulu aranmıyordu. Ziyaretçilerin getirdiği yiyecekler de alınıyordu. Birkaç kere Muhterem Biçimli'nin Laleş'ini de ziyarete getirmişlerdi. Babası firar, amcası tutukevindeydi. Laleş o zaman 8-9 yaşlarında vardı. Arkadaşlar Laleş'ini masanın, sandalyenin üzerine çıkartıyorlar, şiir okutuyorlardı. Laleş, Kürtçe şiirler, şarkılar, marşlar söylüyordu. Arkadaşlar alkışlıyorlardı. Niyazi Usta, Laleş'in masa, sandalye üzerine çıkarılıp şiirler marşlar okutulmasına çok kızırıyordu.

1971'de, "Doğu Duruşmaları"nın, günlük Türk basınına yansıtılmamasına çok dikkat edilirdi. Ankara'daki, İstanbul'daki Sıkıyönetim Mahkemelerinde görülen davalar basın tarafından izlenirdi. Halbuki, basın "Doğu Duruşmaları"nda görülen davaların iddianamelerini bile vermiyordu. Bunun dışında, duruşma salonuna dinleyicilerin alınmaması için de, yerine, zamanına ve kişilere göre önlemler alınıyordu. Benim duruşmalarım da bazen, ancak bir-iki dinleyici olurdu. Örneğin, şimdi avukat olan Mustafa Özen, 1972 yılında, Mayıs ayındaki bir duruşmaya bir arkadaşıyla birlikte gelmişti. Mustafa o zaman Hukuk Fakültesi'nde öğrenciydi... Bazen de savcıların, yargıçların yakınları, çocukları vs. duruşmaları izlerlerdi.

Birgün Mehdi'yle bir sohbet sırasında:

- Mahkemede önemli siyasal savunmalar yapılıyor, fakat bunları hiç kimse duymuyor, basın yok, dinleyici yok, demiştin. Mehdi de:

- Arkadaşlara söyleyelim de izlesinler, demişti.

Mehdi, ziyarete gelen çırağıyla birkaç kişiye haber göndermiş. Ayrıca kendisi de bazı ziyaretçilere söylemiş... "Falanca tarihte Beşikçi'nin duruşması var, siz de izleyin..."

Belirtilen günde duruşmayı izlemek için sadece Mehdi'nin çırağı Mustafa Arı gelmiş. Sıkıyönetim Mahkemesi 7. Kolordu Komutanlığı binasındaydı. Binanın girişinde nöbetçi kulübesi vardı. Kulübedeki nöbetçi astsubay sormuş:

- Neden geldin?

- İsmail Beşikçi'nin duruşmasını izleyeceğim.

"İsmail Beşikçi'nin duruşmasını izleyeceğim" sözü nöbetçi astsubayı çok kızdırmış, öfkelenmiştir.

- İsmail Beşikçi'nin duruşmasını neden izleyeceksin, İsmail Beşikçi kim, akrabaları mı? İsmail Beşikçi'yi nereden tanıyorsun vs. arka arkaya soru sormuş...

Bu öfkeli, hışımlı sorular karşısında, çocuk şaşırmış, biraz da korkmuş.

- Duruşmaları izlemek suç mu, duruşmaları izlemek serbest değil mi, gibi, kem-küm bazı şeyler söylemeye çalışmış... Astsubay daha da hışımlanmış:

- Şimdi ben senin adını Ankara'ya telleyeceğim. İsmail Beşikçi'nin duruşmasını izlemek neymiş görürsün... hadi, fırla buradan, bir daha da, buralarda hiç görünme, yoksa seni çiğnerim, ezerim.

Askerler çırağı kovmuşlar, mahkeme binasına sokmamışlar.

Sıkıyönetim Tutukevi, 1971 yılı sonlarında, Seyrantepe'den, Dicle kıyısındaki

kışlaya taşındı. 1972 yılı kışında, Mehdi ve Niyazi Usta, tutukevinde, arkadaşlara, ufak-tefek bazı şeyler dikmeye başladılar. Bana da bir ceket dikmişlerdi. Ben bu ceketi Sıkıyönetimde ve Adana Cezaevi'ndeyken devamlı giyindim. Kumaşı, kesimi, dikişi çok güzeldi.

Mehdi'yle, 1974 tahliyesinden sonra da ilişkilerimiz sürdü. 1975'de, Türkiye İşçi Partisi'nin ikinci kere kuruluşunda Mehdi yine aktif bir görev aldı. Ankara'ya geldiğinde görüşüyorduk. Ümit Fırat'ın Barış Kitabevi uğrak yeriydi.

1977 yılında, sonbaharda yapılan mahalli idareler seçimleri sırasında, Mehdi, Diyarbakır Belediye Başkanı seçildi. Bu seçimleri ilgiyle izledik. Belediye Başkanlığı dönemini de...

Niyazi Usta kanserdi ve hastalığı 1977'ye gelindiğinde epeyce ilerlemişti. Seçimlerden önce, Çekoslovakya'ya tedaviye gitmesi sözkonusuydu. Bu sırada, Niyazi Usta'yla Ümit'in Barış kitabevinde karşılaştık. Niyazi Usta'yı, uzun zamandan beri, 1973'den beri görmemiştim. Epey zayıflamıştı. Ben yine, yukarıda sözünü ettiğim ceketi giyiyordum. Niyazi Usta bunu farketti. Usta'nın büyük hüzne kapıldığı, karmaşık duygular içinde kaldığı anlaşılıyordu. Bir taraftan hala o elbisenin giyilmiş olmasından duyduğu kıvanç, diğer taraftan, hala onun kullanılıyor olmasının doğurduğu hüznün... Niyazi Usta, herhalde bir yenisinin edinilememiş olduğunu düşünüyordu. Fakat hiçbir şey söylemedi, duygularını, bakışlarıyla, mimikleriyle, dudaklarının hareketleriyle belli ediyordu. Ümit de bunu farketmişti. Niyazi Usta kitabevinden ayrıldığı zaman:

- Usta üzüntülere garkoldu, bu, onu daha da hasta eder, bu ceketi artık değiştirelim, demişti.

* * *

Diyarbakır-Siirt İleri Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından verilen ceza 1973 yılı Mart ayında onaylandı. Cezası onaylananlar Diyarbakır Cezaevi'ne oradan da başka cezaevlerine gönderiliyorlardı.

Mart ayı ortalarında, Halil Ağ'a'yla (Halil Çiftçi) birlikte Diyarbakır Cezaevi'ne sevk edildim. Diyarbakır Cezaevi'nde Halil Ağ'a'yla beraber 4 ay kadar kaldım. Daha sonra, yine her ikimiz de Adana Cezaevi'ne sevk edildik. 1974 Genel Affına kadar orada kaldık.

* * *

Diyarbakır Cezaevi'nde, "Atelye" denen bir koğuşta kalıyordum. Halil Ağ'a'nın öteki koğuşlarda yakınları da vardı. Geldiğimin ikinci günü, yanyana ran-

zalarda yattığımız bir arkadaş, bana kendisini hatırlayıp hatırlamadığımı sordu. Hatırlayamadığımı söyledim. Bunun üzerine bana şunları anlattı:

- Sen, Mehdi Zana ve birkaç kişiyle beraber, Filistin'den gelirken yakalanan 11 kişiyi ziyarete gelmiştin. O zaman idare bana görev vermişti. "Bu siyasileri kimler ziyaret ediyor, ne konuşuyorlar, bunları dikkatle izle, bize bildir" demişti. Onun için sık sık odaya girip çıkıyordum.

Bu anlatımlar üzerine arkadaşları hatırladım, odaya sık sık girip çıktığımı da...

* * *

Diyarbakır Cezaevi'ne Halil Ağa ve benden önce, Turan öğretmen gönderilmişti. O da atelye koğuşunda kalıyordu. Bismil'den Ertan beyle beraber. Biz de bu gruba katıldık.

Turan hoca da bölücülük propagandası yapmaktan yargılanmıştı. Lice'de ortaokulda öğretmenlik yapıyordu.

1973 yaz aylarında, Diyarbakır Cezaevi'nde kaldığım sırada, Mehdi'nin kardeşleri bizi sık sık ziyarete geldiler. Birsen, Şükran.

1974 tahliyesinden sonra, dostumuz Halil'le Şükran evlendiler. Şimdi boyları kendi boylarını aşmış çocukları var...

Birkaç kere de Hikmet Bozçalı'nın şimdi rahmetli olan babası ziyarete geldi. Bize Şeyh Said ayaklanmasını anlatmıştı. Ailenin ayaklanmaya katıldığını vurguluyordu. Silvan'dan, Lice'den, Siverek'ten pek çok ziyaretçi geliyordu. Yümnü'nün babası Hüsnü amca, İbrahim Kutlay... Mehdi dostumuzun çıkarları, kalfaları...

* * *

Değerli insan Behçet Cantürk'le ilk defa, 1973 yılı yaz aylarında Diyarbakır Cezaevi'nde karşılaştım. O zaman Behçet arkadaş CHP Diyarbakır Gençlik Kol-ları Başkanı'ydı. Cezaevinde, Behçet Cantürk'ün ailesinden kalabalık bir grup vardı. Kanımca bir cinayetle dolay tutuklanmışlardı.

Behçet arkadaşımızın Halil Ağa'ya çok saygılı davranması bende çok hoş duygular yarattı. Halil Ağa'yı gördüğü zaman ayağa kalkar, yer gösterirdi. Bu saygı, bu hayranlık, sadece, Halil Ağa'nın yaşına karşı değildi. Halil Ağa'nın düşüncesi ve eylemi de genç insanları etkiliyordu veya ben böyle düşünüyordum

Halil Ağa, devamlı Kürtçe konuşuyordu. Özellikle, siyasal olmayan nedenlerden dolayı cezaevine düşmüş olan Kürt gençleri, Halil Ağa'yı bu tutumundan dolayı biraz küçümserlerdi. O'nun siyasal bir suçtan dolayı yar-

gılanmasına ve cezalandırılmasına pek anlam veremiyorlardı. "Siyasi" olmak hep gençlerin işiydi... Bu bakımlardan, Behçet arkadaşımızın Halil Ağa'ya olan ilgisi, sevgisi, saygısı beni çok etkilemişti.

Halil Ağa, Behçet Cantürk'e hep gençlik günlerini, babası Yakup Ağa'yla birlikte yaptıkları baskınları anlatıyordu.

Halil Ağa, yeğenleriyle birlikte TCK 168'den yargılanmış ve mahkum edilmişti. KDP'ye sempatisi vardı. KDP'nin eylemlerini ilgiyle izlerdi.

Halil Ağa'nın Mela Mustafa Barzani'ye derin bir saygısı ve hayranlığı vardı. "15 Ağustos atılımı"nın gerçekleştiği gün Halil Ağa hastaydı, evinde yatıyordu. Birkaç gün sonra öldü. Öldüğünde, çok mutlu olduğunu, etrafındaki yeğenlerine duyurabiliyordu.

Halil Ağa Eruh'luydu.

"Beşikçi'nin Dökümanları Ne Oldu?"

Cezaevine ve tutukevine düşen insanlar için küçük çapta da olsa arşiv çalışması yapmak vazgeçilmez bir tutku oluyor. Bu, daha çok gazete kupürlerini toplamak biçiminde kendini gösteriyor. Kitap ve dergi yasaklarının sık sık gündeme gelebildiği bir yerde elinizin altındakileri de korumaya çalışıyorsunuz. Cezaevinde toplayabildiğiniz yazılar, belgeler, daha çok, o günün koşullarıyla ilgili oluyor. Yazılar, haberler, savunmalarda kullanılabilir. Öte yandan, iddianameler, savunmalar, mahkeme kararları, temyiz dilekçesi, duruşmaya ait çeşitli belgeler, dosyalardan fotokopiyle çıkarılmış belgeler, arşivin önemli bir bölümünü oluşturuyor... Duruşmanın çeşitli safhalarında bu belgeler de kullanılıyor.

Cezaevlerinde ve tutukevlerinde mevcut arşivi korumak, arşiv oluşturmaktan daha zor oluyor. Bunu korumak için epeyce çaba harcıyorsunuz. Arşiv, zaman zaman da, özellikle çok sert, çok ağır operasyonlar karşısında hareket kabiliyetini de engelliyor. Bazen de arşivin tümüne el konuyor. Yakılıyor, yırtılıyor, sulara, çamurlara atılıyor... Arşivden tümüyle mahrum kalıyorsunuz.

Gerek sıkıyönetim koşullarında, gerek sıkıyönetimsiz koşullarda, arşiv operasyonlarının, güvenlik aramalarının önemli bir hedefi olmuştur. Arşivi kullanılabilir, yararlanılabilir olmaktan çıkarmak için her şey yapılmıştır.

12 Mart rejiminde, Diyarbakır Sıkıyönetim Tutukevi'nde, arşiv oluşturabilmek mümkündü. Özellikle iddianameleri, savunmaları, çeşitli dosyalardan alınmış fotokopileri özenle saklıyorduk. Bunun yanında gazetelerden kestiğimiz yazıları, dergileri, kitapları biriktirmeye çalışıyorduk. Hemen hemen Sıkıyönetim Tutukevi'nde olan herkesin, DDKD, KDP, Erzurum-Kars Dev-Genç, Diyarbakır Dev-Genç... gibi davaların iddianamelerini, bu dosyalarda yer alan çeşitli belgeleri saklamaya ça-

lışıyorduk. Arkadaşlar bu belgeleri dikkatle inceliyorlardı. Zaman zaman da, kendi savunmalarında kullanıyorlardı.

Günlük gazeteler, dergiler, kitaplar tutukevine girebiliyordu. Epey birikim sağlanmıştı. Bu, 2 Mart 1973 gününe kadar böyle geldi. Bu tarihte Sıkıyönetim Tutukevinde bir operasyon oldu. Bu operasyonun nedenleri, oluş şekli, sonuçları, Kürt Aydını Üzerine Düşünceler kitabının baş tarafında anlatılmaya çalışıldı.

Bu operasyon sırasında, arşivin tümüne el kondu. Gazete kupürleri, dergiler, kitaplar yırtıldı, yakıldı, çamurlara atıldı. İddianamelere, savunmalara, mahkeme belgelerinin tümüne, dosyalardan çıkarılmış bütün belgelere, fotokopilere el kondu. Koğuştta, kitap, gazete, kağıt, kalem adına hiçbir şey bırakılmadı. Bu arada, gazocağı, çaydanlık, bardak, tabak, çatal-kaşık gibi araç-gereçlere de el kondu. Herşey, havalandırmanın ortasına, çamurun, suların içine yığıldı. Askerler, komutanları, herşeyi, özellikle, kitapları, dosyaları ayaklarıyla çiğniyorlardı, tepikliyorlardı.

Ağır bir operasyonla karşılaşmıştık. Üstelik 40 kadar kişiyi de "elebaşı" diyerek hücrelere koydular. Ben de onlar içindeydim. Hücreye konulur konulmaz, arşivin, mahkeme dosyalarının peşine düştüm. Fakat ilk günlerde, askerlerle konuşmak mümkün olmuyordu. Bu tür istekleri hiç dinlemiyorlardı. Sadece, tuvalete nasıl gidileceğı, hücrelerde nasıl yatılacağı, yüksek sesle konuşulmayacağı gibi konularda sık sık emirler veriyorlardı...

Gerginlik, 5-6 gün sonra biraz azalmaya başladı. Arşivi geri alabilmek için çok çabaladım. Mehdi dostumuza da haber gönderme fırsatı buldum. O, koğuştta kalmıştı. O da koğuştta benim arşivi, belgeleri toplamaya başladı. Tutukevi yöneticilerine, sık sık, "Beşikçi'nin belgeleri ne oldu, onları geri verin, ayıptır..." diyormuş.

Yukarıda da belirttiğim gibi Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından verilen ceza onaylandı. Diyarbakır Cezaevi'ne gideceğim söylendi. Bunun için hazırlık yapmam istendi. Kanun yollarını kullanmaya devam edeceğimi, idarenin el koyduğu dosyalarımı almadan bir yere gitmeyeceğimi söyledim.

Birgün sabahleyin bir asker hücreye geldi. Beni idare binasına götürdü. Sıkıyönetim Tutukevi müdürü etrafındaki subaylara dönerek, "Beşikçi'nin evraklarını verin. Mehdi Zana'nın çenesinden de kurtuluruz, durmadan, bize, Beşikçi'nin evrakını soruyor, ayıptır diyor" dedi... Bir subay beni bir depoya götürdü. Zemin çamurlu. Her tarafta su birikintileri var. Bizim arşivimiz, eşyalarımız oraya atılmış. Herşey karmakarışık. Çamur, ıslak, yırtık, yanmış, yakılmış. Kitaplardan, arşivden geriye kalanlar parça parça. Yiyecekler, giyecekler, gazeteler, kütüphaneler hep birbirine karışmış. Onları kurtarmak mümkün değil. Mahkeme belgelerinin yer aldığı dosyaları da bulamadım.

Aradıklarımın pek azını bulabildim.

Halil Ağa'nın cezası da aynı günlerde onaylandı. Diyarbakır Cezaevi'ne de beraber sevkedildik.

Buna rağmen, arşivin, dosyaların peşini bırakmadım. Mehdi dostumuz da bırakmadı. Diyarbakır Cezaevi'nden de sıkıyönetim komutanlığı savcılığına, tutukevi müdürlüğüne dilekçeler yazdım. Mehdi de "Beşikçi'nin belgelerine ne oldu, bir sonuç alınacak mı, incelemeler bitmedi mi?" gibi sorularını sürdürüyordu... Bir keresinde beni, Diyarbakır Cezaevi'nden alıp sıkıyönetim savcılığına götürdüler. Orada da bir depoya gittik. Oradaki eşyalar daha düzgün istiflenmişti. Aradığım hiçbir şeyi orada da bulamadım.

Bir görevli, bir ara kaş göz arasında, "dilekçeler yazıyorsun, buralara gelip gidiyorsun, aradıklarımızın çoğu yakıldı, yok edildi" dedi. Bir görevli de, "istersen şurada duran kitaplardan, belgelerden alabilirsin..." dedi. Onlar da arkadaşlara ait kitaplar, belgelerdi... Hiçbiri de kullanılabilir bir durumda değildi.

Halil Ağa'yla birlikte, Diyarbakır Cezaevi'nden Adana Cezaevi'ne sevkedildik. Ben yine de Mehdi'nin, arkadaşların, bu arşivle, dosyalarla ilgilenmesini istiyordum. Mehdi dost, tutukevi yöneticilerine, uzun süre "Beşikçi'nin dokümanlarının akıbeti..." konularında sorular sordu. Mehdi'nin bu konularda, bana yazılmış pek çok mektubu var...

Bütün bunlara rağmen, bu arşivden çok az bir bölümünü kurtarabildik...

* * *

12 Eylül döneminde Sakarya Cezaevi'nde idim. Mehdi o zaman Diyarbakır Belediye Başkanı'ydı. 12 Eylül'ün ilk günlerinde, belediyeye otobüs sağlamak için Fransa'daydı. Fransa'daki bazı belediyeler Diyarbakır Belediyesi'yle dayanışma örgütlemeye çalışıyorlardı.

Mehdi, 1980'in Ekim'inde, Türkiye'ye girişte otobüslerle birlikte gözaltına alındı. Otobüslerde "Hür Kürdistan otobüsleri" yazısı varmış... Bu konuda, Diyarbakır Sıkıyönetim Komutanlığı bildiri yayınlamıştı. Gazeteler haber olarak bu bildirimleri yayınlıyorlardı.

Mehdi "vahşet dönemi"nde Diyarbakır zindanındaydı. Vahşetin önemli tanıklarındandır. "Bekle Diyarbakır", "Vahşetin Günlüğü" gibi kitaplarıyla bu tanıklığı belgelemiştir. Zulümkar ve işkenceci devletin yargılanması konusunda önemli iddianamelerdir...

* * *

1993 yılında Mayıs ayında, Ünsal'la beraber sabahleyin Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne gidiyorduk. Uzaktan Mehdi'yi farkettilik. Adliye binası etrafında birşeyler aranıyordu. Hemen yanına ulaştık, DGM'yi arıyormuş.

- Hem Kürtsün, hem de DGM'yi bile bilmiyorsun... diye takılmıştık.

Mehdi'nin de duruşması varmış. Ankara DGM'ye ilk defa geliyormuş.

Duruşma salonuna önce Mehdi alındı. Biz de dinleyiciler bölümünde iddik...

İstanbul DGM'den talimatla ifadesi isteniyormuş. İddianamede, "... İstanbul'da, 1991 yılı Mayıs ayında, Açık Hava Tiyatrosu'nda düzenlenen bir gecede "Biji Kürdistan" dediği iddia ediliyordu. Yargıç, Mehdi'ye iddialar karşısında ne diyeceğini sordu. Mehdi, sakin, fakat kararlı ve yüksek bir sesle şöyle dedi:

- O zaman söyleyip söylemediğimi hatırlamıyorum, söylemediysem hal-kımdan özür diliyorum. Fakat şimdi söylüyorum: "Biji Kürdistan, Biji Kürdistan..."

Mehdi'nin bu tutumu karşısında, yargıçlar hem çok şaşırdılar, hem de rahatsız oldular.

Bu, Kürtlerin Güney Kürdistan'dan sürgün edilmeleriyle ilgili bir geceydi, Kürtlerle dayanışma gecesi idi...

Mehdi dostun en önemli yönlerinden biri de 1980'lerin sonunda ve 1990'lı yılların başlarında, Diyarbakır, Eskişehir ve Aydın'da, Ağır Ceza Mahkemelerinde Kürtçe savunmalar yapmış olmasıdır. Daha önceki çeşitli yazılarda, bu dikkate değer tutum ve davranış da incelenmeye çalışılmıştı.

* * *

12 Mart döneminde, Mehdi'yle Diyarbakır Cezaevi'nde iddik. 12 Eylül döneminde, ayrı ayrı cezaevlerinde tutulduk. 1990'lı yılların ortalarında, yine aynı cezaevinde iddik. Şimdi, Demokrasi Partisi Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana da burada. Leyla, 1980'li yıllarda, nizamiye kapılarında, karakollarda, cezaevi görüşlerinde, insan hakları derneklerinde politikleşti. Genç yaşta anne oldu. Ronay ve Ruken, Mehdi cezaevindeyken büyüdüler. Görüş günlerinde, zaman zaman, nizamiye ve karakol görevlileriyle yapılan tartışmalar sonunda Leyla da gözaltına alındı, tutuklandı. Mehdi'yle birlikte aynı cezaevinde kaldı. Yeni Ülke gazetesinde muhabirlik yaptı. Geniş Kürt halk yığınlarıyla organik bağları vardı. 1991'de, Ekim ayında genel seçimlerde Diyarbakır milletvekili seçildi. Şimdi, Leyla ve bazı Demokrasi Partisi milletvekilleriyle birlikte aynı cezaevinde iddik.

İnsanlar, aynı davanın sürdürücüsü oldukları zaman, yürek birliği içinde oldukları zaman, çeşitli mekanlarda, bu arada cezaevlerinde karşılaşmaları çok doğaldır.

* * *

Leyla milletvekilliği döneminde özellikle kontrgerillanın önemli bir hedefiydi. Bunu, zaman zaman yüzüne karşı da söylüyorlardı. Mehmet Sincar'ın cenaze töreni sırasında, Kızıltepe'de kontrgerillanın bu tutumu açık bir şekilde sergilendi.

1993 yılı Nisan ayında, İstanbul'da Mezopotamya Kültür Merkezi'ndeydik. Akşam arabayla Ankara'ya dönecektik. Akşama doğru Mehdi ve Leyla da Mezopotamya Kültür Merkezi'ne geldiler. Akşam Ankara'ya arabayla döneceğimizi öğrenince, Leyla da bizimle gelmek istedi. "Meclis çalışmaları var, Ankara'ya dönmem lazım. Uçakla geliş gidiş zor oluyor, bir yığın takibatla karşı karşıya kalıyorum" dedi. Mehdi bir süre daha İstanbul'da kalmayı düşünüyordu...

Önce Behçet Cantürk'ün Bağdat Caddesi'ndeki evine uğrayacaktık. O günlerde Behçet bir yakınını kaybetmişti, başsağlığı dileyecektik.

MKM'den akşam alacakaranlıkta çıktık. Araba arka sokakta duruyordu. Arabaya binerken Mehdi, izlendiklerini söyledi. "Bugün bizi izleyenler yine burada" dedi. Biz arabayla hareket ettiğimiz zaman onların da hareket ettiğini söyledi.

Yolu ben biliyordum, çevre yolundan Boğaziçi Köprüsü'ne ulaşacaktık. Okmeydanı'nda yolu şaşırdık, çevre yolundan ayrılıp Dolapdere'ye girmişiz... Bu şaşkınlık, bizi o akşam takibattan kurtarmıştı. Mehdi, "Leyla'yı bugünlerde çok sıkı bir şekilde takip ediyorlar" demişti.

Ankara, Temmuz 1995

Bugün 13 Mayıs 1994, Sait Dicle'yle evden çıktık. Oran'dan Çankaya'ya doğru geliyoruz. Sait direksiyonda, sohbetle dalmışız, kızım Ruken'in yarınki doğum günü hazırlığını konuşuyoruz.

Yıldız'daki benzinciye vardığımızda, arabanın biri aceleyle önümüze geçti, neredeyse çarpışacağız, durdu. Biz de durduk. Sait kızarak, hemen arabadan indi, hatalı olduklarını söyleyecek, niçin önümüze geçtiklerini soracaktı ki, onlar önce davrandı, bize doğru yürüyüp arabanın etrafını sardılar. İki kişi, kendileriyle emniyete gitmemiz gerektiğini söyledi. İki araba daha etrafımızı kuşattı. Sivil giyimliyidiler, çok telaşlı bir halleri vardı. Kimsiniz dediğimde, biz polisiz cevabını verdiler. İnanmıyorum, sizinle gelmeyeceğim dememle birlikte üzerime çullandılar. Beni arabalarına çekmeye çalışıyorlardı. Durun, hüviyetinizi gösterin, ben sizin polis olup olmadığınızı nereden bileyim dedim. Biri, hüviyetini çıkardı, parmakları ile isim ve diğer bilgilerin olduğu kısmı saklayarak sadece ayyıldız kısmını gösterdi. Aç göreyim diyorum, yanaştırmıyor. Bu arada çekişip itişmemiz devam ediyor. Halk başımıza birikmeye başladı. Şu benzinlikte hesabım var, ödeyeyim sonra gidelim diyorum, nafile. Aslında onları geniş ve nispeten daha kalabalık bir yere çekip zaman kazanmaya çalışmak istiyorum. Kafamdan binbir olasılık geçiyor. Trafik polisleri geldi, yol ortasındaki bu gürültü nedir diye sordular. İsmimi vererek bu adamlara müdahale etmelerini istedim. Memur bize baktı, hiç sesini çıkarmadı. Biraz daha cebelleşmeden sonra beni arabalarına aldılar, Sait'e de arabasıyla kendilerini izlemesini söylediler. Yolda polis olduklarını anladım. Madem polistiniz, niçin beni evden almadınız da, yol kesmeye kalktınız, niye böyle çirkin pozisyonlara giriyorsunuz dedim. Biri, milletvekili lojmanlarına girmek yasaktır, dedi. Şimdiye kadar beni mahkemeye götürmek için dört sefer gelip aldınız, yasak değildi de yasak olduğu yeni mi aklınıza geldi dedim. Sonra da sürdürdüm: Siz kasten bu pozisyonu yaratıp, olaya başka görünüm vermeye çalıştınız, kabahat sizde değil, size emir verenlerde. Mahkeme ve savcılar kaçmadığımı biliyorlar, her ay duruşmalarım var, onları ihmal etmediğimi biliyorlar, bunda kasıt var dediğim de,

ekip şefi, üç gündür sizi izleme emri almıştık dedi. Nerelere gidip geldiğinizi, akşam evden çıkıp spor yaptığınızı biliyoruz. Sürekli sizi izliyorduk. Tutuklanmanızla ilgili karar demin geldi. Lojmanların kapısında çıkışımızı bekledik. Çıktığınızda yine izlemeye başladık, burasını uygun bulduk durdurduk. Onlarla bir sorunum olmadığını, bunun hesabını savcıya soracağımı söyledim. Sağımdaki şişman polis, üstünüzde tabanca var mı diye sordu. Yok dedim. Ya öyle mi, biz biraz da silah olabileceğini hesaba katarak bütün bu tedbirlere başvurduk, dedi. Araba dar, aralarında sıkışmışım, ter beni zorluyor. Sait'i merak ediyorum. Onu da gözaltına alırlarsa rezalet, evlerinde kimse yok. Hatip cezaevinde. Ya kaybolduğu haberi yayılırsa, endişeler ortalığı velveleye verir. Bari ikimizi aynı yere götürseler diye düşünüyorum. DGM önüne geldik. Pek çok polis otosu var. İndik. Ben arkadan gelen arabalara bakarken, polisin biri farketti ve onu Kızılay'da bıraktıklarını söyledi. Sait'ten yana çok rahatladım, ayaklarım havada gidiyorum. İki görevli bana yaklaştı, koluma girecekler diye tedirginleştim, iyice yanaştıklarında, bakın dedim, koluma giderseniz gelmem ve de zorluk çıkarırım. Ne bu, gelin götürür gibi kola giriyorsunuz, kaçan mı var? Neyse ki anlayış gösterdiler. 12 Eylül faşizmi döneminde de, duruşmalara ya da hastanelere gidip gelirken kızardım bu kola girme meselesine, bir iki olaydan sonra koluma girmekten vazgeçmişlerdi. DGM girişinde, her zaman hüviyet isterler, ama bu sefer polisin göz kırpması yeterli oldu. Savcılık kapısındaki banka oturduk. Savcıya haber vermeye gittiler. Bir sürü insan gidiyor geliyor, onlara bakıyoruz. Tek kelime etmiyoruz. Yarım saat sonra Emniyet Müdürlüğü'ne gideceğimiz söylendi. Kalktık arabalara bindik. Emniyet Müdürlüğü'nün kapısına vardığımızda telsizdeki aponstan arka tarafa gitmemiz istendi. Bir yandan gidiyoruz, bir yandan olabilecekleri düşünüyorum. Beni nereye götürüyorlar, orada neyle karşılaşacağım? Derken Emniyet Müdürlüğü'ndeki iki katlı blokların alt katına girdik. Tamam hücrelere gidiyorum, dedim kendi kendime. Büro tipi bir odada iki polis oturuyordu. Bana hiç de iyi bakmıyorlar. Beni tanıdıklarını anladım. Arama ve cep boşaltmadan sonra, beni bir hücreye götürdüler. Kapı kapandı. Çoktandır bu demir kapıların sesini duymamıştım. İşte yine başladı. Biraz etrafıma bakındım. Bugün cuma, herhalde pazartesiye kadar burdayım diye içimden geçirdim. Üstümde 13 bin lira var. Evle itibat mümkün değil. Neyse ki açlık grevleri bizi aç kalmaya alıştırmış. Tavana bakıyorum, çalışmayan bir aspiratör asılı. Yatak dağınık, kirli ve pis kokuyor. İki battaniye var. Yine de 12 Eylül dönemine göre Hilton sayılır. Elimi uzattım iki adet Eti-Puf bisküvi, şiltenin üstünde duruyor. Bu da nesi? Aldım ayakucuna bıraktım. Duvardaki sıvalar yeni gibi. Henüz çizik filan yok üstünde. Genellikle hücrelerin hepsinde, çizgiler veya orda kalanların imzası, ya da örgütlerinin ismi filan gibi işaretler bulunur. Tabii bizim Silvan'daki cami tuvaletlerinin kapısı daha başkadır. Orada tuvalete oturduğun zaman,

duvar gazetesi gibi tarihini, kültürünü okuyabilirsin. Etrafa bakıyorum, biraz E-Tipi cezaevlerinin hücrelerine benziyor. Diyarbakır Cezaevi dönemindeki hücre yaşıntım gözlerimin önüne geldi. Beraber olduğum arkadaşlar, işkence çılgınlıkları, küfürler, hakaretler, ölen gençlerimiz, aç susuz günler... Şöyle bir oh çektim, galiba bu yaşamdan kurtulamayacağım. Voltaya devam diyerek, gidip gelmeye başladım.

Evet, nerden nereye. Sevgili kızım Ruken'in doğum günü hazırlığımı, daha sonra Sigorta Hastanesi'nde ameliyat olan Nuri Sınır arkadaşı ziyarete gitmeyi düşünerek çıkmıştık evden. Yarın 14 Mayıs. Kızımın doğum gününde ben burada, annesi cezaevinde olacak demek. Üstelik annesine çok düşkün. 12 Eylül'de ben cezaevine girdikten hemen sonra dünyaya gelmişti Ruken. Cezaevinden çıktığımda 11 yaşına basmıştı. Sürekli bana karşı davranışlarını izliyordum. Öyle ya hiç ilgilenememiştım onunla. Leyla hem annelik hem babalık yapmıştı. Ona çok düşkündü. Şimdi ben bu boşluğu doldurmaya çalışıyordum. Tam da doğumgünü hazırlıklarını yapacaktım. Tutuklandığımı duysa kimbilir ne kadar üzülmüdü. Bana vermiş olduğu sipariş listesine bakıyorum, 20 kişilik börek ve doğum günü pastası yazılı. Meyve ve diğer yiyeceklerin seçimini bana bırakmış. Sevgili Ruken'im benim. Bari Bahattin dayısı bu işleri tamamlasa da yokluğumuzu hissettirmese, onu mutlu etse. Bütün bunları düşünürken üzülyorum. Galiba bizim ailenin bir arada olması ve böyle özel günleri beraber geçirmesi mümkün olmayacak. Hücrede gidip geliyorum, yine de bu duruma razı olsunlar diyorum kendi kendime. Baksana, Kürdistan'da insanlar her gün ateş, kan, yıkım, göç, zindan hayatı içinde, ölümle burun buruna. Bugünleri yaşayacağımızı başından biliyorduk. Bu savaş ortamında daha beteri de olabilir, olacak da. Hele son zamanlarda halkın üstüne çöken açlık ve işsizlik hat safhaya vardı. Göçler de. Altı ay önce Diyarbakır Batman civarına gittiğimde, yıkılan evlere, bütün o baskı ve zulme karşı, insanların çektiği zılgıtlar, dayanışmaları, o heyecan ve güzellik, gözlerimi yaşartmıştı. Ama ne olacak akan bunca kan, yıkım, göç. Türk-Kürt kardeşliğinin zedelenmesi? İki halkı bir daha kaynaştırmak mümkün mü, yoksa kopma noktasına mı geldi her şey? Yok etme ve göçle bu sorunu çözeceklerini mi zannediyorlar? Dahası, iki yıl önce bazı köşe yazarlarının dediği gibi, Kürdistan'ı harap ettikten sonra çekilecekler ve ne haliniz varsa görün mü diyecekler? Şimdilik bu ikinci olasılığa ihtimal vermiyorum. Henüz çok erken. Düşünüyorum, nasıl yapsak da iki halkın arasında akan bu kanı durdursak. Bu aşamada çok zor. Talan üzerine kurulmuş bir düzen, bu düzenin çarkı çikaf çevreleri ve şöven zihniyet sahiplerinin elinde, halk bilinçsiz. Esas sıkıntı, ülkemizde günümüz dünyasına uygun devlet adamının olmayışı. Bu sıkıntı Kürtlerde daha çok. Geri kalmışlığın yarattığı olumsuzluk ve birikmiş kızgınlıklar, hepimizi aceleci ve duygusal yapmış, bizi fevri kararlara, yanlışlara it-

miştir. Tıpkı Tansu Çiller'in 14.11.1993 konuşmasında PKK'yi Meclis'ten ben atacağım şeklindeki açıklaması ve sonra da DEP milletvekilleri hakkında alınan yanlış karar gibi. Yanlıştı, çünkü DEP'liler Kürt halkını temsil ediyordu. Dolayısıyla onların şahsında Kürtleri sistemden dışlamakta amaç. Dahası tek yol olarak silahlı mücadeleyi bırakmaktı. Aslında kapalı kapılar ardında Milli Güvenlik Kurulu'nun aldığı bu kararın Tansu Çiller'e uygulanması, yasalara da aykırıydı. Gel gör ki iş Kürtler olunca Türkiye'de yasalar çifte standartlı uygulanır. İç hukuk ve evrensel hukuk kuralları tanınmaz, Anayasaya göre, dokunulmazlıklar Meclis'e geldikten sonra parti gruplarında veya başka yerlerde konuşulamaz, tartışılmaz, görüşülemez. Çiller, ekonomik, siyasal krizi örtbas etmek, liderliğini güçlendirmek, yerel seçimlerde, 1-2 puan oy arttırmak uğruna parlamentoda, TV'de DEP milletvekillerini kimse meclisten atamadı, ben bunu yapacağım diyerek, gözü kararmış biçimde yol aldı. Bu gidişe duyarlı duyarsız herkes seyirci kaldı. İşte bu havayla dokunulmazlıklar parlamentoda oldu bittiye getirildi, kaldırıldı ve henüz yargılanmadan yargısız infazla karşı karşıya gelindi. Dokunulmazlıkların kaldırılmasının bunu yapanların aleyhlerine olacağını, Kürt politikasının önünü açacağını tahmin ediyordum. Memnun olduğum gibi üzgündüm de. Memnuniyetimin nedeni, bu yanlışlarla Kürt gerçeğinin önündeki sahte kardeşlik safsatasını örten perdenin aralanacağıydı. Üzülmemin nedeni ise, Türk ve Kürt halkı arasındaki uçurumun giderek daha da büyümesi tehlikesiydi. Nitekim duyar duymaz Leyla'nın gelmesi için Paris'e telefon ettim. Tedavisi sürmesine rağmen o da gelmekten yana olduğunu söyledi. 27 Şubat'ta onu karşılamak için İstanbul'a gittim. Leyla 16.00 uçağıyla geldi. VIP görevlilerine söylediğimde, yabancı uçak gelişlerinde protokol işlerine karışmadıklarını belirttiler. Hemen Maruf Ataoglu ile dış hatlar gelen yolcu salonuna gittik. Leyla geldi. Doğruca başsağlığı için rahmetli Behçet Cantürk'ün evine taziyeye gittik. Ailesi Hidayet ve çocuklarıyla 21.30'a kadar oturduk orada. Cantürk'ün katledilmesi olayı henüz aydınlanmamıştı, ihtimaller üzerinde yorum yapılıyordu. Hükümetin bilgisiyle, devlet içindeki karanlık güçler tarafından işlenmişti bu cinayet. Daha önce Başbakan Tansu Çiller ve Demirel, açıklamalarında bu olayların olabileceğine yönelik mesajlar vermişlerdi. Behçet öldürülmeden bir süre önce bize misafir olduğunda, eve gelir gelmez, yemin ederim bunlar hepimizi öldürecek, demişti. Devletin Emniyet güçleri tarafından tehdit edildiğini birkaç kez vurgulamıştı. O gece İsmail Beşikçi ve Talat İnanç bizdeydiler. Daha sonra geç saatlerde Savaş Buldan da geldi. Devletin üzerlerindeki baskısını uzun uzadıya anlattılar.

Behçet'i çok eskiden tanıyordum. Çalışkan, işini bilen, yurtsever ve yardımsever bir dosttu. Vurulduğu gün Diyarbakır'daydım. Gece geç saatlerde telefon sesiyle uyandım. Ses Celal Demir'indi. Kemal Bingül ve Zeki Bozalan'la birlikte ol-

duğunu, Behçet'in vurulduğunu, cesedinin Adapazarı civarında bulunduğunu, oraya gitmek üzere yolda olduklarını söyleyince, başımdan aşağı kaynar sular dö-küldü, dondum kaldım.

20 gün önce İstanbul'da görüşmüştük. Ağzındaki puroyu söndürmeye çalı-şıyordu. İçeri sis çökmüş gibiydi. Söndürmeye gerek yok dememle pencereyi açmış ve biraz rahatlamamı sağlamıştı. O gün kendisine dışarı çıkmasını öner-miştim, sadece dinlemişti.

Telefonda, gelişmelerden haberim olsun dedim. Çok geçmeden yine telefon çaldı. Ahizeyi kaldırdım. Celal cenazenin Adapazarı'ndan İstanbul'a getirildiğini, kendilerinin de oraya gittiklerini söyledi. Hasta olduğumu, cenaze ne zaman ve ne-reden kaldırılacaksa beni haberdar etmelerini rica ettim. Sabahleyin Demir Otel'i aradığımda cenazenin ikinci namazından sonra İstanbul Asri mezarlığında def-nedileceğini söylediler. Hastaydım ve yataktaydım. İki üç gün önce Batman'a git-miş, cezaevinde beraber olduğum, ancak çıktıktan sonra şehit düşen bazı ar-kadaşların ailelerine uğramış, bu arada iyice üşütmüştüm. THY'ye telefon edip, saat 14.00 uçağına yer ayırtım. Saat 13.00'de havaalanına gittim. Uçağın mer-divenine adım atar atmaz, arkamdan birilerinin seslendiğini duydum. Döndüm. Po-lisler bana doğru koşuyorlardı. Yine birşeylerin olduğunu tahmin ettim. Polisin biri anons aldıklarını ve onlarla gitmem gerektiğini söyleyince, olur dedim. Meydan Emniyet Amirliği'ne gittik. Ne var? Yine ne oluyor? Beni neden alıkoydunuz de-yince, amir telsiz emri aldıklarını, tutuklanmama ilgili bir karar olduğunu söyledi. Bildiğim kadarıyla böyle bir şey yoktu. Yoksa yeni bir dava mı sözkonusuydu? Şimdi nerden çıkmıştı bu? Amir, ekibin yolda olduğunu, gelince bana gerekli açık-lamayı onların yapacağını söyledi. İsminizi alabilir miyim, dedim. Amir şaşır-dı. Beni yolundan alıkoydunuz, kim olduğunuzu bilmek benim hakkım, dedim. Amir evirip çevirdi. Zorlayınca Meydan Emniyet Amiriyim, işte hüviyetim, dedi. Çı-karıp hüviyetini gösterince, tamam, tamam bu kadar yeter dedim ve adını defterime not ettim. Havaalanında çalışanlardan beni görenler olmuştu. Çevrede dolaşmaya başladılar. Başımın dertte olduğunu anlamışlardı. En azından haber duyulur, ne-reye gittiğimi bilenler olur diye rahatladım. Bir müddet sonra gelen ekip otosuna bindik, Emniyet Müdürlüğü Asayiş Şubesi'ne geldik. Saat 16.00 civarıydı. Olayı sorduğumda, İstanbul DGM'nin hakkımda Bursa'da yaptığım bir konuşmadan do-layı tutuklama emri verdiğini söylediler. Halbuki 4 ay önce Ankara DGM'de ifa-dem alınmış, tutuklanma emri kaldırılmıştı. Bunu hatırlattığımda, hayır bizde İst-anbul DGM'den gelen yazı var dediler. Bütün bunlardan sonra mahkemeye çıkmaktan başka yapacak birşeyin olmadığını anladım. O halde beni mahkemeye çıkarın dedim. Bugün yetişmez, ancak yarın dediler. Tamam, bu gece Em-niyetteyim, bari yakınlarımı arayıp burada olduğumu söyleyeyim, dedim. Olur de-

diler. Telefonu alıp Zeki Doğrul'a nerde olduğumu söyledim ve merak etmemelerini tembih ettim. Ardından beni Emniyet Müdürlüğü'nün alt kattaki hücrelerine indirdiler. Yaşları 9-13 arası altı yedi çocuk vardı içerde. Hepsini yerlerinden ettiler. Beni onların yerine, onları da arka taraftaki hücrelere koydular. Hastayım, üstelik hava da soğuk. İki bankın bulunduğu bu soğuk hücrede nasıl sabahlayacağım? Etrafıma bakıyorum. Gerçi bu yaşamın yabancıları değilim. Neredeyse 30 yıl, bu yaşamla hep dost oldum. Rahmetli Edip Karahan'ın dediği gibi, mevsimlik hırsızlar misali, karakollarda, cezaevi hücrelerinde, mahkemelerde geçti ömrümüz. Yalnız 37 ay hücrelerde yaşamış, üstelik en kötü işkencelere maruz kalmıştım. Ama ne de olsa yaş ilerliyor, koşulların artık beni etkilediğini hissetmemek mümkün değil. Sürekli volta atıyorum. Bir ses... Xalê Mehdi... Xalê Mehdi! (Mehdi Dayı) Döndüm. 10-11 yaşlarında küçük bir çocuk, elinde bir battaniye. Ha bavê Xalo (Ha dayının babası) dememle, Ha ji tere vê, sare (Bu sana, soğuktur) cevabını almam bir oluyor. Ne kadar itiraz ettiysem de dinlemiyor. Bir yandan battaniyeyi parmaklıkların arasından bana doğru itiyor, bir yandan da polislin görüp görmediğine bakıyor. Ne kadar direttiysem de battaniyeyi içeri attı. Ve hemen ayrıldı. O yaşta beni tanıması ve koruma duygusuyla hareket etmesi beni öyle etkiledi ve duygulandırdı ki. Kendimi yargıladım oracıkta. Acaba ben olsaydım, öyle davranır mıydım? Halbuki benim durumum ve yaşantım ondan kat kat iyiydi. Üstümde kaşmir pardösü vardı. Oysa o üstündeki yırtık kazakla neredeyse yarı çıplaktı. Bu olay aynı zamanda, bu halk adam olmaz diyenlere güzel bir cevaptı. Halk budur işte. Yeter ki seni tanınsın, kendi adamı olduğunu bilsin, gerisini kendiliğinden getirir. Yaşam öykümde de belirttiğim gibi, 1965-66'lardaki TİP saflarında çalışmanın önemine de bundan dolayı inanıyordum. Halkın bilinçlenmesi için çalışıyorduk. Halk bilinçlenmeden, en azından halk seni tanımadan, senin onun için kavga verdiğini bilmeden yola çıkarsan, desteksiz kalırsın. Mücadelen akim kalmaya mahkûm olur. Eğer 12 Mart öncesindeki hareketler halkı bilinçlendirmiş olsaydı veya halk meseleyi kavramış olsaydı, 65 devrimci kardeşimiz halk tarafından ihbar edilerek öldürülmezdi. Bu beni hep kemiren bir sorun olmuştur. Bir dönemin bu kahramanları, halkları ve ülkeleri uğruna öldüler. O yıllarda halk bilinçli değildi, bugün halk o önderleri çok iyi anlamış durumda ama artık onlar yok. Kürt halkı tarihinin her döneminde liderlerinin bütün isteklerine destek vermiştir. Hata varsa, bu, öncülerinden kaynaklanmıştır. Kendi hata ve aceleci tavırlarını görmeden, kısa yoldan halkı suçlayıp sorumluluktan sıyrılmaya ya da yanlışlarını başkalarının sırtına yükleme alışkanlıklarından kurtulamıyorlar hâlâ. 1970 yılında Deniz Gezmiş ve arkadaşları Bingöl Tunceli arasındaki dağlarda iken, Diyarbakır veya civar yerlere gelmelerinin sağlanması bana iletildiğinde, halk olaylara vakıf olmadığından dolayı, gelmeleri halinde ya-

kalanabileceklerini hatırlatarak, böyle ağır bir yükü sırtlayamayacağımı söylemiştim. Gerçi idamlarından sonra da zaman zaman, acaba gelselerdi ne olurdu diye çok düşünmüşümdür. Ama zaman, sonucun değişmeyeceğini göstermişti.

Soğuktan voltalarımı yavaş yavaş hızlandırıyorum. Polisler teker teker gelip, bakıp gidiyorlar. Ankara DGM'yi düşünüyorum. Gerçekten kararımı İstanbul'a iletmedi mi, yoksa ilettiler de, İstanbul Diyarbakır'a tutukluluğumun kaldırıldığına dair yazıyı mı göndermedi? Bursa'daki gece gözlerimin önünde. Yıllardır cezaevinde beraber kaldığım, birbirimize hayli emeğimiz geçmiş olan Ali Öztürk geceyi idare ediyor. Halkın coşkusu, orda Kürtçe yaptığım konuşma... Bursa gecesini bir film gibi bir kere daha yaşıyorum. Konuşmaların polis tarafından banda alındığının farkında idim ve dava açılacağını tahmin ediyordum. Konuşmamda suç yoktu ama nazik bir konuya değinmem, devleti harekete geçirmiş olmalıydı. O sıralar Engin Ardıç televizyonda yaptığı bir konuşmada, Kürtleri kastederek, ne yani Kürtler ne istiyor, eğer bizden kopar ayrı bir devlet kurarlarsa, giyecek don bulamazlar, demişti.

Televizyonda yapılan bu yoruma karşı ne Türk halkından ne de Türk aydınlarından bir tepki gelmişti. Oysa bekliyorduk, ama hayal kırıklığına uğradık. Sessiz kalmaları, bu görüşü tasvip ettiklerini gösteriyor diye düşündüm. İşte Bursa gecesinde cevap verme fırsatı doğmuştu:

O halde gidin dedim, çekin ellerinizi yakamızdan! Gidin, Kürdistan'dan gidin! Giyecek don bulamayalım. Yeter ki bizi rahat bırakın. Bırakın don giymeyi, çıplak kalalım. Dünyada ilk çıplaklar devletini biz kuralım. İlk çağlardaki mağara devrinde olduğu gibi, atalarımız gibi yeniden hayvan postlarına bürünelim. Yine de bugünkü yaşantımızdan evladır. İşte böyle demiştim. Salon ayağa kalkmıştı. İşte onları rahatsız eden buydu.

Yalnız Engin Ardıç değil, zaman zaman siyasetçilerden tutun köşe yazarlarına kadar, Kürt halkını ve Kürdistan'ı kastederek, onlardan 5 alıyoruz, 30 harcıyoruz, sırtımızda kamburdurlar, astarı yüzünden pahalıdır, diyenler vardı. Böyle diyerek bizi kandıracaklarını zannediyorlardı herhalde. Oysa onlara sormak gerekiyordu: 1952'den beri, Kürdistan'da, Batman, Şelmo, Adıyaman, Ağveran'da çıkan petrolten kim istifade etmekte? Maden bakır, krom işletmesi, Divriği demir yatakları, Mazıdağı fosfat yatakları, Elbistan, Şırnak kömür yatakları, Türkiye'nin enerji tüketiminin büyük bölümünü karşılamıyor mu? İpek kozaları, tahıl, hayvancılık... Artı 20 milyon Kürt nüfusu pazar değil mi? Şimdi soruyorum, Mustafa Kemal TC'yi kurduğu zaman bir iğne yapabiliyor muydu? O halde Türkiye'nin bugünkü duruma gelmesinde hangi bölgenin etkisi ve katkısı daha büyük olmuştur? Acaba Ege'den elde edilen incir, üzümünden mi, yoksa Karadeniz fındığından, ya da Zonguldak kömüründen mi -başka da birşey yok sanırım- yaratıldı bütün bu zen-

ginlikler? Hem Kürt halkını sömürün, hem de kalkın başa çalın. Kürdistan'dan vergi gelmiyormuş. Siz kimi kandırdığımızı sanıyorsunuz, Kürdistan'daki kaynakları, zenginlikleri götüren şirketler ya da devlet kuruluşları nerede ikamet ediyorlarsa, vergilerini de orda öderler tabii ki. Bu anlayışla gözüaçıklık yaptığımızı sanıyorsunuz ama aldanıyorsunuz. Kaldı ki biz meseleye böyle de yaklaşmıyoruz. Tabii ki her yerde her şey olmaz, bu tabiat olayıdır. İki kardeş bile aynı zeka ve fiziğe sahip olmaz. Babaları bu durumda bir ayırım yapsa doğru olur mu? Birine ötekinden iki lokma eksik verse, diğerine ulan niye sen kardeşin gibi değilsin, bu evde yaşama hakkın yoktur dese, o zaman da çocuk babasına be adam ben mi kendimi yarattım, beni annemle sen dünyaya getirmediniz mi demez mi?

Saat 23.00'e geliyor. Diyarbakır için oldukça geç bir saat sayılır. Gürültü, ayak sesleri, tamam içeri girin bağırışmaları ile 4 bayan 2 erkek, polis refakatinde mal-taya girdiler. Masanın etrafına dizildiler. İsim kaydı, üst araması yapılıyor. Sarışın bayan 26-28'inde, esmeri 20-22 yaşlarında gösteriyor. Kavgaları, tartışmaları devam ediyor. Yaşlı bayan bana baktı baktı ve Mehdi abi (tuyl) sensin! dedi. Başım-la onayladım. Sesini yükseltti, ulan... we em anîn, çima we Mehdi abê anî, qey evder cî yê wî ye?... (hadi bizi getirdiniz, getirmişsiniz, Mehdi abiyi niye getirdiniz, burası onun yeri midir?) Kıpkırmızı oldum, bozulmuştum. Bu patavatsız himaye beni yanlış müdahaleye zorlayabilir, aman polisler farketmesin diye dua ediyorum. Şaşa kalmışım. Alttan alarak onu susturmaya çalışıyorum. Kızların ikisi ona yanaşıp beni soracaklardı ki, evet, evet, Mehdi Zana, benim hemşerimdir, dedi. Aynı zamanda Leyla Zana'nın eşidir. Kızlar kafa sallıyorlar. Tam da bizim Kürtlerin zevkine uygun, balık etindeydiler. Belli ki bizim hemşehri bunları çalıştırıyor. Bu yüzden de ev sahibi durup durup, ben ne bileyim bu pis işlerin içindesin, evi nereden sana kiraya verdim, diye yakınıyor, bağırıp çağırıyordu. Diyarbakır'a olan göç, işsizlik, yatırımların olmayışı halkın üstüne çöken açlık ve sefalet fuhuşu alabil-diğine çoğaltmış. Ama o da doğru dürüst yürümüyor. Ona da para gerek. Nereli olduğunu sorduğumda, Silvan'ın Tirbesipî köyünden Diyarbakır'a geldiklerini söylemesiyle, yeniden gürültü koptu. Polislerle birlikte yeni bir kafile girdi içeri. İçkili oldukları belli. Birisi xıştkçi yani bıçakçı idi. Yılmaz Odabaşı'nın tabiriyle "kırk"tı. Polis onlara bağırıyor, küfür ediyor, ben adamın... canımı sıkmayın, bana Kurê Ahmet (Ahmed'in oğlu) derler, anladınız mı ulan gibilerinden kızıyor, gidip geliyordu. Bir müddet sonra çekip gitti. Gelenlerden birinin kaşının üstü bantlı, bir diğ-erinin gömleği kanlar içindeydi. Yara falan gözükmüyordu ama çok düşünceliydi.

Sabaha karşı polis parmaklıklara yanaştı, Malatyalı olduğunu, sobanın önünde ısınabileceğimi söyledi. Teşekkür ederek reddettim. Başının belaya girmemesi içindi tabii, yoksa soğuktan titriyordum ve ısınmaya çok ihtiyacım vardı. Üstelik volta atmaktan da yorulmuştum. Polis belli ki konuşmak istiyordu. Abi bu olaylar

ne olacak, bu kavganın sonu nereye varacak? diye yakınıyordu. Konuşmak istemiyordum. Kısa keserek Türk halkı Kürdistan'daki baskılara dur deyinceye kadar bu kan, bu yıkım devam edecek dedim. Konuşmalarından Refah Partili olduğu anlaşılıyordu. Sabah 8.00 olmuştu. Polise acıktığımı söyledim, birşeyler alması için para verdim. Yarım litre süt, biraz büskivi... Saat 10.00'da beni DGM'ye götürdüler. Cimşit Bilek ve diğer başka avukatlarla görüştim. Cimşit ilgileneneğini söyledi. İstanbul DGM tutuklanmamın kaldırıldığına dair yazı göndermemiş, belli ki kasten yapmışlar. Bu durumu iyi biliyorum. Siyasi davalarda siyasi kişileri istedikleri zaman içeri almak veya taciz etmek için yedek davalar ve de aksaklıklar yaratırlar. 1991'de cezaevinden çıktığımdan bu yana nerede ne konuşmuş isem, hakkımda dava açılmış. Davaları da bilerek sonuçlandırmıyorlar, amaç insanı istedikleri zaman tutuklayabilmek. İstanbul'a çekilen faksların cevabı geldi. Beni 2 No'lu DGM'ye çıkardılar. Cimşit avukatım olarak girdi. Duruşma başladı. Künyem yazılırken mesleğimi sordu hakim. Kürt halkının hak ve özgürlükleri ile uğraşıyorum dedim. Hakim durakladı. Esas işimi yani mesleğimi sorduğunu söyledi. Evet, evet esas işim budur dedim. Heyet üyeleri birbirlerine baktılar. Başkan dudak bükerek, yaz kızım, işinin Kürt halkının hak ve özgürlükleriyle uğraşmak olduğunu söyledi, dedi.

Daha sonra tutukluluğumuz kaldırılarak salıverildik ama polisler bırakmak istemediler. Efendim, savcılığa gideceğiz, hakkınızda başka bir aramanın olup olmadığını sorduktan sonra bırakacağız, dediler. Gittik. Savcı hakkımda bir raporun olduğunu, Diyarbakır'daki evime gece PKK komutanlarından Şemdin Sakık'ın birkaç gerilla ile geldiğini, kendisinin hasta olduğunu, kapıyı bizzat benim açtığımı, onları eve aldıktan sonra doktorları getirip tedavisini yaptırdığımı söyledi. Bu da nerden çıktı? Ben geçen sene İstanbul Gayrettepe'de gözetim altındayken, bu hususta ifade vermiştim, beni bırakmışlardı. Yani her yakalanışta, başka birşey bulamayınca, sürekli Şemdin Sakık olayı mı karşıma çıkacak? Savcı baktı baktı, tamam, serbestsin dedi. Eve geldim. Ertesi gün uçakla İstanbul'a hareket ettim. Cenaze bir gün önce kaldırılmıştı. Behçet'in kardeşi Nizam Cantürk'ün yanına başsağlığına gittim. Sonra Reşit ile eve giderek Behçet'in hanımı Hidayet ile çocuklarına başsağlığı dilerken, artık kendimi tutamıyordum...

Behçet'i 1969'da tanımıştım. Henüz çok gençti. O günden sonra da ilişkimiz devam etmişti. 12 Mart döneminde ben, Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Tutukevi'ndeyken, Behçet sivil cezaevindeydi. İsmail Beşikçi de 12 Mart'ta bizimle beraber tutukluymdu. Daha sonra cezası kesinleşince, sivil cezaevine nakil edildi. Orada Behçet'i tanır. Behçet'in gençliğine rağmen olgunluğunu ve yurtseverlere olan saygısını Beşikçi her zaman anlatır. Eruhlu Halil Çiftçi'ye olan ilgisi yurtsever oluşundan. 1974'de Behçet de cezaevinden çıkmıştı. Sonra işlerini büyüttü. İs-

tanbul'a taşındı. 1977 Belediye başkanlığı seçiminde beni destekledi. 12 Eylül'de tutuklandım, Behçet de 1983'de tutuklandı. Çok kötü işkence görmüştü. 1988'de Behçet, kardeşi Nizam, Hacı Zeki, Dündar Kılıç, Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Tutukevi'ne getirildiler. Açlık grevinden sonra, ziyaret hakkını almıştık. Birgün avukat görüşünde Behçet'i Dündar'la beraber görmüştüm. Kendi koğuşlarını ziyaret etmemi istediler. 36'nın hücrelerinde iken bizim Zaza Rıza Karadayı ile 3 günlüğüne 7. Koğuşa misafir olarak gittik. Orada bana yaşadıkları işkenceleri anlattılar, onları yapanlar insan olamazdı. İşkencedeyken, onu çırılçıplak askıya asmışlar ve sonra da eşini ve çocuğunu getirmişler. O sahneleri anlatırken alnından ter damlacıkları iniyordu. Yine bir avukat görüşünde karşılaştım, Dündar Kılıç'la oturuyorlardı. Beraberce sohbet dalmıştık, o sırada maltadan PKK'li Mehmet Şener geçiyordu. Mehmet'e seslendim, buyur (Xalo) Dayı, dedi. Mehmet, PKK'nin fahri üye defteri yanında mı dedim. Evet Xalo, dedi. Bak Dündar Kılıç'ların da kaydını yap, getir imzalasınlar, dedim. Bunu söylememle birlikte Dündar'ın yerinden fırlaması bir oldu. Yahu Başkan ne yapıyorsun, tavanlarda alıcı filan var, evimizi yıkmayasınız, diyordu. Behçet gülmekten kırılmıştı. Sonradan Dündar koğuşta Behçet'e, bunlar çok tehlikeli şakalar yapıyorlar, Allah vere de idare duymuş olmaya, demiş.

Behçet tahliye oldu. Ben de aynı sene Kurban Bayramı'nda cezaevi önündeki olaylar nedeniyle Eskişehir'e sürüldüm. Birgün avukatın gelmiş dediler, idareye çağırıldılar. Gittiğimde karşımda Behçet'i gördüm. Nerden böyle diye sorduğumda, Kütahya'da askerlik yaptığını, benim burada olduğumu öğrenince ziyaret etmek istediğini söyledi. Çok sevinmiştim.

Behçet yurtseverliğini yaşamının her alanında sürdürmüş, halkı için istenilen hiçbir fedakârlıkta bulunmaktan geri durmamıştı. Nitekim bu özveriyi önce Kürt Enstitüsü'nün kuruluşunda, ardından da Özgür Gündem'in sahipliğini üstlenmede de gösterdi. Şimdi herşey bir film şeridi gibi gözlerimin önünden geçiyordu. Behçet'in küçük kızı Heval gidip geliyor, birşeyler söylüyor. Sorduğumda, henüz babasının ölümünden haberi yok, dediler. Leyla ile bakıştık, kalkma zamanı geldi diye. Maruf da kalkacak. İzin istedik ve Yeşilköy Havaalanı'nın yolunu tuttuk.

Ankara'ya geldiğimizizin ertesi günü dokunulmazlıkların kaldırılması ve DEP'in kapatılma ihtimalinin muhtemel sonuçlarına yönelik tartışmalar başladı. Bazı arkadaşlar, xuçka Leyla çıma hat? Çêtir bu ku li Frenseyê bima. (Leyla Bacı niye geldi, Fransa'da kalması daha uygundu) diyordu. DEP milletvekilleri arasındaki tartışmalar daha önceden başlamıştı. Bir kısmı Avrupa'ya gitmenin ve orada diploması yapmanın daha yararlı olacağı düşüncesindeydi. Bir kısmı da sonuçları ne olursa olsun, mücadele ve siyasete Türkiye'de devam etmeyi savunuyordu. Remzi Kartal, Şehmus Çağro ve Vecdi Köylüoğlu üç gün önce eve gelmişler ve onlarla geç saatlere kadar Avrupa'ya çıkmak

çıkılmamak konusunda tartışmıştık. Onlar ülke dışına çıkmanın daha yararlı olacağı kanaatindeydi. Ben gitmelerinin faşist ve şöven çevrelerin işine yarayacağını söyledim. Bu arayıp da bulamayacakları imkânı onların eline vermek demektir. Zaten DEP milletvekillerinden kurtulmak istiyorlardı. Gitmeleri halinde hükümet çevreleri, birincisi: Bunlar kaçtı, bunlar zaten terör örgütünün adamlarıydı, Kürtleri temsil etmiyorlar, biz dememiş miydik! diye yaygara koparacaklar. İkincisi, bu, parlamento gibi önemli bir mevziyi terketmek olacaktı ki, bu da onların işine yarayacaktı; üçüncüsü ve en önemlisi ise Kürt halkının bugünkü aşamada içinde bulunduğu bu sıkıntılı günlerinde temsilcilerinin onları terkedip gitmesi çok yanlıştı bana göre. Meydanı boş bırakmak doğru olmazdı. Hem halkın moralini bozar hem de halkı temsil eden milletvekillerinin onları yalnız bırakıp kendi başlarını kurtarmakla meşgul oldukları imajını verirdi ki, bu da beraberinde birçok tahribat getirirdi. Remzi ise, bunlar DEP'yi kapatacaklar, dokunulmazlıklarını kaldıracaklar, bizleri cezaevine atacaklar, birşey yapamayız, halbuki dışarda yapacak çok iş var, diyerek fikrinde ısrar ediyordu. Ben ise buna karşılık, dokunulmazlıkların kaldırılması, DEP'in kapatılması, sizin cezaevine konmanız zaten başlı başına önemli bir olaydır, eğer devlet ve parlamento şaşırır da bunları yaparsa, Kürt halkına en büyük hizmeti gerçekleştirmiş olur, bundan daha büyük katkı olamaz diyordum. Ama arkadaşlar kendi görüşlerinde ısrarlıydı. İşte bu şekilde tartışmalar sürerken avukat Yusuf Ekinci'nin cesedinin Gölbaşı civarında bulunduğu haberi geldi.

Eyvah! Yusuf da "faili meçhul" cinayete kurban gitti! Gya 12 Mart'tan bu yana Yusuf'un siyasetle hiçbir ilgisi yoktu. Birkaç gün önce DEP Genel Başkanı Hatip Dicle, Tuzla olayında, askeri öğrencilerin öldürülmesiyle ilgili olarak bir gazetecinin sorusuna, savaş vardır, onlar da savaşta askeri hedeftir, şeklinde cevap vermişti. Şimdi de Devlet bu olayla şu mesajı veriyordu: Bütün Kürtler bizim hedefimizdir, ister Kürtlükle uğraşsın ister uğraşmasın! Yusuf Ekinci'nin seçilmesinin nedeni ise, Ekinci ailesinin yıllardır Türkiye sol hareketi ve Kürt hareketi içinde yer alması ve tanınmasıydı. Bunun daha çok yankı yapacağı düşüncesi ile hareket edilmiş ve bu cinayet işlenmiş olmalıydı.

Başbakan Çiller'in DEP milletvekillerini kastederek, PKK'yı Meclis'ten ben atacağım, şeklindeki konuşması sadece medya yoluyla kamuoyuna yansıtılmakla kalmamıştı, TBMM'de, DYP grubunda da bu ve benzeri konuşmalar devam ediyordu. Hiçbir liderin kapılmaması gereken bu yanlışlık ve bu sarhoşluk geleceğe hangi tehlikeleri taşıyordu?

DEP milletvekilleri Kürt halkının seçmiş olduğu meşru temsilcileriydi. Seçim esnasındaki konuşmalar ve propagandalar Kürt halkının meşru hakları doğrultusunda yapılmıştı. Kürt halkı Kürtlüğe sahip çıkıldığı için bunlara oy vermişti. Yüzyılların birikimi olan özlemlerin, başkaldırıların, dökülen kanın, emeğin ürünleriydi seçim meydanlarındaki o heyecan. Sarı-kırmızı-yeşil renklere boyanmıştı

meydanlar. Leyla ile yaptığımız Kürtçe konuşmalarla yer yerinden oynuyordu. Seçim akşamı Leyla ile Cizre'ye girdiğimizde insan selinin ortasında kaimıştık. Sokaklar, damlar, miting alanı hıncahınc doluydu. Diyarbakır mitingi ve diğer mitingler de aynı heyecan ve coşku içinde geçmişti. Kürt halkı sesiyle, coşkusuyla çok yönlü mesajlar veriyordu. Ağlamalar, bağrışmalar, alkışlar arasında yükselen sloganlar, yeniden var olmanın kararlılığı idi bu. Tarih yeniden yazılıyordu. Bu heyecan ve bu heyecandaki kararlılık olmasaydı, sandıktan çıkan bu netice olmasaydı, Demirel Başbakan olduğunun beşinci gününde televizyona çıkıp da: Artık Kürt realitesini tanımanın zamanı geldi. Kürt halkı vardır. Bunlar bin yıldır bizim kardeşlerimizdir. Kürtler İran'da, Irak'ta ve Suriye'de de vardılar. Bizdeki Kürtlerin kardeşleridirler. O halde onlara yapılan bir haksızlık, bir saldırı bizi de ilgilendirir ve biz saldırılara karşı onları korumak zorundayız, şeklinde konuşur muydu? İnönü'nün de aynı doğrultudaki konuşmasından sonra Demirel ve İnönü, Diyarbakır, Siirt, Batman, Şırnak ve Mardin'deki konuşmalarla halkı umutlandırmışlardı. Kürt halkı içinde beliren bir ümitle onları alkışlamıştı. Özellikle Demirel'in Batman'daki konuşması değişik bir mesaj veriyordu. Demirel orada, bundan sonra faili meçhul cinayetler olmayacak, demişti. Bu da faili meçhul cinayetler kenti olan Batman'da, halka, aynı zamanda bütün Kürt halkına bu cinayetleri demek ki devlet işliyor mesajını veriyordu. PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan da bu gelişmelere karşı, Kürt realitesinin kabulü ve demokrasinin yerleşmesi için bahara kadar bekleyip hiçbir eylem yapmayacaklarını açıklamış ve bu da Türk olsun Kürt olsun halkların gönlündeki beklentilere uygun düşmüş, insanların içine su serpmiş, sevinçle karşılanmıştı.

Aylar önce Meclis'e gönderilen fezlekelerden sonra dokunulmazlıklar ani bir kararla Genel Kurula indirilmişti. 2 Mart'da oylanacaktı. Dokunulmazlıkların kaldırılacağını tahmin ediyordum. Leyla da hazırda ve bekliyordu. Dokunulmazlıkların kaldırılacağı mesajını 1992 yılının Aralık ayında almıştım. TBMM'nin Oran'daki lojmanlarının kapısında, gece nöbetindeki komiserin biri, Mehdi Bey, siz burada misafirsiniz, demişti. Zaten o komiser çocuklarımıza da akıl almaz zorluklar çıkarıyordu. İş giderek Leyla'nın özel arabasını durdurarak arama yapmaya kadar varmıştı. Meclis Başkanı Cindoruk'a söylemeye niyetlenmiştik bir ara. Sonradan vazgeçtik. Türkiye Cumhuriyeti'nin bir sistemi vardı. İlerici, aydın insanlara ve de Kürtlere karşı olan, onları taciz eden herkesi taltif etmiş, ödüllendirmişti. 12 Eylül'de cezaevi döneminde de öyleydi. Bir seferinde bir arkadaşın makatına cop sokulma olayına tanık olmuş ve bunu Yüzbaşı Ali Kahraman'a söylemiştim. O da ertesi gün "Kasap" lakabıyla anılan bu eri çavuş rütbesine yükseltmişti. Bu olaydan sonra şikayetlerden vazgeçmiştik. Bu nedenle Devlet'i iyi tanıyordum.

1992 Newroz'unda Şırnak'da insanlar öldürüldü, Atatürk heykeli hariç her taraf kurşunlandı, yakıldı, insanlar göç ettirildi. Bu senaryonun failinin Tuğgeneral Mete Sayar olduğunu bilmeyen kalmadı. Bu olayı bütün dünya kınarken, TC Bakanlar Kurulu, Genel Kurmay Başkanı, kuvvet komutanları, bando, davul zurna eşliğinde Şırnak'a gelerek Mete Sayar'a başarılarından ötürü ödül verdiler, madalya taktılar. Bütün bunları düşünerek milletvekili lojmanlarına geldiğimizden beri, bizi ve çocuklarımızı taciz eden bu komiseri ödüllendirmeye hiç niyetim yoktu doğrusu. Ama belki bu yazımdan sonra, araştırıp, tesbit edip ne yapıp yapıp onu yine ödüllendirirler.

1 Mart'da Kendal, Paris'ten telefon etti. Fransız Sosyalist Partisi'nden Madam Ségolène Royal'ın Remzi Kızıl ile birlikte 2 Mart'da Ankara Esenboğa Havalimanı'na inceklerini söyledi. Ben de Leyla ile birlikte gidip onları karşılayacağımızı söyledim.

Akşam son bir kez ailece beraber yemek yedik. Leyla hazırlıklarını yapıyor. Bunların işi belli olmaz, her an evi basıp bizleri alabilirler. Gerçi evde birşey yok, notlar ve kitaplar var sadece. Leyla'ya bunların, resim, kitap vesaire herşeyi götürebileceklerini söyledim. Leyla dudak büküyor. Oysa tarihleri boyunca Türk yöneticileri kültüre karşı olmuş, kitap toplamada, yakmada, okuyanları cezalandırmada hep en önde yer almışlardır. 12 Mart'ta, 12 Eylül'de ve diğer zamanlarda yapılan ev ve kitabevi aramalarında bir sürü kitap ve belge yok edildi. Benim 32 yıllık politik yaşamımın tüm belge ve resimleri yok edildi.

2 Mart sabahı erken kalktım, yapılacak işlerin notlarını çıkardım. Saat 12 'de Leyla ile DEP Genel Merkezi'ne gittik. Parti binası önceki günlere nazaran biraz daha hareketliydi. Oturduk. Avrupa'dan gelecek bazı dostları karşılamak için havaalanına gitme hazırlığındayız. Arabalar temin edildi. Leyla ile ayrı arabalarla ve ayrı yollardan gitmek üzere anlaştık. Şehmus Çağro ile birlikte çıkıp Konya yoluna saptık. Yolu bilerek uzattık ki havaalanına tam zamanında ulaşalım. Bizi izliyorlardı. Havaalanı yoluna girdiğimizde polis otolarının çoğaldığı hemen farkediliyordu, anormal bir durum olduğu belliydi. Havaalanına vardığımızda, Madam Royal ve Remzi Kızıl taksi durağının yanındaydılar. Merhabalaştık. Leyla'nın da gelmiş olması gerekirdi. Ya gecikmişti, ya da birşeyler olmuştu. Çünkü yolda normal sayılamayacak kadar çok polis otosu görmüştük. Onları tutmuş olabilirlerdi. Hemen hareket ettik. Remzi tercümanlık yapıyor. Sorular, cevaplar, yol boyunca konuşarak gidiyoruz. Kızılay'a varmadan bütün kavşaklarda polis ekipleri artmıştı. Olağanüstülük hemen göze çarpıyordu.

Maltepe'deki İçkale Oteli'ne geldik. Daha önceden yer ayırtmıştık. Re-sepsiyona isimlerimizi verdiğimizde, saat 17.00'ye kadar beklediklerini, sonra da ye-

rimizi başkalarına verdiklerini söylediler. Başka da yer yoktu! Oysa misafirlerimiz 16.30'da gelmişlerdi ve trafik yüzünden ancak ulaşabilmiştik. Onlara işin içine polis karıştığını anladığımı söyledim. Neyse olan olmuştu. Bu biraz da benim hatamdı. Hemşehrimdir diye buradan yer ayırtmayı tercih etmişim. Telefonla DEP'i aradım. Hatip Dicle'nin ve Orhan Doğan'ın polisler tarafından Meclis'ten alınıp tutuklandıklarını söylediler. Tuhafıydım. Oylama olmadan nasıl alınıp götürülürlerdi. Gerçi burası Türkiye'ydi ve herşey olabilirdi. Peki Leyla orada mı diye sorduğumda, hayır, Ahmet Türk'ün evinde, dediler. Olayı Madam Royal ve Remzi'ye anlattım. Royal, hemen Meclis'e gidelim, dedi. Önce Hilton'da yer ayırtıp sonra gidelim dedim. Otele telefon ederek yer ayırttık. Ahmet Türk'ün evini aradım, Leyla ile durumu konuştuk, Meclis'te görüşmek üzere anlaşıp telefonu kapattık. Meclis'e gitmek üzere hareket ettik. Meclis'e yaklaştıkça polisiye tedbirler artıyordu. TBMM'nin Çankaya kapısından girerken polisler tarafından durdurulduk. Kimliğimi gösterdim, yanımdakileri tanıttım. "Yasak! Giremezsiniz!" dediler. Gireceğiz, bunu engelleyemezsiniz diye direttim. Biraz ağız dalaşından sonra hepimizin kimliğini aldılar, giriş kartlarını verdiler. Binadan içeri girdik. İktidar kulisi tarafında ortaklık kaynıyordu. Bizi farkedendenler, mutlulukla gülümsüyor ve gururla sigaralarından bir nefes çekiyorlardı. Kimseyle selamlaşmamak için onları görmemezlikten geliyor, yanımdaki arkadaşlarla konuşuyordum. Muhalefet kulisine geldik. Bazı DEP milletvekilleri, SHP'deki ve diğer partilerdeki bazı Kürt milletvekilleri ellerinde tesbihler, sigara dumanı içinde huzursuz gidip gelmekte.

Madam Ségolène'yi onlarla tanıştıyoruz. Salonun her tarafında ikili üçlü konuşmalar sürüyor. SHP'deki Kürt kökenli ve eski devrimci milletvekilleri DEP'lilerle dayanışmadalar. Bazı Kürt milletvekilleri ürkek davranıyorlar. Ahmet Türk ve Leyla geldiler. Tanışma faslından sonra büyük bir halka oluşturduk, olayları değerlendiriyoruz. Madam Royal, Mösyö ve Madam Mitterand'ların selamlarını iletiyor. Bu arada Leyla ve Ahmet Türk, Orhan Doğan'ın polisler tarafından alınıp biçimini anlatıyorlar:

Eve gitmek üzere Leyla ve Orhan'la çıkmıştık. Meclis'in Çankaya kapısında polisler bizleri durdurdu. Orhan Doğan burada mı diye sordular. Orhan, benim, ne var? der demez, kapı açıldı ve onu alıp götürdüler. Ben ve Leyla çıkıp ne oluyor diyemeden Orhan'ın alınıp polis otosuna bindirildiğini gördük. Bizi de arabaya iterek etkisizleştirdiler ve Orhan Doğan'ı alacağız, siz gidin, dediler. Orhan götürülmüştü. Biz de eve gitmek üzere devam ettik. Eve giderken üç polis aracı bizleri aralarına almış izliyordu. Yolda çeşitli işaretler yapıyor, laf atıyorlardı. Milletvekili lojmanlarına geldiğimizde, eve kadar peşimizi bırakmadılar. Arabadan indiğimizde bize saldıracak gibi pis pis bakıyorlardı. Ne oluyor, kaçacak mıyız ki bizi böyle izliyorsunuz dedik. İçlerindeki bir bayan polis, biz ne yaptığımızı biliyoruz diyerek,

Leyla'ya ters ters baktı, adeta size gününüzü göstereceğiz demek istercesine kafa salladı...

Leyla, son kez çocukları görmek için eve gitmek istedim, az daha bayan polisler saldıracaklardı diye ekledi.

Herkes ne olacak diye birbirine soruyor. Bir yanlışlık yapıldığı ortada ama yılların yarattığı baskı, korku, ortadaki kaosun yarattığı kâbus, bu tür yanlışlara karşı tavır alınmasını engelliyor. Herkes birşeyler söylüyor.

Orhan polisler tarafından alınırken, ben hâlâ milletvekiliyim, daha Meclis'te hakkımda görülecek üç dosya var, siz yasaları çiğniyorsunuz demiş. Bütün ikazlara karşı polisler, biz talimat aldık, sizi götürüreceğiz, fazla konuşmayın, şeklindeki sert tavırlarla onu alıp götürmüşler. Emniyet'e kadar da tacizler sürmüş.

Remzi Kızıl, Ségolène Royal'ın çevirmenliğini yaparken herhangi birşeyi kaçırmamak için etrafı pür dikkat izliyor. Çaylar, soğuk meşrubatlar gidip geliyor. Royal'ın etrafı gazeteciler tarafından çevrildi. Sorular soruları kovalıyor. Çoğu da neden burdasınız? diye soruyor. Royal, kolunu Leyla'nın boynuna dolamış, ben dokunulmazlıkları kaldırılmak istenen DEP milletvekilleriyle dayanışma için geldim diyor ve ardından ekliyor: Dünyada eşine rastlanmayacak bir parlamento olayı ile karşı karşıyayız. Bir başka partilinin konuşması yüzünden veya kendi konuşmaları nedeniyle halkın seçtiği milletvekillerinin dokunulmazlıklarını kaldıracağız, partilerini kapatacaksınız, polis parlamentoya girecek ve parlamenterleri apar topar götürülecek... Bu ne biçim demokrasi? Bu ne biçim parlamento? Totaliter idarelerde bile bunlar yaşanmamış, Meclis bu kadar ayaklar altına alınmamıştır. Peki polis buraya girdi. Meclisin başkanı yok mu, yoksa o mu polisleri davet etti. O ettiyse diğer parlamenterler nasıl böyle bir şeye müsaade ediyorlar? Halkın iradesinin ayaklar altına alınmasına nasıl izin veriyorlar?

Royal, konuşmasının sonunda, bu çirkinliğin farkında olan yok mu? diye sesini yükseltince etraftaki parlamenterlerden çıt çıkmamıştı. Aslında Madam, Fransa'ya bakıp ona göre konuşuyordu. Türkiye'de yetmiş yıllık parlamenter rejimin nasıl yürütüldüğünü, seçme ve seçilme haklarının resmî ideolojinin önünde nasıl hep hazırda olduğunu, resmî ideolojinin emrindeyse hayatîyet kazandığını, değilse hemen bir komplo ile alaşağı edildiğini bilmiyordu. Ama oradaki parlamenterlerimiz bunları biliyorlardı. Gazeteciler bakınca bayağı bozuluyorlardı, giderek bazı gazeteciler soru sormaktan vazgeçti.

Bu arada gazeteci Taşkın, Hatip Dicle'nin Çankaya kapısından polisler tarafından alındığını söyledi.

Hatip daha sonra bu olayı bana şöyle anlatır: Ben Meclis bahçesinden Çankaya kapısına vardığımda polisler önümü kestiler, durdum. Ne oluyor dediğimde, sizi götürüreceğiz dediler. Benim hâlâ görülecek dosyalarım var,

henüz Anayasa Mahkemesi'ne başvurma hakkım var, ben hâlâ milletvekiliyim dediğimde, efendim biz emir aldık sizi götürüleceğiz, lütfen zorluk çıkarmayın dediler. Ben de o halde arabamı Meclis garajına park edeyim dedim. Olur dediler. Ardından yok yok arabana geleceksin diyerek karar değiştirdiler. Üç polis arabama bindi, diğer ekipler de peşimizde, Emniyet Müdürlüğü'ne geldik.

Televizyon haberleri başladı. Orhan Doğan'ın götürülüşü görüntüye geldi. Aman tanrım bu ne rezalet! Kuliste herkes birbirine bakıyor. Kimsede ses yok. Uzunca bir sessizlik. Kulis giderek kalabalıklaştı. Saat 20.00'de oturum açılacak. Homurdanmalar... derken parlamenterler yerlerini almaya başladı.

TUTANAKLARIN DİLİYLE ...*

ORHAN DOĞAN (Şırnak)-Bugün, gerçekten çok zor, zor olduğu kadar da tarihsel bir süreçten geçiyoruz. Bu nedenle de, dokunulmazlığımın kaldırılması istenen dosyalardaki suçlamalara, olayın yasal, hukuksal ve anayasal yönüne girip kendimi aklamaya çalışmayacağım; çünkü olay, ne acıdır ki, siyasi bir kararın Parlamentonun onayına sunulmasından ibarettir. Dün bazı arkadaşlarımın da ifade ettikleri gibi, gündemin 150'li sıralarında kayıtlı ve belki de aylar sonra Parlamento gündemine girmesi beklenen dosyalar, ne acıdır ki, talimatlar gereği bir olubittiyeye getirilerek, idam gibi çok ağır bir cezayla, vatan hainliği gibi hiç de hak etmediğimiz bir suçlamayla karşı karşıya bulunmamıza rağmen, yerli savunma süresi de tanınmadan peşinen mahkûm edildik; yargısız bir infazla, ne acıdır ki, karşı karşıya kaldık.

AHMET ŞEREF ERDEM (Burdur)-Tarihe geçeceksin, tarihe (!)

BAŞKAN - Efendim, lütfen müdahale etmeyin.

ORHAN DOĞAN (Devamla) - Ben gideceğim yeri çok iyi biliyorum arkadaşlar, tabii yargıya gideceğim, lütfen beni dinleme tahammülünü gösteriniz.

BAŞKAN-Sayın Doğan, siz Genel Kurula hitap edin efendim, ben gerekli ikazda bulunuyorum.

ORHAN DOĞAN (Devamla) - Sevgili arkadaşlar, sadece burada değil,

* TBMM Tutanak Dergisi, cilt54, dönem 19, yasama yılı 3

Türkiye'de toplumsal uzlaşmayı ve iç barışı istemeyen güçlerin başlattıkları psikolojik savaş kampanyalarıyla, devletin resmî televizyonlarında günlerce teşhir edildik, inanılması mümkün olmayan komplo ve senaryolarla kamuoyuna -henüz siz yargılamadan- suçlu olarak sunulduk. Basın, medya ve bir kısım kamuoyunun önyargılarıyla karşı karşıya kaldık; mitinglerde, meydanlarda, linç edilmesi gereken insanlar olarak tanıtıldık, hedef gösterildik. Yanı başımızda bombalar patladı, arkadaşlarımız öldürüldü, hakaretlere maruz kaldık. Devletin resmî televizyonlarına çıkarılan savcı ve asker katili sözümona korucu başlarına kendi ana dilimizle, yani Kürtçe, küfür ettirildik, 60 milyon insanın huzurunda.

Bu Parlamentoda, yani burada tartışılması gereken sorunlar, Genelkurmayda, Milli Güvenlik Kurulu'nda kapalı kapılar ardında tartışıldı. Ordunun DEP'ten rahatsız olduğu sürmanşet yayımlandı, milletin bizden rahatsız olduğu iddia edildi. Sürekli tecrit edilmeye çalışıldık. Buna rağmen rejime olan inancımızı yitirmedik, toplumsal uzlaşmanın mihenk taşları olmaya çalıştık; ama, hiç kimse, ne yazık ki hiç kimse bizi anlamaya çalışmadı. Savunma yapmak üzere Karma Komisyona çağrıldığımızda, dokunulmazlıkların kaldırılması kararının zaten Parlamento dışında verildiğini belirtmişim ve ben bu Parlamento dışı iradeye dikkat çekerek ifade vermeyeceğimi, komisyona olan saygınlığım nedeniyle de ben ifade vererek alet olarak kullanmayacağımı anlatmışım; ama, tarih işte bugün, işte dün beni haklı gösterdi, benim tahminlerimin doğru olduğu ortaya çıktı. Çünkü, start verilmiş ve verilen start gereği komisyon kararının Genel Kuruldan da geçeceğini tahmin etmiştik, bu nedenledir ki, dünkü gelişmeler bizim için sürpriz olmadı, bugün de dokunulmazlıklarımızın kaldırılması sürpriz olmayacaktır.

Dün önerge lehinde oy kullanan ancak iradeleri ipotek altına alınan ve bu nedenle özgür olamayan sayın üyelere de kırgın olmadığım gibi, az sonra yapılacak oylamada lehte oy kullanacak arkadaşlara da kırgın olmayacağım. Onların da bir gün demokrasiye ihtiyaçları olacağını ifade etmek istiyorum.

Sayın Başkan, sevgili arkadaşlar; dokunulmazlığımın kaldırılmasından ve yargılanmaktan korkmuyorum. Çünkü ben, rüşvet almadım; ben, ihaleye fesat karıştırmadım; ben, tüyü bitmemiş yetimin hak-

kını da yemedim; ben, vergi kaçakçılığı da yapmadım; halka ihanet etmedim; devlet parasını beş yıldızlı otellerde birilerine peşkeş de çekmedim, hayalî ihracatla köşe bucak da olmadım. Bunun için korkmuyorum.

SABRİ ÖZTÜRK (İstanbul)-Teröristi tedavi ettirdin ama...

ORHAN DOĞAN (Devamla) - Bu ve benzer suçlar için de yasama dokunulmazlığının olmaması gerektiğine inanıyorum. Ben, tarihe ve tarih içinde halka hesap verememekten korkarım. Bugün birileri ve Yüce Parlamento'nun da katkısıyla beni ya da arkadaşlarımı yargılayabilirler; beni fikir ve düşüncelerimi, düşünceleriyle mahkûm edemedikleri için ellerime kelepçe vurulmasına da onay verebilirler; ama, beynimi, demokrasiye olan sevdami, insanlara olan tutkumu mahkûm edemeyeceklerdir. İnanıyorum ki, bugün dokunulmazlığının kaldırılmasını isteyen çevreler, tarihe ve halka hesap veremeyeceklerdir. Asıl korkması gereken onlardır. Onlar mahkûm olduklarında, zaten biz kamuoyunun vicdanında aklanmış olacağız.

Düşüncelerim, dünya görüşlerim, fikirlerim çok aykırı, çok uç ve ötesinde tahammül edilmez de olabilir; ancak, bunların doğruluğu ya da yanlışlığı ellere kelepçe vurularak değil, burada tartışılarak anlaşılabilir. Ben, sizin gibi, ya da siz benim gibi düşünmek zorunda değilsiniz. Ben sizi kendim gibi düşünmeye zorlama hakkına sahip de değilim. O halde siz de beni, sizin gibi düşünmeye zorlamamalısınız. İşte asıl bu Parlamento'nun erişmesi gereken olgunluğu da budur, bu olmalıdır.

Sevgili arkadaşlar, Kürt sorunu, işte bu anlayışla yıllardan beri tek düze, alışlagelmiş ve sonu hep kan ve gözyaşıyla boğulmuş yöntemlerle çözülmeye çalışıldı. Bizim, Kürt sorununun çözümüne ilişkin görüş ve düşüncelerimiz farklı olduğu içindir ki sanık sandalyesine oturmak üzereyiz. Sorunları kamuoyu önünde ve hatta kamuoyunun katılımıyla çözmek varken, kelepçeli çözümde ısrar etmenin mantığını anlamak da mümkün değildir. Nasıl ki, tek çiçekli bir bahçe, tek sazlı bir orkestra olamazsa, Türkiye insanının da tek tip düşünmesi beklenmemelidir. Nasıl ki, bir bahçede allı morlu, yeşilli ve sarılı çiçekler ayrı renk ve özellikleriyle hep bir arada, usta bir bahçıvan gözetiminde yaşayabiliyorsa, Türk ve Kürt halkı da, kendi özgün kimlik ve kültürünü geliştirerek, bir arada yaşama şansına sahiptir hâlâ. Nasıl ki, bir orkestrada onlarla farklı ses ve saz, usta bir şef yö-

netiminde yönetilebiliyor, o halde Türk ve Kürt halkları da ayrı seslerle çok renkli ve çok sesli yaşama hakkına sahiptirler.

Eğer insanlar, anadillerini okullarda, televizyonlarda görmek istiyorlarsa, bundan korkulmamalıdır. Bunlar bu devletin vatandaşlarının en doğal hakları sayılmalıdır. Eğer insanlar, düşüncelerini örgütleyerek ifade etmek istiyorlarsa, bu örgütlenmeden de korkulmamalıdır. Ağızlardan düşürülmeyen bölünmez bütünlüğe, bizler de en az onları dile getirenler kadar saygılıyız; ama, asıl bölücü olan biz değiliz; asıl bölücü olan, seçilmişleri, henüz yargı kararı olmadan hain ilan edenlerdir. Asıl bölücü olan, millî birlik adına, Refah Partisi ve Demokrasi Partisini Taksim Mitingine taşımayıp, millî birliği parçalayanlardır. Asıl bölücü olanlar, Türkiye'nin bir bölgesini farklı, bir diğer bölgesini farklı yönetenlerdir.

Sevgili arkadaşlar, dünyanın hiçbir ülkesinde insanlar fikir ve düşüncelerini açıklayarak yaşadıkları ülkeleri bölememişlerdir. Hiçbir parlamenter rejimde de milletvekillerinin dokunulmazlığı, fikir ve düşünce suçu nedeniyle kaldırılmamıştır...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Devam edin efendim.

ORHAN DOĞAN (Devamla) - Bitiriyorum Sayın Başkan.

Ama, Türkiye, bugün alacağı tarihsel bir kararla, ya eksilerine bir yenisini daha ekleyecek ya da eksilerinden bir tanesini daha çıkarmak durumunda kalacaktır.

Yargı yolunun şahsıma açılmasının, toplumsal uzlaşmaya, halkların kardeşliğine ve iç barışa katkı sunmasını diler, Yüce Heyeti sevgi ve saygıyla selamlarım. (DEP ve SHP sıralarından alkışlar)

*

SIRRI SAKIK (Muş) - Bugün, burada, Refah Partisi'nden istifa eden Hasan Mezarıcı da dahil olmak üzere 8 milletvekilinin yasama dokunulmazlığının kaldırılması için oylama yapıyor.

Ben, bana ait olmayan bir suçla suçlanıyorum. Ben, bunları hazırlık komisyonunda çok açık ve net olarak söylemiştim. Sadece, ismim, raporun ön sayfasında, 22 milletvekili arkadaşımınla birlikte geçiyor. Hazırlık Komisyonu, dokunulmazlığının kaldırılmasına gerek olmadığını söylüyor,

Karma Komisyonda düşüncelerime başvuruluyor; Karma Komisyon bu konuda büyük bir sıkıntı yaşıyor, 10 oya karşı 10 oy çıkıyor, karar çoğunluğu sağlanamıyor; toplantı bir hafta erteleniyor, tekrar toplanıyor ve dokunulmazlığımın kaldırılmasına karar veriliyor.

Parlamentoya ilk geldiğimiz sıralarda, bir gün o dönemin SHP Diyarbakır Milletvekili Sayın Işıklar, Van Milletvekili Remzi Kartal ile birlikte odamda oturmaktaydım, birkaç tane de ziyaretçim vardı. Sekreterim aradı ve "bir gazeteci arkadaş sizin resminizi almak istiyor" dedi. Ben de "buyursun, gelsin" dedim, geldi; "arşivlerde resminiz yok" diyerek birkaç resim çekti. Resmimi alırken dışarıda bana "PKK içerisinde kardeşin var mı?" diye bir soru sordu. Ben de "Var" dedim; çünkü, bunu bütün herkes biliyor; benim özgür irademle dağa çıkmamış ki!... Daha sonra gazeteci ayrılıp gitti. Bir gün sonra gazetelerde sürmanşet bir haber: "SHP Muş Milletvekili Sırrı Sakık 'Kardeşim Kürt Generalidir' dedi" ... Ben böyle birşey söylemedim, ağızımdan böyle birşey çıkmadı, konuşmadım.

Şimdi, savcı bu haberi alıyor, fezlekeye koyuyor; o yetmiyor, haberde hiç olmamasına rağmen, sözümona ben Parlamentiye gidip bağımsız Kürdistan kuracakmışım!... Yani, ne haberde böyle birşey var, ne de benim böyle bir açıklamam var... Ayrıca, ben bu gazeteye bir tekzip mektubu göndererek böyle bir açıklamamın olmadığını söyledim. Aradan üç-beş gün geçtikten sonra, rahmetli Muammer Bostancı ile Sabah Gazetesinde bir söyleşim olmuştu. Rahmetli orada da bana bunu sordu. Ben, kendisine, böyle bir açıklama yapmadığımı, bu gazetecinin kimler tarafından örgütlendiğinden nasıl bir haber yaptığından haberimin olmadığını ve kendilerine cevaben de yazdığımı söyledim.

Şimdi, gazetede ki haber bana ait değildir, gazeteye tekzip mektubu da gönderdim. Ben bu haberde sadece şunu söylüyorum: "Ben, demokratik alana inanan bir insanım ve yirmi yıldır bu alanda mücadele ediyorum ve mücadele etmeye de devam edeceğim. Birileri benim irademden dışında - kardeşim de olabilir, yakınım da olabilir- başka bir alan seçme hakkına sahiptir; ben kimseyi engelleyemem. Benim düşüncelerim budur. (DYP sıralarından gürültüler)

Dinlerseniz iyi olur. Yani, hiç olmazsa konuşma özgürlüğümüzü kullanalım.

Sayın milletvekilleri, şimdi, bakın Allah aşkına, bunda suç var

mıdır?!. "ulusal bağımsızlık mücadelesi veren yiğitlere, canını seve seve veren şehitlere selam; akıttıkları kanlar bizim şerefimizdir", "bir de yüzbaşı varmış, sizin komutanınızmış; faşist yüzbaşı hakkında hesap soracağım", "biz iktidara gelirse karakollarını başlarına geçireceğiz", "PKK adına ve şehitlerimiz adına saygı duruşu yapın", "Yaşasın haklı mücadelemiz, yaşasın serhatımız, yaşasın Kürt halkı"... Bunda suç var mıdır?!. (DYP sıralarından "her tarafında var, her tarafı suç" sesleri)

Şimdi, bunu Komisyona sorun; bu, bana ait değil. Bu, 22 kişinin olduğu fezleke, başka bir siyasî partide olan arkadaşımıza ait. İşte bu karar siyasî bir karardır, bizimle ilgili verdiğiniz karar siyasî bir karardır; ondan dolayı söylüyorum. Yani, herkesin eli vicdanında olmalıdır.

M. RAUF ERTEKİN (Kütahya) - Ama kime ait?..

HALİL İBRAHİM ÖZSOY (Afyon) - Ne malum sana ait olmadığı?!

SIRRI SAKIK (Devamla) - Yani, onu araştırın ... Bağışlayın, bugün hakkımızda karar veriyorsunuz, önünüzde bizimle ilgili bir fezleke yok. Neden dokunulmazlığımızı kaldırdığımızla ilgili olarak elinizde herhangi bir bilgi yok. İşte, diyoruz ki, yanlış bilgilendirme var.(Gürültüler)

Devamlı müdahale etmeyin...

Ne söylüyoruz, ne söylemişiz, ne oluyor ki her gün hakkımızda idam davaları açılıyor? Yani, "Kürt halkı" demişiz... "Kürt halkı" dediğimiz için hakkımızda idam davaları açılıyor, partimiz kapatılıyor, milletvekilimiz öldürülüyor; ama, bu ülkenin Cumhurbaşkanı "Kürt halkı" diyebiliyor, bu ülkenin Başbakan Yardımcısı "Kürt halkı" diyebiliyor, hatta ve hatta yıllarca "bu ülkede Kürtler yoktur, özbeöz herkes Türk'tür" diyen Sayın Türkeş bile, burada...

MUSTAFA DAĞCI (Kayseri) - Kökü Türktür, kökü, hepsinin atası biridir.

SIRRI SAKIK (Devamla) - "... Ben Kürt halkına karşı değilim" diyor, o da Kürt halkının varlığını kabul ediyor. Şimdi, bu siyasî partiler hakkında, bu siyasîler hakkında dava açılmıyor; ama, eğer sen Kürt kökenli bir milletvekili isen, eğer "Kürt halkı var" diyorsan, hakkında idam davası açılıyor... Demokraside böyle çifte standart olmaz.

Şimdi, dokunulmazlıklarımız kaldırılıyor; bakıyorum, hakkımdaki bir dosyada "Sayın Türk ve 18 arkadaşı" diyor, açıyorum dosyayı, benimle ilgili bir tek kelime yok.

Ey Komisyon, ey Parlamento; insanlar düşüncelerinden dolayı yargılanmamalıdır! Biraz önce okuduğum o metindeki o açıklamayı yapan arkadaşlarımız da yargılanmamalıdır. Biz, düşünce özgürlüğünden yanayız. Ama, şimdi tutar da bu fezlekede sadece ön sayfada ismi geçti diye birinin dokunulmazlığını kaldırmaya kalkarsanız, vicdanımızla da rahat olmazsınız.

O nedenle, ben tekrarlıyorum: Bu, bizimle ilgili verilen karar siyâsi bir karardır.

Bize karşı tepkiler var; bunu da biliyoruz. Ben burada, birkaç kez bu kürsüden, bağıarak, feryat ederek, Parlamento'ya seslenerek, "köyler yıkılıp yıkılıyor; hep birlikte gidelim, araştıralım, hangi güç olursa olsun birlikte tavrı alalım" dedim, çok büyük tepkiler aldım.

İnsanlar öldürülüyor, Olağanüstü Hal Bölge Valisi açıklama yapıyor. "Terörist" diye kamuoyuna lanse ediyor. Çıkıyorum, buradan İçişleri Bakanımın rica ediyorum. Bakın, Olağanüstü Hal Bölge Valisinin açıklama yaptığı 8 teröristin ismini tek tek veriyorum; kimisi 80 yaşında, kimisi 65 yaşında, kimisi Siyasal Bilgiler Fakültesi son sınıf öğrencisi, kimi Devlet Demiryollarından emekli, kimi de memur. İsim veriyorum, rica ediyorum, gün ve tarih veriyorum, Bakandan bir ses yok, Parlamento tepki duyuyor. "900 köy yıkılıp yıkıldı" dedim, büyük tepki aldım; ama, teşekkür ediyorum, SHP Grubu bu konuda bir Meclis araştırması önergesi verdi, bizi teyit etti. İki gün evvel Sayın Karayalçın'la katıldığımız bir televizyon programında, o da teyit etti, "Bize Genelkurmaydan bilgiler yanlış geliyor" diyor. Biz getirdiğimiz zaman, bizimle ilgili konulara da, hep önyargıyla yaklaşıyor.

Hiçbir arkadaşımız, çıkıp, bu kürsüden "Ben bu ülkeyi bölüyorum, parçalıyorum" demedi. Biz, halkların kardeşliğini savunduk; biz, birlikteliği savunduk.

Dokunulmazlıklarımızı kaldırırsınız, kaldırmazsınız, artık çok önemi yok; ama, gerçekten, bizim tek korktuğumuz şey halkın yargılamasıdır, tarihin yargılamasıdır. Biz, vicdanen, kalben çok rahatız ve inanıyoruz ki...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Devam edin efendim.

SIRRI SAKIK (Devamla) - Teşekkür ediyorum.

İnanıyorum ki, halk, bütün gerçekliğiyle bu olayları bir gün araştırma

ve soruşturma hakkını görecektir, bunu yakalayacaktır; bundan hiç kuşum yok ve şunu açık, net söylüyorum: Bu mantıkla, bu yönetimle, bu düşünceyle, bu ülkeyi çok fazla yönetemezsiniz; çok fazla kan akıtırınız, çok fazla ağır bedeller ödersiniz. Biz bu ülkede, hiçbir insanımızın kanının akmasından yana değiliz, hep kana karşı olduk, hep insanlarımıza yönelik olan eylemlere karşı olduk.

Bu duygularla hepinize teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum. (DEP sıralarından alkışlar)

*

MAHMUT ALINAK (Şırnak) - Sayın Başkan, Yüce Kurulun saygıdeğer üyeleri; ben, Doğru Yol Partisi, Anavatan Partisi, Refah Partisi, Demokratik Sol Parti, Büyük Birlik Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi üyesi olan milletvekillerinin, bu arada tabii Cumhuriyet Halk Partisine mensup 2-3 milletvekili arkadaşımızın da havaya kalkan ellerini görünce; yani, halkın iradesini yok eden, halkın iradesini, polisin düzmece tutanaklarıyla ayaklar altına almayı esas alan bu dokunulmazlık raporunun lehinde bu ellerin kalktığını görünce, gerçekten ürktüm, üzüldüm ve acı çektim. Hele hele, babamın omuzlarında taşıdığı -zavallı babam...- Sayın Ecevit'in konuşmasını dinleyince, güleyim mi ağlayayım mı, ne yapayım, gerçekten şaşırıp kaldım.

Şimdi, değerli arkadaşlarım, bir komedyayla karşı karşıyayız ve bu komedyayla, trajediye dönmüş, trajediye dönüşmüş. "Demokrasi" deniyor, seçim yapılıyor: "halk iradesi" deniyor, halk sizi seçiyor, buraya gönderiyor, ensenizde sürekli olarak, ama sürekli olarak polisin, MİT'in solğunu hissediyorsunuz, onun tehdidini hissediyorsunuz ve bir anda, bakıyorsunuz ki bileklerinize kelepçe vurulmuş... Ne büyük demokrasiymiş bu da, biz şimdiye kadar faziletini görememiştik, farkına varamamışız.

Şimdi, bakınız, dokunulmazlığa konu olan fezleke elimde. Ellerini kaldıran arkadaşlarımız da, yani şu ana kadar milletvekilliği dokunulmazlıkları kaldırılan arkadaşlarımızın dokunulmazlıklarının kaldırılması doğrultusunda oy kullanan milletvekilleri de, inanıyorum ki fezlekeleri bile incelememişlerdir. İşin garibi, Karma Komisyon da incelememiştir. Onun için "bu bir komedyadır" diyorum ve "trajediye dönüşüyor" diyorum.

Bakınız, sözkonusu fezleke elimde... Fehmi Işıklar...

SABAN BAYRAK (Kayseri)-Mahkeme inceler fezlekeleri.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Mahkemelerin de anasını ağlattınız; o kadar çok baskı yaptınız ki, o kadar çok bombardımana tuttunuz ki kamuoyunu...

M. RAUF ERTEKİN (Kütahya) - SHP'ye sor...

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Değerli arkadaşlarım, şimdi, Fehmi Işıklar ve arkadaşlarıyla ilgili fezleke... Mahmut Alınak, fezlekenin 10 uncu sırasında, yani isim listesinin 10 uncu sırasında yer almış. Fezlekeyi ben 35 sayfa olarak görmüştüm, ama 17 sayfa olarak görünüyor. Fezleke elimde, Fezlekenin içinde bana isnat edilen tek suç yok; isimim geçmiyor. ANAP Grup Başkanvekili Sayın Korkmazcan hukukçu, başka hukukçu arkadaşlarımız da var; hani Ceza Kanununun...

HALİT DUMANKAYA (İstanbul) - O zaman, beraat edeceksin Sayın Alınak...

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Hayır, beraat etmeyeceğim, görünen o. Mahkemeleri de baskı altına aldınız; o bağımsız yargıyı falan ayaklar altına aldınız... O ilkeyi de... Hani suçsuz ceza olmazdı?!

CENGİZ BULUT (İzmir) - Adalet Bakanına söyle; mahkemeler SHP'de...

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Türk Ceza Kanununun, hani, ana ilkesiydi?! Ve evrensel bir ilke... Nasıl kaldırırsınız peki dokunulmazlığımı benim?! Hadi, burada bana bir suç bulun? Düşünün, sadece isimden dolayı idamım isteniyor. Böylesine gülünç birşey. Bu konuda ben ne diyeyim?... Bu nedenle, hukuka ilişkin herhangi birşey söyleyemiyorum; zaten hukuk yok. "Gücünüz ne kadarsa, hakkınız da odur." Yunan atasözü, biliyorsunuz. Şu anda sayısal çoğunluğunuz var ve ben ve dokunulmazlıkları burada kaldırılan milletvekillerinin isimleri talimatla bildirilmiş, Parlamentonun üstüne gölge düşürülmüş, ipotek konmuş; elleriniz kalkacak, eliniz mahkûm... Mecbursunuz dokunulmazlığımızı kaldırmaya, eliniz mahkûm. (DYP ve ANAP sıralarından gürültüler)

HALİT DUMANKAYA (İstanbul) - Yok öyle birşey.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Hayır, mahkûmsunuz, mec-bursunuz kaldırmaya; çünkü ilahlar böyle istemiş; dün de söyledim. İlahlar böyle istemiş ya... (DYP sıralarından gürültüler)

NAZMİ ÇİLOĞLU (Bolu)-Apo'ya karşı mısın, sen onu söyle!

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Hayır hayır, o saçmalıkları ben hiç dinlemek istemiyorum, o çok söylendi; onlar bayatladı artık.

Şimdi, Paşa emir buyurdu ya... Vallahi, Paşa emir buyursa, herhalde buraya darağacını da kurarsınız. İpimi kim çeker, onu bilmiyorum; ama mutlaka ipimizi çekecek birçok milletvekili arkadaş da var.

Bu, işin ayrı bir yanı; ben hukuku bir tarafa bıraktım; çünkü hukuk yok, demokrasi yok; hepsi kandırmaca; hepsi, Kürdüyle, Türküyle, Lazıyla, Çerkesiyle, Arabıyla ve Alevisiyle, halk yığınlarını, yıllardır ezilen, horlanan, baskı altında tutulan, sömürülen, açlığa mahkûm edilen, kanı emilen halkı kandırma amacına yönelikti. (DYP ve ANAP sıralarından gürültüler)

NAZMİ ÇİLOĞLU (Bolu) - Apo'ya karşı mısın?

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Bırakın Apo'yu, bırakın o saçmalıkları! Ben onunla ilgili olarak kürsüde çok konuştum, kamuoyu da benim düşüncemi biliyor. Ben öyle gayri ciddi şeyleri dinlemem.

Şimdi, ben desem ki, değerli arkadaşlarım, benim köyüm, Dığor'un Dolaylı Köyünde, Sayın Ecevit'in Başbakanlığında -babamın omuzlarında taşıdığı Sayın Ecevit'in- ve Sayın Çiller'in, ne bileyim, Sayın Demirel'in...

AHMET ŞEREF ERDEM (Burdur) - Şov yapıyorsun.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - "Şov yapıyor" diyerek beni susturamazsınız, mahkûm edemezsiniz; konuşacağım ben.

Bir sürü başbakan geldi... Desem ki, benim köyümün de içinde bulunduğu 14 köy, şu anda da -ki, elimde hıfzısıhha raporları da var- lağım suyunun karıştığı sağlığa aykırı sular içeriyor; gelin köye su götürelim, bu konuda yardımcı olun desem; yok. (DYP ve ANAP sıralarından gürültüler)

FERİDUN PEHLİVAN (Bursa) - Bursa'da benim köyümde halen kanalizasyon yok!..

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Dinleyin!

Gelin, bu 12 Eylülün silah zoruyla dayattığı faşist 12 Eylül yasını değiştirilelim, çağdaştıralım, halkçı hale getirelim desem; yok

İşsizliği önleyici projeler üretelim desem: yok, ses çıkmaz.

AHMET ŞEREF ERDEM (Burdur) - İş makineleri yakılıyor.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Çiftçilerin, ürün taban fiyatlarının belirlenmesinde söz ve karar sahibi olmalarını sağlayalım desem yok.

İşçiye genel grev hakkı verelim desem: yok.

Polis Vazife ve Selahiyetleri Yasasından tutun Türk Ceza Kanununa, oradan Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmetleri Kanununa kadar birçok antidemokratik 12 Eylül ürünü yasaları çağdaşlaştıralım desem; yok, oy kullanılmaz. (DYP sıralarından "PKK?.." sesleri)

Bırakın PKK'yı; PKK, sizin insanlar üzerinde baskı yapmanız için bir bahanedir, bırakın PKK'yı, onu şey yapmayın, bırakın.

Değerli arkadaşlarım, bu konularda eller havaya kalkmaz; ama, desem ki, gelin, darağaçlarını, her bir şehirde 100'er tane, her bir ilçede...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN-Toparlamak üzere söz veriyorum; devam ediniz.

MAHMUT ALINAK (Devamla)-Her bir köyde 10'ar tane darağacı kurmak için bir yasa çıkaralım desem, bütün eller havaya kalkar.

NAZMİ ÇİLOĞLU (Bolu) - Vatan hainleri için.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Hayır, hayır. Vatan haini kimdir, biliyor musunuz; vatan haini, bu ülkenin yeraltı kaynaklarını emperyalistlere peşkeş çekenlerdir; vatan haini, Türk Lirasını... (Gürültüler)

AHMET DERİN (Kütahya) -Senelerce o partilerin içinde siz de faaliyet gösterdiniz...

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Dinleyin beni.

... Türk Lirasını, doların ardına takıp, emekçinin alınterini emperyalistlere, holdinglere peşkeş çekendir. Vatan hainleri bunlardır. Vatan haini dediginiz, halka zulmedendir; halk düşmanı dediginiz, halka zulmedendir.

BAŞKAN - Toparlıyor musunuz Sayın Alınak ...

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Sayın Başkanım, bana lütfen tolerans tanıyın. Ben burada savunma yapacağım. Yarın mahkeme huzuruna çıkıyorum. Savunma hakkımı lütfen kısıtlamayınız. Sizden istirham ediyorum Sayın Başkan.

M. RAUF ERTEKİN (Kütahya) - Savunmanı mahkemede yaparsın.

BAŞKAN - Sayın Alınak, herkese tanıdığım toleransı size de tanıyorum. İhtizük hükümlerine uygun hareket etmek zorundayım.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Anladım da Sayın Başkan, belli ki...

BAŞKAN - Beni dinlemiyorsunuz efendim ...

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Dinliyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN - İhtüzük hükümlerine uygun hareket etmek zorundayım. Bu kaideler içerisinde herkese tanıdığım toleransı size de tanyorum.

Buyurun, sözlerinizi toparlayın.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Efendim, dün de arz ettim; süreyi kısa tutmuşsunuz. Üçbeş saatlik bir süre içerisinde savunma hazırlamak...

BAŞKAN - Sayın Alınak, siz grup başkanvekilliği yaptınız değil mi?.. Bu İhtüzüğü bilirsiniz, bu İhtüzükte de böyle yazıldığını bilirsiniz.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Grup başkanvekilliği yaptım; ama idamla yargılanıyorum..

BAŞKAN - Lütfen, olayı başka yönlere saptırmayın efendim. Devam edin.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Hayır... Hayır... Bu hukuk ayıbı yüzünden ben idamla yargılanıyorum... Savunma hakkı da kutsal bir hak; lütfen savunma hakkımı tahdit etmeyiniz.

BAŞKAN - Devam edin ve toparlayın sözlerinizi.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Değerli arkadaşlarım, sorun şudur: Kin ve öfkeyle hareket ediliyor; bir.

İkincisi, sömürü, baskı, zulüm üzerine kurulu olan otoriteye birileri başkaldırmış. Başkaldırıysanız, başınız kopartılır; sorun budur. Ben bu yüzden bugün ter dökerek burada savunma yapıyorum.

Yani, ne yapardım ben de?.. Ben de, gelirdim, günümü gün ederdim... Ne olmuş?.. Köşeyi de dönerdim... Hayali ihracat işleriyle de uğraşırdım, taahhüt işlerini takip ederdim, holdinglerden aldığım talimatla; ki, Sayın Yalım Erez diyor ki, "Vergi Kanunu çıkmadan önce Sayın Çiller geldi, benden görüş istedi" diyor...

AHMET ŞEREF ERDEM(Burdur)-Nasıl savunma bu?!

MAHMUT ALINAK (Devamla)-Tabii ki savunma hakkı... Televizyon ekranlarından diyor ki, "Dokunulmazlıklarının aleyhinde oy kullanacağım" diyor. Ben burada nasıl savunma yapacağım peki?..

Sayın Çiller, gidip iş çevrelerinden talimat alıyor. (DYP sıralarından, "Sen kimden talimat alıyorsun?" sesleri, gürültüler) Ben de iş çevrelerinden talimat alırdım, villa kurardım, köşeyi dönerdim; ama bunu yapmadım.

AHMET SAYIN(Burdur) - Sen kimden talimat alıyorsun?

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Ne yaptım?.. Halktan aldığım oyun hakkını vermeye çalıştım ve otoriteye karşı çıktım; gücüm yettiğince de otoriteye karşı çıkacağım. Bunun için, ben ve şu anda dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekilleri cezalandırılmak isteniyor.

AHMET SAYIN (Burdur) -Sen kimden talimat alıyorsun?

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Ben sizin gibi, holdinglerden, Genelkurmaydan talimat almıyorum, oraya da ipotekli değilim. Ben noter de değilim, benim özgür iradem var

AHMET ŞEREF ERDEM (Burdur) - Apo'dan talimat alıyorsun...

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Gözünüzü açın bakın. Gözü hiç böyle mahkûm edemezsiniz. Ona maymunlar bile güler.

BAŞKAN - Sayın Alınak. bir kere daha rica ediyorum; lütfen toparlayın.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Sayın Başkanım, çok önemli şeyler söylemeye çalışıyorum...

Şimdi, bu, işin eleştiri kısmıydı. Şimdi hep birlikte tansiyonu düşürelim; ciddi söylüyorum, bakın, sohbet edelim...

Değerli arkadaşlarım, inanın ki... (DYP ve ANAP sıralarından gürültüler)

Lütfen dinleyin, ne olursunuz... Çok karanlık bir senaryoya karşı karşıyayız. (DYP ve ANAP sıralarından gürültüler)

Dinleyin beni!.. Karanlık bir senaryoya karşı karşıyayız, ciddi ve tehlikeli bir senaryoya karşı karşıyayız.

Bu dokunulmazlıkların kaldırılmasıyla yapılmak istenilen nedir, biliyor musunuz?.. İnanın, Türkiye Büyük Millet Meclisine dayatılan bu talimatla yapılmak istenen şudur:

1. Kutuplaşmayı artırmak, daha da derinleştirmek... Kutuplaşmayı artırmak ve var olan kutuplaşmayı daha da derinleştirmek, krizi artırmak,
2. Kopuşu hızlandırmak,
3. Kamuoyunda tedirginlik yaratmak ve giderek... (ANAP ve DYP sıralarından gürültüler)

Dinleyin arkadaşlar! Lütfen dinleyin! Bunlar tarihe mal olacak. Ölmezsek, ileride yine göreşeceğiz... Öntümüzdeki süreçte; çok uzak olmayan bir süreç...

DYP'li sayın milletvekili arkadaşlarım...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

*

ANAYASA VE ADALET KARMA KOMİSYONLARI KURULU

ADINA COŞKUN KIRCA (İstanbul) - ... Şimdi, bu konudaki hassasiyet niye?.. Çünkü, Anayasa, bu devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün halinde kurmuştur. Devlet bir tanedir, iki tane değildir. Mahallî idareler devletin rakibi değildir. Mahallî ihtiyacın ne olduğunu Meclis tespit eder, kanunla; mahallî idarenin organlarını Meclis tespit eder, kanunla; nasıl çalışacağını Meclis tespit eder, kanunla ve görev ve yetkilerini kullanırken de, merkezî idarenin kontrolü, merkezî yargının kontrolü altında olmak şartıyla. Özerk devlet, federe devlet yoktur; çünkü, devlet tektir, bir devlet vardır; tekil devlet. Türkiye'de bir tane devlet vardır. Burası ne federasyon ne de özerklik haline getirilebilir.

Şimdi, bütün bunlar birbirine bağlı ilkelerdir. Neden tekil devlet?.. Çünkü, bu memlekette bir millet vardır. 1071'de bu mübarek topraklara ayak bastığından beri Türk Milleti bu vatana Türk damgasını koymuştu ve bunu kimse değiştirmeye muktedir olamayacaktır...(DYP- ANAP ve MHP sıralarından alkışlar)

(...) Türkiye'de her Türk vatandaşı, vatanı olmak dolayısıyla Türk'tür ve bunların arasında ırk farkı, anadil farkı, etnik fark, din farkı, mezhep farkı gözetilmez, hepsi Türk'tür, öyledir; kendiniz kabul ediyorsanız, öyledir; kendi vicdanınızda bunu hissedebiliyorsanız öyledir; ama, kendiniz saptırmışsanız, o zaman size ancak susmak ve susanlara karşı Türk Devletinin gösterdiği sabırdan istifade etmek düşer, daha fazlası değil. (DYP, ANAP, MHP, DSP ve bağımsızlar sıralarından alkışlar)

(...) Şimdi, ayrıca şunu da söylemek isterim: Bir dilin, medeniyet dili olması lazımdır; Türkçe, bir medeniyet dilidir. (DYP sıralarından "Bravo Hoca" sesleri, alkışlar) Diğer kültürlerle, diğer dillerle karşılıklı ilişkiye girmekten onun için korkmaz ve çekinmez; ama, herkes ayrı bir dil konuşacaksa, bu milletin birliği, beraberliği nerede kalacaktır?

(...) Şimdi, şuraya gelmek istiyorum: Burada bir söz söylendi, talihsiz bir söz, dendi ki, "Sayın Cumhurbaşkanı, Başbakanken, Kürt kimliğini tanımış." Bu konuda bir tarihî gerçeğin açıklanması zamanı gelmiştir. Sayın Demirel, bunu, bu anlamda söylememiştir. 24 Aralık 1991 günü, Sayın Münif İslamoğlu ile beraber kendisine bir mektup verdim, orada, bu konudan da bah-

settik. Kendisi, bizi derhal çağırıldı ve dediler ki, "Bu kelimeleri, aynen sizin düşünceleriniz muhtevasında sarf ettim." Biz ne demiştik?.. Biz şunu demiştik: "herkesin bir etnik menbaı olabilir. -Membra diyorum, çünkü çok eskilere de gidebilir- Menşei olabilir; anasından, babasından öğrendiği bir anadili de olabilir; ama bunlar, tıpkı Fransa'da, tıpkı milletleşmiş bütün uygar memleketlerde olduğu gibi, kişinin özel hayatı içinde kalır" demiştik. "Bu anlamda, tabiattan doğanı geri almak elbette sözkonusu değildir; ama, tabiattan gelen unsur, irade yoluyla mensubu olunmuş bir milletin içinde kamusallaşamaz, kamu hayatına intikal edemez, aksedemez" Bu sözler, çok doğru sözlerdir. Biz kendisine, bu sözünün, başka kişiler, kötü niyetli kişiler tarafından başka türlü yorumlandığını söyledik ve burada konuşan hatibin bildiğinin aksine, Sayın Demirel bir daha bu cümleyi kullanmadı; kullandıysa da bu manada kullandı. Onun için, Demirel'i kendinize mihenk taşı ittihaz etmeye kalkmayın. (DYP sıralarından alkışlar)

Şimdi, Türkiye'de millî azınlık da yoktur. Milletlerarası anlaşmaları imza etmişiz! Bu arada, Türkiye'de Paris Şartından çok bahsedilmiştir. Bu, gülünç bir palavradan ibarettir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, hiçbir devirde, Türkiye'de şu veya bu anlamda millî azınlık olduğu anlamına gelebilecek bir vesikayı imzalamamıştır. Bunun bir tek istisnası vardır, o da Lozan Antlaşmasıdır; fakat, Lozan Antlaşmasına göre de, Türk Medenî Kanunu yürürlüğe girdikten, laik kanunlarımız yürürlüğe girdikten sonra, artık, başka sebeplere dayanan azınlıklar kalmamıştır. Bugün, Türkiye'de azınlık yoktur; Türkler vardır, Türk Halkı vardır, Türk Milleti vardır. (DYP, ANAP ve MHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Türk Halkı ve Türk Milleti!.. Millet, bir manevî varlıktır. Türk Milleti ezelden başlar, ebede kadar gidecektir. Millet, tarihiyle, geçmişiyile vardır. Millet, o tarihin getirdiği değerlere, o millete mensup olma duygusuna dayanır. Bu manada, bu memleketi kurtaran insan, "Ne Mutlu Türküm Diyene" demiştir; bunu söylemek size çok mu geliyor? (DYP, ANAP, MHP ve CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

*

M. HATİP DİCLE (Diyarbakır) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; iftar zamanı yaklaştıkça sıraların da boşaldığını gördüm, ger-

çekten, bir ara düşündüm; yani, belli bir karara, belli bir sonuca karşı konuşmak gerekiyor mu? Ama, tarihi sorumluluk gereği, belki de bu kürsüde son konuşmamız olacağı için, bir sefer daha, tutanaklara geçsin diye söz almak istedim.

Neden şimdi dokunulmazlık?.. Yani, iki yılı aşkın bir süredir Parlamento'dayız, dokunulmazlığın bugünlerde gündeme gelmesinin nedeni nedir? Hükümet, yönetememe durumundadır. Ekonomiyi yönetemiyor, siyasî açıdan büyük bir çıkmaz içinde, dış politikada başarısız; günah keçileri gerekiyordu... Size tarihi hatırlatacağım, keşke süre daha fazla olsaydı. Sene 1959; şunu ekleyeyim ki, 1960'da Yassıada'da idam edilen bu ülkenin merhum Başbakanı Adnan Menderes'le birlikte, onun yönetime gelmesiyle birlikte, Kürt halkı 1946'ya kadar gördüğü ağır baskılardan bir nebze olsun rahatlamıştır. Bunu babalarımız bize anlatır. 1959'daki ekonomik çıkmazlar ve ordunun rahatsızlığı, kurbanlık koyunlar gerektiriyordu ve merhum Celal Bayar, o dönemde, ordunun baskısı altında, bine yakın Kürt gencinin, her yere darağacı kurulmak suretiyle asılmasını istemişti. Merhum Adnan Menderes buna karşı çıkıyor. "Sadece elli kişiyi alalım, elli genci seçelim, bunları yargılayalım" diyorlar. Bunun biri eksik, "49'lar olayı" olarak tarihe geçiyor. 49'lar olayı... 49'lar olayında Kürt gençleri, o zaman-da yine vatana ihanet suçundan yargılanıyorlardı. Bugün de bizler, ne yazık ki, bu ağır çıkmazın içinde günah keçileri seçildik; kabulumuzdur.

Değerli milletvekilleri, bu Kürt sorununu dedelerimizden biz devraldık. Ben biliyorum, kişi olarak sizin de sorumluluğunuz yok.

HÜSEYİN BALLYALI (Balıkesir) - İngilizden kaldı, İngilizden...

M. HATİP DİCLE (Devamla) - Ama, torunları olan bizler, bu sorunu acaba çözebildik mi?..

KADİR BOZKURT (Sinop) - PKK var, PKK...

M. HATİP DİCLE (Devamla) - Bakın, süre olsaydı, onu anlatayım.

1919'da Amasya Protokolü, Erzurum ve Sivas Kongreleri, arkasından 1920 Büyük Millet Meclisi: bakın ismine dikkat çekiyorum. Büyük Millet Meclisinin kuruluşu döneminde Kürt ve Türk halkı arasında tam bir muatabakat vardı. 1921 Anayasasını lütfen inceleyin. Kararınızı değiştirmek için demiyorum, kararınız zaten belli; 1921 Anayasasında tek bir etnik kimliğe çağrı yoktur, Türk kimliği de yoktur, Kürt kimliği de. 1923 Lozan sonrası,

1924 Anayasasıyla işler bozuluyor. 1924 Anayasası, tamamen Türk etnik kimliğine dayalı olarak Osmanlı'dan devralınan etnik kimliği reddetme temeli üzerine kuruldu ve 1924 Anayasasını Kürtler, daima kendilerine tarihî haksızlık yapılan bir anayasa olarak gördüler.

Ondan sonra, 1925'ten 1938'e kadar -hiç girmeyeceğim detaylarına bütünü o acılı günler, bu 1924 Anayasasının temelidir, nedeni 1924 Anayasasıdır.

1960 sonrası nisbî bir rahatlama oldu; bu doğru. O dönemde Türkiye İşçi Partisi kuruldu. Türkiye İşçi Partisini yönetenler Kürt değildi; ama Türkiye İşçi Partisi bölücülükten kapandı. Neden?.. Çünkü, Kürt halkının varlığını ileri sürmüştü.

Bakın, hep "PKK" diye arkadaşlar laf atıyorlar. 1984 yılına kadar PKK var mıydı? Yoktu; ama nedense, bu yetmiş yıllık sorun bu son günlerde ya da son yıllarda çıktı; hep böyle algılanıyor.

Bakın, şunu söylemek istiyorum; AET'ye başvuruda bulunan bizler değiliz. Otuz yıldır Avrupa kapılarında, "Türkiye'yi AET'ye tam üye kabul edin" diyen yöneticiler bizler değiliz. Peki, Avrupa Parlamentosunun, Şubat ayı başında aldığı bu karara karşı, bu Parlamento, bu tepkiyi gösterecek mi; size soruyorum, vicdanlarınıza?..

Bakın, ilginç olan yanı da oybirliğiyle alınmış olan kararın 3 üncü maddesinde ne diyor: "Güneydoğu için militarist bir çözüm olamayacağını ve Kürt sorununun, Türkiye'nin bütünlüğü çevrevesinde demokratik yöntemlerle halkın etnik ve kültürel zenginliğini tanıyarak çözülmesi düşüncesini belirtir."

MADDE 6'da ise; "Parlamentoda 18 milletvekili olan ve Kürt halkının kendi kaderini tayin etmede temsilci olduğu için HEP'in kapatılmasıyla ilgili endişesini belirtir ve şiddet kullanmayan legal bir parti olan Halkın Emek Partisinin devamı niteliğinde Demokrasi Partisinin, benzer bir yasak veya engellenebileceği endişesini dile getirir." Bunu Avrupa Parlamentosu alıyor oybirliğiyle.

Peki, ben şimdi soruyorum: Avrupa Parlamentosunun bu karara karşı, başta Parlamento olmak üzere Türkiye, -mademki bu düşüncede ve dokunulmazlığını kaldırmakla zaten belirtiyor bu düşüncesini- Avrupa Topluğuna tam üyelik başvurusunu geri alabilecek mi acaba?

HÜSEYİN BALLYALI (Bahkesir) - Ne alakası var?

M. HATİP DİCLE (Devamla) - Evet, çok ilgisi var; oybirliğiyle alınmış bir karardır.

Değerli milletvekilleri, ben inşaat mühendisiyim ve bizler baraj projelerini yaparken şunu düşünürüz: Eğer deşarj kanalları -toplumsal gelişmelerde böyledir- demokratik kanalları açmazsanız, suyun fazla gelen debisi, o barajı yıkar; onun için statükoculuk tarih boyunca mahkûm edilmiştir. Toplumun demokratik kanallarını açmak gerekir; bunu, tarihî bir sorumluluk olduğu için söylemek istiyorum; bu bir.

İkincisi; bir mücadelede, bir siyasal sorunun çözümünde, şiddet alanıyla, barışçıl alan birbirlerine alternatif iki alandır. Bileşik kaplar esasına göre, birini bastırırsanız, diğeri yükselir. Bu, tarihî gerçeklerle sabittir. Yani siz, barışçıl alanı, demokratik alanı, kapamaya, tıkamaya giderseniz, şiddet alanını beslersiniz. Bu, toplumsal bir yasadır ve yönetenlerin daima tarihî sorumluluğu şu anlamda vardır: Güney Afrika'da ve dünyanın her yerinde de sorunlar vardır. Nelson Mandela der ki: "Mücadelenin biçimini belirleyen daima güçlü taraftır. O güçlü taraf da daima devlettir."

Şimdi iddia edebilir miyiz ki, burada en güçlü taraf devlet değildir?.. Devlettir, mücadelenin biçimini o belirler. Demokratik kanalları açarsa, bu sorunun tartışılması demokratik kanallardan yürür, ama demokratik kanalları tıkadıktan sonra da, maalesef şiddet alanını besler.

Şimdi, bugün, idamla yargılanmak konusunda bizleri DGM'lere gönderiyorsunuz. Ben çok açık söyleyeyim, biz, Devlet Güvenlik Mahkemelerini, hukuk kurumları olarak değerlendirmiyoruz, siyasî kurumlardır. Dolayısıyla biz, oralarda savunma yapıp yapmayacağımızı da yine tartışacağız aramızda; onu da çok rahatlıkla söyleyeyim.

Biz, dolandırıcılık yapmadık, İSKİ'ler, ASKİ'ler, İLKSAN'lar bizim arkamızda yok. İnanır mısınız... Biz, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ilkokullarında okuduk, liselerinde, üniversilerinde okuduk; ama, o resmi tarihler, bizim babalarımızın, dedelerimizin bize anlattıklarını yazmıyordu. Dedelerimiz, daha 70 yıl öncesinden, yani o tarihi haksızlığın başladığı 1924'ten bu yana birçok kere idam sehvalarına çıkarıldılar.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Buyurun, devam edin ve toparlayın.

M. HATİP DİCLE (Devamla) - Bitiriyorum Sayın Başkan.

Bu idam sehvalarına çıkarken, her zaman haklı olduklarına inandıkları için,

son sözlerini çok anlamlı söylediler; bizim de o son sözleri, dedelerimizden bize miras kalan söylemlerle söyleyeceğimizden hiç kimsenin şüphesi olmasın. O bakımdan biz, tarih karşısında aklanacağımıza inanıyoruz.

Nasıl Sayın Menderes, merhum Menderes 40-50 yıl sonra, bugün anıtları dikilerek, adı havaalanlarına verilerek aklandırsa, bizler de bir gün aklanacağımıza inanıyoruz; çünkü, "dünya yuvarlaktır" diyen Galile bile, statükoyu kırdığı için idamla yargılandı ve idam edildi; biz bunu biliyoruz. Statükoların ve tabuların üzerine yürüdüğümüz için bunların başımıza geldiğini biliyoruz; ama bütün herkesi, bütün sayın milletvekillerini vicdanlarıyla başbaşa bırakarak, bu kürsüden ayrılıyorum.

Teşekkür ederim. (DEP ve SHP sıralarından alkışlar)

*

BAŞKAN-Sayın milletvekilleri, Sayın Korkmazcan'ın yerinden yaptığı açıklama ve itiraz iki kısımdan müteşekkil. Birinci kısmında, alınan bu kararların akıbetinin ne olduğu; yani, bu kararların alınması için Meclise tezkere yazan Başbakanlığa ne şekilde bilgi verildiği. İkinci kısım da Meclis dışında cereyan eden hadiseyle ilgili.

Birinci kısım ile ilgili bilgi vermek istiyorum:

Meclis bürokratlarından (Kanunlar Kararlar Dairesinden) ben de biraz önce bilgi aldım. Aldığım bilgiye göre, bundan önceki uygulamalarda da, bu şekilde alınan kararlar Meclis Başkanlığının bir tezkeresiyle, yayımlanmak üzere Resmî Gazeteye gönderiliyor. Yani, Başbakanlığa gönderiliyor, Resmî Gazetede de o şekilde yayımlanıyor. Bugün aldığımız kararların Başbakanlığa gönderilmesi prosedürü tamamlanmak üzere. Henüz Meclisten şu ana kadar Başbakanlığa bir yazı yazılmış değil. Birinci konu için açıklamam budur.

İkincisi, için, Sayın Hükümet, Sayın İçişleri Bakanı acaba Yüce Meclisi aydınlatmak isterler mi efendim?

İÇİŞLERİ BAKANI NAHİT MENTEŞE (Aydın) - Tabii efendim.

BAŞKAN - Buyurun efendim.

İÇİŞLERİ BAKANI NAHİT MENTEŞE(Aydın) -Sayın Başkan, sayın arkadaşlarım; şimdi içeri girince hadiseye muttali oldum. Akşamdan evvel dört arkadaşımızın dokunulmazlığı kaldırılmıştır; ama, ta-

rafımızdan veyahut Bakanlığımızdan herhangi bir talimat herhangi bir yere ulaşmış değildir. (ANAP sıralarından gürültüler)

SELİM SADAK (Şırnak) - Kim yapıyor?..

İÇİŞLERİ BAKANI NAHİT MENTEŞE (Devamla) - Haber aldığıma göre Devlet Güvenlik Mahkemesi gerekli tedbiri almıştır.

Biliyorsunuz, polisin iki görevi vardır: Birisi adli görevidir, öbürü de idarî görevdir. Aldığım habere göre bu, savcıların emriyle yerine getirilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim. (DYP sıralarından alkışlar)

*

LEYLA ZANA (Diyarbakır) - Sayın Başkan, ben, savunmamı Karma Komisyonunda yaptım; bunlar, benim düşüncelerimdir, aynı zamanda savunmamdır. Bu nedenle, savunmaya gerek görmüyorum.

Arkadaşlarım gözaltına alındıktan sonra, raporlu olmama rağmen çıkıp geldim. Hiç kimseden ve hiçbir şeyden korkmadığımızı ve burada olduğumuzu; Türk ve Kürt halklarının kardeşliğinin, çıkarının bu düşüncelerde olduğunu gördüğümüz için düşüncelerimizi ortaya koyacağımızı ve bunları sonuna kadar savunacağımızı belirtmek istiyorum.

Bütün bu nedenlerle, burada bu kürsüde savunma yapmayacağım; çünkü, hiçbir zaman bu kürsü bize açık olmadı ve kimse bizi dinlemedi. (DYP ve ANAP sıralarından "Kim konuşturmamış Sayın Başkan?" sesleri)

BAŞKAN-Sayın milletvekilleri, bir dakika; bitiriyor efendim...

Savunma hakkınızı kullanmıyorsunuz, öyle mi?

LEYLA ZANA(Diyarbakır)-Kullanmıyorum Sayın Başkan.

*

AHMET TÜRK (Mardin) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, hepimizi saygıyla selamlıyorum. Ben, bu Parlamentoda dört dönem milletvekilliği yapan bir arkadaşımım. 12 Eylül'de içeri alındım; ama, 1987 seçimlerinde, halkın oyuyla tekrar Meclise geldim. Eğer sağ çıkarsam, inanıyorum, halkın iradesiyle yine geleceğim. Bunun bilinmesini istiyorum.

1977'de, Cumhuriyet Halk Partisinde, Sayın Ecevit'in Genel Başkan olduğu dönemde, Mardin'den, liste başı olarak, merkez yoklamasıyla geldim; ancak, Sayın Ecevit, geçmişteki uygulamadan dolayı SHP'yi suçladı. Peki, ben o zaman da Ahmet Türk'tüm, düşüncelerim de aynıydı; 50 yaşından sonra mı bölücü oldum?.. Bu soruyu ona sormak istiyordum; ama kendileri yok herhalde.

Biz, her zaman toplumsal barıştan yana olduk, sorunların, barış içinde, siyasal diyalog içinde çözümünden yana olduk. Bu benim inancımdır. Ben, bu Parlamentonun, dokunulmazlıkları kaldıracağını da çok iyi biliyorum; çünkü, henüz dokunulmazlığım kalkmadan gördüğüm muamele bunu gösteriyor. Bu konuda rahatım; bu konuda da söyleyecek bir şey yok; ancak, eğer demokratik bir anlayışı yarınlara için Türkiye'ye getirebilirsek, insancıl bir anlayışı egemen kılabilirsek, inanıyorum bu kanın durmasına büyük katkı sunmuş olacağız.

Teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum. (DEP sıralarından alkışlar)

Selim Sadak ve Hasan Mezarcı'nın dokunulmazlıklarının görüşülmesi ertesi günkü oturuma bırakıldı, diğerlerinin dokunulmazlıkları kaldırıldı. Bazı milletvekilleri mahcup, bazıları telaşlı, bir kısmı da ne yapacağını bilemez bir haldeydi. Aslında mahcup olanlar genellikle SHP ve CHP'li milletvekilleri idi. Liderlerinin, kapalı kapılar arkasında, Başbakan ve Milli Güvenlik Kurulu'na bu dokunulmazlıkların kaldırılması olayına onay verdiklerini biliyorlardı. Onlardan bazı milletvekilleri oylamaya katılıp dokunulmazlıkların kaldırılması doğrultusunda oy kullanmadılar. Örneğin CHP'den İstemi Talay, Hasan Basri Eler, SHP'den Cemal Şahin gibi... Diğer milliyetçi, faşist kanat milletvekilleri ise "Vatan Kurtaran Şaban" pozlarında gururla etraflarına bakıyorlardı. Türk parasına dolar karşısında değer kazandırmış muzaffer komutan edasındaydılar.

Ben memnundum. Her ne kadar Kürt ve Türk halkı arasındaki uçurumun büyümesi beni üzüyorsa da, bunların akıllanma olasılığı yoktu. Ancak yiyecekleri büyük darbelerle düzelebilirlerdi diye düşünüyordum. Bu dokunulmazlıkların kaldırılmasının ve bunun sonuçlarının Kürt sorununa ne kadar mesafe aldıracağını ve uluslararası diplomaside ne çok imkân sağlayacağını tahmin ediyordum.

Dinleyici balkonundan kulise geldiğimde, DEP milletvekilleri Madam Royal ile oturuyorlardı. Onlara seslenerek, hiç canınızı sıkmayın, sizler milyarlar sarf et-

seydiniz Kürt halkına ve onun davasına bu kadar yarar sağlayamazdınız. Türkiye Cumhuriyeti parlamentosu, Hükümeti kendi kalelerine gol atmışlardır. Oturun yanlış yapmamaya bakın. Cezaevi gibi sıkıntılar yaşıyacaksınız ama bundan siz kârlı çıkacaksınız, dedim. Bunu duyan basın mensupları koşuşmaya başladı. Çoğu ne söylediğimi anlamış, kimi de hâlâ uyanamamıştı. Zana ne demek istiyorsunuz? Şeklindeki sorulara fazla muhatap olmak istemediğimden, kokusu sonra çıkar, bakalım kim kârlı olacak kim zararlı, demekle yetindim. Kulisler çok hareketliydi. Dünya parlamento tarihinde belki de eşine rastlanmayan bir uygulama ve tahammülsüzlükle karşı karşıyaydık. Aslında yaşanan efendi uşak olayıydı. Kürtlere köle gözüyle bakılıyordu. Efendilerin emir ve direktifleri doğrultusunda yürüdüğü zaman, aferin sana! Kürdüm, Kürtler eziliyor, geri bırakılıyor dediğinde ise, işte o zaman kıyamet kopuyor. O gece kulislere baktığımda bu manzara açıkça göze çarpyordu. Türk parlamenterlerin oturup kalkmaları, yürüyüşleri daha bir diri, daha bir kendine güvenliydi. Bizim Kürtlerin ise hareketleri biraz çekingen ve ürkekdi. Baskının ve zulmün, karşılaştıkları ve karşılaşıacakları uygulamaların doğal yansımasydı bu.

Bu arada başka partiden Kürt kökenli bir milletvekili yavaşça bana sokuldu: Seninle konuşmak istiyorum, dedi. Koluna girdim, biraz yürüdükten sonra alçak sesle, senden bir ricam var. Leyla bacıyı alıp Meclis'in dışına çıkarmak istiyorum. Eğer onu tutarlarsa çok kötü şeyler başına gelebilir. Bu nedenle burada kalmasından yana değilim, dedi. Kendisine teşekkür ettim. Bak kardeşim ben de biliyorum Leyla bunların eline düşerse onu perişan ederler, dedim. Ardından sürdürdüm: Cezaevlerinde az mı gördüm tutuklu bayanlara yapılanları. Çiğlikleri hâlâ kulağında. Üstelik medyanın da yardımıyla kamuoyunu Leyla'ya karşı bugünlere hazırladılar. Doğru söylüyorsun. Ben daha da zordayım. Gözüme uyku girmiyor. Adeta sıkıntıdan dans ediyorum. Ama bu hususta tavım net ve kesindir. Leyla'nın kaçıp gitmesi ya da saklanmasından yana değilim... Milletvekili arkadaş yalvıyor. Gözleri dolu dolu, onu ben saklayabilirim, diyor. Feodal gururu kabarmış, bir türlü hazmedemiyor bu olanları ve olabilecekleri. Ümitsiz, benden ayrıldı, Leyla'nın yanına gitti. Uzaktan onlara bakıyorum. Leyla da taraftar değil, onu nazik bir dille ikna etmeye çalışıyor. Doğrusu bu arkadaşın tavrı beni de iyiden iyiye duygulandırdı. Kıvranyorum olduğum yerde. Kürt halkının içinde bulunduğu bu vahşet ortamında temsilcilerinin onları terk edip gitmeleri ne derece doğru olurdu? Doğru olacağını hiç zannetmiyorum.

Koca bir paket geldi ortaya. Herkes birşeyler yiyor. Saat 23.00'e doğru çaycı koşup bana telefon olduğunu haber verdi. Paris'ten Kendal telefonda. Durumu sordu. Mösyö ve Madam Mitterrand'ların da orada olduklarını, gelişmeleri dikkatle izlediklerini, bütün imkânlarını kullanacaklarını, her saat durum hakkında bilgi aldıklarını söyledi. Madam Royal'ı sorduktan sonra Mitterrand'ların Leyla ile görüşmek istediklerini söyledi. Leyla

burada, veriyorum dedim. Madam Mitterrand Leyla ile merhabalaştıktan sonra, Kendal konuşmayı sürdürdü. Leyla telefonu bıraktı, geldi, orada oturan DEPLi milletvekillerine Mitterrand'ların selamlarını ilettiler ve onların, bu haklı davamızda sonuna kadar yanımızdayız, dediklerini söyledi, Kendal'ın da selamını ilettiler. Bu sözler salonda bir bomba gibi patladı. Medya mensupları konuşmaya başladı. Yorumlar birbirini izliyordu. Bir rahatlatma görülmüyordu. Bu arada çaycı yanıma geldi, abi telefon eden Fransa Cumhurbaşkanı mıydı? dedi. Evet, eşiyile beraberlerdi, dedim. Adamcağız, vay be, bilseydim biraz daha konuşurdum, diye hayıflandı.

Doğrusu Mitterrand'ların bu sahiplenmesi bizim de ayaklarımızı biraz yerden kesmişti. Danielle Mitterrand'ın uzun zamandır Kürt halkına yaptığı desteklerle böylelikle bir yenisi daha eklenmiş oluyordu. Daha önce de baskıların bir kâbus gibi üzerimize çöktüğü Diyarbakır'ın 5 No'lu zindanında, işkencelerin en acımasız döneminde, barbarlığın yeniden hortlatıldığı, insanlığın ayaklar altına alındığı, dünyadan bihaber yaşamaya mahkum edildiğimiz, ziyaretlerin, radyo-televizyonun, hatta kendi aramızda konuşmanın bile yasak olduğu 5 No'lu zindanın en dramatik bir gününde, bitkin bir şekilde yere yığılmışken, gözüme ilişen bir gazeteden Paris'te Kürt Enstitüsü'nün açıldığı haberini okumuştum. Enstitü'nün açılışında Fransa Cumhurbaşkanı'nın eşi Danielle Mitterrand'ın da bulunduğunu yazan gazete, tabii saldırmayı da ihmal etmemişti bu arada. İşte o anda duyduğum sevinci anlatamam. Birden kendimi çok kuvvetli hissetmişim. Üstelik "Azap Çiçeği" lakabıyla tanınan gardiyanın diğer gardiyanlarla birlikte beni dövükleri bir gündeydi bu. Artık Kürtlere de sahip çıkanlar var diye rahatlamış, bütün acılarımı unuttuğum. Daha sonra Güney Kürdistan'dan Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Kürtlere yardım ettiler. Türkiye'ye gelerek Kürtlerin yaşadığı kampları dolaşır onların sorunları ile ilgilendiler. Evet, Danielle, o günlerden bugüne hiçbir fedakârlıktan kaçınmadan konumuzun sakıncalarına bakmadan, mazlum Kürt halkına yardım ettiniz. Kürt sorununu uluslararası taşıdınız. Güney Kürdistan'ın bugünkü durumunda emeğiniz çoktur ve hâlâ da devam ediyor. Bugün haksızlığa ve saldırıya uğrayan Kürt parlamenterlerinin yanında olduğunuzu, uğradıkları haksızlıkların takipçisi olacağınızı bildirdiğinizde, o anı yeniden yaşadım. Sizleri gönülden çıkarmak, unutmak mümkün mü ekselans? Gönülümüzde yaşıyor ve her an sevgiyile anılıyorsunuz. Müsterih olun. Kürt halkı varoldukça sizleri unutmayacak ve gönülünde taşıyacaktır. Halepçe Anıtı çok şey ifade ediyor. Her insan doğar, büyür, ölür, ama herkes ölümünden sonra anılmaz. Siz tıpkı Halepçe Anıtı'nda olduğu gibi hep bizimle beraber olacaksınız.

1994 yılının Şubat ayının ilk haftasında Sayın Mitterrand'lar DEP milletvekilleri onuruna evlerinde bir öğle yemeği vermişti. Bu yemekte eski Dışişleri Bakanı R.Dumas, Ahmet Türk, Sırrı Sakık, Leyla Zana, Kendal Nezan ve ben var-

dım. Sayın Mitterrand, yemekte, DEP milletvekillerine, sizin bu haklı davanıza sahip çıkacağım, davanızı uluslararası arenaya taşımaya gayret edeceğim, ayrıca bir haftaya kadar da sizleri Cumhurbaşkanlığı Sarayında resmen kabul edeceğim, dedi. Sonra bana döndü ve eşi Danielle'i göstererek, onu Diyarbakır'da Belediye Meclis'i üyesi yapın da size gelsin diyerek, bu espriyle Madam'ın kendisini Kürt davasına ne kadar adanmış olduğunu belirtmiş oldu.

Kulislerin ayrılmaz dayanışmacılarından Salman Kaya, Ziya Halis, Mustafa Yılmaz, İbrahim Tutu, dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekillerini yalnız bırakmadılar. SHP'li olmalarına rağmen DEP'liler kadar olayla ilgileniyorlardı. Mahmut Uyanık, M.Emin Sever, Muzaffer Demir de kulisleri terk etmeyenlerden. Kulislerde yoğun konuşmalar sürüp giderken Kendal yine aradı. Mitterrand'ların bilgilendirilmek istediklerini söyledi. Gelişmeleri aktardım. Polislerin müdahalesi olup olmadığını sordu. Parlamentoda çok sayıda sivil polisin bulunduğunu, etrafta doluştıklarını, arkadaşların parlamento binasını terk etmeyeceklerini söyledim. Mitterrand'lar, dokunulmazlıkları kalkan milletvekillerinin imzalı dilekçeyle 5 Avrupa devletinden koruma talebinde bulunmalarını önermişlerdi. Kendal, başvuruyu hemen Fransa'ya fakslamamızı söylüyordu. Ayrıca Eksalanslarının Ankara'daki Fransız elçiliğine verdikleri talimatla, milletvekillerini parlamentoda himaye altına alma olasılığının olup olmadığını araştırdıklarını ama büyük bir polis gücünün Meclis binası etrafında tertibat aldıkları yönünde bilgilendirildiklerini söyleyince ben de bunu doğruladım. Arkadaşlarla tek tek konuşarak himaye başvurusunu gördüm. Hepsi kabullendi. Daha sonra biraraya gelinerek metin hazırlanmaya başlandı. Sedat Yurtdaş metni kaleme aldı, arkadaşlar imzaladılar ve fakslamam için bana verdiler.

Ahmet Türk, İsmet İmset, Fatih Çekirge köşede oturmuş yorum yapıyorlardı. Ben de onlara katıldım. Hepsi olan bitenden rahatsız görünüyordu. Ben, bu yanlışlık Kürt halkının yararına oldu, bu sefer Türk şöven çevreleri batağa saplanacak, buna bir kılıf uyduramazlar, dedim. Erbil Tuşalp karşıda oturmuş başkalarıyla sohbet dalmıştı. Eşref Erdem de geç saatlere kadar ayrılmayanlardandı. Gazeteci Taşkın Şenol geldi. Taşkın 1987'de Diyarbakır Cezaevi'ne ilk girebilen gazeteci grubundan, ordan tanyordum. Gözüm bir ara cici bir hanım gazeteciye takıldı. Taşkın'a kim bu diye sorduğumda, Hande Mumcu yanıtını verdi. Tamam, bu ismi hatırlamıştım, demek o da gazeteciydi. Bu sırada Ahmet Türk kalbinden rahatsızlık geçirdi. Göğsünden, yüzünden ter damlacıkları iniyordu. Görevliler koştu, hastaneye götürülsün götürülmesin tartışmaları yapıyordu. Yoldan alınıp Emniyet'e götürülme durumu vardı, bu yüzden arkadaşlar hastaneye götürülmesi konusunda tereddüt ettiler. Emniyet Müdürü, ben gerekeni yaparım, bana güvenin dedi. Ahmet Türk bu telaş içinde önce Meclis revirine götürüldü, bakıldı, hastaneye

götürülmesi gerektiğine karar verildi. Ancak bu birçok nedenden ötürü saklı tutuldu, Emniyet Müdürü Ahmet'i aldı, hastaneye götürdü, tedavisi yapıldıktan sonra gizlice yine Meclis revirine getirdi. Doktorlar istirahat etmesi gerektiğini söylediler. Bu arada Meclis görevlilerinden bazıları yanlarına polisleri alarak Madam Royal'ın bulunduğu yere geldiler. Polis şefi, Madam Royal'a, efendim, emir aldık, burayı terketmeniz gerekiyor, dedi. Tercüman bunu tercüme eder etmez, Royal hemen karşı çıktı: Hayır ben burada arkadaşlarla kalacağım! Kalırım kalamazsınız tartışması büyüyünce parlamenterler araya girdi, görevliler gitti. 10 dakika geçmeden yine geldiler: Efendim, kesin emir aldık, şimdiye kadar oturduğunuz yeter, artık burayı terk etmeniz gerekiyor! Belli ki Madam Royal'ın gelişi ve Paris telefonları ortalığı velvele vermişti. Ayrıca DEP'li milletvekillerinin Meclis'i terketmeme kararı onları zor durumda bırakmıştı. Bu durum daha büyük skandallara yol açabilir, bu da onları çok yıpratılabildi. Bu yüzden hınçlarını Madam Royal'ı dışarı atarak çıkarmaya çalışıyorlardı. Ayrıca Royal'ı oradan atarak DEP'lilere de gözdağı vermek istiyorlardı. Bu arada Kürt milletvekilleri ikiye bölündü. Bazıları Madam kalksın, bunlarla muhatap olmasın, bir şey olursa bizim de müdahale etme zorunluluğumuz olur, o zaman daha vahim sonuçlar doğabilir derken, diğerleri, bir şey olmaz, otursun diyordu. Tartışma epey sürdü. Kalksın, kalkmasın... Sonunda iki Kürt milletvekili araya girdi, Madam Royal'a, biz zor duruma düşebiliriz, kötü bir durum olabilir, dediler. Royal diretiyordu: Hayır ben kalkmıyorum. İsterlerse beni yerde sürükleyebilirler ve bu şekilde dışarı atarlar! Doğrusu çok hoşuma gitmişti. Ne çetin ceviz bu kadın diye düşünüyorum. Aslında bizim Kürt parlamenterlerden biri dıretip, Madam bizim misafirimizdir, gidin kim emir veriyse o gelsin! diye kesin tavır koysa iş biterdi. Gel gör ki o geceki polis baskısı ve parlamentonun polisin emrine verilışı, hiç kimsenin bu yanlış müdahale edememesi, ortalığı susturmuştu, direnilemiyordu.

Bu hengamelerle epey zaman geçti. Gidip gelmeler, talimatlar... Basın etrafı sarmış. Bizim Kürtlerin kırık feodal gururu tutmuştu. Madam da baktı en çok Kürtler çıkmasını istiyor, namus belası der gibi kalktı asık bir suratla çekip gitti. Giderken Diyarbakır milletvekili Sedat Yurtdaş otele kadar ona refakat etti. Sedat döndüğünde Royal'ın bizlere çok kızdığını, bırakılsalar beni sürükleyerek çıkarsalardı, niye müdahale ettiler diye sitem ettiğini söyledi.

Evet, haklıydı. Eğer öyle yapsalardı gerçekten yankısı büyük olurdu. Ama artık işi geçmiş, böyle bir fırsat elimizden kaçmıştı.

Herkes yorulmuş, gözler kan çanağına dönmüştü ama kimsenin ordan ayrılmaya niyeti yoktu. Her an yeni bir durum olabilir, dokunulmazlıkların kalkan milletvekillerini polisler alıp götürebilirdi. Orhan Doğan ve Hatip Dicle olayı bir kez daha yaşanabilir, hem de bu kez meclis kulisinde... Bu sahneleri kaçırılmak için özellikle televizyoncular ve

gazeteciler tetikteydi, en ufak bir seste fırlıyorlardı.

Leyla, yorgun olduğunu, odasına gidip sandalyede biraz kestireceğini söyledi. Beraber gittik. Onu bırakıp geri geldim. Taşkın başka bir gazeteciyle birlikte yanıma yaklaşip fotoğraf makinesini verseler resim çekip çekemeyeceğimi sordu. Olur dedim, aldım. Revirde Ahmet Türk'le aynı yerde yatan Remzi Kartal'ın sedyede uzanmış pozunu çektim. Sırrı Sakık, Selim Sadak, kulisteki koltuklarda yatıyorlar. Naif Güneş iki koltuğu birleştirmiş, yatıyor. Hepsinin resimlerini çektim. Sabahı merak ediyordum. Gazeteler bu olayları nasıl değerlendirecekti?

Sabah saat 7.30'da eve, çocuklara uğradım. Oğlum Ronay uyandı. Olayları, gelişmeleri özetledim. Merak etmemelerini söyledim. Ronay, merak etmiyoruz, yalnızlığa alıştık. Biraz annemin cezaevine konulacağına üzülüyoruz, o da geçer, dedi. İyi dedim, evden ayrılmayın, anneniz sizi görmek isteyebilir, isterse size haber veririm.

Orhan Miroğlu'na uğradım, beraber bir arkadaşın yazıhanesine gittik, oradan milletvekili arkadaşların 5 Avrupa ülkesine yaptıkları başvuruyu Paris'e faksladık.

Tekrar Meclis'e döndüm. Saat 11.00 oluyor. Kulisler çok kalabalıktı. Orhan Doğan ve Hatip Dicle'nin alınıp biçimleri gazete başlıklarında. Gazeteciler Demirel'e dokunulmazlıkların kaldırılmasını sorduklarında, Demirel'in cevabı, ordu bu durumdan memnun, şeklinde olmuş. Gazeteciler etrafımı sardı, soruyorlar: Fransa'dan iltica istendiği doğru mu? Hayır, böyle birşey yok, nereden çıktı bu dememle, içlerinden birinin, ama kulağımıza öyle geldi demesi bir oluyor. Eğer böyle bir durum olsaydı arkadaşlar 5 gün önce Avrupa'dan gelmezlerdi. Kaldı ki tutuklanacaklarını bile bile geldiler, dedim. İçlerinden biri, ama bize bunun kesin olduğunu söylediler, diye ısrar edince, ben de biraz kızdım, o zaman bunu size kim söylemişse, nasıl olduğunu da o söylesin, dedim.

Leyla, Sırrı, Mahmut, Selim köşede oturmuşlar. yanlarına gittim. Madam Royal'ın akşamki olayımı konuşuyoruz. Öğleyin kalabalık bir gurupla Meclis lokantasına gittik. Diğer partilerdeki Kürt kökenli milletvekilleri belli etmeden bize bakıyorlar, başlarını eğmişler, aman bana merhaba demesinler ürkekliği içindeler. Akşam Selim Sadak ile Hasan Mezarıcı'nın dokunulmazlıkları kalkacak. Saat 20.00'ye geliyor. DEP'liler tam kadro oturuma katıldılar.

TUTANAKLARIN DİLİYLE

SEDAT YURTDAS (Diyarbakır) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; bazı milletvekili arkadaşlarımızın yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasıyla ilgili olarak dün bu yana yapılan gö-

rüşmelerde, bizleri dehşete düşüren gelişmelere tanıklık ediyoruz. Bu konudaki görüş ve düşüncelerimi bu vesileyle açıklarken, hepinize saygılar sunuyorum.

Dün burada Komisyon adına söz alan Sayın Kırca, konuşması boyunca ortaya attığı fikirleriyle Türkiye'deki statükocu kesimlerin olay ve olgulara ne kadar sığ baktıklarını ortaya koyarak, söylediklerinin de, gerçek birer safsata düzeyinde olduğunu tescil etmişlerdir. Bu sıraları paylaşan her bir sayın milletvekili halkın oylarıyla seçilmiştir. Bu parlamentodan çıkan Hükümet -istisnalar hariç olmak üzere- aynı oyların ürünüdür. Şimdi sizlere soruyorum: Milletvekillerini ve hükümeti seçebilen halk, vali ve cumhurbaşkanını seçemez mi? Seçecek ufuk ve olgunluğa sahip değil mi? Halkı bu derece küçük gören bir zihniyet, gerçekte halkın oylarına ihanet etmiş olacaktır. Böyle bir zihniyetin de sadece kişisel bakış açımızda değil, çağdaş anlayışta da hiçbir yeri ve önemi yoktur.

İlginçtir ki, başkanlık sistemini savunanlar da bu sözleri hararetle alkışladılar. Onlar, ya ne söylendiğini anlamadılar ya da bir tek oturumda, köklü olarak oluştuğunu ileri sürdükleri programlarını bir yana bıraktılar.

Yine Sayın Kırca, "Türkiye'de Türk olmayanların sadece susma hakkı vardır" dedi. Aslında, bu, yumuşatılmış bir ifadedir. Bu ifade, bunun temelindeki ifade yeni değildir. Amerika'nın beyazlarının Kızılderililer için söylemiş olduğu "En iyi Kızılderili, ölü Kızılderilidir" ifadesinin yumuşatılmış, sadeleştirilmiş halidir. Bu çerçevede, bu anlayışın ne kadar büyük zararlara neden olacağını hep birlikte yaşıyor, görüyoruz. Bu itibarla ben bu düşüncüyü, kendi adıma kınıyorum.

Sayın milletvekilleri, dil, binlerce yıllık bir toplumsal sürecin ürünüdür. Halklar da aynı sürecin bir ürünüdür ve Anadolu'da, istesek de istemesek de halkların, dillerin, dinlerin, kültürlerin bir arada bulunduğu bir coğrafya parçasıdır ve bugün yaşadığımız sıkıntıların temelinde yatan bu gerçeklik görmezlikten gelinerek, salt ulus devlet, hatta onu aşan ırk devlet esprisinin ideolojik olarak egemen hale getirilmesidir.

Kürt halkı, Kürt dili, Kürt kültürü bu anlamda bir gerçekliktir. Bunu ancak düşünceleriyle pir-i fani olanlar inkar yoluna gidebilirler.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; çünkü tartışmalarda burada takke düştü, kel göründü. Şöyle ki, milletvekili arkadaşlarımızın dokunulmazlığıyla ilgili önergeler burada görüşülmeden, DGM baş-

savcılığınca, kaynağı belirsiz bir emir sonucu yazılan yazılarla arkadaşlarımızın dokunulmazlıklarının peşinen kaldırılacağı karinesiyle hareket edilmiş, tahditler getirilmiştir. Bunun anlamı, buradan çıkacak kararın kesin olarak nasıl olacağının belli olduğu sonucunu ortaya koyar. Tartışmalar süresince ortaya çıkan yeni olgular da, bu durumu, bir varsayımdan öte, dört başı mamur bir şekilde kanıtlamıştır. Sayın Hatip Dicle ile sayın Orhan Doğan'ın, Terörle Mücadele Şubesi'nce gözaltına alınmalarıyla sayın Mezarıcı'nın, daha dosyası Meclis'te görüşülmeden gözaltına alınmasının, başka kanıt ihtiyacını ortadan kaldırdığını belirtelim.

Sayın milletvekilleri, parlamento, dün sabahtan itibaren ve gece boyunca gerçek bir abluka, kuşatma altında kaldı. Öyle ki, sayın Vefa Tanır bile, dokunulmazlığı tartışılan arkadaşlarımıza, "Burada can güvenliğiniz yeterince yoktur, Terörle Mücadele Şubesi çok daha güvenlidir" diyebiliyor, diyebildi. Bir tek bu sözler bile en yüce olarak görülmesi gereken parlamentonun, bu parlamentonun ürünü içişleri bakanlığına bağlı emniyet genel müdürlüğünce nasıl hareketsiz ve tartışılır duruma getirildiğini ortaya koymaktadır.

Emniyet genel müdürü, yine dün, basına, önce "milletvekilleri:ni korumak amacıyla muhafaza altına almışız" şeklinde bir safsata açıklama yapıyor, bir süre sonra "Yarın sorguları yapılacaktır" diye beyanda bulunuluyor. Daha sonra ise "Eğer, milletvekilleri meclisi terketmezlerse, meclisten alınacaklardır." Yani meclis basılarak mı alınacaktır? Soruyorum sizlere.

Bu sıraladığım sözlerin ortaya koyduğu tablo, parlamenter demokrasinin yürürlükte olduğu bir hukuk devleti tablosuna değil, olsa olsa bir polis devleti tablosuna denk düşmektedir.

Sayın milletvekilleri yasama dokunulmazlığı, bir başsavcının ya da bir emniyet müdürünün insafına takdirine terkedilecek bir kurum değildir. Dün, parlamentonun yapmış olduğu budur. Zira, anayasanın 85. maddesiyle ilgili prosedürü, karardan sonra bir hafta içinde anayasa mahkemesine itiraz yapılabileceği ve anayasa mahkemesinin de 15 gün içinde karara bağlayacağı hüküm altına alınmıştır. Yine bunu tamamlayan bir hüküm olan millet meclisi iç tüzüğünün, "millet meclisi kararlarının yayınlanması ve yürürlüğe girmesi" kenar başlıklı 158. maddesi de, resmi gazetede yayınlanmakla yürürlüğe girdiğini açıkça belirtmiştir.

Bu açıdan, işlemin dün yapılmış olması nedeniyle, gözaltı işlemi yasal değildir, temelsizdir. Kaldığı, bir kararın kesinleşmesinden önce icrai kuvveti doğamayacaktır. Bu nedenle karar, resmi gazetede yayımlansa bile kesinleşmediğinden uygulama kabiliyetine haiz olmayacaktır. Bu itibarla kararın, anayasa mahkemesince değerlendirildikten sonra kesinleşmiş halinin resmi gazetede yayınlanması temel kural olmak gerekir. Dolayısıyla, bu süre içerisinde yapılacak olan her türlü gözaltı ya da tutuklama hukuk dışı olacaktır. Kaldığı ki, Memurin Muhakematı Kanunu gereğince, bir devlet memurunun yargılanması için il ya da ilçe kurulu kararının ilgili prosedür izlenerek kesinleşmesi zorunludur. Bu, Yargıtay'ın ve Danıştay'ın uygulamalarında sabit bir gelenek haline gelmiştir, içtihat haline gelmiştir. Milletvekillerinin de, sadece emniyet sandığı mensubu olmalarıyla, sanıyorum ki, bir devlet memuru kadar haklarının korunması zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Bu anlamda, bu kararın kesinleşmesi zorunludur. Yani bu parlamentonun çıkardığı yasalar çerçevesinde bir devlet memuruna tanınan koruma, bir milletvekiline haydi haydi tanınmalıdır. Nitekim, anayasa mahkemesine başvurulması halinde belki birtakım dokunulmazlıklar bozulacaktır ve bunun örneği de vardır. Bunun örneği, cumhuriyet senatosu üyesi sayın Osman Köksal'la ilgili dokunulmazlığın kaldırılması kararının 15 ağustos 1972'de Anayasa Mahkemesi'nce iptal edilmesidir. Böylece bir karar verildiği zaman burada dokunulmazlıkların kaldırılmasına karar veren kurul ve bu nedenle de adli hatanın işlenmesine neden olan bir kurul, tarih karşısında sorumlu olmayacak mıdır?

Bu açıdan, yangından mal kaçırıcısına insanları taciz ederek, onurlarına dokunarak, hakaret ederek, onları hak etmedikleri muamelelere tabi tutarak yargılamaya götürmenin hiçbir anlamı ve gereği yoktur. Zira arkadaşlarımızın herbiri sonuçları ne olursa olsun, kendilerini her platformda savunacak yüreklilik ve kararlılıktadırlar. Eğer bunun aksi bir eğilimde olsalardı, şimdiye kadar zaten gereğini yapmış olurlardı.

Sayın milletvekilleri, size tekrar bir hatırlatma yapmayı görev sayıyorum.... Aralarında...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı.)

BAŞKAN - Buyurun.

SEDAT YURTDAŞ (Devamla) - Aralarında Demokrasi Partisi Genel Başkanımız Hatip Dicle'nin de bulunduğu, Demokrasi Partisi mil-

letvekilleriyle ilgili olarak yapılan tartışmalar ve maruz bırakılan işlemler, Anayasa Mahkemesinde Demokrasi Partisi'ne yönelik olarak görülmekte olan kapatılma davasını çok yüksek düzeyde etkilemektedir. Bu, sıradan vatandaşları etkileyecek, basını etkileyecek, milletvekillerini etkileyecek; ama Anayasa Mahkemesi üyelerini etkilemeyecek(!). Bu mantık, anayasanın 138/2. maddesinin açıkça çiğnenmesi konusunda, partilerin işbirliği yapması dışında başka birşey ifade etmez. Yani, anayasa açıkça çiğnenerek bir işlem yapılıyor. Bu husus tarihe bu şekilde kayıt olarak düşülecektir.

Yine, anayasanın 185. maddesiyle iç tüzüğün 158. maddesi de aynı çiğnenmeyle yüz yüze bulunuyor. Tüm bunlar birer hukuk erozyonudur, bir hukuk felaketine işaret etmektedir. Bunun yeni örneği, dün geceden beri görüştüğümüz hususlarda ortaya çıkan ayrıntılardaki sonuçlardır.

Yine bir başka hususa değinmek istiyorum...

BAŞKAN - Sayın Yurtdaş, konunun başka boyutlarına geçtiniz. Lütfen toparlayın.

SEDAT YURTDAŞ (Devamla) - Son bir cümle söyleyeceğim efendim.

Görüşmeler sırasında misafir sanatçı gibi duran Genel Başkan -sadece DYP'den durdu- dışında hiçbir parti genel başkanı görüşmelere katılarak, o değerlendireceğimiz fikirlerini burada bizlere ilemediler, izah etmediler.

Meydanlarda, halkın duygularına seslenerek, dokunulmazlıkları şu şekilde kaldıracğız, böyle yargılayacağız demek kolaydır. Doğru olan, yapılması gereken; hukuken, mantıken, siyaseten ve sorumluluk duyarak milletvekillerine hitap etmektir. Hiuzurunuzda, bu sorumluluğunu yerine getirmeyen genel başkanları yadırgadığımı ifade ediyorum.

Yine, dün, anlamakta güçlük çektiğim bir ifadeyi de; takındıkları tutum nedeniyle, öncelikle teşekkür edemeyeceğim, SHP Genel Başkanı için de söylemekten kendimi alıkoyamayacağım. Şöyle diyor: "Gözaltına alınmayı bekliyorduk. Gözaltına alınmanın hukukî olup olmadığını bilmiyorduk..." Yani bir genel başkan, Parlamento tarihinde ilk defa gerçekleşecek bir olayın sonuçlarını bilecek; ancak hukukî olup olmadığını bilmeyecek (!).. Bu vesileyle, kendilerini gerçek düşüncelerini açıklamaya davet ediyorum.

Bu vesileyle hepinize saygılar sunuyorum.

*

MAHMUT ALINAK (Şırnak) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; dün bu kürsüye, koltuğumun altında kocaman bir dosya ile geldim; kendimce büyük emekler harcayarak, 3 dosyayla ilgili olarak savunma hazırlamıştım. Sayın Kurula gelecektim, isnat edilen suçun ne kadar hayalî, ne kadar gerçek dışı olduğunu ortaya koyarak, sayın Kurulu aydınlatmaya ve doğruya vardırmaya çalışacaktım; ancak, dün yaşadıklarımız, sayın Mezarıcı'nın başına gelenler ; daha dokunulmazlığı kaldırılmadan, yani milletvekilliğine ilişkin bütün hakları devam ederken kanun dışı ve anayasa dışı bir şekilde gözaltına alınması, sayın Orhan Doğan'ın televizyon ekranlarına yansıyan görüntüleri ve hiçbir ülkede görülmemiş bir biçimde, parlamentonun polis ablukası altına alınması karşısında, artık, bu savunmayı serdetmenin, bunda ısrar etmenin sayın Kurulu aydınlatmanın mantığı da kalmadı, anlamı da kalmadı; çünkü, irade oluşmuş, dokunulmazlığın kaldırılmasına karar verilecek ve bugün basından okuyoruz daha sayın Kurul toplanmadan karar verilmiş; sınır kapılarına fakslar çekilmiş, milletvekillerinin yurtdışına çıkmaları yasaklanmış.

Şimdi söyler misiniz bana, bu milletvekillerinin -sayın Mezarıcı da dahil- ve şu anda dokunulmazlığı kaldırılan bizlerin kaçma gibi bir düşüncesi olsaydı, zaten kaçardık, cebimizde pasaportlarımız var, çıkar giderdik; ama ben her zaman söylüyorum, altını bir defa daha çizerek vurulamak istiyorum: Bizim adresimiz ne Clinton'dur, ne Kohl'dür ne de Yeltsin'dir... (DYP sıralarından "Mitterand'dır" sesleri) bizim adresimiz ne de Mitterand'dır... Bizim adresimiz Kürt ve Türk insanıdır.

*

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Şimdi, bir meclis düşünün, demokrasinin kalesi olması gereken, kanun hakimiyetinin ana kaynağı ve göstergesi olması gereken mecliste, anayasa ve yasalar askıya alınıyor, yok sayılıyor; düşünün ki, dokunulmazlık kararı çıkıyor; dokunulmazlık kararı daha kesinleşmeden ve ilgili mercilere daha bildirilmeden milletvekilleri gözaltına alınıyor. E peki, anayasasının 85. maddesini ne yapacağız? 85. madde açık... Dokunulmazlığın kaldırılması halinde prosedür işliyor, süreç tamamlanıyor. Dokunulmazlığımız kaldırıldığı zaman ne yapacaksınız? Önce itiraz edeceksiniz, bir haftalık süre içerisinde Anayasa

Mahkemesine gideceksiniz. Anayasa Mahkemesi, 15 günlük bir süre içerisinde karar verecek. Bu süreç tamamlanıp, karar kesinleştikten sonra, ancak resmi gazetede yayınlanır ve daha sonra da gereği neyse yapılır. Şimdi, bir kanun çıkardık buradan, cumhurbaşkanının onayından geçmeden kanunu resmi gazetede yayınladık! Böyle şey olur mu? Böyle bir kanun yürür mü? Böyle bir kanun, eksik bir kanun olmaz mı? Elbette ki olacaktır. Burada farklı bir tavır içerisine girilmiş, bu karar daha resmi gazetede yayınlanmadan önce milletvekili gözetimine alınıyor. Yani parlamento icranın ardından sürükleniyor. Gözetimine alınıyor milletvekili ve karar apartopar mükerrer sayılı resmi gazetede yayınlanıyor, yürürlüğe konuluyor ve böylece anayasa mahkemesine başvurma hakkı da, anayasal bir hak ortadan kaldırılıyor, fiilen ortadan kaldırılıyor.

Şimdi ben bu dokunulmazlığı kaldırılan öteki arkadaşlar, parlamentonun dışına adımımızı atar atmaz gözetimine alınacağız. Peki söyley misiniz bana, nasıl itiraz edeceğiz? Bu, anayasal bir hakkın ihlali değil midir? Dolayısıyla, anayasanın ihlali değil midir? Düpedüz ihlalidir. (DYP sıralarından gürültüler.) Ama hayır, eğer güçlüyseniz, ... da sizsiniz yasa da sizsiniz...

Değerli arkadaşlarım, az önce bir arkadaşımız yine vurguladı, bir memur suç işliyor, hakkında lüzum-u muhakeme kararı veriliyor, yani yargılama izni veriliyor. Bu memurla ilgili son soruşturmanın açılabilmesi için, yani, kamu davasının açılabilmesi için bile bu kararın kesinleşmesi gerekiyor. Yani, itiraz prosedürünün işlemesi gerekiyor. Düşünün ki, bir memura tanınan haktan, bir milletvekili yararlanamıyor, ne kadar acı! Daha doğrusu yararlandırılmıyor. Anayasa hiçe sayılarak, hatta hatta ayaklar altına alınarak ve parlamento da kullanılarak memurun sahip olduğu haklar milletvekiline fazla görülüyor.

Az önce arzettiğim gibi, gözetimine alınacağız. Ancak, hepinizin bildiği gibi, soruşturma, evrak-ı fezleke aşamasına gelmiş. Daha doğrusu, fezlekeye bağlanmış ve iddianameye bağlanarak, iddianame tanzim edilerek kamu davasının açılması sürecine girilmiş. Bu aşamadan sonra polis in ilişkisi kesilmiştir, dolayısıyla, doğrudan doğruya savcılık yetkilidir, DGM savcısı ifadelerimizi alacaktır, isterse serbest bırakacaktır, isterse tutuklama kararıyla mahkemeye sevkedecektir.

Oysa ki, yapılmak istenen şey farklı. Terörle Mücadele Şubesi bizi gö-

zaltına alacak. Niye alacak? Sorgulama yapmak üzere alacak. Oysa ki, evrak tamamlanmış, sadece ifademize ihtiyaç var. Niçin DGM savcısı ifademizi almıyor? Niçin 15 gün Terörle Mücadele Şubesi'nde kalacağız? Ha, işin altında başka şeyler var. Ben açıkça söylüyorum, zabıtlara geçmesi için de burada belirtmek istiyorum. Biz, ağır işkencelerden geçirilme endişesi içerisindeyiz; bence çok ağır işkencelere uğratılacağız. (DYP sıralarından "Korkma, korkma" sesleri)

Hayır, hayır, korkum yok. Ona psikolojik olarak kendimi, kendimizi hazırlamışız. Çok ağır işkencelerden geçirileceğiz; bu, açık, bu işin mantığı budur. Yoksa Terörle Mücadele Şubesi bir milletvekilini nasıl sorgular.

Şimdi söyler misiniz bana; açın dosyaları inceleyin, konuşmanın dışında ne var? Ki, konuşmaların çoğu da çarpıtılmış, cımbızlanmış bir sürü cümle. Şimdi konuşan bir insan, yani düşüncelerini ortaya koyan, dahası, parlamento kürsüsünde söylediği sözleri dışarıda sarfeden bir insan nasıl terörist olabilir? Gasp mı yapmışız, adam mı öldürmüşüz, ne yapmışız? Ha, terörist olarak yargılanacağız ve mahkum edilmeye çalışılacağız, işkence göreceğiz. Değerli arkadaşlarım, ayrıca çok vahim bir durumla karşı karşıyayız...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı.)

BAŞKAN - Devam edin, toparlayın efendim.

MAHMUT ALINAK (Devamla) - Dokunulmazlığımız üç dosya ya da dört dosya sınırlı olarak kaldırılacak. Konuları belli. Oysa ki, uygulama farklı. Sanki milletvekilliğimiz düşürülmüş gibi ters bir uygulama ile karşı karşıyayız. Çarpık bir mantıkla ve uygulamayla karşı karşıyayız. E, dokunulmazlığımızın kaldırılmasıyla yargı yolu açılmamış mıdır? Açılmıştır. Buyrun yargıya gidelim. DGM savcısı ifademizi alsın, bizi mahkemeye çıkarsın. Ne isteniyor? Yok ille de polis soruşturmasından geçeceksin, eziyet göreceksin, haksızlığa uğrayacaksın ve -geçen gün de belirttiğim gibi- bu parlamento, üyelerini, bileklerine kelepçe vurarak işkenceye gönderiyor. Bu anlamda da parlamentonun dünden bu yana aldığı kararlar tarihi kararlardır.

O zaman, lütfen gruplarınıza hakim olun, müzakerelerin seyri bsozulmasın...

*

AHMET TÜRK (Mardin) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben dün çok kısa bir konuşma yaptım. Konuşmalarım da genel bazı şeyleri söylemek istedim. Görebildiğim kadıyla, zaııtııara geçşin diye, benimle ilgili gündeme gelmiş olan dosyalardan biraz söz etmek istiyorum. Nedir bu dosyalar? 4 tane dosyam Genel Kurula geliyor. Bunlardan birincisi genel bir dosya, seçimlerde yaptığımız konuşmalar. Ben o seçim döneminde sadece Kızıltepe mitinginde bir konuşma yapmışım. Fakat, savcılık bununla ilgili, hakkımda bir dava açmamış. Dosyanın içeriğine bakıyorum, benden bir kelime söz edilmiyor; ama, dosyada benim ismim var.

İkinci dosya şudur: Amerika Birleşik Devletlerinde bir gezim vardı, tek taraflı da olsa bir ateşkes dönemiydi. Ben, bu ülkenin insanıyım. Bu ülkede kan dökülmesini istemeyen bir insanım. Ateşkesi, Türk halkı, Kürt halkı için çok önemli bir fırsat olarak değerlendiriyordum ve bundan dolayı dünyadaki...

YILMAZ OVALI (Bursa) - Tek halk...

AHMET TÜRK (Devamla) - Siz öyle söyleyin, sizin söyledikleriniz dünya gerçeklerini değiştirmez, gerçekler hiçbir zaman dünya gündeminden kalkmaz, siz isterseniz "tek halk" deyin, ne dersenez deyin. Ben burada düşüncelerimi ifade etmeye çalışıyorum.

...Bu kanın durması için, demokrasiye inanan, insan haklarına inanan herkesin bu kanı durdurması için demokratik baskı unsuru olarak ortaya çıkmalarını istiyorduk. Bizim amacımız buydu. Türkiye bu fırsatı kaçırmamasın, belki bu kan, bu gözyaşı durur diye büyük bir özenle, büyük bir titizlikle bu çalışmaları yapmak istedik ve bunu dünyanın her yerine, Türkiye'de de, demokratik kitle örgütlerine, her yere taşıdık; "aman böyle bir fırsatı değerlendirelim..."

Üçüncü dosyama bakıyorum: Nevruz Bayramı. Ben Nevruzda Sayın Cumhurbaşkanına gidiyorum; bu bayram, bir barış bayramı olsun... Lütfen özen gösterelim, kan dökülmesin, hepimiz çağrı yapaalım. İnsanlar özgürce bayramlarını kutlayabilsin. İnsanlar neye inanıyorsa, o inancını rahatça yerine getirebilsin... Ben, parti bülteninde, genel başkan olduğum dönemde "Nevruz nedir, Nevruzun anlamı nedir, Nevruz nasıl bir bayramdır?" konulu bir yazı yazmışım. Bundan dolayı da hakkımda 125 inci maddeden dava açılmıştı.

Dördüncü dosyaya bakıyorum : 23 Nisan günü bütün siyasi parti genel başkanları bu kürsüde konuşma yaptı. Ben de o gün -Çocuk Bayramında- bir konuşma yapmıştım. O konuşmada şunu söylemişim: "Bütün dünya çocukları gibi, Kürt çocukları da anadiliyle konuşabilsin, eğitim yapabilirsin." Bu bir istemimdir, bir milletvekili olarak bu bir düşüncemdir. Bunun böyle olmasını istiyorum. Bundan dolayı 125 inci maddeden dava açılıyor ve dokunulmazlığımın kaldırılması hakkındaki dosyam buraya geliyor. Bunlar önemli değil, zaten kaldırılacağını çok iyi biliyorum, onun için söylemiyorum; ama, zabıtlara geçsin diye söylüyorum.

Şimdi dünyada bir usul vardır; dokunulmazlıklar gelir, parlamento karar verir kaldırır; ama, bir yasama dokunulmazlığı kalkar, milletvekilliği sıfatı kalkmaz. Geçen gün arkadaşlarımız buradan "Nedir sizin telaşınız, yargı önüne gideceksiniz, eğer suçluysanız sizi tutuklarlar; değilseniz aklanmış olursunuz" diyorlardı. Sayın ANAP sözcüsü arkadaşımız da aynı şeyleri söylüyordu ve "Arkadaşlarımız aklansın" diyorlardı; ama, burada, apartopar, evimize gidip gelinceye kadar, daha dokunulmazlığımız kaldırılmadan bir milletvekili arkadaşımızın gırtlığına yapışılarak arabaya sokulması herhalde sizin söylediklerinize pek uymuyor.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararları elbette tartışılmaz; ancak bunun bir prosedürü vardır, bu kararın Resmî Gazetede yayınlanması gerekir. Şimdi geçmişe bakıyoruz, 1974 yılında bir af kanunu çıkarıldı burada; ama, hiçbir savcı, bu Meclisten bu yasa çıktı diye oradaki tutukluları tahliye etmedi, herkes kararın Resmî Gazetede yayınlanmasını bekledi, karar Resmî Gazetede yayımlandıktan sonra işlemler sürdürüldü. Yine 1960 yılında çok önemli bir gün yaşanmıştı ve Türk-İş Genel Başkanı Nuri Beşer'in dokunulmazlığı kaldırıldı -ki, Türkiye'de dokunulmazlığı kaldırılan milletvekilleri için en süratli bir şekilde hakkında işlem yapıldı- bundan 17 gün sonra yargı önüne çıkarıldı, yani 17 gün beklendi.

Şimdi daha bizim dokunulmazlıklarımızın bir kısmının görüldüğü bir dönemde milletvekilleri kapının dışına çıktığında hemen gözaltına alınıyorsa, bu, gerçekten düşündürücüdür.

Benim söylemek istediklerim bunlardır.

Hepinize saygılar sunuyorum. (DEP sıralarından alkışlar)

*

SIRRI SAKIK (Muş) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; dün de bu konuda bir açıklama yapmıştım. Şimdi, inanın, buraya gelirken çok zorlanıyorum; neyi savunacağım, neden sorumlu tutulmuşum, onu bir türlü kavrayamıyorum.

Elimde, suçlandığım fezleke var; açıyorum okuyorum kelime kelime; bir tek yerde ismim yok. Ben, bütün insanların düşüncelerini özgürce söyleyebilmesi gerektiğine inanıyorum ve bu anlamda da hep mücadele ediyorum. Yani, bu açıklamayı yapan, bu fezlekeyi oluşturan arkadaşlarımız bir şeyler söylemiş; işte, Türkiye'nin sorunlarını tartışmışlar, konuşmuşlar ve bu sorun çözümlenmelidir demişler. Ama, inanır mısınız; benim, sadece bu fezleke, tek, ismim var; açın okuyun. Vicdan ölçüleri var; nasıl rahat uyuyacaksınız, nasıl çocuklarınızın yüzüne bakacaksınız, nasıl vicdanınız olacak ?!

Bir fezlekeyi alıp okumadan, bir insanı yargılarken, hakkında, neyle suçlanıyor, onu bilmeden karar vermek, anlayışınıza nasıl sığıyor; onu anlayamıyorum, onu kavrayamıyorum.

Dün de söyledim; demek ki, hakkımızda bir siyasi karar var. Bunu teyit ettiler. Parlamento'yu ablukaya aldılar. Bunu teyit ettiler. Nusret Demiral, -sanki Parlamento onun emrinde çalışıyor- Parlamento'ya, âcilen bize el koyması gerektiğini söylüyor. Bu yetmiyor, -Sayın Meclis Başkanvekilim beni bağışlasınlar- diyor ki, "onlar için daha güvenli yerler ayırdık." Demek ki, bize güvenli yerler daha önceden ayrılmıştı.

Şimdi, bu kadar haksızlık etmeye hakkınız var mı ?.. Siz, bu ülkeyi yönetiyorsunuz... Bu ülkedeki sorunları birlikte çözmeye talibiz.

Bir milletvekili olarak, bu yasalara göre, yasal hakkımı kullanmak istiyorum. Benim bu en tabii hakkım ve diyorum ki, ben Neresinden Mahkemesine başvuracağım, 85 inci maddeye göre, Anayasa Mahkemesine soracağım : "Ey (!) Anayasa Mahkemesi, sende topluğne ucu kadar adalet varsa, hukuk varsa, vicdan varsa, sen bunu usulden bozarsın; çünkü, ben burada resmen siyasi bir rehin gibi kullanılıyorum." Bunu, zabıtlara geçmesi için söylüyorum; ama, birileri benim boğazımdan tutuyor, "sen bu ülkede, bu hakları bile kullanamazsın" diyor.

AHMET SAYIN (Burdur) - Amma masum insanlarmış bunlar (!)

SIRRI SAKIK (Devamla) - Bağışlayın; hem dövüyorsunuz hem, yarıyorsunuz. Yani, ben, bütün düşüncelerimi bu kürsüde çok açık, net, öz-

gürce, hiçbir güçten korkmadan söyledim. Her zaman bu ülkede, bütün halkların kardeşliğini; Lazın, Türkün, Çerkesin, Kürdün, ülkenin...

MEHMET CEMAL ÖZTAYLAN (Balıkesir) - Onlar halklar değil, onların hepsi Türk.

SIRRI SAKIK (Devamla) - ... Bütünlüğü içerisinde, bu insanların diliymiş, kültürüymüş... Bu benim düşünce anlayışım. Yani, bana baskı yaparak, bağırarak, benim bu beynimi...

MEHMET CEMAL ÖZTAYLAN (Balıkesir) - Bağırılmıyordum canım.

SIRRI SAKIK (Devamla) - Lütfen, güzel kardeşim; bak, size kızmıyorum; hakkımda kararlar veriyorsunuz, dokunulmazlığımı kaldırıyorsunuz; ben sana "kardeşim" diyorum, seninle...

MEHMET CEMAL ÖZTAYLAN (Balıkesir) - Sen de benim kardeşimsin.

SIRRI SAKIK (Devamla) - Diyalog kurmak istiyorum, seninle birlikte bu ülkenin sorunlarını çözmek istiyorum.

MEHMET CEMAL ÖZTAYLAN (Balıkesir) - Biz de istiyoruz.

SIRRI SAKIK (Devamla) - Ama, ne yazık ki, bizimle ilgili önyargılısınız. Diyorum ki, alın okuyun bu fezlekeyi; benimle ilgili bir tek kelime varsa, ben burada, bu Mecliste intihar edebilecek kadar yürekli ve cesaretli bir insanım; ama, siz çok önyargılısınız, siz bu mantıkla bu sorunları çöremezsiniz.

Güzel kardeşim, ikide bir oradan sataşmayın. Yani, hem suçlu olacaksınız hem güçlü olacaksınız... Bu, demokrasi anlayışınıza nasıl sığıyor; onu anlayamıyorum ve buradan tekrar şunu söylemek istiyorum: Bu yasaların bana verdiği hakkı, hukuku kullanmak istiyorum. Yedi günlük süre içerisinde itiraz hakkım var ve inanıyorum ki, Anayasa Mahkemesi onbeş günlük süre içerisinde bizim suçsuz olduğumuzu Anayasa Mahkemesinin, hiç olmazsa bunu usulden bozacağına -ben hukukçu değilim, ama- inanıyorum. Neden bana bu anayasal hakkı tanımıyorsunuz, neden bu Yüce Parlamento bize karşı baskılara el koymuyor, neden Parlamento kendi milletvekillerine sahip çıkmıyor ?

Ben hepinize Allah'a sarmırladık diyorum, sizi vicdanlarınızla baş başa bırakıyorum.

*

COŞKUN KIRCA (İstanbul) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; usul hakkında kısa bir maruzatım var.

Şimdi burada, önümüzde bir savcılık fezlekesine dayanan, bir yasama dokunulmazlığının kaldırılması talebini incelemiş Karma Komisyonun raporunu görüşüyoruz. Görüşmeler bunun üzerinde yapılıyor. Görüşmeler, Türk Devletin Anayasasıyla tescil edilmiş değişmez nitelik ve ilkelerinin, neden doğru veya neden yanlış olduğunun müzakeresi değil. Bu Meclis, bu ilke ve niteliklerin doğruluğuna inanmış ve meşruiyetini ondan alan bir Meclistir. Bunun dışında bir konuşma yapmıyoruz. Burada biz, bu ilkelere dışında Kürtçülük propagandası dinlemek mecburiyetinde değiliz. Esasen, bunu yaptırmamak da bu Meclisin görevidir.

Burada bir rapor var. Mesela, bu rapora mesnet olan fezlekede, sanık Leyla Zana'nın, bir soru üzerine "Türk vatandaşı" denmesinin kendilerini rahatsız ettiği, okullarda, "Türküm, doğrudum..." gibi antlarla beyin yıkandığı cevabını verdiği; Sayın Ahmet Türk'ün konuşmasında, "Türkiye'de Türk ve Kürt olmak üzere iki halk bulunduğunu, Kürtlere büyük baskı yapıldığını" söylediği, Anayasanın Türkiye ve Türklükle ilgili maddelerini eleştirdiği, ilâ âhir bazı ithamlar var. Bu ithamlar doğru mu? Bilmiyoruz; biz sadece bu ithamların ciddiliğine dair bir rapor verdik, doğru olup olmadığına mahkeme karar verecek.

Şimdi, bunun üzerinde konuşalım. Bunlar yanlış mı; bu raporda maddî hatalar mı var, bunları söyleyen kişilere müsamaha göstermekte mi kamu yararı var, yoksa bu gibileri, kamu yararı mahkeme huzuruna gönderilmesini mi gerektirir? Konuşulacak mevzu bu. Konuşulacak mevzu, burada hangi dille eğitim yapılması değil. Türkiye Devleti çok zengin bir dil ile eğitim yapıyor ve bazı vatandaşlarının azami 6 binlik bir kelime dağarcığı olan bir dille medeniyete ve eğitime ulaşamayacağını düşünüyorsa, yanlış mı yapıyor, doğru mu yapıyor; bunu burada konuşmuyoruz. Konuştuğumuz şey bunlar.

Sayın Başkandan rica ediyorum, bu gibi propagandaya yönelik, kasıtlı konuşmalarla Meclisin işgalini lütfen önlesinler.

*

SELİM SADAK (Şırnak) - Sayın Başkan, Yüce Kurulun değerli üye-

leri; 27.9.1992 tarihinde, zamanın bizim partimiz olan Halkın Emek Partisinin Kocaeli yöneticilerinin Şırnak İli yöneticileriyle düzenlemiş oldukları bir yardımlaşma ve dayanışma gecesinde, beni de Şırnak Milletvekili olarak davet etmişlerdi. Tabii, hepinizce de malum olduğu gibi, Şırnak'ın sorunlarını Genel Kurula taşımıştık; Anavatan Partisi Grubu tarafından, Şırnak'ın afet yasasına tabi tutulması için yasa önerisi verilmişti, Şırnak ile ilgili Genel Kurul özel olarak toplantıya çağrıldı; Şırnak o zaman yerlebir edilmişti, onlarca insan ölmüştü, yüzlerce insan yaralanmıştı, yüzlerce araç yakılıp, yıkılmıştı, oturma yerleri, yani insanların iskân edildikleri evler tahrip edilip, enkaz haline getirilmişti. İşte, çeşitli metropol illerde, bu kadar tahrip edilen ilimizle ilgili yardımlaşma ve dayanışma geceleri düzenlendi. Ben de bu yardımlaşma ve dayanışma gecesi için Kocaeli'de, sevgili Kocaelililerin düzenlemiş oldukları geceye katıldım. O gecede bir konuşma yaptım. Benim söylediklerimi, o gecede söylediklerimi Sayın Mesut Yılmaz da söyledi; yani, şu veya bu şekilde, Şırnak'ta yaptığı incelemelerde, devlet tarafından yapıldığını söyledi; Anavatan Partisi Grup Başkanvekili Sayın Mehmet Keçeciler, güneydoğu ile ilgili Meclis araştırması önergesi üzerinde yaptığı konuşmada söyledi. Birkaç gün öncesinde doğu ve güneydoğuda yakılan, yıkılan köyleri araştırma önergesi, değerli Sosyaldemokrat Halkçı Parti Grubu üyeleri tarafından verildi. Ben de burada bunu söylemişim. Devlet orada suçludur diye söylemişim de insanları öldürmüşler, evleri bombalamışlar... Arkadaş, yalan mı söyleyelim?.. Yalancılık bu ülkeyi kurtarıyorsa, ben yalan da söylemeye hazırım. İnsanları öldürmekle bir yere varamayız.

KADİR BOZKURT (Sinop) - PKK'yı kınıyorsun değil mi?..

SELİM SADAK (Devamla) - Efendim, tarih onu gösteriyor, insanlar ölüyor, PKK'nın ne yaptığı bellidir; halk biliyor, devlet biliyor, yetkililer biliyor, devletin ne yaptığını da oradaki insanlar biliyorlar; fakat, şunu da söylemek istiyorum: Esasen savunma yapmak niyetinde değildim; çünkü, dokunulmazlığım kalsın veya kalkmasın diye öyle bir lüksüm de yoktur; istiyorum, bu töhmet altından kurtulmak istiyorum; yargı önünde hesap vermeye hazırım; fakat, şunu da söylemeden geçmeyeceğim: Bu dokunulmazlık dosyaları görüşülürken, muhtelif partilerin değerli üyeleriyle görüştüm, "değerli arkadaşım, hergün görüşüyoruz, sohbet ediyoruz, birazdan benim dosyam da gündeme gelecek. Dikkat ettiğim kadarıyla, her

dosyayla ilgili parmak kaldırıp, dokunulmazlık kalksın dedin, benim hakkımda ne söyleyeceksin?" dedim, "Tabii, kaldıracağız" dediler.

"Peki, arkadaşım, burada milletvekilisin, -birisi, DYP'li arkadaş, birisi ANAP'lı arkadaş, birisi de sanırım MHP'li arkadaşımı- bir milletvekilisin, seçilmiş bir insansın; bir insanın durumuyla ilgili karar veriyorsun. Bu verdiğin kararın; yani, suç teşkil eden dosyanın içerisinde ne var, ne yok, bu suç nerede işlenmiş biliyor musun?" dedim, "Hayır, bilmiyorum; fakat, dokunulmazlığının kalkması için oy vereceğim" diyor. Buradan anlaşılıyor ki, ben "şehadet" kelimesini de getirmiş olsam veya "egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" de demiş olsam, yine de dokunulmazlığım kaldırılacaktı gibi geliyor bana. Çünkü, birkaç arkadaş da bu kürsüde söyledi, "efendim, doğrudur, dosyalarda herhangi bir suç olmayabilir, dokunulmazlığın kaldırılmasına neden olacak şekilde suç olmayabilir; ama bizim seçmenimizden tepki geliyor, bizim seçmenlerimizin tepkisi vardır." Peki, siz seçilmişsiniz de, sizin seçmenleriniz vardır da, biz seçilmedik mi? Bizim seçmenlerimiz ne diyor? Hani Türkiye'de herkes yasalar önünde eşitti; herkes kanun huzurunda eşitti?

Peki, Sayın Öztürk'ün seçmenleri gibi, Sayın Balıkesir Milletvekili Cemal arkadaşımın seçmenleri gibi, benim seçmenlerim de polis çopuna karşı kalmasın, polisin namlusuna karşı kalmasın; onların tepkisini görelim. Dünden şimdiye kadar nasıl milyonlarca telefon gelecekti buraya, milyonlarca insan yığılacaktı buraya; ama, benim ilçemde, buraya telefon etmeye telgraf yazmaya gittikleri için, adamlar postaneden kovalanmıştır değerli arkadaşlarım. Mademki, yurdun dört köşesinde herkes yasalar önünde eşittir de, Balıkesir'inin gösterdiği tepkiyi Cizreli de gösterebilsin, Diğorlu da gösterebilsin ki, bu ülkenin sorunlarını kardeşçe, ortaklaşa, tartışa tartışa, insanlarımızın sorununu, insanlarımızın taleplerini dertlerini dinleye dinleye çözebileceğiz.

Yalnız, bir olayı sizlere anlatacağım değerli arkadaşlarım. Bütün siyasi parti liderleri, kendi seçim bölgelerine gittikleri zaman, devletin ve ellerindeki belediyelerin bütün imkânlarını kullanarak, kitleleri kırsal alanda, diğer yerleşim alanlarında biriktirip üst üste getiriyorlar. Sayın Çiller, okul kapılarına kilit vurarak halk yığınları yapıyor, Sayın Karayalçın, belediye imkânlarını seferber ederek halk yığınları yapıyor; ama, Selim Sadak, bir milletvekili olarak, bir telefon dahi etmeden, kendi ilçesine gittiği zaman,

çarşının bir başından diğer başına gittiği zaman Cizre İlçesinde, 15 dakikada 15 bin insanı oraya topluyor ve korkudan "Hoşgeldin" söyleyemiyorlar, "nasılsın" söyleyemiyorlar, herhangi bir slogan atmıyorlar; yalnız, sevgi ve saygılarını alkışlarla belirttiler değerli arkadaşlarım. Ama, bunlarla da kalmayarak, oradaki görevlilerimiz, oradaki yetkililerimiz, buna da tahammül etmeyerek, herhangi bir slogan yokken, herhangi bir amblem yokken, orada bana ve benimle olan arkadaşlarıma hoşgeldin diye gelen ve sevgi, saygılarını yalnız ve yalnız alkışlarla belirten insanlar, silahla başımızdan dağıtıldı, arkadaşlar. Biz milletvekilleri zorla panzerden kurtulduk. Ne olacak bu iş ? Bu iş nereye gidecek?

Bir de, diyorsunuz, Halkın Emek Partisi seçime niçin girmedi? Geçen gün, ben, seçim bölgeme giderken, benimle beraber Ankara'dan gelmiş olan dört tane basın mensubu vardı; birisi Sabah'tan Fehmi Öztekin, birisi Aydınlık'tan Sinan Ögüş, birisi UBA Ajansından adı Necdet olan ve soy ismini bilemediğim bir arkadaşım. Buradan Cizre'ye giderken herhangi bir zorluğa rastgelmedim. Diyarbakır'da iner inmez, Cizre'ye kadar bütün noktalarda benim milletvekilliğime saygı gösterdiler, yardımcı oldular ve istediğim şekilde davrandılar; ama, Cizre'ye geldiğimizde, Cizre girişindeki noktada nöbet tutan polis arkadaşlarımız, çok nazikçe "hoşgeldin sayın milletvekilim, ne var ne yok Ankara'da, ne yapıyorsunuz?" dediler. Biz de onlara güzel duygularla cevap verdikten sonra, yanımızda götürdüğümüz gazeteleri kendilerine verdik, hal hatırlarını sorduk. Polisler "kusura bakmayınız, iki dakika bekleteceğiz sizi; korumanızı aldıktan sonra sizi şehre alalım" dediler. Ben de "kardeşim, ben ilçeme gidiyorum, korumaya ihtiyacım yok; ama yine de bekleyeyim" dedim. O sıralarda, halen...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Devam edin efendim.

SELİM SADAK (Devamla) - Yine de "olur" dedim, teşekkür ettim ve kendilerine gazete verdim. Orada bulunan yetkili arkadaşımız geldi "kusura bakma sayın milletvekilim, sizi Cizre'ye alamayız" dedi. Bunu, çok asık bir yüzle, üzülerek söyledi. Yani, üzüntüsü ifadesinden de belliydi, onu hissettim. Ben de "niye değerli arkadaşım; ben milletvekiliyim, hem de bu bölgenin milletvekiliyim. Bir seçim var, aday adaylarının arasından adaylarımı tespit etmek için geldim; insanlar arasına bir kamuoyu yoklamasına geldim, niçin

oluyor bunlar? Ben gireceğim ilçeme" dedim. Tekrar anons ettiler ve "hayır, giremezsin" dediler. Cizre girişinde engellendiğim yerden sonra ilk ev bir akrabamın eviydi ve aramızda 50 metre vardı. Ben, "arkadaşım, ben bu eve ulaşayım, sahiplerini tanıyorum; telefonları var, bu telefonla, valiyle, Ankara ile irtibat kurayım, bilgi edineyim. Alınmış bir karar mı vardır, neyin nesidir öğreneyim" dedim. Gittiler; geldiklerinde "hayır, oraya da gidemezsin" dediler. "Arkadaşım, öyleyse bana bir çadır getirin de burada çadır kurayım veya bu durumdan sonra bazı kuşkularım var, bir koruma ver de geri döneyim" dedim; "hayır, onu da yapmayız" dediler. Havalarda da güzeldi, orada oturdum, birbuçuk saat bekledim. Yanımızdan gelip geçen seçmenler, beni seçen insanlar, sanki tavuk hırsızymışım gibi şöyle bir bakıyorlar ve bana yanaşmaktan, "hoşgeldin" demekten korkuyorlardı.

Değerli arkadaşlar, bu şartlar altında ben nasıl seçime girerim? Orada beni birbuçuk saat beklettikten sonra "sen Cizre'ye gireceksin; ama, Cizre'de duramazsın" dediler. "Kardeşim, ben İdil'e gideceğim; madem devletin emridir peki, durmayacağım, hiç kimseyle de görüşmeyeceğim" dedim ve durmadım. Cizre, 100 bin nüfuslu bir ilçemdir; o gün orada hiç kimseyle görüşmedim; yine de o ilçemde oyların yüzde 75'ini almıştım değerli milletvekilleri. (DYP sıralarından "şimdi alabilir misin?" sesleri)

Hayır efendim, hayır... Şimdi de benim ölümü bile güttürseniz oraya; bütün siyasî partilerin gücünü götürün oraya, yine de Selim Sadak orada oyların yüzde 60-70'ini alacaktır. Bu kesindir, isterseniz tecrübe edebilirsiniz.

Ben, örgütten gelen biriyim, ben siyasetten gelen birisiyim. Ben buraya tesadüfen, havadan gelmiş bir milletvekili değilim. Ben çok genç yaşlarda politikaya başlamış, siyasete başlamış ve Halkçı Parti'den belediye başkanlığı adaylığına girmiş, SHP'den belediye başkanlığı adaylığına girmiş, bugün SHP listelerinden milletvekili olmuş biriyim; ama ben, o sırada, hep, baskıya karşı insan haklarının savunucusu bir insan olarak, insanlar için çalıştım. Ben, bu geç saatlerde...

BAŞKAN - Sayın Sadak, toparlayabilir misiniz...

SELİM SADAK (Devamla) - Evet, çok teşekkür ederim Sayın Başkan.

Bu iftâh saatinde fazla zamanınızı almak istemiyorum. Zaten fazla konuşacak bir şeyim de yoktur. Şunu demek istiyorum: Yani, Selim Sadak'ın dokunulmazlığı kalkmış veya kalkmamış önemli değildir.

Arkadaşlar, isterseniz, Kürt problemi söyleyiniz, isterseniz Kürt realitesi söyleyiniz, isterseniz Kürt meselesi söyleyiniz, isterseniz güneydoğu meselesi söyleyiniz; ama burada bir mesele var. Bu meselenin kökten çözülmesi gerekir. Bu meselenin çözülmesi için, başta Sayın Tansu Çiller'i, tebdili kıyafet ederek ve hiçbir koruma zırhı arkasında olmadan, Sayın Ünal Erkan'ın demeçlerine ve raporlarına bağlı kalmadan bölgeye gidip inceleme yapmaya davet ediyorum. O bölgedeki insanların talepleri nedir, ne istiyorlar? Yani, ülke bölünecek, gidecek, efendim gidiyor diyecekler... Yani, bu Parlamentonun oluşu, sanki Sayın Kırca'nın Sayın Tansu Çiller'in babalarının katkıları oldu da Selim Sadak'ın babası dışarıda kalmıştır(!). Bu Parlamentoda bir taş varsa, birisi Sayın Kırca'nındır, birisi Sayın Sadak'ındır.

Burayı, bu güzel yeri, bu güzel Parlamentoyu birilerine bırakıp İdil'in susuz kırıçlarına sığınıp da böldürmeye çalışacak kadar sanırım geri zekâli olamayacağız.

Bu duygularla Yüce Kurulu saygıyla selamlıyorum; Yüce Kurulun selametli, kararlı çalışması dileğiyle, bütün milletvekili arkadaşlarıma, Yüce Kurula saygılar sunuyorum.

Teşekkür ederim. (SHP, CHP, RP ve DEP sıralarından alkışlar).

Hasan Mezarıcı, dokunulmazlığı kalkmadan, polislerce İstanbul'daki evinden alınarak karakola götürülmüş. Daha sonra iş rezalete dönüşünce onu salıvermek zoruunda kalmışlar. Hasan Mezarıcı'nın dokunulmazlığının kaldırılması daha Meclis'te onaylanmadan, polis tarafından gözaltına alınması, aynı zamanda bu dokunulmazlıkların mutlaka kaldırılacağı ve bunun parlamento dışı başka güçlerin kararı olduğunun ispatıdır. Yoksa henüz parlamento görüşme yapılmadan, dokunulmazlığının kaldırılacağına kesin gözüyle bakılmasa, nasıl evden alınıp emniyete götürülür?

Halkın oylarıyla seçilmiş parlamenterlerin dokunulmazlıkları, polise tedbir ve haklarında düzenlenen düzmece raporlarla, dahası sadece konuşmalarından dolayı kaldırılıyor. Bunun seçme ve seçilme haklarına bir tecavüz olduğu, demokrasiyle, insan haklarıyla bağdaşmadığı üzerinde durulmuştur. Hasan Mezarıcı'nın dokunulmazlığı kaldırılmadan polis tarafından karakola götürülmesi üzerine bazıları oturum esnasında yaygara koparıp. İşin özü durmuş, şekli üzerinde tartışılıyor. Dokunulmazlıklar kaldırıldı. Hasan Mezarıcı bundan sonra kendiliğinden teslim olmaya gitti.

Selim Sadak DEP'li arkadaşlarla kuliste oturuyor. Tartışmalar yoğunlaşmış, konu milletvekillerinin önyargılı oluşu. Parlamento üstündeki gölgeler anlatılıyor. Kulise bakıyorum. Parıltılı avizeleriyle ihtişamlı Meclis binası, üstlerinde son moda elbiseler, yaka ceplerinde mendiller, boyunlarında renk renk kravatlarıyla şık parlamenterler. Bunların içinde parlamentonun üstüne düşen asıl gölgenin farkında olan kaç kişi var acaba? Bunların çoğunluğu Kürt meselesinde şöven duygulardan kurtulamamış, olayları düşmanca tavırlarla değerlendirerek kendilerini tatmin eden, ırkçı zihniyetin ağırlıkta olduğu, kişilikleri gelişmemiş bir takım halk temsilcileri.

Meclis Başkanvekili Vefa Tanır telaş içinde dokunulmazlıkları kalkan milletvekillerinin yanına geldi, onları yumuşatmaya çalışıyor. Aslında bu geliş kendi başına aldığı bir karar sonucu değil. Milletvekillerinin dokunulmazlıklarını kaldırtan güçler, olayların bu düzeyde boyutlanacağını tahmin etmediklerinden telaşa düşmüş olmalılar. Dokunulmazlıkları kalkan milletvekillerinin binayı terketmeme kararları bütün hesapları alt üst etmiştir. Dün dış gıcırdatanlar, bugün tebessüm edip selam verip geçiyorlar.

Hüsamettin Cindoruk'un tedavi için Amerika'ya gidişi de aslında senaryonun bir parçasıydı. Dokunulmazlıkların kaldırılacağını o da daha önceden biliyordu. Bunun kendi iradesi ve haberi dışında olduğu, burda olsaydı kaldırılmaması doğrultusunda çaba sarfedeceği yolunda sözler edip kendini temize çıkarmak için en iyisi o sırada yurtdışında olmayı seçmişti. Kaldı ki sonradan Devlet, Avrupalıları ikna etmek için onu görevlendirdi. Bütün bu hesaplar ta baştan yapılmış, her şey ayarlanmıştı.

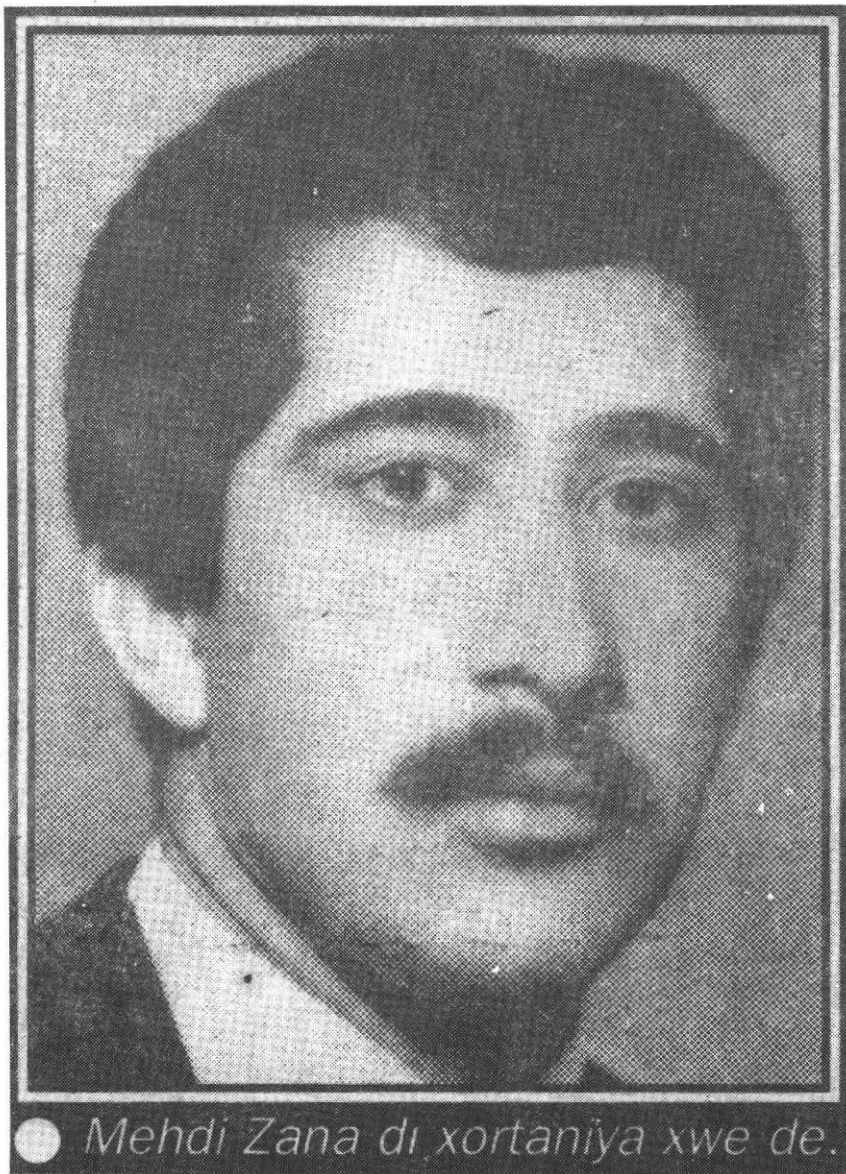
Adnan Ekmen, Salih Sümer, Ahmet Türk'ü telefonda istediler. Ahmet gitti, döndü. Adalet Bakanlığı'ndan, Bakanın yanından aradıklarını söylemişler. Sonra eğer Meclisi terkedecek olurlarsa o zaman savcılık ifadesi ile doğrudan mahkemeye çıkarılacaklarını belirtmişler. Ahmet, Adalet Bakanını istemiş, vermişler. Bakan Seyfi Oktay, kendileri için özel ve rahat yerlerin hazırlandığını, polis soruşturmasına götürülmeyeceklerini söylemiş ve işin tatlıya bağlanmasını rica etmiş. Konuşma bu şekilde bitmiş. Bu olaydan sonra başka milletvekilleri de devreye girdi ve binadan ayrılmak istemeyen milletvekillerinin üstündeki baskılar arttı. Hem de kendi partilerinden bazı milletvekilleri bile işin tatlılıkla halledilmesi yolunu seçmede fayda var diyorlardı. Oysa Türkiye Cumhuriyeti birçok olayda önce söz vermiş, sonra yine bildiğini yapmıştı. Kürtlerin hikâye ve türkülerine girmiş bir deyim vardır: "Bextê rome tuneye!" (Rom adamının bahtı olmaz) derler. Milletvekillerimiz bu geçmiş deneyimleri unutarak güncel politikaların akışıyla kendilerini kandırıyorlar ama aslında korkuları da yok değil.

Salon kalabalık, köşelerde toplanan her grupta genelde Hükümet'in Orhan

Doğan ve Hatip Dicle olayından pişman oldukları konuşulmakta. Milletvekilleri, bakanlar, Meclis Başkanvekilleri gidip geliyorlar ve Kürt milletvekillerine söz veriyorlar: Gelin yarın Meclis Başkanlığı teminatı ile sivil arabalarla hep beraber gidelim deniliyor. Telkinler alabildiğine yoğunlaşmış. Ben bunun yanlış olduğunu, bunlara güven olmayacağını söylüyorum, Parlamentonun terk edilmemesi gerek, isterlerse gelip sürükleyerek götürsünler... Bu fırsatı kullanmanın gerektiğini sürekli vurguladım. Dokunulmazlıkları kalkan milletvekilleri Meclis'i terk etmekten yana değildi. Dokunulmazlıkları kalkan milletvekilleri üzerindeki baskılar artınca, sonunda hep beraber oturup sabah saat 10.00'da Savcılığa gitmeye karar verdiler. Oysa Sayın Mitterrand'lar defalarca telefon ederek, Meclis'in terkedilmemesini telkin etmişlerdi. Ama olan olmuştu ve yapılacak birşey kalmamıştı. Saatler ilerliyor, heyecan dorukta. Türkiye ilk defa yeni bir olayla karşı karşıya gelmişti ve işin içinden nasıl çıkılacağını kimse bilmiyordu.

Dün gecenin kalan yorgunluk, uykusuzluk herkesi perişan etmiş, gözkapakları yarı yarıya kapalı, uyku özlemi ağır basıyor, herkes biraz kestirebilecek bir yer bulma çabasında. Leyla'ya bakayım dedim, onu Meclis'in mescidinde buldum. Yere uzanmış, ceketini dizlerine atmış, derin bir uykuya dalmış. Ne kadar yorgun olduğu belli oluyor. Hiç ses çıkarmadan ona bakıyorum. Yarın teslim olacaklar, bu adamlara hiç güven olmaz diye geçiriyorum içimden. Bari bu gece uykusunu alsın, daha doğrusu yorgunluğunu biraz atsın. Rahat uyu Leyla- "Kürtler kardeşimizdir" sloganlarıyla Kürdistan'ın her tarafı bombalanıyor. Köyler yakılıyor, insanlar göç ettiriliyor, insan cesetleri çöplüklerde, elleri, ayakları kırılmış, kulakları kesilmiş, başlar parçalanmış vaziyette, beyinler yerlere yayılmış, cesetlerin üstüne basılarak fotoğraf makinelerine poz veriliyor. Dağlarımız, ormanlarımız kimyasal silahlarla bombalanıyor, her yer harap, Kürdistan koca bir kan gölüne döndürülmüş. Kadın ve kızlarımızın ırzına geçilmekte, cesetler lav silahlarıyla yakılmakta, yaşam cehenneme çevrilmektedir. Halkımız bu acılarla kıvrılırken onların parlamenterlerine de bu yakışır, bunlar halktan yana olmanın güzellikleridir. Rahat uyu.

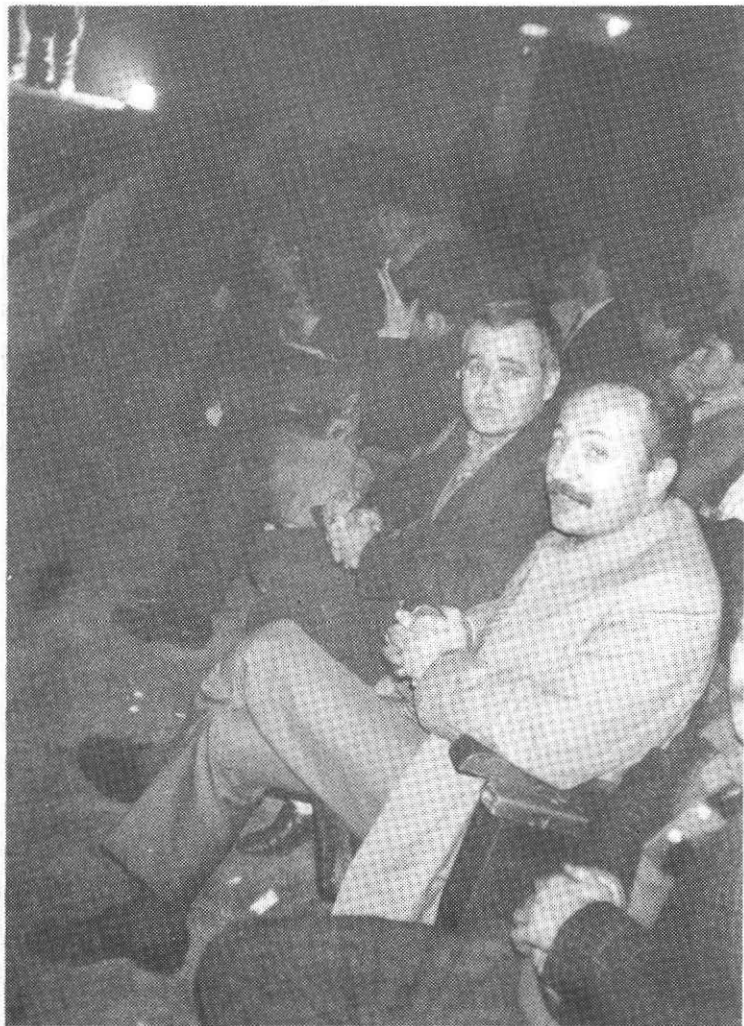
Oradan sessizce ayrılıp kuliste bir koltuğa uzandım. Kalktığımda saat 7.30'du. Arkadaşlar benim horlamamı konuşuyor, gülerek anlatıyorlardı. Belli ki bu konuda rekor bendeydi. İki gün hiç yatmamıştım, koltuğa uzanır uzanmaz uyu-yakalmışım. Saat 10.00'a geliyor. Meclis koridoru, kulis ana baba günü. Belli ki ilk defa böyle bir izdiham yaşanıyor. Televizyon kanalları, yazılı basın, yerli yabancı medya adeta birbirleriyle yarışıyorlar. Dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekillerinin götürülüşünü kaçırmamak için birbirleriyle itişip kakışıyorlar. Tam bu sırada Bahattin, Ronay, Ruken geldiler. Leyla'nın gözleri sevinçle parladı. Çocuklarıyla kucaklaştı. Sohbet sürerken, "Gidiyoruz" diye bir ses yükseldi ve ar-

*1. Mehdi Zana 1960'ların TİP'li yıllarında... TİP'den 1990'lara
uzun bir yürüyüş yaşanacaktı.*

2. Ünlü yemin töreni. Kürtlerin rengini taşımak, halkların kardeşliğinden Kürtçe olarak söz etmek en büyük "suç" ilan edildi.

3. 1991 seçimleri öncesine damgasını vuran olay, insan hakları savunucusu Vedat Aydın'ın öldürülmesi oldu.

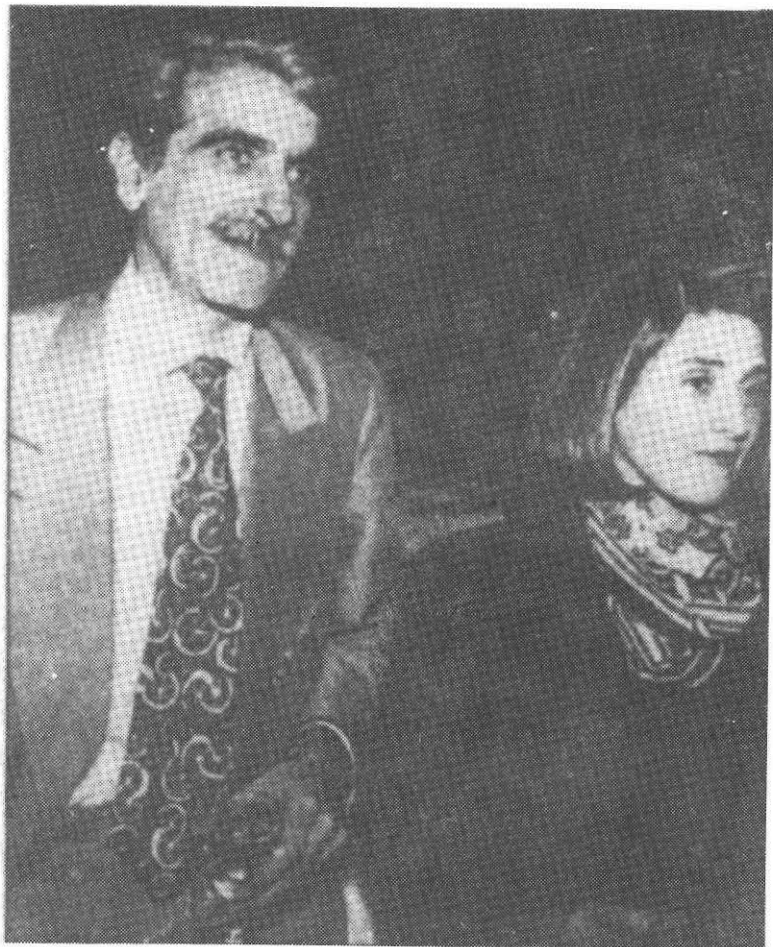
4. 1991 seçim kampanyası bir coşku seline dönüştü.

5. 1992 yılına damgasını vuran olay ise, Kürt aydını Musa Anter'in öldürülmesi oldu.

6. 1993 yılında DEP milletvekili Mehmet Sincar'ın Batman'da öldürülmesi, aslında DEP'in parlamento dışına itilme sürecinin bir başlangıcıydı.

*7. Türk Londra'da, Zana Stockholm'de gözlemci arayışında...
DEP yöneticileri yerel seçimler öncesinde, seçim güvenliğinin sağlanabilmesi amacıyla, uluslararası gözlemcilerin ülkeye gelmesi için temaslarda bulundular. Daha sonraki süreçte ise, partiye yönelik baskıların yoğunlaşmasını protesto ederek DEP seçimlerden çekilecekti...*

8. Dokunulmazlığın kaldırılması tartışmaları sırasında, DEP'lilerin oturduğu sıraların tüm çevresi, sanki "vebalılar" gibi boşalmıştı.

9. Dokunulmazlığın kaldırılması oylamaları sırasında, Meclis etrafında askeri önlemler de alındı.

10. Dokunulmazlığın kaldırılması görüşmeleri sırasında, Leyla ve Mehdi Zana parlamento "kulis"inde...

11. Uzun gecelerde bir yemek molası...

12. "2 Mart Darbesi" günlerinde parlamentoda günlük yaşam.

13. Dayanışma için gelen Fransız kadın milletvekiliyle birlikte.

14. Orhan Doğan'ın ve Hatip Dicle'nin daha dokunulmazlıklarının kaldırılması kesinleşmeden alelacele gözaltına alınmaları olay oldu ve operasyonu çirkin yüzünü sergiledi. Orhan Doğan uzun polis sorgusundan sonra DGM savcılığına getirilirken...

15. 2 Mart sabahı Meclis'te "son kahvaltı" ...

16. Son gazete değerlendirmeleri...

17. TBMM'den DGM'ye gidiş...

18. Halkoyuyla gelinen TBMM'den "çıkış"...

19. Meclis'ten DGM'ye gidif...

*20. Leyla Zana bozulan sağlığı nedeniyle cezaevinden hastaneye
götürülürken.*

21. Kelepçeli bir milletvekili.

kadaşlar yola çıkmak üzere kalktılar. Herkes birbirinin yanına sokuluyor ve "sizlerle beraberiz" dercesine dayanışma gösteriliyor. Burukluk ve sevinç birarada. Çıkış kapısına yaklaşıldıkça heyecan yükseliyor. Flaşlar birbiri ardına patlıyor, bir dakika falan bey, bir pozunuzu alalım sözleri, eş ve çocukların yaklaşımları, özellikle televizyon muhabirleri ortalığı yarıp geçiyorlar. Derken arabalara yaklaşıldı. Sivil polisler ortalıkta harıl harıl dönüyorlar. İki günlük heyecanlı bekleyişin biran evvel sona ermesi gerginliği yaşıyor. Ya bunlar pişman olup da yine Meclis'e dönüp oturlarsa ne yaparız gibilerinden bir halleri var. Yeniden bir sıkıntı doğmasını istemiyorlar. Polislerin gözlerinde, "aman ne olur biran evvel gidin" dercesine bir ifade var. Herşeye gözyumuyorlar, saygılı gibi görünmeye özen gösteriyorlar. Bütün bu yumuşaklık, bir iyi niyet gösterisinden çok, içine girdikleri bataklıktan biran evvel kurtulma çabasından başka birşey değil şüphesiz. İki gün önce parlamenterleri yaka paça götüren zihniyet iki gün içinde değişip insanlaşmadı herhalde. Televizyon ve gazete muhabirlerinin ısrarı üzerine, dokunulmazlıkları kalkan milletvekilleri Mahmut Alınak, Ahmet Türk, Selim Sadak, Sırrı Sakık ve Leyla Zana son kez Meclis kapısında biraraya geldiler. Flaşlar patladı, kameralar çalıştı. Arabalara binmeden, çoluk çocukla, eş dostla helallaşmalar başladı. Biz de vedalaştık. Arabalar yola koyuldu. El sallıyoruz. O anda dudaklarımdan, "Oxirbe Leyla, oxirbe geli hevalan" (Güle güle Leyla, güle güle arkadaşlar) sözleri dökülüyor. Güle güle köle halkın milletvekilleri. Sizleri ikinci sınıf vatandaşlar seçti, bu yüzden arkadaşlarınız yaka paça itilip kakılarak götürüldüler, sizler de... Halkın paralarını har vurup harman savuranlar, gayrı meşru kazanç sahipleri, hayali ihracatçılar, batık bankaların yöneticileri, devletin paralarını çalanlar, rüşvetçiler, katiller elleri arkalarında fiyakalı fiyakalı ortalıkta dolaşırken, sizler halkımızın çıkarlarını düşündüğünüz için adi bir suçlu gibi götürülüyorsunuz, birazdan elleriniz kelepçelenecek ve cezaevini boylayacaksınız.

Ama unutmayın ki siz görevinizi yerine getirdiniz. Kürt halkının geleceğine önemli katkılar sağladınız. Bu daha da devam edecek. Gönül rahatlığıyla gidiniz, gittiğiniz yerde rehin olarak uzun zaman kalabilirsiniz, ama inanın her zaman Kürt halkının gönlünde yaşayacaksınız.

Böyle olacağı İnönü'nün Genel Başkanlık ve Başbakan yardımcılığından ayrılmasından belliydi. O sırada Kürt halkı için iyi şeyler düşünülmediği açıktı ve geniş çapta operasyon ve baskı hesapları yapılmaktaydı. Genel Kurmay Başkanı Doğan Güreş ve 2. 3. Ordu komutanları Hükümete, PKK'yi 93 yılının Ağustos ayına kadar bitireceğiz, ancak DEP milletvekillerini Meclis'ten atın, onları tutuklayın, Partiyi kapatın diye baskı yapıyorlardı. Pazarlıklar ve hesaplar sürdü ve sonunda askerler baskın çıkarak çarkı döndürdüler.

Çiller'in gelişi aynı senaryoların bir parçasıydı. Özellikle Kürdistan'a git-

tiğinde, ananız geldi, bir anne olarak sizleri yüreğime basıyorum, beni anneniz, bacınız olarak kabul ediyor musunuz, demesi aslında gelecek kötü günlerin habercisiydi. Tarih boyunca Kürtlerle hep böyle oynanmış, onlar hep böyle kandırılmıştı. Çiller'in gelişi Hükümet'in makyajıydı. Kapalı kapılar ardında alınan kararların amacı kadın bir Başbakanla içte ve dışta dikkatleri çekmek, zaman kazanarak Kürt halkına darbe vurmaktı.

Arabalar Meclis'in bahçe kapısından dışarı çıktı. Ben de başka bir arabayla onları izledim. DGM'nin kapıları kapalı. Kalabalık bahçede toplanmış. Binadan içeri girdim. Yeniden bir gürlütu. Onları arka kapıdan Emniyet'e götürüyorlar. Eh, olacağı buydu. Ben ta başından beri bunlara güven olmaz dedim, ama kimseyi ikna edemedim. Halbuki Emniyet'e sorgulanmaya götürülmeyecekler diye söz vermişlerdi.

Çok yorgundum, doğru eve gittim. Alman Sat-1 kanalından Peter ve Mihail, bayan bir tercümanla eve geldiler. Amaçları çocukların düşüncelerini öğrenmek ve buldukları ruh halini haber yapmaktı. Aynı ekip daha önce de Leyla ile bir program yapmıştı. Yine eski günleri ve son olayları birbirine bağlayarak bir haber program yapmak istiyorlardı. Çekimlere başladılar. Ruken ve Ronay ile ayrı ayrı kendi odalarında çekim yaptılar. Bir müddet sonra tercümanlık yapan Alman kadın, bunca baskı ve haksızlıklara rağmen, çocuklar hâlâ Türk ve Kürt kardeşliğinden söz ediyorlar. Hayret yahu! Bu ne biçim iş! diye kendi kendine homurdanıyor ve benim yüzüme bakarak dudak büküyordu.

Akşam haberlerinde bütün kanallar başta dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekillerini görüntülerken aynı olayı kendi yorumlarıyla verdiler. İçişleri Bakanı Nahit Menteşe konuşmasında, dokunulmazlıkları kalkan milletvekilleri bir daha Meclis'e gelemeyecekler diyordu. Bu aynı zamanda cezaların önceden kararlaştırıldığı mesajını veriyordu.

Ertesi sabah Bahattin ile hemşehrilerimin işlerini takip etmek için Meclis'e geldim. Bizi Meclis'e almadılar. Öğleyin Kendal Paris'ten aradı. Dokunulmazlıkları kalkan milletvekillerinin sorunlarını uluslararası platforma taşımak amacıyla yapılacak toplantılara katılabilecek DEP'li bir milletvekilinin oraya gelmesinin yararlı olacağını söyledi. Sedat Yurtdaş'a durumu anlattım. Akşam geç saatlerde Sedat beni aradı. Partiye sorduklarını, milletvekili arkadaşların işleri olduğu için dış ülkelere milletvekili gönderemeyeceklerini söyledi. Kendal benim gelmemi istedi. Avrupa'dan yeni döndüğümü, durumumun elvermediğini söyledim. Ertesi gün DEP Genel Merkezi'ne gittim. Remzi Kartal ve Şehmus Çağro ile konuşmamızda bir parlamenterin Avrupa'ya niçin gönderilmediğini sordum. İşinize gelince diplomasinin yararlarından söz ediyorsunuz ama dedim. Konu üzerinde onlarla biraz tartıştıktan sonra ayrıldım. Aynı gün geceyarısı telefonla beni arayan Sedat Yurt-

daş, partinin kararı ile kendisinin Paris'e gideceğini söyledi. Ertesi gün tekrar Paris'ten aradılar. Benim de Sedat ile mutlaka orada olmam gerektiğini söylediler. İmkânsız olmasına rağmen, önemini anladım ve yola çıkmak üzere hazırlık yaptım.

Sedat ile birlikte 8 Mart'ta sabah 7.00 uçağına bindik. Havadayken, uçağın aktarma yapmak üzere İstanbul Yeşilköy Havalimanına ineceği söylendi. Uçak indi. Sedat ile VIP salonuna gittik. İki polis arkamızdan geldi. Mehdi Zana! Evet, benim dedim. Bizimle gelebilir misiniz? dediler. Nedir, ne var, burda söyleyin, dedim. Sizin yurtdışına çıkma yasağınız var, onu iletacağız, dediler. Karşı odadaki güvenlik masasına gittik. 1993 yılının 10. ayında yasak konmuş. Halbuki aynı yılın 11 ve 12. aylarında giriş çıkışım var. Polis biraz bocalamadan sonra, efendim, faks gecikmiş olabilir, dedi. Peki ben biraz önce Ankara Esenboğa Havalimanından çıktım, pasaporttan geçtim, onlar böyle bir engelden söz etmediler. Bunu söyledim polise. Orasını bilmiyorum, bana verilen talimat bu, dedi polis. Peki dedim. Sedat gitmek istemedi, onu gitmesi gerektiğine ikna ettim. Tamam dedi. Partiyi ve Özgür Gündem gazetesini arayarak benim havalimanında alkonulduğumu söyledi. 8.45 uçağına binip gitti. Beni de Yeşilköy Havameydanı Başkomiserliği'ne götürdüler. Ben herhangi bir yasak olmaması gerektiğini ve eğer böyle birşey var idiye de bunu bana yazılı olarak vermelerini istedim. Bu konuda ısrar ettim. Başkomiser yardımcısı yazılı belge veremeyeceklerini tekrarladı, ben yine direttim. Bunun üzerine oradaki memurlar birbirlerine baktılar, komiser ben geliyorum diyerek çıkıp gitti. Saat 12.00 olmuş. Komiser geldi, Mehdi Bey, sizin çıkış izniniz için Ankara'yla irtibat sağladık. Sözlü olarak olur dediler. Siz yolunuzdan olmayın. Saat 14.15 uçağına yetişin. Birşey olmaz, gelince sonradan işleme koyarız, dedi. Önüme düştüler. Bilet, pasaport işlemleriyle bizzat meşgul oldular. Bana teslim ettiler. Yolcu salonunda otururken gazetelerde 8 Mart Dünya Kadınlar Günü olduğu yazıyordu. Hemen Leyla'ya bir mesaj göndereyim dedim. Telefonla Özgür Gündem'i aradım. Ferda Çetin oradaydı. Leyla'ya bir mesajım olacak, lütfen yazar mısın dedim ve şu mesajı yazdırdım:

"Sevgili Leyla,

Bugün Dünya Kadınlar Günü. Ne yazık ki yanına gelemiyorum. Tabii ki üzgün değilim. Bilakis çok mutlu ve gururluyum.

Halkımız ateş, kan, ölüm ve göçü yaşarken, halkımızın da başka halklar gibi insanca yaşama kavgası yüzünden bir parlamenter olarak sorgudasın.

Tarihin cilvesine bak, bir zamanlar ben cezaevinde iken 11 yıl ziyaret ka-

pılarına gidip geldin. Bugün sen içerdesin, şimdi sıra bende. Demokrasi ve insan haklarının hüküm sürdüğü günümüz Türkiye'sinde(!) ne yazık ki size ulaşmıyorum. Ama zevkle ve gururla bu mesajı yazarak ulaşmaya çalışıyorum. Hep yanında olacağım. Elele halkımız için yürüyeceğiz. Hiçbir baskıcı kuvvet bizi hal-kuzun mücadelesinden alıkoymaz. Bu anlamlı gününü kutluyorum.

Hoşçakal.

Seni çok seven Mehdi."

Çetin'e bu mesajı Ankara'ya Bahattin'e fakslamasını, onun da benim adıma çi-
çekle beraber Leyla'ya iletmesini rica ettim.

Uçağımın anonsu yapıldı. Polisten geçtik. Engel yok. Mehmet Durmaz'a te-
lefon ederek 17.30'da Paris'te olacağımı söyledim. Zaten gidip gelmelerimizde
Mehmet'i sürekli yoruyoruz, evinde kalıyoruz, bizim yüzümüzden onun başı da be-
lada, ama yapacak başka birşey yok. Akşam yemeğinde Sedat Yurtdaş ve Ken-
dal'la biraraya geldik. 10 Mart sabahı Sedat'la Kürt Konferansı'na katılmak üzere
trenle Brüksel'e hareket ettik. Oturduğumuz kompartmanda bizden başka iki bayan
ve bir erkek daha var. Onlar kitap okuyor. Sedat'la biz, ülkenin sorunlarını, po-
litikamızı konuşuyoruz. Neden sonra farkettim ki sesimiz çok yüksek çıkıyor ga-
liba. Onları rahatsız ediyoruz. Sedat'a benim İngilizcem çok az ve de telaffuzum
bozuk, rahatsız ettiğimizden ötürü özür dile, bir de kim olduğumuzu söyle dedim.
Sedat ben bu işte yokum deyince ben de kırık dökük İngilizcemle özür diledim.
Biz Kürdüz, ülkemizde baskılar olduğundan rahat konuşmuyoruz, biz Türkiye
Kürtleriyiz, Kürt olduğumuzdan bizi vuruyorlar, zindanlara atıyorlar, öldürüyorlar,
bu yüzden burada korkumuz olmadığı için gönül rahatlığıyla sorunlarımızı, dert-
lerimizi konuşabiliyoruz, lütfen bizi bağışlayın dediğimde tam karşımda oturan
bayan hemen kitabını kapadı, ha, evet, ben Kürtleri biliyorum, hiç problem değil,
özür dilemenize gerek yok, dedi. Yanındaki genç bayan da tasdik edercesine başını
salladı. Kadın İspanyol olduğunu ama, aslında dedesinin Rusya'dan İsveç'e gel-
diğini, kendisinin İsveç vatandaşı, kocasının İspanyol asıllı bir öğretim görevlisi ol-
duğunu söyleyince, yanındaki genç kız da gülerek Japon asıllı ama Fransız va-
tandaşı olduğunu söyledi. Yanımızdaki erkek yakın bir istasyonda indiği için
onunla konuşmadık. Sohbeta devam ettik. İsveçli kadın Kürtlerin İran, Irak, Su-
riye ve Türkiye'de olmak üzere 4 parçaya bölündüğünü, bir kısmının da Sovyet Er-
menistan'ında olduğunu söyleyince biz biraz daha cesaretleterek, bu aşamada Kürt-
lere yapılan baskıları dile getirmeye çalıştık. Bir ara, benim İngilizcem Silvan
aksanıdır, Tarzanvari konuşuyorum dediğimde, İspanyol bayan, gülerek, ha, ha,
okey, sen Tarzan, ben Ceyn, demez mi! Hoppala bu nerden çıktı? Galiba yine yan-
lış telaffuz ettim. Neyse kırık İngilizceyle yapılan bu sıcak sohbet sonunda Brüksel

Santral garına geldik, orada vedalaştık.

Shareton Oteli'ne gittik. Salon girişi hayli kalabalık. Güzel giysiler içinde zarif Kürt genç kızları, gelenleri karşılıyor, ilgi gösteriyor. Saat 15.00'de konferans başladı. Konferans, a ilgimi çeken ve de beni sevindiren Diyarbakır zindanındaki o vahşet günlerini birlikte yaşadığım Mustafa Karasu ve Faysal Dumlayıcı'yı görmem ve emektar Türk solcularının da burada oluşuydu. Onlardan isimleri hatırimda kalanlar, Mihri Belli, Vedat Türkali, Ragıp Zarakolu, Ertuğrul Kürkçü ve son zamanlarda Kürt meselesinde yorumlarına başvurulmuş 12 Mart döneminin meşhur MİT'çisi Mahir Kaynak. Başka ülkelerden parlamenterler, senatörler, bir kısım Türk basın ve televizyonları, Kürt yazar çizerleri, DYP milletvekili Abdülmelik Fırat da oradaydı. Konferans başladı. Konuşmacılar Kürt halkına yapılan zulmü, baskıları dile getiriyorlar ama Kürt sorununun nasıl çözüleceği hususunda öneri ve düşünceler ortada yok.

Akşam Paris'e döndüm. Biletimi 17 Mart'a erteledim. Sedat'la birlikte dönmeyi düşünüyorum artık.

Daha sonra Paris Kürt Enstitüsü'nün hazırladığı program gereği, Zübeyir Aydar ve Mahmut Kılınç'ın Amerika'ya gidecekleri söylendi. Benim de Amerika'da olmam istendi. Sedat dönecek, biraraya geldik. Birşeyler almak için Galeri La Fayette'e gittik. Parfümcü kız nereli olduğumuzu sordu, Kürt olduğumuzu söyleyince, ani bir refleksle, ha, ha.. dedi ve suratını tokatlayarak çat pat dövmeğe başladı, diğer kız arkadaşı da kulağını çekerek öhüü... öhüüü... diye ağlayınca, Sedat ve Mehmet Durmaz'la birbirimize baktık. Halimize acıyarak, baksanıza bunlar da başımıza geleni, gördüğümüz baskıyı zulmü biliyorlar dedik. Ben de kızlara; yes, yes, tamam, evet işte o dövülen, baskı altında olan bizleriz, ta kendileriyiz, dedim. Kız da bir jest yaparak, öyleyse sizlere biraz hesaplı vereceğim dedi ve nitekim ödemedede kolaylık gösterdi.

20 Mart'ta Mala Gelên Kurd'ün düzenlediği Newroz Gecesine katılmak üzere Frankfurt'a gittim. Aydın Uçar ile karşılaştım, Feridun Yazar'ın da gecelerine katılmak üzere orada olduğunu söyledi. Gece coşkulu geçti. Gecede Aydın Uçar'ın Kürtleri birlik ve beraberliğe çağırması en güzel konuşmaydı. Feridun Yazar da Kürdistan'daki baskıları dile getirdi. Özellikle bir Alman din adamının, Kürt halkına yapılan baskıya son verilmesi için Alman Hükümetinden olayı ra müdahale etmesini ve Türkiye'ye silah vermemesini isteyen içten konuşması hayli etkili idi.

DEP'in kapatılması, dokunulmazlıkların kaldırılması, milletvekillerine yapılan bu anti-demokratik uygulama ile Kürt halkı üzerindeki baskıları dile getirmek ve Beyaz Saray önündeki açlık grevine katılmak üzere 22 Mart'ta Paris'ten Washington'a hareket ettim. Uçakta yalnızdım. Meret 8 saat sürüyor. Kitap okuyorum ama yine de oturmaktan yorulmuşum.

1993 Ağustos'unda da San Francisco'da yapılan Kürt Konferansı'na gitmiştim. Yol çok uzundu, ilk defa bu kadar uzun yolculuk yapıyordum. Bir ara kulağıma Türkçe bir konuşma sesi geldi. Sevinçle hemen yan tarafa döndüm, sevimli bir kız anne ve babası ile konuşuyordu. Hafif eğildim ve affedersiniz, siz Türk müsünüz diye sordum. Kız aniden sesini yükselterek, hayır, ne münasebet! dedi ve yüzünü buruşturdu. Kaşlarını çatarak bakıyordu. Allah, allah, bu da nesi? Bozuldum döndüm. Neden böyle yaptığını düşündüm. Bizim Diyarbakırlıların dediği gibi, Ma bac birşey sorduk, camiden taş mı düştü böyle kızdın? Acaba benim Kürt olduğumu anladı onun için mi böyle Türklüğünü inkâr etti? Bayağı bozuldum, kitap okuyorum ama kafam orada. Nihayet kızın babası tuvalete gitmek üzere kalktı. Ben de gittim ve kapıda beklemeye başladım. Gazetelere göz atıyorum, vakit doldurmak için etrafa bakıyorum, sahte tebessümlerle hostesleri selamlıyorum. Adam çıktı. Merhaba dedim, merhaba diye cevapladı. Nerelisiniz? İstanbulluyum. Ermeniyim. Eh şimdi oldu işte, artık serbestim, ortak yanlarımız olan birine rastlamıştım. Ben de Diyarbakırlıyım Kürdüm dedim. Sohnete dalmışız. Eskiden başlarından geçen katliamları anlatıyor. 20 yıldır Paris'te yaşıyormuş. Nereye gittiklerini sorduğumda, kızının New York'ta Diyarbakırlı bir Ermeni ile nişanlı olduğunu, onun düğününü yapmaya gittiklerini söyledi. Kızına mutluluklar diledim ve ayrıca damadına selamımı iletmesini, Mehdi Zana uçaktaydı derse onun beni tanıyabileceğini söyledim. O da rahatlamıştı. Bu raslantı sayesinde o gün 2 saat ayakta sohbet ederek vakit öldürmüştüm. Kızın niye öyle davrandığını da anlamıştım.

Şimdi o da yok, bakalım bu yolculuk nasıl bitecek. Okuyorum. Popom uyusmaya başladı. Sıkıldım. Hostes yaklaştı, işaret ettim ve kırık İngilizcemle kalçama vurarak ağrıdığını, bunun bir çaresi olup olmadığını sordum. Hostes etrafına bakınıyor, ben yine kalçama vurarak ağrıyor ağrıyor diyorum. Hostes gülüyor, o tür ağrılara çare yok diyor. Göz ucuyla da bana bakıyor, galiba sataştığımı sandı. Eh, ne yapalım çekeceğiz diye düşünürken, Washington'a inmek üzere olduğumuzu belirten anons yapıldı. Dünya varmış, geldik demek. İndik. Çıkışta da Necmettin Kerim, Kani Gulam bekliyorlar, arabaya bindik. Yolda Necmettin eve uğrayacağımızı söylüyor. O zaman bir çiçek, birşey alalım, böyle eli boş gitmek olmaz dedim. Necmettin birşey olmaz diye ısrar ediyor, eh nasıl olsa alacağım şeyin parasını o vereceği için olacak durmuyor. Kani araya girdi, bana biri çukulata vermişti, onu size vereyim dedi. Aldım, iner inmez yengeye uzattım, olayı da olduğu gibi aktardım, gülüştük. Yenge, beni ilgilendirmez çam sakızı çoban-armağanı nerden getirirsen getir, dedi. Mahmut Kılınc ve Zübeyir Aydar'ı almak üzere havaalanına gittiler. Onlar da geldi. Programı konuştuk. Bütün randevular alınmış. Beyaz Saray önündeki açlık grevinin dilekçesini önceden vermişler. Randevulardan sonra açlık grevine oturacağız. Mahmut, Zübeyir, ağır iştir, bize bu ko-

nuda kimse birşey söylemedi dediler. Ben de, isterseniz beraber başlayalım, üç gün sonra siz bırakın ben bu eylemi sonuna kadar götürürüm dedim. Arkadaşlar, örgütümüzden habersiz açlık grevine giremeyiz, yanlış olur dediler, açlık greviden vazgeçildi. Senatörlerle, milletvekilleriyle ki bunların içinde kongre üyeleri de vardı, İnsan Hakları kuruluşlarıyla ve Dışişleri Bakanlığına bağlı İnsan Hakları Seksiyonu üyeleriyle görüştük. 1 Nisan'da dönecektim. Madam Mitterrand, Kendal 3 Nisan'da New York'a gelip akşam da döneceklerini, benim de onlarla olmama, beraberce dönmeyi önerdiler. 1 Nisan gecesi Washington Shareton'da Kürtler gece düzenlemiş. Geceye Şıvan da gelmişti. Geceyi Alaaddin Doğan, Nuri Medyalı ile birlikte izledik. Sabah yine hep beraber New York'a gittik. 3 Nisan'da Madam Mitterrand ve Kendal ile otelde buluştuk, Birleşmiş Milletler binasında hazırlanan basın toplantısına gittik. Toplantı metnini Nobel ödüllü Bayan Bety Williams okudu. Daha sonra Madam Mitterrand'a soru sorulması için 40 dakika zaman verildi. İlk soruyu Türkiye'den Hürriyet ve Milliyet muhabirleri sordu.

Metinde TC'nin Kürt halkı üzerindeki baskıları anlatılıyor, gizli ve zamana yayılmış bir jenosidin uygulandığı, bu olaylara dünyanın seyirci kalmaması, müdahale etmesi çağrısı yer alıyordu. Hürriyet ve Milliyet muhabirleri, sürekli PKK terörü diyor, başka birşey demiyorlardı. Soruları hep bu doğrultuda. Hem soruyor, hem cevaplıyorlar, durmadan suçlamalar getiriyorlar. Bu iş uzun sürünce salondaki diğer gazeteciler sıraların kapaklarına vurarak bağırırmaya başladılar. Zaman geçmiş, diğer kişilere soru sormak için pek zaman kalmadan toplantı bitmişti. Kalkarken iki Türk gazeteciyi izledim, salonun kapısında kumral, kısa boylu yaşlı bir bayan, iyi oldu, başardınız, dediğinde ben ayıldım. Bunların amacı sorular kısmında en ön sırayı alıp başkalarına imkân bırakmamaktı. Ama bunu tam başaramamışlar, oyunları herkesçe anlaşılıymıştı. Toplantıdan sonra diğer gazeteciler sohbetlerinde onların bu tavrı üzerinde konuşuyorlardı.

Türk basınının içinde bulunduğu şöven yapılanmayı ve haberleri çarpıtma alışkanlıklarını bilmeyen yoktu. Avrupa Parlamentosu'na gittiğimde Madam Durry da Türk basınından şikayet ediyordu. Hatta bunu bir raporunda da belirterek, yalan haber yazdıklarını, olayları kendi düşünceleri doğrultusunda yansıttıklarını belirtmişti. 1993 yılı Ağustos ayında San Francisco'daki Kürt Konferansı'na gittiğimde, Mahmut Yüksel arkadaş beni karşılamıştı. Konferansın yapıldığı Holiday İn Otelinin önünde durduğumuzda otelin bayrak direğinde Kürdistan bayrağı asılı idi, o bayrağa bakarken bayağı duygulanmışım. Bir müddet öyle durdum, hayran hayran bakakalmışım. O an Kürt halkının geçmişten günümüze kadar yaşadığı bütün savaşlar tarihleriyle gözlerimin önünden geçmişti. Ah çekerek Mahmut'a döndüm, şu bayrağa bak Mahmut, dünyada bu bayrak kadar halkının kanıyla yoğrulmuş başka bir bayrak daha var mı, neredeyse kan damlacıkları

dökülüyor, dedim. Mahmut, sen bu duyguyla bakıyorsun ama, bir de Türk gazetecileri görsün, seyret sen yarınki manşetleri, diye Türk basınının özelliklerini bir kez daha dile getirdi.

Öğleyin Madam Mitterrand'lar Butros Galli'yle yemek yediler. Akşam saat 20.00'de Paris'e hareket ettik.

Paris'e varır varmaz Hamburg'dan telefon ettiler. Ses Sıraç Tayfun'undu. Daha sözünü tamamlamadan Şehmus Yavuz'un faili meçhul bir cinayete kurban gittiğini anladım, eyvah yazıklar olsun güzel bir insan daha kayıp ettik. Son 1991 genel seçim çalışmalarında köyleri beraber dolaşmıştık. Cesur, mert, konuşkan, esprili, müthiş ikna kabiliyeti olan bir arkadaştı. Olayları anlatırken içten samimi davranışları insanı hemen cezbederdi. Silvan'ın Başat köyüne gittiğimizde orada korucuların olduğunu, dikkat etmemiz gerektiğini söylemişti. Köye vardığımızda, köylülerle köy kahvesinin önünde toplanıp konuşmuştuk. Köyün korucuları pek ses çıkarmıyor, arasına mahçup mahçup soru soruyorlardı. Yalnız birisi çok saldırgan konuşuyordu. Oradakilerden biri kulağıma eğilerek, onun korucuları yönlendirdiğini, devletten alınan aylıkların yarısının ona verildiğini söyledi. Bizim gelişimizden paniklemesinin sebebi demek buydu. Şehmus arkadaş medrese eğitimi gördüğü için hocalığı da vardı. O gün dini kurallar açısından yaşadığımız kirlî savaşta kimin haklı kimin haksız olduğunu ve koruculuğun sakıncalarını güzel bir konuşmayla anlatmıştı. Seydeknê köyüne gitmek üzere Av. Cebbar Leygara, Zeki Doğrul, Şehmus ve ben arabayla yola çıktık. Başat'ın çıkışında arabamızın bir tekerleği patladı, tekerlek yapılıncaya kadar Başat ve Bakuz köyü arasındaki suyun başında biraz dinlenmek istedik, suyun önünde Bakuz köyünden biri oturuyordu, bizi görür görmez utançtan eline bir çubuk alarak suyu karıştırmaya başladı, selam verdim (Kuro lawo Bakuzyonu hûn çawenin başın, çidikin îşallah hûn bi selametin) Bakuzlular nasılsınız, ne yapıyorsunuz, inşallah hepiniz selamettesiniz, diye sorduğumda, (willeî xalê Mehdi em bune namusuz em bune Tırk) vallah Mehdi dayı biz namussuz olduk, biz Türk olduk, diyerek kafasını kaldıramadı, utançla kızardı bozardı. Hepimiz donup kalmıştık. Şehmus üzgün üzgün bana bakıyor, Cebbar of çekiyor, kafa sallıyordu. Ben araya girdim, bak kardeşim haşa siz namussuz değilsiniz, bizim kardeşlerimizsiniz, sizi çok iyi tanıyorum. TİP döneminde köyünüzün çoğu bizi destekledi. Sizin köy imamınız militan gibi bize çalıştı. Sizin köyden birkaç genç bizimle köyleri dolaştı, üstelik o zaman TİP'lilere komünist diyorlardı. Sizleri işsizlik, açlık, baskı, sefalet bu kötü yola sürükledi, mecbur etti, dediğimde, adam biraz rahatladı, bu arada arabanın tamir işi bitmişti., yolumuza devam ettik.

Yolda giderken çok heyecanlıydık. Seydeknê köyü 3 bin nüfuslu koca bir köy. Jandarma karakolu var. Karakol komutanı köylülere, Zanalar buraya gelirse köye sok-

mayız sizleri de döveriz demiş. Köylüler komutanın sözlerini bize iletmiş ve köye gitmemizi istemişlerdi. İşte biz de bu tehdidi kırmak için gidiyorduk. Köye girdiğimizde gözler karakola çevrili, ortada bir hareketlilik yok. Köy kahvesinin önünde durduk, köylülerle selamlaşp hal hatır sorduktan sonra seçime değindik. Konuşmalar arasında sorular soruyorlardı. Başlarına gelen olayları birbirleriyle yarışcasına araya girip anlatıyorlardı. İnsanlar barut fıçısı gibiydi. Anlatarak hem içlerini boşaltıyorlar hem de yanımızda oldukları mesajını veriyorlardı. Biz artık eskisi gibi değiliz diyorlardı. Yaşlı biri söze girip, Mehdi efendi, hatırlıyor musun sen 1966'da köyümüze gelmiştin. Koltuğunun altında çanta, elinde bir değnek vardı, birşeyler anlattın bize. Etrafında kimseler yoktu, ben bir de 2-3 kişi seni dinlemiştik..Arkandan sana zavallı gözüylen bakmış pek önemsememiştik. Hey gidi günler! Aradan epey zaman geçti. Bir bak etrafına, bütün buralar, bu dağlar yemyeşildi. Şimdi ise hepsi yakıldı, bağlar bahçeler harap edildi. Hiç fark etmiyor musun? Çok baskı gördük, acılar yaşadık. Şimdi o günkü sözlerini daha iyi anlıyoruz. Yaşlı adam konuşurken bir yandan da içini çekiyordu. Evet gerçekten o zamandan bugüne çok şey değişti, dediğimde gözleri ışıl ışıl parlamıştı. Şehmus kulağıma eğilerek, Xalo ne duygular taşıyorum şu an bir bilsen, dedi. Peki karakol sizi tehdit ettiğinde korkmadınız mı, diye sorduğumda, hayır, sağ olsunlar korkumuzu kırdılar. Artık korkacak birşeyin olmadığını anladık, çünkü kaybedecek birşeyimiz kalmamıştı. Heyecanla anlatmaya devam etti, korksaydık sizi hiç davet eder miydik?

Gerçekten o günlerle bugün arasında çok fark var. O dönemde köyleri daha çok yalnız dolaşırdım. Yanımda bir yol arkadaşım bile olmazdı. Çantamda bir teyp yola koyulurdum. Gittiğim köylerde önce teybi açar, bir müddet Kürtçe türküler çalardım. Daha sonra teybi kapatıp, toplanan halka, sıra bende, biraz da beni dinleyin dyerek söze başlardım. Şehmus, Xalo, kéfate çewane (Dayı, keyfin nasıl) diye sordu. Anlatmaya devam ettim. Bu propaganda gezilerinde insan halka birşeyler anlatırken, aynı zamanda halktan da çok şey kapıyor. Yolda bize başından geçen çok hoş bir olayı anlatmıştı Şehmus. Silvan esnafından bir komşusu, Şehmus'a evinin anahtarını teslim etmiş, çocuklarını gelince onlara verirsin demiş. Şehmus anahtarı aldığı gibi geri fırlatmış, hade ulan, ben namussuz muyum, ihaneçi miyim, diye bağırmış. Adam şaşırmış, haşa haşa Şehmus, sen niye kızdın, ben birşey demedim. Allah aşkına ne oldu kardeşim, diye sormuş. Şehmus, senin anahtarı bana vermen, bir güven olayıdır, yani sen çalmazsın, sağlamsın anlamına gelir, diye cevap vermiş. Adam da, evet, evet, niye kıızıyorsun, bunda darılacak ne var ki, diye sorunca, Şehmus, hayır hayır, var demiş...Çünkü bana güven duyulması benim aşiret geleneklerinden sapmış olduğum, artık çalıp çırpmadığım anlamına gelir ki, bu da ihanettir. Adamcağız şaşırmış, dudak bükmüş. Neyse, Şehmus biraz sonra gülmeye başlayınca, sözlerinin espri olduğunu anlamış rahatlamış.

1992 yazında Silvan'a gitmiştim. Amacım koruculaşmış Susa köylüleriyle konuşmak, neden koruculaştıklarını ve polisin vurucu timleriyle işbirliği yaptıklarını anlamaktı. Silvan'a iner inmez bir müddet sonra halktaki tedirginliği farkettim. Adeta bakışlarıyla, buralara niye geldin dercesine rahatsızlıklarını belli ediyorlardı. Şehmus ve birkaç arkadaşla çarşığı dolaştık. Hal hatır sorduğumuz insanlardaki rahatsızlığı seziyordum ama görmemizlikten geliyor, konuşmaya devam ediyordum. Silvan'da faili meçhul cinayetler her gün 1-2 can alıyor, ama hiç kimse yakalanmıyordu. Çeliklerin kahvesinde oturduk. Şehmus, dayı, gel sen Susa köyüne gitmekten vazgeç, orası tamamen devletin polis timlerinin elinde, bütün katiller orada eğitiliyor. Sen gidersen birşey olur, bizim boynumuza kalır, ajan olmaktan kurtulamayız, deyip duruyordu. Uzun bir tartışmadan sonra başka arkadaşlar da ona katılınca Silvan'da iki gün kaldıktan sonra ayrıldım. O iki gün boyunca bir an olsun beni yalnız bırakmadı. Yolda giderken, bir yerde otururken, adamlarına hep etrafı kollatıyordu. Bu güzel insan da sonunda alçakça vuruldu, faili meçhul cinayetler listesine eklendi. Onu öldüren iki polisin işbirlikçisi itirafçı İsmail Yeşilmen, Diyarbakır 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 1994/381 sayılı dosyadaki ifadesinde olayı şöyle anlatır: Diyarbakır'dan çıktıktan sonra, 10-13. km. uzaklıkta, Silvan yolu üzerinde bitirilmemiş bir çiftlik binasına Şehmus'u götürdük. Polis memurları onu tabancayla vurdular. Üstündeki tişbin markı alıp beraber döndük. Dosyada polislerin ismi veriliyor, eylem saniyesi saniyesine anlatılıyor. Ama bu polisler hakkında hiçbir soruşturma açılmadı. Bu İsmail Yeşilmen de, aslında ruhsatsız silah taşımaktan yakalanmış, ifadesinde Şehmus'un cinayeti tesadüfen ortaya çıkmış. Eğer baştan bilinseydi, zaten örtbas edilirdi. Çünkü öldürülen bir Kürttü. 1915'de Osmanlı ordularının Sarıkamış yenilgisinden sonra, Enver Paşa İstanbul'a döner. Arkadaşları ve devlet yetkililerinin sorularına verdiği cevap çok ilginçtir: "Beyler, Sarıkamış çarpışmasında dıştan bakarsak yenildik sayılır. Fakat gerçekte muzafferiz, çünkü Sarıkamış ormanlarından Erzurum'a kadar uzanan yol üzerinde onbinlerce Kürt gencinin cesedini bıraktık."*

1837-38'de Hafız Paşa komutasındaki Osmanlı orduları Kürdistan'ı yine yakıp yıkmaktadır... Moltke anılarında, "Kapılarında (kalenin) kendi kardeşini sürükleyen bir Kürtle karşılaştım. Zavallı ayağından yaralıydı. Yedi gündür kardeşini sürüklediğini yaşlı gözlerle bana anlattı. Ben alay sorumlusunu çağırdım. Sesini yükselterek birkaç kez, (Fakat bu Kürt) diye tekrarladı, sanki (Ne yapalım, senin istediğin mümkün değil) demek istemişti" diye yazmaktadır.**

Bunun gibi daha nice olaylar yaşanmış ve Kürtlere hep bu gözle bakılmış, aşağılanmış. Ve bütün bunlar Kürt, Türk kardeşliği söylemi altında yapılmıştır.

*Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna, Osman Aytar, s. 136.

** Aktaran, Dr. Celile Celil, 19. Yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nda Kürtler, s. 120-121

12 Nisan'da Strausburg'da yapılacak olan Avrupa Konseyi toplantısına gitmem söylendi. Konsey Parlamenter Meclisi Milletvekili Hollandalı Erik Jurgens'in Rapor'unun görüşüleceği bu toplantıda benim de orada bulunmam istendi. Paris'teki Kürt Enstitüsü randevuları hazırlamış, ayrıca DEP milletvekillerinin de orada olacakları belirtildi. Enstitüden Kamuran arkadaş benimle geldi. Komisyon ve siyasi parti görüşmelerinde iki İngiliz, bir Fransız dışında genelde hiç kimse DEP milletvekillerine yapılan bu uygulamaya ve parlamenterlerin hapse atılmalarına akıl erdiremiyordu. Nitekim oturum sırasında Rapor'un doğruluğu anlaşmış, Rapor lehine oy verileceği eğilimi belli olmuştu. Oturum esnasında 12 Türk parlamenterden 6'sı söz aldı. Konuşan her Türk parlamenter, Kürtlerin varlığından bahsediyor, Kürtlerin bin yıldan beri kardeşleri olduğunu, hiçbir zaman Kürt-Türk ayrımı yapılmadığını vurguluyordu. Dokunulmazlıkları kaldırılıp hapse konulan milletvekilleri ise Kürt değil teröristti, PKK'liyidiler, sanki aydan gelmişlerdi! Kendilerini sıkarak bağırıyorlardı. Hatta birisi giderek parlamenterleri tehdit edercesine, ya terörizme oy vereceksiniz, ya da bizi destekleyecek, demokrasiye seçeceksiniz, dedi. Daha ilginç, milletvekili Selahattin Kılıç konuşmasında, Kürtleri ayırt etmediklerini, Kürtlerin de Türkler kadar eşit haklara sahip olduğunu, dahası kendilerinin en çok Kürtleri sevdiğini, mesela kendisinin bir gelininin Malatyalı Kürtlerden olduğunu ve evlerinde en çok onu sevdiğini söyleyerek, bizim evin güllüdür o güllü, dedi. Bunları söylerken böbürleniyordu. Kürtlere büyük lütuf yapıyormuş gibi bir havası vardı. Eh bütün bunlardan sonra Kürtler başka ne isteyebilirdi ki? Bütün sorunlar onun gelinine duyduğu sevgiyi belirtmesiyle hallolmuştu. Bu konuşmalar sırasında dinleyici localarının bir kısmından müthiş alkış sesleri geliyordu. Türk parlamenterlerin eş ve çocukları, yanlarında konsolosluk mensubu kim varsa oraya getirilmişti. Alkışlarla etki yapmaya ve sonucu değiştirmeye çalışıyorlardı. Ama oylama yapıldı ve Eric Jurgens'in Rapor'u kabul edildi. Eric Jurgens Rapor'unda Kürt kökenli 6 DEP milletvekilinin dokunulmazlıklarının kaldırılıp cezaevine konulmasının kabul edilemez bir durum olduğunu belirtiyor ve insan hakları ihlallerinden örnekler veriyordu. Raporda ayrıca Kürt kimliğinin, mevcudiyetinin tanınması, Kürtlere kültürel otonomi verilmesi, Anayasanın değiştirilmesi, insan haklarının çiğnenmemesi gibi birçok istem yer alıyordu. Türk milletvekillerinin DEP'lileri "PKK'li terörist" olarak ilan etmesine ise Hollandalı parlamenterin cevabı şu oldu:

Parlamentonun sabahki oturumunda bir misafir Devlet Başkanı konuştu ve biz onu ayakta alkışladık. Bu bir zamanların teröristi Yaser Arafat idi. Bugün Filistin Devlet Başkanı olarak her yerde karşılanıyor.

Oylamadan sonra rahatlamış olarak, Strasbourg'da oturan İhsan Sêvê çiftinin evine gittik. Avukat Şerif Tayfun da eşiyile beraber bizimle geldi. Güzel Kürt ye-

mekleri hazırlanmış. Telefonla Fevzi Karadeniz ve eşi Neval'ı da çağırarak saat 24.00'e kadar güzel bir gece geçirdik. Geç saatlerde Paris yolunu tuttuk. Ertesi gün oğlum Ronay telefonda benimle gelmek istediğini söyledi. Oysa Paris'e geleli daha 40 gün olmuştu. Dersleri aksar endişesiyle tereddüt ettim. Annesinin tutuklanmasından bir gün sonra onu yolculuğumuz. Annesini merak ediyor diye düşündüm, peki dedim. 17 Nisan'da beraber Ankara'ya hareket ettik. Ankara'da pasaport kontrolünde yarım saat bekletip, gidip gelmelerden sonra pasaportu damgaladılar. Ziyaret günü olan Salıyı dört gözle bekliyoruz. Tutuklandıklarından bu yana ilk defa ziyarete gideceğiz. Salı günü sabahın hazırlık yapıyor. Çarşıya indik, çiçekler aldık. Çiçeklerin bir kısmı Paris'teki dostların siparişi idi. 13.30'da cezavi kapısına geldik. 14.00'de ziyaretçi kabineye geçtik. Sorular, cevaplar... Gezi izlenimlerimi konuşuyoruz, tek tek arkadaşları sorduktan sonra baktım Leyla'nın kabini hafiflemiş, yanına gittim. Eh, Dünya Kadınlar Günü'nde gönderdiğim mesajdaki gibi, işte dedim, ziyaret sırası bende. Gülüştük.

Leyla'ya bakıyorum. Genç kızlığı, evliliği, ben cezaevindeyken ziyaret sırasında gördüğü başk, hakaretler, açlık grevleri, tutuklanması, çıktıktan sonraki evreler gözümün önüne geldi. Ziyaret bitmiş, dalmışım. Vedat Aydın'ın polis tarafından alındığı 5 Temmuz gecesinden bir gece önce, saat 24.00'de evimizin zili çalındığında kapı dübününden baktım, ellerinde otomatik silah 6-7 sivil giyimli şahıs bekliyor. Kimsiniz dediğimde, açın polisiz! dediler. Hüviyetlerinizi göreyim, dedim. Olur, dediler. Biri çıkarıp gösterdi. Kapıyı açtım, içeri almadan hüviyete baktım, tamam buyrun ne istiyorsunuz, dedim. Eve bakacağız! dediler. Bahattin evde mi? Yok dememle hepsi birden eve daldı, evde Leyla ve çocuklar var. Evi aramaya başladılar. Amirleri, Mehdi Bey, konuşabilir miyiz? dedi, buyrun konuşalım, dedim. Salona aldım, oturttum. Birden bana baktı ve siz ne istiyorsunuz? dedi. Şaşırmıştım, anlayamadım yani dedim. Şey efendim, yani şu Kürt meselesi var ya... Bu da nerden çıktı, Kürt meselesi benim özel sorunum değil ki, ulu orta bana bunun hakkında soru soruyorsunuz dediğimde, amir yavaş yavaş sesinin tonunu yükseltiyor, bir yandan da, kızarıp bozariyor, canım benim annem de Kürt. Annem Kürt diye şimdiye kadar değişik bir uygulamayla karşılaşmadım. Hakaret görmedim, diyor. Bak, dedim, senin annen Kürt olur, baban da Kürt olabilir ama sen Kürtlüğü kabullenmeyebilirsin. Bu senin en tabii hakkındır. Ama biz Kürdüz. Bizim demokratik, kültürel haklarımız vardır. Eğer Türk-Kürt kardeşdir diyorsanız, kardeşliğin gereklerini yerine getirmeniz gerekir. O da eşit haklardan yararlanmaktır. Yoksa bu kan akmaya devam edecek... Aniden kabardı. Bundan siz zarar göreceksiniz. Çok kan dökülecek, katliamlar olacak. Her yer harabeye dönüşecek. Bunlara da siz sebep olacaksınız, dedi. Ben de kendisine, zaten öldürüyorsunuz. Zindanlar doldurulmuş, yatırım yok, Kürtler ve Türkler arasında 70

yıllık fark var. Kürtlerin kaybedecek bir şeyleri yok, diye cevap verdim. Polislerden sarışın olamı çok kıvrıyor, ters ters bakıyor, birşeyler söylemek istiyor, amirinden çekindiğinden olacak susuyordu. Amir, sizlere çok iş düşüyor. Ona göre, sonradan pişmanlık fayda vermez, diyor. Bu arada çay içiyor, meyve yiyoruz. Amir kalkmadan, Mehdi Bey, siz bukanı durdurabilirsiniz, dedi. Kalkıp gittiler. Saate baktım, 02.30. Leyla, odaları aradıklarında galiba evin durumu onları etkiledi, dedi. Siz burada mı kalıyorsunuz diye sorduklarında, evet burada kalıyoruz demiş. Çok şaşırılmışlar. Herhalde evi küçük ve mütevazı gördüklerinden olacak, diye ekledi Leyla.

Bunların gelişlerine anlam verememiştim.

Cumartesi günü Vedat Aydın'ın evden alındığını duydum. Sıradan bir polisiye olaydır diye önemsemedim. O sıralar Vedat Emniyet'e çok götürülüp getiriliyordu. Akşama doğru Vedat'ın Emniyet'te olmadığı, nereye götürüldüğünün bilinmediği haberi yayıldı. Pazar günü Vedat'ın eşi Şükran'a telefon ettim. Evden götürülenlerin kaç kişi olduğunu, bunların eşgalini görüp görmediğini sordum. Götürenlerden biri, yenge merak etme, Vedat Bey sabaha kadar gelir, demiş. Aşağı indiklerinde pencereden baktığımı, eve gelen üç kişiden başka birinin de arabanın önünde durduğunu söyledi. Biri öne oturmuş, ikisi de Vedat'ı kollarından tutup arabaya itip götürmüşler.

O gün öğleyin annelerdeydim. Milliyet gazetesinden Ertuğrul Pirinççi, Ahmet Uyanık eve çay içmeye geldiler. Sohbet ediyorduk. Söz Vedat olayına geldi. Ben onun kayıp olduğunu, ne Emniyet'te ne de başka bir yerde bulunduğunu söylediğimde, Ertuğrul, Vedat'ın Emniyet Müdürlüğü'nde olduğunu söyledim. Bir yanlışlık olmasın, iyi biliyor musun dedim. Ertuğrul bunun kesin olduğunu belirtti. Peki eşine bu haberi verebilir miyim dedim, tabii neden olmasın dedi. Şükran yengeye telefon ettim ve merak etmemesini, Vedat'ın Emniyet Müdürlüğü'nde olduğunu söyledim. Ertesi gün çok işim vardı. Pasaport müracaatını yapmışım ama bir türlü verilmiyordu. Gerekçeleri de Ağrı Ağır Ceza Mahkemesi'nin 1984 yılında vermiş olduğu pasaport yasağı kararıydı. Bu nedenle Pazar akşamı Tatvan'da kalacaktım. Pazartesi erkenden Ağrı'da olmalıydım ki pasaport yasağını kaldırtıp hemen döneyim. Nitekim öyle yaptım. Pazartesi işleri gördükten sonra Van'a geldim. Gece Tatvan'a geçtim. İşletme Oteli'nde kaldım. Evle yaptığım telefon konuşmasında Vedat'ın cesedinin Maden yakınında bulunduğunu söylediler. Dona kaldım. Ne diyeceğimi bilemiyordum...

Vedat götürülmeden bir gün önce Haydar'la bize gelmiş, ağabey seninle bir konuda görüşmem gerek, ne zaman olur, diye sormuştu. Ben de ne zaman isterse haber vermesini söylemiş, tabii görüşelim demiştim. Konuyu biraz da tahmin ediyordum. Cezaevindeyken bana gönderdiği mektuplarda bazı önerileri vardı. Mektuplar hâlâ bendedir.

Vedat'ı Eğitim Enstitüsü yıllarında tanıdım. Sürekli bizim dükkânda'ydı. Cesur bir yurtseverdi. Talabelik döneminde giydiği şalvar bayağı zevk verirdi ona. Diğer bazı devrimci gençlerle beraber çok anılarımız oldu, ta ki DDKD'ye girinceye kadar. Ondan sonra savunduğu siyasi görüşleri nedeniyle bizimle konuşmaz oldu. Oysa her karşılaştığımızda bana bakar, gülerdi. İnançlı, dürüst arkadaşlığı daima ağır basıyordu. 12 Eylül döneminde soruşturmadan çıktım, gözaltına getirildim, yorgun, uykusuzdum. Vedat da gözaltındaydı. Hemen gardiyana seslendi, bir bak-tım elinde battaniyeyle gelmiş, birbirimize sarıldık. Daha sonra cezaevinde bütün direnişlerde yer almış, bulunduğu koğuş arkadaşlarına hep moral vermiş, sahip çıkmaya çalışmıştı. 1983-84 Ocak direnişi esnasında bizi dövmüşler, ağzımız burnumuz kan içinde, çıırçıplak getirip 36. hücrelere atmışlardı. Her tarafım mos-mor, halsizlikten ölüyorum. Baktım Vedat, 9 arkadaşı ile 3. hücrede ayakta, bana bakıyor. Ona seslendim: Vedat tu çewayî? Yüksek sesle bağırды, Xalo ez veka ga qime! (Vedat nasılsın/Dayı ben öküz gibiyim.) Bu espri hepimizi güldürmüş, ha-vayı birden değiştirmişti. Bunlar gözlerimin önünde, telefon ahizesini bıraktım.

Cemil abi, ne olduğunu sordu, anlattım. Sabah 05.00'te hareket ettik, 9.00 ol-madan Diyarbakır'a vardık. Diyarbakır'da heyecan dorukta, her yerde olay ko-nuşuluyor, cenaze hazırlıkları yapılıyor. HEP organizasyonu üstlenmiş.

Çarşamba sabahı Diyarbakır kaynıyor. Arabalardan ve insan kalabalığından geçilmiyor. Herkes beraber geldiği kişilerle birleşiyor, konvoy yerine nasıl gi-dilecek, nerede durulacak, hep bunlar konuşuluyor, hazırlıklar sürüyor. Toparlanan gruplar Maden'e doğru ilerliyor. Arabaların camlarında Vedat'ın portresi ve çeşitli sloganlar asılmış. Otobüsün yanlarında ve önünde bez pankartlar var. Otobüstekiler marşlar söylüyor. "Vedatlar Ölmez!" sloganları eşliğinde Maden yakınlarına gel-dik ve durduk. Artık izdihamdan arabalar ilerleyemiyor, hepsi durmuş. HEP teş-kilatı olduğu gibi burada, tüm illerden gelmişler. Kürt fraksiyonlarının tümü burada, herkes aynı duyguyu paylaşıyor. Sol çevreler, dergi çevreleri, hepsi gelmiş. Belki de dünyada görülmemiş bir konvoy bu. Sabah saat 09.00'da yola çıkılmış, saat 16.00 olmuş hâlâ Diyarbakır'a girememiştik. Cenaze konvoyu Diyarbakır'a doğru ilerlerken, üstümüzde helikopterler uçuyor, belli ki izleniyoruz. Diyarbakır'a gir-diğimizde, cadde ve sokaklar tıkanmış, büyük bir izdiham yaşanıyordu. Ofis'e doğru ilerlerken Akkoyunlu Caddesi'nin kavşağında inmek zorunda kaldık. Dam-lar, balkonlar, pencereler salkım salkım insan doluydu. El sallıyorlar, cenaze ge-çerken çiçek atıyorlar. Caddeden insan seli akıyor, sloganlar yeri göğü inletiyor. Kürt halkı ilk defa bu düzeyde rahatsızlığını dile getiriyordu. Diyarbakır'da açık dükkân yoktu. Bankalar çalışmıyor, hatta birçok memur işbaşı yapmamış, 80 bini aşkın insan İstasyon Caddesi ile Mardin Kapı arasına yığılmıştı.

Polis yol kavşaklarını tutmuş, kortejde yorulan, baygınlık geçirenler ayrılmak

istediğinde bırakmıyor, korteje katılımları ise serbest tutuyordu. Bu, aslında devletin hazırlık içinde olduğunu gösteriyordu. Kalabalık ve izdiham her türlü provakasyona açıktı.

Nitekim İstasyon Camiinde kılınan cenaze namazı ve Fehmi Işıklar ile diğer bazı insanların konuşmalarından sonra kitle cenazeyi önüne katıp mezarlığa doğru yürüdü. TRT'nin önünden geçerken, birkaç çocuk TRT damından çekim yapanlara küfür ederek taş attılar. Kortejdeki insanlar bundan rahatsız oldu, çocukları yatıştırmaya çalıştılar. TRT binasının birkaç camı kırıldı, eylem etkisizleştirildi. Polis müdahale etmiyordu. Mardin Kapı'ya varıldığında, karakolun karşısındaki sur ve civardan silah sesleri geldi. Bunlar otomatik silahlardı. Panik ve heyecana yol açmasına rağmen kitle dağılmadı. Arkadaşlarımızı vurdular! diye birtakım sesler duyuldu. Bu seslerin geldiği yöne doğru koşarken mahalledeki kadınlar yürüyüşçülere evlerden su taşıyordu. Bu dayanışma beni çok duygulandırmıştı. İşte halk böyleydi. İnandı mı, onayladı mı hemen eyleme katılır, katkısını sunar, sen talep etmeden gerekeni gücü nisbetinde yapardı. 11 kişinin vurulduğu haberi yayıldı. Kaç ölü, kaç yaralı olduğu bilinmiyor. Silah sesleri sırasındaki heyecanla insanlar karakola saldırabilir endişesiyle Leyla ve birkaç arkadaş karakolun önünde elele tutuşarak bir provakasyona gelinmemesi mesajını veriyorlardı. Bu yerinde bir davranıştı. Her an bir provakasyon olabilirdi.

Sonunda mezarlığa girildi, kitlenin büyük bir çoğunluğu mezarlığın etrafında defin işleminin tamamlanmasını bekliyordu. Defin işi bitti, mezarlıkta çok az kişi kaldı, kalabalık yavaş yavaş mezarlıktan Mardin Kapı'ya doğru yürümeye başladı. O sırada etraf polis ve özel tim kuvvetleriyle sarıldı. Mezarlık kapısından çıkacağım sırada, Benusen tarafından gelen polis timleri orayı abluka altına aldılar. Surların üstüne otomatik silahlı sivil polisler yerleşmişti. Mardin Kapı Karakolu'nun önü yüzlerce silahlı polis tarafından kesilmiş, kimsenin oradan ayrılmasına izin verilmiyordu. Kitleye saldırılacağı belliydi. Bunun üzerine bazı HEP milletvekilleri yetkililerle görüşmek istedi. Bir netice alınmayınca Fehmi Işıklar, Vali Kozakçıoğlu'na gitti. Döndüğünde parti otobüsünün üstüne çıkıp kitleye hitaben vali ile aralarında geçen konuşmayı özetledi ve cenaze defin oldu, amacımıza ulaştık, şimdi tahriklere kapılmadan yavaş yavaş evlerimize dağılalım, dedi. Kitle yola çıktı ama polis izin vermiyor, kalabalığı orada tutmaya çalışıyordu. O sırada ben, Talat İnanç, Abidin Atan, Yılmaz Odabaşı, Nuri Sınır ve diğer bazı arkadaşlarla sırtımızı oradaki dükkânların darabalarına dayamış oturuyorduk. Aniden silahlar patladı. Kitle geriye doğru hareketlendi. Silah seslerinden halkın çığlıkları duyulmuyordu. Leyla ön taraflarda görünmüyordu. Ronay'ın elini tutuyorum, kalabalık ile dükkânlar arasına sıkışmış durumdayız. Yaşamımın en sıkıntılı anındayım. Bu çocuğu niye getirdim? Ya şimdi onu kaybedersem ben ne

yaparım? Nefes alacak durumda değiliz. Bizim Neslihan ile Arif zor durumdalar. Yanımdaki baraka direğini tutmuş, sıkışmasınlar diye zorluyorum, ama nafile. Birden kitlede bir boşluk doğdu. Yüzlerce otomatik silah ortalığı kasıp kavuruyordu. Başka ekipler de insanları coplamakla, dipçiklemele, tekmelemele ve küfür etmele meşgul. Polisler halkı üç taraftan çembere alıp Dicle'ye bakan uçuruma doğru sıkıştırıyor. Gaz bombalarından gözlerimiz yaşıyor, etrafı göremez bir haldeyiz. Adım atabilen, Dicle'ye doğru 8-10 metrelik yükseklikten kendini aşağı bırakıyor. Genç bir kız taksinin ön tamponunun arasına girmiş, bir türlü çıkıp kurtulamıyor, koşan çarpıp geçiyordu. Ronay'ı öne ittim, dizimi dayayıp kızcağızı oradan çıkardım. Ardından Ronay'ı tuttuğum gibi kendimizi uçurumdan aşağı bıraktık. Yere düştüğümüzde iki dakika kadar kendime geledim. Düştüğümüz yer neyse ki yumuşaktı ama etrafımız çöp doluydu. Gaz bombalarından gözlerimiz yaşarmış terle karışmıştı. Pantolonum, gömleğim yırtılmıştı. Yavaş yavaş bağırmalara, iniltilere doğru gittim. Haram Su'yunun orada Mardin Kapı altında oluşan koca mahallenin sokakları insan dolu. Evler tıklım tıklım. Ev sahipleri kapılarını açmış, her gelenle ilgileniyorlar. Yaralar sarılıyor, ekmek, su veriliyor. Telefonlu bir eve gittim. Diyarbakır'ın Ankara ve İstanbul'la irtibatı kesilmiş. İsviçre'deki kardeşim Nedret'e telefon açtım. Durumu anlattıktan sonra bulunduğum yerin telefon numarasını verdim. Sonra evleri dolaşarak yaralıların durumunu öğrenmek istedim. Girdiğim her evin oda ve bahçeleri tıklım tıklım, adım atacak yer yok. Herkes bitkin, üstbaş kan içinde, çoğu yatmış. Avukat Süleyman Demirkapı'nın beli kırılmış, sırt üstü yatmış inliyor. Muhsin Melik, o da yattığı yerden kalkamıyor, İsmet Ateş tamamen kıpırdayamaz durumda. Hemen hastaneye haber verdik. Ambulans geldi. Hemşireler yaralıları taşıyor. Birinci postayı yolladık. Ambulans döndüğünde hemşirenin biri, abi çok ağır olmayanları göndermeyin, hastaneye gidenleri polisler vuruyor, sonra da gözaltına alıyorlar, aslında gelenlerin çoğu başından yaralanmış ama aldırın yok, dedi. İnsanlar sokaklarda, oldukları yerde uyuklamaya başlamışlar, bir yandan da ikişerli üçerli gruplar halinde Dicle Çayı'na doğru gidiyor, çaydan geçip Silvan yoluna çıkıyorlar. Saat 03.00 gibi, oradakilere mezarlık şantiyesine gitmeyi deneyeceğim, dedim. Eğer geçebilirsem durumu size iletirim. Ben, Abidin, Ronay gittik. Mezarlık kapısına geldiğimizde HEP otobüsünü görünce ürkütüm, aman Tanrım bunun içindekilerin hepsi ölmüş! dedim kendi kendime. Otobüs hurdaya dönmüş, kurşunun delmediği yeri kalmamıştı. Yürüyüş esnasında otobüste olanları düşünüyorum. HEP milletvekilleri, diğer arkadaşlar gözlerimin önüne geliyor... Yoksa vuruldular mı? Belediye Fen İşlerinin şantiyesine geldik, zabıtaya ait minibüs orada. Zabıta memurları sokaklardaki polis vahşetini anlatıyorlar. Olaydan sonra gelen bir polis ekibi HEP otobüsünü çekiçlerle hurdaya çevirmiş.

Geldiğim yerde bana verilen telefona durumu ve varış yolumu izah ettim. Zabıtalılar bizi Abidinlerin evine götürmüştü. Orada Leyla'nın hastaneye kaldırıldığını öğrendim. Arkadaşın biri bakmaya gitti ve Leyla'nın hastanede olduğunu doğruladı. Polisin rastgele sokaklardan ve kahvelerden insan topladığı söylentileri yayılmıştı. HEP milletvekillerinden Mehmet Ali Eren, Mahmut Alınak, Fehmi Işıklar, Ahmet Türk, Adnan Ekmen, Salih Sümer ve İbrahim Aksoy'un dayaktan nasiplerini aldıkları, içlerinde ağır yaralananlar olduğu ve hastanede yattıkları söyleniyordu. Demek ölmemişlerdi, buna sevindim. Leyla kurşun tam başını sıyrırken sendeleyip düşmüş, Alman gazeteci Lissy Schmidt'i caddede çırılçıplak soyup burda ne işin var! diye gözaltına almışlar. Geride 11 ölü ve ağır, hafif yüzlerce yaralıyla cenaze kaldırılmıştı. Dönemin Başbakanı Mesut Yılmaz, açıklamalarıyla olayı üstleniyordu. HEP milletvekilleri ise yedikleri dayanın ve işlenen cinayetlerin yeterince takipçisi olamadılar. Aman, yediğimiz dayaktan başka birşey başımıza gelmesin de biz buna razıyız dercesine devletin yaratmış olduğu bu skandalın örtülmesine adeta yardımcı oldular. Beri yandan diğer partilerdeki Kürt parlamenterlere olayı götürdüğümüzde, éré velt usane...(Evet, vallahi öyledir) diyorlar. Fiiliyatta ise hiçbir varlık gösteremiyorlardı. Zaten Devlet de bunu bildiği için bu yıldırma politikasını seçmiş, artık bu yöntemle Kürt hareketini bastırma yoluna girmişti.

Siyasal parti çatısı altında Kürt halkının uyanışından korkan iktidar partisi ve diğer siyasi partiler, kapalı kapılar arkasında yaptıkları anlaşmalarla HEP'i seçimlere sokmamak için bir tezgâh düzenlediler ve sözümona Siyasi Partiler Yasası'na dayanarak HEP'in katılamayacağı bir seçim tarihi belirlediler. Yasaya göre seçim tarihinden altı ay önce genel kongresini yapmamış olan siyasi partiler seçime giremezdi.

Birinci perde kapanmış, sıra ikinci perdeye gelmişti. HEP'den Fehmi Işıklar ile SHP'den İnönü'nün kapalı kapılar arkasında yaptıkları gizli bir ittifak sonucu, seçimlere SHP listelerinden girilecek, seçimlerden sonra SHP'de kalacak ve Kürt potansiyeli SHP çatısı altında eriyip gidecekti. İkinci perdedeki oyun da buydu. Bu durumdan haberdar başka HEP'liler de vardı, en azından hesapları sezmişlerdi ama durum biraz da onları gıdıkladığı için bilmemezlikten geliyorlardı. Zaten Vedat Aydın'ın cenaze töreninde milletvekillerini korkutmaktaki amaç da buydu. Nitekim çoğu HEP milletvekili aman biz ettik siz etmeyin telaşı içinde, sözkonusu ittifakın biran evvel sağlanmasını istedi. Ne olur ne olmaz! Onlar HEP'in kurulması ile birlikte Kürt potansiyelinin bu düzeyde parti çatısı altında toplanacağını, milli duyguların bu derecede güç kazanacağını ve partinin giderek tam bir "Kürt partisi" hüviyetine bürüneceğini tahmin etmemişlerdi. Ayrıca giriştikleri bu işin bedelinin bu denli ağır ola-

cağını da akıllarından bile geçirmemişlerdi. SHP-HEP ittifakı yapıldı. Sıra aday tesbitine gelmişti. Heyetler gidip geliyordu. Leyla ve çocuklar Almanya'da oldukları bir sırada, Avukat Cebbar Leygara, HEP Diyarbakır il ve ilçe başkanlarıyla eve geldi ve Leyla'nın adaylığı için benden destek istediler. Amaçlarını anlamıştım. Leyla'nın niyetini bilmediğimden birşey söyleyemeyeceğimi, Leyla'yla görüşüp kararımı öyle vereceğimi belirttim. Önümüzdeki dönemin eskisi gibi olmayacağını, artık Kürdistan'da milletvekili ve belediye başkanı olmanın taşıdığı zorlukları vurguladım. Ve şunları ekledim, artık ölüm var, hapis var. Eskisi gibi Ankara'da fiyaka yapmak yok. Hem dönem o dönem değil, hem de halk o eski halk değil. Kaldı ki Kürt sorunu çok mesafe katetti. Bütün bu hesapları bilerek yola çıkmak lazım. Çünkü Irak Kürdistan'ında da birşeyler oluyor ve bu durum yükü daha da ağırlaştırıyor.

Leyla geldiğinde zorlukları konuştuk. Adaylığını karara bağladık. Hemen ertesi gün yola çıktık. Seçim çalışmaları çok coşkulu oldu. Yapılan her miting Kürt halkının asırlardır çektiği bir özlemdi. Yoksulluk ve baskının yarattığı geri kalmışlığa dur demenin bir haykırışıydı. Seçimler bitmiş, beklenen netice alınmıştı. Daha da iyi neticeler alınabilirdi. HEP'in kadrosuzluğu ve bir de merkezlerde mitinglere ağırlık verilmeyip köy gezileriyle kendilerini boğmaları çok büyük bir hataydı. Oysa köylü, kasabadaki dedikoduların etkisi altındadır. Merkezlerde yapacağın büyük ve gösterişli bir miting bütün köyleri etkiler. Bingöl, Urfa, Bitlis gibi HEP'in milletvekili çıkaramadığı büyük illerde de yeterli kadro olsaydı, Diyarbakır, Şırnak'ta olduğu gibi Kürtçe mitingler yapılırdı, sonuç böyle olmaz, en azından birer milletvekili çıkarabilirdik. Zaten seçimin öne alınmasındaki asıl amaç, Kürtleri böyle hazırlıksız yakalamak ve başarısız kılmaktı. Belki bir nebze gayelerine ulaşmışlardı ama durum yine de memnuniyet vericiydi. Seçim konuşmaları, Kürt sorununun önümüzdeki süreçte Türkiye siyasetine damgasını vuracağı ve zorlu bir döneme girildiği yönündeydi. Konuşmaların ağırlık noktası buydu. Bundan dolayı Kürt halkına bazı mesajlar vermek gerekiyordu, onun da beklentileri vardı. Örneğin zamanın İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu döneminde sarı-kırmızı-yeşil renklere karşı savaş açılmıştı. Otobüslerin üzerindeki bu renk çizgiler polis çekiçlerinin hedefi oluyor, kadınların üzerlerindeki bu renk entariler yırtılıyor, bu renkleri giyenler dövülüyordu. Polisler Kürdistan'daki vitrinlere de müdahale ediyordu. Giderek trafik işaretleri de bundan nasibini aldı ve yeşil lamba kaldırılıp yerine mavi lambalar takıldı.

Bu nedenledir ki seçim çalışmalarının başında Leyla ile, seçim konuşmalarımızı Kürtçe yapmak ve sarı-kırmızı-yeşil renkleri giyerek bu tabuları yıkmak gerektiğini duymuştuk. Öyle de oldu. Leyla'nın seçim sırasında giydiği entari ve özellikle başındaki sarı-kırmızı-yeşil örgülü bant sembolleşmiş, Kürt kızlarının aynı saç bağını takmaları moda olmuştu. Kürt parlamenterlerin de bazı ta-

buları yıkmalarının zamanı gelmişti. Bu da parlamento kürsüsünde yapılabilirdi. Hem Kürt halkının beklentilerine cevap verilebilir, hem Türk halkının dikkati Kürt gerçeğine çekilebilir, hem de 12 Eylül faşizminin yarattığı antidemokratik Anayasa ve onun hükümleri protesto edilebilirdi. Yemin merasimi sırasında HEP'li milletvekillerinin nasıl bir tutum almaları gerektiği tartışılıyordu. Kimi Kürtçe yemin etme ya da Kürtçe bazı mesajlar vermeyi savunurken bir kısmı da sadece susup se-yirci kalıyordu. Yemin törenine iki gün kala İstanbul'daydım. Leyla telefon etti, mil-letvekili arkadaşlar benden sarı-kırmızı-yeşil renkli kravat istiyorlar, bize temin ede-bilir misin dedi. Bu kadar kısa bir süre içinde nasıl bulabilirim? Onlar sana şaka yapmışlardır deyince, Leyla, yok yok ciddi, dedi. Ben de dolaşıp bulmaya ça-lışırım, ne yapalım, onlar kaşındıktan sonra, dedim. Bazı arkadaşlarla Sirkeci'deki hanları altüst ettik. Bulamayınca gözüme aynı renklerden ipek saten kumaşlar çarp-tı. Tamam bunları alayım, aynı renklerden 40-50 tane yaka mendili yapar gö-türürüm dedim. Aldım. Doğru terzi Celal arkadaşına gittim ve "ulusal meseledir" dedim. Gece sabaha kadar çalışıp ertesi gün bana verdi. Akşam Ankara'ya geldim. HEP milletvekilleri Gölbaşı'nda yemektedirler. Orada anlatılanlara bakılırsa, Altın Işık Oteli'nde Fehmi Işıklar, Leyla'yı yemin törenine seçim kıyafetiyle gelmeyesin, diye uyarılmış. Leyla da ben halka söz verdim, sözümü tutacağım demiş, Fehmi de, o halde yalnız başına saç bağını takarsın, hatta varsa bize de birer kıravat bul da takalım, demiş. Leyla da bunun üzerine benden kıravatları istemiş. Daha sonra Meclis'te okunacak mesajlar üzerine tartışılmış. Bu arada HEP'li seçmenlerin oy-larıyla Meclis'e girebilen SHP'liler, Kürtçe bazı mesajlar verilmesi gerekiyorsa o gö-revi biz SHP'liler yapalım, demişler. Fehmi Işıklar yemin töreninde Anayasa'yı eleştirme görevinin kendisine verilmesini istemiş. Diğer üç SHP'li Mahmut Uya-nık, M. Emin Sever ve Abdülkerim Zilan aralarında kura çekerek Kürtçe metin okuma görevinin kime verileceğini belirlemişler. Kürtçe yemin okuma görevi Zilan'a çıkmış. Bunu söylediklerinde, onun yemine gelmeyeceğini biliyordum ve yemektekilere Abdülkerim'i unutup dediğimde bana tuhaf tuhaf baktılar.

Kasımın 6'sı. Yemin saati yaklaşıyor. Leyla renkli saç bağını bağladı, mendili de ceketinin düğmeleri arasına yerleştirdi. Bir mendil de ben yaka cebime koydum, Meclis'e geldik. Saat 14.00'ü geçiyordu. Kulise girdiğimizde bazı gözlerin tuhaf tuhaf bize baktığı belli oluyordu. Rastladığımız HEP milletvekilleri ile se-lamlaştıktan sonra Leyla çantasındaki mendillerden birini uzatıyor, kıravat bu-lamadık diyerek yaka ceplerine yerleştirmelerine yardımcı oluyor. Herkes he-yecanlı. Abdülkerim Zilan hariç, Fehmi Işıklar, Ahmet Türk, Mahmut Alınak, Mahmut Uyanık, Hatip Dicle, Sedat Yurtdaş, Sırtı Sakık, Selim Sadak, Orhan Doğan, Nizamettin Toğuş, Adnan Ekmen, Salih Sümer, Remzi Kartal, Mahmut Kılınc, Naif Güneş, Ali Yiğit, Zübeyir Aydar, Mehmet Emin Sever, Muzaffer

Demir, Mehmet Sincar, Mehmet Kahraman hep Meclis'teydiler. Tören başladı. Kuliste gidip gelmeler, fısıldaşmalar yoğunlaştı. Bazı parlamenterler birbirini çağırıyor, göz kaş işaretleri... Alınan kararların yerine getirilmeyeceği anlaşılıyordu. Leyla ile konuştuk. En azından Kürtçe olarak Türk Kürt kardeşliği için bir mesaj verme gereğinde mutabık kaldık. Yemin sırası Diyarbakır'a geldi. Fehmi Işıklar çıktı, yeminini etti. Anayasa'daki antidemokratik maddeleri yeren bir konuşma yapmadı. Niyetinin bizleri oyalama olduğu anlaşılıyordu. Zaten gidip gelmelerden ve kulisteki konuşmalardan bu işi yapamayacağı ortaya çıkmış ve onun yerine Hatip bu görevi üstlenmişti. Hatip Dicle çıktı ve Anayasayı eleştirerek yeminine başladı. Yaygara da koptu tabii. İş fiili saldırıya kadar vardı. Bazıları kürsüye yürüyüp Hatip'in yaka cebindeki mendile el atıp "Bu nedir!" diye bağıyordu. Meclis Başkanı baktı olacak gibi değil, oturuma 15 dakika ara vermek zorunda kaldı. Hatip SHP Grup odasına gitti. Bütün basın mensupları arkasından koşuyordu. Kuliste heyecan doruktaydı. Leyla geldi. Arkadaşların alınan karardan vazgeçtiklerini, bu görevin kendisine kaldığını söyledi. Ben de mutlaka bir mesajın verilmesi gerektiğine inanıyordum. Sonunda "Min Ev sond Jı bo bıratıya gelê Kurd û gelê Tirk xwend" (Bu yemini Kürt ve Türk halkının kardeşliği için okudum) mesajını uygun bulduk. Çekişmeler, tereddütler devam ediyor. Leyla'ya etme eyleme diyorlar. Onlar da haklı, çünkü Leyla bayan ve ırkçı kesimden her türlü pislik beklenir. Nitekim evden buraya gelirken yolda saldırı olabileceğini, hatta bazılarının birşeyler fırlatabileceğini, ona göre hazır olmasını söylemiştim. O da birşey olmaz demişti. Leyla ikna olmayınca parlamenter arkadaşların bazıları bana geldi ve ortamın gergin olduğunu söyleyerek Leyla'yı Kürtçe mesaj eyleminden vazgeçirmemi istediler. Ben de karar kendisinin, benim ona karışmam sözkonusu olamaz, dedim. Madem gerginlik var, bunun üstüne gitmenin gerekli olduğunu da bilmeliler. Yemin sırası Leyla'ya geldi. Leyla kürsüye doğru ilerlerken yeniden yaygara koptu. Bayrak, bayrak! diye bağıyorlar. Leyla yeminine başladı. Sıra kapaklarına vuruyor, Başkan! Başkan! diye bağıyorlardı. Yeminin sonunda, Evi sonde mın Jı buy bıratıya gelên Tirk u Kurd xwend! demesiyle Meclise bomba düşmüş gibi ortalık alevlendi. Homurdanmalar had safhada. Meclis Başkanı Ali Rıza Septioğlu şaşırmış, aha, aha, hele dur kızım, hele dur, diyor. Salondan, olmadı, geri alınsın! Geri alın! bağışmaları... Yumruklar, eller havada... Bu arada Başkan da bu öfkeden nasibini alıyor. SHP sıralarından biri dışarı çıktı, bet beniz atmış, şimdi ordu Meclis'in etrafını saracak, ne yapıyorsunuz, bunlar bela! diye tepiniyor. Leyla ve Hatip'in sözlerini geri almaları en sona bırakıldı. Yemin devam ederken İmren Aykut kuliste yüksek sesle, PKK'yi Bekaa'da aramayın, Meclis'de, Meclis'de, diye bağıyor, bir yandan da bize bakıyor. Kimsenin aldıracağı yok. O sırada İnönü o talihsiz açıklamasını yaptı, Leyla ve Hatip arkadaşların partiden istifalarını kabul ediyorum,

daha doğrusu istifa etmiş sayıyorum, dedi. Bu aceleci bir karardı. İnönü bu noktada biraz daha esnek olabilseydi, böyle keskin davranmasaydı, olay bu kadar zorlaşmazdı. Belki olumlu bir sonuç alınabilirdi. Sonuçta yemin töreni tamamlandı. Hatip kürsüye çağrıldı, ısrarlar üzerine geri alıyorum dedi. Leyla da çıktı, ne yani kardeşliği mi geri alayım dedi, Başkan, he, he kızım... deyince, Leyla da peki kardeşliği geri alıyorum, dedi. Bu olay olumlu olumsuz birçok sorunu silkelemeye neden oldu. Parlamentoya ve halka, bu dönemin Kürt parlamenterlerinin eskisi gibi boyun eğen cinsten olmadıklarını, Kürt sorununun artık Meclis çatısı altına girdiğini gösteriyordu. Tabii olay birçok çevreyi şok etti. Henüz yemin töreni tamamlanmadan Diyarbakır, Şırnak, Batman ve Cizre'den telefonlar yağmaya başladı. Halk yemin heyecanıyla sokaklara dökülmüş, halaylar çekiliyor, havaya mermiler sıkılıyormuş. Bu da Kürt halkının nelerin özlemi ve beklentisi içinde olduğunu gösteriyordu.

Yemin Kürt halkında sempati yaratmıştı, Türk halkında ise tam aksini. Gerçi her halkta da istisnalar vardı ama genel eğilim buydu.

Ertesi gün gazeteler olayı ve sarfedilen sözleri çarpıtarak verdi. Kürt halkının sembolü olan, Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nin bayrağındaki renkler, "PKK Bayrağı" olmuş, bu yemini Kürt ve Türk halklarının kardeşliği için yapıyorum sözleri de her gazetede başka bir şekilde yansıtılmaya çalışılmıştı. Halbuki bütün basın sarfedilen sözlerin Türkçe karşılığını biliyordu. Yemin sırasında gazeteciler sormuş ben de tercümesini aynen yapmışım, onlar da bunu not etmişlerdi. O sırada bir gazeteci bana, bu yemindeki sözlerle Kürt bayrağının renklerini taşımayı bağdaştırabiliyor musunuz? diye sormuş ben de, neden bu kadar heyecanlandınız, böyle sarardınız, morardınız, hani biz kardeş halklardık, dedim. Biz yıllardır bunca baskıya ve zorluğa rağmen Türk bayrağına hiç kızmadık, saygı duyduk. Onu da bırakın, demokrasi diyorsunuz, burası parlamento, arkadaşlar açıkça düşüncelerini söylesin, rahat hareket etsinler, yanlışlar, doğrular tartışılsın, diyerek sözlerimi tamamladım. İçlerinden biri, eh bu kadar da olmaz, dedi. Neredeyse bütün basın mensuplarının beti benzi atmış, tir tir titiyorlardı. Onlara, arkadaşlar bunlar çok önemli şeyler değil, üstelik siz gazetecisiniz, sizin bu tahammülsüzlüğüne bir anlam veremiyorum, dedim. Bundan sonra yaptığım benzetme ise onları çok bozacaktı. Bakın dedim onlara, ben küçükken Silvan çarşısında terzi çıraklığı yapıyordum. Sabahları köylerden yüklü gelen katır, at gibi hayvanlar ordan geçerken dükkanın kepengi kaldırıldığında çıkan korkunç gürültü nedeniyle ürkerler, üstlerindeki yükü atıp kaçarlardı. Sahibi koşar hayvanı getirir, yularını sıkıca tutardı. Dükkan sahibi kepengi indirir kaldırır, hayvanlar her keresinde ürker, çifte atarlardı. Ta ki hayvan bu sese alışınca kadar bu iş sürerdi. Hayvanın ürküntüsü geçince çeker giderlerdi. Siz de kızmayın, yavaş yavaş sizleri de alıştıracğız...

Bazı çevreler bu hareketler yapılmasaydı olmaz mıydı, bu işler yavaş yavaş, ürkütmeden yapılmalıdır dediler. Halbuki olayın ürkütüp ürkütmemek ya da iyiniyetle, yavaş hareket etmekle bir ilgisi yoktu. Kürt sorunu Türk ve Kürt halkı ile birlikte çözülecek bir sorundur. Bu da ancak bedeller ödenerek ve Kürt gerçeği olduğu gibi, bütün yönleriyle tartışılarak halledilebilir, en azından bazı gelişmeler kaydedilir ve sonuca varılır.

Düne kadar, Kürt yok, onlar dağlı Türktür, Türkiye'yi sevmeyenler bunları kıskırtıyor diyerek gerçek dışı ve inkârcı politikalarla halkın beynini yıkadılar. Özellikle de iki halkın çatışmasında çıkarı olanların iktidara ve medyaya hakim oldukları gözönünde bulundurulursa, sorunun halklara nasıl anlatılacağı, bu konuda insanların nasıl bilinçlendirileceği, son derece önemlidir. Akan kanın nasıl durdurulacağı ve Kürt halkının haklarına nasıl kavuşacağı düşünülmüş ve şok etkisi yaratacak jest ve çıkışlarla hareket edilmiştir. Yemin töreninde Türk ve Kürt kardeşliği jesti mendil olayı ile tamamlanmıştır. Gerçi bunlar yapılmasaydı bile bu insanlar yine birtakım bahaneler bulacak, suçlamalar yapacaklardı. Çünkü Kürt sorunu artık Ortadoğu dengelerini altüst etmeye başlamıştı. Güney Kürdistan Federe Devleti, İran Kürdistanı'ndaki kavga, Türkiye'deki gelişmeler ve bu dönemdeki Kürt parlamenterlerin Kürt kimliğiyle Meclis'te yer almaları, pek belli olmasa da şöven çevreleri ve resmi ideoloji sahiplerini rahatsız etmeye başlamıştı. Bu güçlerin Kürt meselesine hiç mi hiç tahammülleri yoktu. Bırakın tahammülü, Kürtlerin varlığını bile kabullenmiyorlardı. 1962-63 CHP-YTP koalisyonu döneminde Kürtleri sembolize eden davranışlar ve aleni konuşmalar daha ortada yokken, Kürt kelimesi ağıza bile alınmazken, YTP Diyarbakır milletvekili, o dönemin Sağlık Bakanı Yusuf Azizoğlu planlı kalkınma adı altında, Doğu ve Güneydoğuda sağlık ocakları açtı. Dolayısıyla Sağlık Bakanlığının bütçesinin büyük payını bu yörelere ayırdı. Malum çevreler bu olayda da aynı yaygarayı koparmışlardı. En başta da koalisyon ortağı CHP rahatsızlığını belli etmişti. Devrin Dahiliye Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata 16.10.1963 tarihinde TBMM Başkanlığı'na verdiği soru önergesinde, Yusuf Azizoğlu'nun vatan haini Kürtçü olduğunu ileri sürmüş ve gösterdiği gerekçelere dayanarak dokunulmazlığının kaldırılmasını ve Yüce Divana verilmesini önermiştir. Önergesinde, bakanlık bütçesinden Kürtçü derneklere para yardımı yaptığı, Kayseri Cezaevi'nde Celal Bayar'ı ziyaret ettiği, tutuklu eski Ağrı milletvekili Halis Öztürk'ün Ağrı Cezaevi'ne nakli için tavsiyede bulunduğu, komünist Kürtçü Musa Anter'i kendi ecza deposunda çalıştırdığı gibi gayri ciddi ve mesnetsiz gerekçeler ileri sürüyordu. Oysa Kürtçü dernekler dediği, Dicle Talebe Yurdu, Fırat Talebe Yurdu, Siverek Talebe Derneği gibi öğrencilerin barındığı yerlerdi. Sözkonusu suç da, dernek yönetim kurullarının başvurusu üzerine Sağlık Bakanlığı Yardım Fonundan buraların soba, kömür vesair ihtiyaçlarının karşılanması

için 25 dernek ve yurda toplam 400 bin lira bağışta bulunulmasıydı. Ama aynı tarihlerde Ankara'nın yanıbaşındaki Kırıkkale Hastane Yaptırma Derneği ve Verem Savaş Derneği'ne toplam 747 bin lira yardım yapılmış, ne gariptir ki önergede ve Meclis konuşmalarında bunun hiç sözü edilmemişti.

Aslında asıl sebep, Sağlık Bakanlığı bütçesinden Kürdistan'a ayrılan payın büyük olması ve Azizoğlu'na duyulan rahatsızlıktır. Diğer olaylar ve yan etkenler bahane olmuştur. Bu ithamlara cevap vermek için söz alan Azizoğlu, iddiaları çürüttüğü konuşmasının bir bölümünde şunları söylemişti:

Kürtçülük hadiselerinde tehlikeli alakalarım olduğuna dair dosyalarım bulunduğuna hakkındaki iddia eski bir hikayedir. Siyasi hayatımın ilk adımı ile başlayan bu yadigar Hıfzı Oğuz gibi kimselerin siyasi mücadelelerin aleyhine inkişaf ettiği anda ortaya attıkları ve müteaffin bir sakız halinde ağızlarında çiğnedikleri fakat hakiki veçhesiyle bugüne kadar hiçbir kimsenin ortaya çıkartmak mertliğini gösteremediği, sadece bir tezviri ve şantaj vasıtası olarak kullanılan, çirkin bir taktiktir. Doğup büyüdüğüm, yıllar ve yıllar boyu ihmal edilmiş bir bölgenin kalkınmasını müdafaa etmek takip olunan son derece hatalı bir politika ile öz be öz Türk oldukları halde Türk olmadıklarına inandırılmış insanları içine saplanıp kaldıkları karanlıktan kurtarmak, onları bu memlekete kazandırılmış ve tamamen bağlanmış vatandaşlar haline getirmek yolundaki gayretlerimi Kürtçülük ve bölücülük olarak tarif edenler bu milletin bütünlüğüne en büyük ihaneti yaptıklarını artık anlamalıdır. (TBMM Zabıtları, B.149. 8.10.1963 O:1, sahife 210)

Bu konuşmadan sonra Hıfzı Oğuz Bekata kürsüye gelir, uzun bir konuşma yapar:

Şimdi arkadaşlar iki küçük konu kaldı. Konuyu vazediş tarzına göre bu çıkmaz sokaktan çıkıp çıkmayacağını görürsünüz. Recai İskenderoğlu arkadaşım rahat konuşuyor ama Azizoğlu, Recai İskenderoğlu'nun diliyle kendisini müdafaa ettiriyor. Lüzum yok vasıtaya. Şimdi söylüyorum, Azizoğlu bu benim ortaya koymadığım ama telaffuz edildiği için mecburen geldiğim Kürtçülük konusunda şuraya çıksın ve huzurunuzda desin ki, 'Ben Türküm.'...Bu sırada sağdan şiddetli gürültüler gelmeye başlar. Van milletvekili Köseroğlu, bu memlekette herkes Türktür, der. Gürültü ve yaygaralar devam eder. (TBMM Zabıtları, B.150: 24.10.1963 O :1, sahife 448.)

Tahkikat konusu başta Kürtçü derneklere yardım edilmesiyken, bunda başarılı olunamayınca, kalsın ben Türküm desin diye dayatılmıştır. Burda herşey açıktır.

Amaç bunalıtmak, ürkütme, sözkonusu kişiyi Bakanlıktan uzaklaştırmak, Azizoğlu'nu bitirmektir. Bundan sonra Azizoğlu tahkikatın selameti için Bakanlıktan istifa eder. Sonunda aklanmasına aklandı ama bir sürü olumsuzluğu ve politik zedelenmeyi de beraberinde getirdi. Zaman kaybına neden oldu, parlamentodaki Kürt milletvekilleri korkutuldu. Böylece amaçlarına ulaştılar. Yoksa Azizoğlu'nun neler yaptığını biliyorlardı. İtham bahane idi. Bu baskılarla amaçlanan Kürt parlamenterlere göz açtırmamak, Kürtlük suçlamasını Demoklesin kılıcı gibi tepelerinde sallandırmak ve böylece soruna sahip çıkılmasını önlemektir. Bu olayı Hıfzı Oğuz Bekata'nın kendi başına yarattığı zannedilmesin. Bu CHP'nin üst düzeyinde görüşülmüş, parti dışı güçlerle karara bağlanmıştır. Hem Azizoğlu'nu harcamak, hem de Kürtlük tabusunu tazeleyerek korku yaratmak hedeflenmiştir. Bu olumsuzlukların neticesindedir ki, zamanın YTP Urfa Milletvekili Kemal Badılı mütakip oturumlardaki konuşma ve tartışmalar yüzünden hem partiden hem de milletvekilliğinden istifa etti.

1953-54 yıllarında Demokrat Parti içinde bir grup milletvekili parti içi muhalefete başladı. Bunlar daha sonra Hürriyet Partisi'ni kurdular. Bu muhalefet grubunda çok sayıda Kürt parlamenter vardı. Zamanın Başbakanı Adnan Menderes, bunlara karşı Milli İstihbarat Teşkilatı kanalıyla bir komplot düzenler. Muhafiz Kürt milletvekillerini yanına çağırır ve haklarında Kürtçülük propagandası yaptıklarına dair düzenlenmiş bir rapor olduğunu söyler ve hazırlanan raporu onlara gösterir. Milletvekillerinin, aman beyefendi... filan demesine kalmadan, Menderes, ben de şaşım, bu yüzden durdurdum ve sizinle görüşmek istedim, der. Gereken mesaj alınmıştır. Bu milletvekillerinin hepsi muhalif olmaktan döner, Diyarbakır Milletvekili Mustafa Ekinci ve Yusuf Azizoğlu hariç. Bunlar da daha sonra Hürriyet Partisi'ne geçerler.

1977 yılı mahalli seçimlerinde Diyarbakır Belediye Başkanı seçildim. Benim seçilmem, Hükümet çevrelerinde ve resmi ideoloji sahiplerinde rahatsızlık yaratmıştı. Diyarbakır'da askerler başta olmak üzere, üst düzey bürokratlardan hiç kimse, bir iki kişi hariç beni kutlamadı. Kutlamadıkları gibi Belediye işlerinde de zorluklar çıkardılar.

Zamanın Kolordu Komutanı İsmail Hakkı Akansel, benim için, böyle komünist Kürtçü bir adamın elini sıkımayı kendim için zul telakki ederim, demiş. Resmi bayramlarda, birbirimizle konuşmadan seramoniyeye çıkardık. Trafik polisi makam otomu caddelerden kovardı. Bayram seramonilerinin dönüşünde makam arabamı ve şoförümü bıraktığım yerde bulamazdım. Sorduğumda, biz Belediye Başkanı'nı tanımıyoruz diyen polislerin kendilerini kovaladığını söylerlerdi. Bu durum pekçok kez yaşandı. Belediyenin çöp araçlarını çöp alınacak yerlere sokmazlardı, iş yapılmasını diye. Diyarbakır'ın yolları için konkoser şantiyesine yap-

tiğimiz dinamit müracaatımıza 7 ay sonra cevap geldi. Oysa bir müteahhite 24 saatte ruhsat veriliyordu. Geceleri saat 02.00-03.00'de bulunduğum apartmana polis baskınları düzenlenirdi. Kapıya çıktığımda, efendim olay olmuş, Dağ Kapı'da gençler eylem yapıp kaçmışlar, buraya girdikleri söyleniyor, diye defalarca beni taciz ettiler. bazen de geceyarısından saatler sonra telefon edip eften püften şeyler sorarlardı.

Henüz başkanlığımın birinci ayında Ankara'ya gittiğimde, müsteşarın biri, yahu Başkan, bu ne hal, ne yapıyorsun, Kolordu Komutanı senin ziyaretine gelmiş, siz, Kürdistan başkent Belediyesi'ne hoşgeldiniz demişsiniz, diye sitem etmişti. Halbuki bırakın kutlamayı, Kolordu Komutanı belediye binasından içeri adını dahi atmamıştı.

Başka bir gün İmar ve İskan Bakanlığı Müsteşarı, Başkan sen niye ordu mensuplarına karşı böyle davranıyorsun, bir albay seni görmeye gelmiş, senin korumaların albaya, beyefendi siz Kürtçe biliyor musunuz diye sormuş, albay, hayır niçin sordunuz dediğinde, korumaların, bizim başkan yalnız Kürtçe konuşur, üstelik sizin üstünüzde şalvar da yok, sizi hiç kabul etmez, çekin gidin buradan demişler, Albay da sizi görmeden geri dönmüş, demişti.

Bir süre sonra İstanbul'da nöbetçi mahkemede duruşmam vardı. Duruşma hakimimi, Başkan pasaportun var mı? diye sordu. Pasaportumu çıkarıp, buyrun var, dedim. Hakim, hayır, hayır bu dış ülkeler pasaportudur, sizden Türkiye'ye giriş pasaportunuzu soruyorum, deyince şaşakalmıştım. Hakim hemen konuya girdi ve Başkan sen Diyarbakır'a gelen Türklerden pasaport soruyorsun, bizim Adalet Bakanlığı'ndan iki Adliye müfettişi arkadaş Diyarbakır'a inerken senin adamların onlardan pasaport istemiş, iki müfettiş yeminle bize anlattılar, diye sözlerine devam etti.

İşte bunlara benzer birçok aslı astarı olmayan iftira malum çevrelerce, bilinçli olarak etrafa yayılıyor ve gelecekteki hesapların zemini hazırlanıyordu. Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlılardan devraldığı komplo teorilerinin eşine dünyada rastlanmazdı. Komplocu devlet anlayışı günümüzde de hâlâ sürüp gitmektedir. Daha bir sürü örnek verebilirim. Yukarıda bahsi geçen bu dedikoduların hiçbirinin dayanağı yoktu ve tamamen yalandan ibaretti. Bu komplolar hem 12 Eylül Darbesi'nin gelmesinde malzeme olarak kullanıldı, hem de benim 11 yıl cezaevinde işkence altında yaşamama sebep oldu.

Sözü şuraya getirmek istiyorum; bazı olgular taktiksel olarak süreç içinde yavaş yavaş benimsetilerek sürdürülür, ama bazı gerçekler vardır ki, hiç uzatmaya ve zaman kaybına gelmez. Bu gibi noktalarda hasmın da zaten çok hassastır. Kürt sorunu da böyle işte, daima devletin en hassas olduğu konulardan birini oluşturmuştur.

Eğer sorun Kürtler için bağımsızlık veya federasyon ya da özerklik verilmesi olsaydı, bunlar yavaş yavaş ve sürece bırakılarak hal yoluna gidilebilirdi. Ama durum başkadır. Henüz Kürt halkının varlığı kabul görmüyordu ki, en ufak bir haktan söz edilebilirdi. O nedenle daha işin başında, Kürt gerçeğiyle ortaya çıkılsaydı, sloganlar dolambaçlı değil, açık, net ve daha keskin ve gerçekçi atılsaydı, bugün Kürt sorununda büyük mesafeler kaydedilir, Türk halkı da birçok şeyi öğrenmiş olurdu.

Bu nasıl bir zihniyet ki, bir Kürt parlamenterin Kürtçe olarak, ben bu yemini Kürt ve Türk halkının kardeşliği için okudum demesi, yani bu en masumane ve güzel slogan dahi sırf Kürtçe söylendiği için büyük saldırılara ve protestolara maruz kalmakta. Buna tahammül edemeyen art niyetli zihniyetten yavaş yavaş neyi kabul etmesi beklenebilir ki? Onların tek istedikleri, kendini inkâr etme politikasıdır. Bence yavaş yavaş olmalı şeklindeki, o pasif anlayış terkedilerek daha aktif politikayla hareket edilirse, daha kârlı ve isabetli olur. Yoksa işi muhatabın insafına bırakmak, onun gelişmesini beklemek kendi kendini kandırmaktan başka birşey değildir.

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte Kürtler inkâr edildi. Ardından Kürtlerle ilgili herşey değiştirildi ve yasaklandı. Yeniden düzmece tarihlerle, onlar Kürt değil, dağlı Türktür görüşü dayatılmaya çalışıldı.

Kürt isyanları oldu, Kürtler katledildi, zindanlar, sürgünler yaşandı. Kürt halkının meşru davası başka adlar yakıştırılarak gösterildi. Muhatapların çıkarları ağır basınca Kürtler yalnızlaştı, kendi kaderleri ile başbaşa bırakılarak imha ve asimilasyona terkedildi, ama buna rağmen başarılamadı.

Gelişen Kürt hareketi ve uyanışı, Kürt halkının varlığını kabul ettirdi. Fakat resmi ağızlar Kürtlerin varlığı ile ilgili tek bir söz etmemeye büyük özen gösterdiler. Ancak özel sohbetlerde, kendi başarılarına kaldıkları zaman, Kürtler vardır, onlar kardeşlerimizdir, Kürtlerle Türkler et ve tırnak gibidirler, birbirlerinden ayrılamazlar demektedirler, başka da bir şey söylememektedirler.

1988 yılı başında Diyarbakır 5 No'lu Cezaevi'ndeki siyasi mahkûmlar, Kürtçe konuşma ve daha birçok hak için ve baskılara karşı açlık grevi direnişine girdi. Grevin 12. gününde Emin Yavuz arkadaşı kaybetmemiz, mahkum ailelerinin cezaevi kapısı önünde açlık greviyle destek eylemine girişmeleri, eylemin giderek halka yayılması, bayağı tedirginlik yarattı.

Zamanın Başbakanı Sayın Özal, Cumhurbaşkanı'nın yanından çıkar çıkmaz Köşkün kapısında, televizyon ve gazete muhabirlerine, Kürtler vardır, bunlar kendi dillerini konuşabilirler, cezaevindeki açlık grevinin son bulması için Adalet Bakanı ve diğer ilgililere talimat verilmiştir, şeklinde açıklamalarda bulundu. Bu aynı zamanda, 70 yıldan beri ilk defa Kürtlerin varolduğunun resmi ağızdan açık-

lanmasıydı. Bu cesareti gösteren Sayın Özal olmuştur. Daha sonra Körfez Krizi öncesi ve sonrasında, Saddam zulmünden kaçan Kürtlere kucak açtı, hem de Genelkurmayın muhalefetine rağmen. Daha sonra Barzani ve Talabani'yi kabul etti, onların Ankara'da büro açmasına yardımcı oldu. Özal Kürt realitesi hususunda başka beyanlarda da bulundu. PKK Ateşkesinde etkisi oldu. Bazı beyanlarında Kürtlerle federasyon hususunda bile görüşülebilineceğini, tartışılabilineceğini, böyle şeylerden korkmamak gerektiğini söylüyordu. Tabii ki bu beyan ve davranışlar, Türk şöven çevrelerini ve Resmî ideoloji yürütücülerini rahatsız ediyordu. Bunların başında da 1991 seçimlerinden sonra Kürt realitesini kabul ettiğini söyleyecek olan Demirel geliyordu. Özal'ın ölümünden sonra Köşke çıktı ve sanki o sözlerin sahibi kendisi değilmiş gibi yüz seksen derecelik bir dönüş yaptı. Yine eski tas eski hamam. Ama Kürtler artık eskisi gibi değildi ve büyük bir gelişme ve değişim içerisindeydiler.

Gelişen Kürt sorununa karşı Hükümetler hep suskun kaldı. Demokrasi ve insan hakları açısından hiçbir gelişme göstermeden, alan memnun veren memnun kabilinden, 12 Eylül faşizminin dayattığı Anayasa'nın üstüne oturmuşlar, insan hakları ve demokrasiye yönelik istemler olduğunda, tamam komisyon kuruldu, hazırlıklar bitti, Meclis'e geldi gelecek gibi oyalayıcı beyanlarla zaman kazanmaktadırlar.

DYP'nin SHP ile koalisiyona girmesindeki esas etmen de buydu. SHP sosyal demokrat bir parti, ne de olsa gözler onda. Bütün aydın çevre onlara bakıyor ve birşeyler yapmalarını bekliyor. İnönü dışarda okumuş, İngilizce, Fransızca biliyor, medeni dünyayla içiçe. Demokrat bir insan olduğu için o da bu anti demokratik yasalardan rahatsız, hele biraz bekleylim, Türkiye'ye demokrasi bir yerleşsin... Hatta kulaktan kulağa, İnönü'nün Kürtlere yönelik çok olumlu düşündüğü lafları yayılıyor. Bunları söyleyenlerden biri de, zamanın Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'di.

Avrupa Parlamentosu'na gittiğimde, mütemadiyen İnönü ve Demirel'den söz ediliyor, bunların çok şeyler yapacakları, henüz önlerini göremedikleri, Türk askerlerinin bazı konularda hassas olduklarını söylüyorlardı. Zamanla her şeyin düzeleceği inancını taşıyorlardı. Ben onlara 12 Eylül faşizminin çıkardığı anti-demokratik yasaları 1967-68 yıllarında Demirel'in getirmek istediğini, bu teşebbüse karşı protesto yürüyüş ve mitingleri yoğunlaşınca, tepkiler karşısında geri adım atmak zorunda kaldığını, bugün işte o yasaların yürürlükte olduğunu, Demirel'in CHP ile koalisyon yapmaktaki amacının ise sadece hedef şaşırtmak olduğunu söylediğimde, bana öylece bakıyor, hiç seslerini çıkarmıyorlardı.

Aslında bu koalisyonla ilgili propagandaların çok yoğun ve sistemli bir şekilde yapılmasındaki, ümit verilmesindeki amaç, bununla halkı oyalamak ve zaman kazanmak, diğer taraftan da karşı hazırlığa geçmektir. Nitekim düşünülenler ve ya-

pılmak istenenler yavaş yavaş su yüzüne çıkmaya başladılar.

Demirel ve İnönü, Kürt realitesini tanıyoruz dedikten sonra bir adım dahi atmadılar. Yukarıda da değindiğim gibi, demokrasi ve insan haklarına yönelik bir milim mesafe almadılar. Tam tersine daha geriye gidildi, 12 Eylül faşizminin yapmadığını bunlar demokrasi ve insan hakları adına uyguladılar.

Demirel'in Kürt realitesini tanıyoruz beyanının ardından yapılan hazırlıkla, 1992 Newroz'unda, Şırnak pilot bölge seçildi ve yöreyi insansızlaştırma projeleri hayata geçirilmeye başlandı. Devlet, PKK saldırdı diye yarattığı komployla şehri yerle bir etti. Binalar ağır ve hafif silahlarla tarandı, insanlar öldürüldü, şehri yakıp yıktular, Atatürk heykeli hariç kurşunlanmayan yer kalmadı, Şırnak yerle bir edildi, insanlar göç ettirildi. Bu senaryo daha sonra Kulp ve Lice'de de sahneye kondu.

28. 10.1992'de Strasbourg'da Avrupa Parlamentosu gruplarını ziyaret ettim, konuştum, basın toplantısı yaptım.

Parlamentonun İnsan Hakları Komisyonu üyeleri ve diğer bazı grup milletvekilleriyle görüştim. Bizim için verilen akşam yemeğinde, Türkiye'deki insan hakları ihlallerini ve Kürt halkı üstündeki baskıları dile getirmem için Brüksel'deki Avrupa Parlamentosu İnsan Hakları Alt Komisyonu'na davet edeceklerini, gidip gitmeyeceğimi sordular, ben de gidebileceğimi söyledim.

Daha sonra bana gelen davetiyede 3 Aralık 1992 tarihinde Avrupa Parlamentosu Alt Komisyonu'nda bulunmam isteniyordu.

3 Aralık'ta saat 14.00'de Brüksel'de Uluslararası Basın Binasında bir basın toplantısı düzenledim, saat 17.00'de Parlamento'da konuştum, İngilizce ve Fransızca olarak geniş kapsamlı bir şekilde hazırladığım "Apple de Mehdi Zana" yazılı dosyaları dağıttım.

Daha sonra Ankara DGM Terörle Mücadele Yasası'nın 8/1 maddesine göre iki dava açtı, neticede ikişer yıldan toplam 4 yıl hapis, 200 milyon lira da para cezasına çarptırıldım.

**T.C.
ANKARA
DEVLET GÜVENLİK MAHKEMESİ**

GEREKÇELİ KARAR

ESAS NO: 1993/138
KARAR NO: 1994/50
C.SAVCILIĞI ESAS NO: 1993/24
BAŞKAN: Muammer ÜNSOY (18960)

ÜYE HAKİM KD. ALBAY : Çetin GÜVENER (966-2)

ÜYE : Ö. Yılmaz Çamlıbel (20696)

CUMHURİYET SAVCISI : Dilaver KAHVECİ (21749)

T. KATİBİ : Hasan ERDOĞAN (67)

DAVACI: K.H.

SANIK: MEHMET MEHDİ ZANA: Mehmet Hilmi, Zümrete oğlu. 20. 12. 1940 d.lu. Diyarbakır-Silvan İlç. Selahattin mah. C:004/02, S:74, K:104 da nüf. kayıtlı. Ankara Milletvekili Lojmanlar 4/27 de oturur. Evli. İki çocuklu. Okur-yazar. Sabıkalı. Kürt halkının hakları ile uğraşır. TC. İslam.

SUÇ: T.C. Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozma ya yönelik bölücülük propagandası yapmak.

SUÇ TARİHİ : 28.10.1992 ve 03.12.1992 tarihlerinde.

GIYABI TEVKİF TARİHİ: 12.05.1994

KARAR TARİHİ : 12. 05. 1994

Yukarıda açık kimliği yazılı sanık hakkında Ankara DGM. C. Başsavcılığının 16.03.1993 gün 1993/24 esas sayılı iddianamesi ile Mahkememize kamu davasının açıldığı, Mahkememizin 1993/30 sırasına kaydını müteakip yapılan yargılaması sırasında, yine Ankara DGM. C. Başsavcılığının 19.10.1993 gün 1993/111 esas sayılı iddianamesi ile Mahkememize açılan kamu davasının Mahkememizin 1993/139 sırasına kaydının yapılarak yapılan yargılaması sırasında 16.12.1993 gün 1993/139 esas 1993/141 karar sayılı kararlar Mahkememizin 1993/138 sayılı dava dosyası ile birleştirildiği, mahkememizin 1993/138 esas sayılı dava dosyasının yapılan açık yargılaması sonunda:

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

1- İDDİA VE MÜTALAA:

Sanık Mehmet Mehdi ZANA hakkında 03.12.1992 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Alt komisyonunda yaptığı konuşmasından dolayı kamu davası açılmış.

Sanık hakkında Avrupa Parlamentosunda düzenlediği 28.10.1992 günlü basın toplantısında "Mehdi Zana'dan bir çağrı" başlıklı ve Avrupa Parlamentosuna, tüm insan hakları savunucularına ve basına hitap eden bildiriye dağıttığı, gerek bildiride gerekse yaptığı konuşmalarında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhinde propaganda yaptığı iddia edilmiş. yapılan yargılama sonunda, sanığın her iki fiilinin ayrı ayrı suç teşkil ettiğinden bahisle cezalandırılması mütalaa olunmuştur.

2. SAVUNMA:

Sanık Mehmet Mehdi ZANA kendisine isnat olunan iki ayrı fiilin kendisi tarafından okunup, dağıtıldığını ve yine kendisine vaki sorulara cevap verdiğini, zaten kendisinin Kürt halklarının kurtuluş mücadelesinin bir ferdi olduğunu ve bu mücadelesini her yerde ifade ettiğini beyan etmiştir.

3- DELİLLER VE DEĞERLENDİRİLMESİ:

A- Sanık Mehmet Mehdi ZANA'nın 28.10.1992 tarihinde Avrupa Parlamentosunda düzenlediği basın toplantısında "Mehdi ZANA'dan bir çağrı" başlıklı bildiri dağıtması ve basın mensuplarına bildiri metnini aynen okuması sebebiyle hakkında açılan birinci davaya esas olan bildiri metninin geniş bir özeti aşağıdaki şekildedir:

Mehdi ZANA'dan bir çağrı

... benim adım Mehdi ZANA, 52 yaşındayım. 30 yıldır Türkiye'deki Kürt insanların haklarının tanınması için savaşıyordum. Şu ana kadar hiçbir şiddet eyleminde bulunmamama rağmen hayatımın 15 senesini görüşlerim ve insanların için olan pasif mücadelem nedeniyle Türk hapisanelerinde geçirdim. Ben, birçok arkadaşlarımın işkence altında öldüğü korkunç Diyarbakır hapisanesinden mucizevi olarak kurtulan sayılı kişilerden biriyim. Anlatılamayacak derecede vahşi ve sadistçe yapılan işkenceler ile ilgili gördüklerim şu sıralar Türkçe'den Fransızca'ya çevrilen barbarlık dergisi adlı yayında yer aldım... Ben kürdistanın politik, kültürel başkenti Diyarbakır'ın belediye başkanı idim. Bu şehirde 1977 yılında yaşayan yaklaşık Dörtüzyüzbin kişi beni umumi rey hakkı ile belediye başkanı seçti. O sıralar ben terzilik yapıyordum. Bağımsız bir eylemci idim. Eylül 1980'deki Askeri darbe belediye meclisini dağıttı, tutuklandım ve Mayıs 1991'de serbest bırakılana dek hapsedildim. O zamandan beri iki kez daha tutuklandım. O zaman tüm diğer Kürtler gibi bölücülük suçlarından hüküm giydim. Ve hayatımın sonuna kadar tüm politik haklarım elimden alındı. Bu Türk stili demokrasidir. Son olarak belirtmeliyim ki Türkiye'deki Onbeşmilyon kürt'ün hakları için mücadele ederken hiçbir parti yada hareketin mensubu değilim. Böylece size ve sizin aracılığınızla gelişmiş tüm Dünya kamuoyu vicdanına kendimi bağımsız bir Kürt eylemci olarak sunuyorum. Belki böylece bir alarm çığlığı gönderilmiş olur.

Türkiye kürtleri şu anda tarihlerindeki en dramatik zamanlarından birini yaşıyorlar. Şehirlerimiz ve köylerimiz sistematik olarak tahrip edilip ormanlarımız yakılıyor. Türkiye askeri ve ekonomik yollardan kürt insanlarını anayurtlarını boşaltmaya zorluyor, köylerdeki kızlar ve kadınlar Türk askerleri tarafından hakaret ve tecavüze maruz kalıyorlar. Evler yağmalanıyor. Kürt gazeteciler ve aydınlar birbiri ardına gün ışığında katlediliyorlar. Sorgulama ba-

hanesi ile tutuklanan kişiler barbarca metodlarla ölene kadar işkenceye tabi tutuluyor, hapishaneler çocuk ve 18 yaşından küçük gençlerle doludur. Kontrollerle birimleri yada özel timler olarak bilinen resmi ve gayri resmi organizasyonlar istedikleri gibi serbestçe hareket ediyorlar. Sorgulananların yaşamı veya ölümüne karar verme gücüne sahipler, ulusal güvenlik konseyinin aldığı son karar ile güvenlik güçleri mensuplarının görevlerini yaparken yaptıkları hareketlerden suçlamaları engellendi. Basının bu olayları bildirmeleri yasaklandı.

Anadilimiz kürtçe hâlâ yasaktır. Buna rağmen karşı gelenler tutuklanıp polis karakollarında kötü muameleye maruz kalıyorlar.

... Tanık olduğum katliam, işkence ve yıkım vakaları ile halkımın şu anda bile yaşadığı trajediyi sizlere anlatmam için saatler yeterli olmaz.

21. Yüzyılın çok yaklaştığı günümüzde hiç kimsenin anadilini konuştuğu ve kendi kimliğini dile getirdiği için mahkum edildiğini düşünmek mümkün müdür?

... Bu süre içinde Türkiye'de gazeteciler aydınlar tarafından Şırnak, Cizre, Kulp, Varto ve basın arşivlerinizde listesini bulacağınız diğer birçok şehrin güvenlik güçlerince yakılıp yıkılması konusunda ne bir araştırma yapılmış, ne de bir girişimde bulunulmuştur. Kürt bölgelerinde insan hakları ve demokrasi ile ilgili toplantılar yasaklanmıştır. Kürdistan'da başı boş süren savaşın vahşeti ile ilgili bağımsız haberlerin dağıtımı tüm şiddetle süren sansür tarafından engellenmektedir. Ordu harekâtlarını izlemesi için tek bir gazeteciye bile izin verilmemektedir. Bölge milletvekillerinin bile bölgeye yaklaşma hakları reddedilmektedir. Yeni bir idari tedbirle bölge valisinin yetkileri orduya devredildi. Kürdistan şu anda resmen açıklanmamış bir sıkıyönetim idaresi tarafından yönetilmektedir. Ve tamamen ordunun insiyatifine bırakılmıştır.

...Ben Türk rejiminin demokrasiyi hiçbir zaman benimsediğine inanmıyorum. Bu konu gelişmiş Dünya'yı yanlış yönlendirmek amacıyla hep konuşmalarda yeraldı. Eğer mevcut hükümetin son bir senede içinde yaptıklarını inceleyerek insan hakları ile ilgili tek bir uygulamaya rastlamayız.

...Özgürlük ve demokrasiye inanan herkese Türk hükümetinin Kürt insanını dışlama politikasını durdurup bu insanların barış içinde ve itibarlı bir şekilde yaşamalarını sağlayacak girişimlerde bulunmaları için açık bir çağrı yapıyorum. Avrupa hükümetlerinden Türkiye Kürdistan'ındaki durumu incelemek ve soruna medeni politik bir çözüm bulmak üzere acilen AGİK toplantısı yapmalarını istiyorum. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine Türkiye'ye özel bir raportör atayıp Türkiye Kürdistanı üzerinde araştırma görevi vermesi için çağrı yapıyorum. Basın temsilcilerine bu çağrının basın aracılığı ile dağıtımını sağladıkları için teşekkür ederim. Türkiye'ye döndüğümde tu-

tuklanabilir ya da diğer birçok arkadaşım gibi Türk Kontrgerilla tarafından katledilebilirim. İçtenlikle dilerim ki bu platformdan yapılan çağrı bir insandan bir diğerine yapılan bu çağrı ısrap içindeki insanların yaptığı bu çağrı duyulur."

Yukarıda geniş bir metni yazılan ve basına dağıtılan bildiri genel olarak ele alındığında Türkiye'de demokrasinin bulunmadığı, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi üzerinde Kürdistan toprağının bulunduğu ve yine Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin milletinden ayrı Kürt milletinin bulunduğu ısrarlı bir şekilde vurgulanmakta ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin meşru gücü olan Türk Silahlı Kuvvetlerini, Kürdistan'daki Kürt halkı üzerinde, baskı, zulüm ve işkence yaptığı, sanık kendisinin 30 yıldır Türkiye'deki Kürt insanların haklarının tanınması için savaştığını, belirtmekte ve bu nedenle işkence gördüğünü, hapislerde yattığını, sıralamakta, Türkiye Kürdistanı'nın başkenti olarak Diyarbakır'ı ilan etmektedir. Diyarbakır ili Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ili olup, hiçbir zaman Kürdistan diye vasıflandırılan bölgenin başkenti olamaz. Zira. Türkiye Cumhuriyeti'nin tek bir ülkesi vardır ve bir tek başkenti vardır. Basit demogojilerle kendisini savaşçı ve aynı zamanda Kürdistan'ın kültürel merkezi Diyarbakır'ın belediye başkanı olarak tanıtmamasının arkasında bir başka ülkenin başkenti ve bu başkentin savaşçı belediye başkanı sıfatını taşıması sanığın nedenli bölücü kasta vardığını açıklamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 3. maddesi "Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçe'dir.

Bayrağı, şekli Kanun'da belirtilen beyaz ay yıldızlı al bayrak'tır. Milli marşı İstiklal Marşı'dır.

Başkenti Ankara'dır."

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının değiştirilemeyecek ve değiştirilmesi dahi teklif edilemeyecek hükümlerden birisinin yurtdışında yabancı devletlerin basın mensupları huzurunda tartışılması konuşulması, ve bütünlük içerisindeki ülkenin topraklarının bir kısmının adının Kürdistan olarak vasıflandırılması ve Kürt halkının dilini konuşmaması gibi konuların dile getirilmesi bölücülük kastının açık ve kesin delilidir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının tariflediği manada Türkiye'de yaşayan herkes vatandaşlık bağı ile bağlı olup, bu ülkede yaşayan millete de Türk milleti denilmektedir. Bunun dışında bir tarif ve tanımlama yapmak mümkün değildir. Anayasa'mızda ülkenin ve milletin tek olduğu vurgulanmış, Türkiye hudutları içerisinde Türkiye Kürdistanı'nın olamayacağı ve Kürt halkının da ayrı bir halk gibi tanımlanamayacağı aşikâr iken sanık bu dağıttığı bildiride Türkiye Kürdistanı'nın politik kültürel başkenti Diyarbakır'dan ve Kürt halkının dilini konuşmamaktan bahsetmektedir.

Sanık Türkiye Kürtlerinin şu anda tarihlerindeki en dramatik zamanlarını

yaşadıklarını ve şehirlerinin köylerinin sistematik şekilde tahrip edildiğini, ormanlarının yakıldığını, köylerin basılıp boşaltıldığını, kızlarının ve kadınlarının Türk askerleri tarafından hakaret ve tecavüze maruz kaldıklarını anlatmaktadır. Dünya'nın hiçbir ülkesinin vatandaşı yaşadığı ülkenin en saygın meşru gücü olan silahlı kuvvetlerini bu derecede yalan ve ifturlarla küçültemez. Yine sanki Türk stili demokrasi diye küçümsediği Türkiye Cumhuriyeti Demokrasi'sinin kişilere çok geniş haklar tanıdığı bir gerçeklikken bunu görmemezlikten gelip küçümsemesini de anlamak mümkün değildir. Zira hiçbir ülkenin Anayasa'sı ülkesinin ve milletin bölünmesine, parçalanmasına müsamaha edemez. Anayasa kendisini yokedecek demokrasi dışı düşünceleri hoşgörü ile karşılaması mümkün değildir. Bunun içindir ki sanığın dağıttığı bildirinin içeriği lafzı ve ruhu ile tamamen Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasa'sına yönelik ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tahrip edici düşünce içermektedir. Anayasa'mızın 3. maddesinde yer alan tartışılması dahi mümkün olmayan bu hükmün müeyyidesi 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun 8. maddesinde gösterilmiştir. Ve bu maddenin tarifi olduğu manada suç oluşturması cezai müstelzimidir.

Batı tipi demokrasilerde dahi ülkenin resmi dili dışında başka bir dilin konuşulması yasaklanmış iken Türkiye'de yaşayan ve ayrı dili konuşan insanlara kendi dillerini konuşma hürriyeti verilmiş iken Kürt bölgelerinde insan hakları ve demokrasinin bulunmadığı kendi dillerini konuşamadıkları şeklindeki ifadenin gerçeği yansıtmadığı amacın oradaki insanların kendi dillerini konuşmak değil ayrı bir ırkın ayrı bir milletin varlığından hareketle milletin bölünmez bütünlüğü üzerinde kamuoyu oluşturmak çabalarından ibarettir. Özellikle AGİK ve diğer Avrupa topluluklarının Türkiye üzerinde baskı yapmalarının istenmesi ve bu konuda çağrı yapılması Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm Dünya ülkeleri nezdinde küçük düşürülme çabalarının hiçbir haklı inazereti ve gerekçesi olamaz. Bu nedenledir ki sanığın dağıttığı bildiride tamamen ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğü aleyhinde propaganda içerdiği ve bu hususta oluşan kesin kanaat sonucu cezalandırılması cihetine gidilmiştir.

B- Sanık Mehmet Mehdi ZANA'nın 03.12.1992 tarihinde İnsan Hakları Alt Komisyonunda yaptığı konuşma metni özetinde: "... 30 Yıldır Türkiye'deki Kürt halkının hakları için savaşıyorum, son 20 yılın 15'ini barış çabalarından dolayı Diyarbakır'daki hapisanede geçirdim. Yaşamımı kamuoyu milis kuvvetleri organizasyonu ve parlamenter delegelerle meslektaşların belediye başkanlarına borçluyum. Belediye başkanı meslektaşların dememin nedeni de Kürdistan'ın kültürel ve politik merkezi olan Diyarbakır'ın eski belediye başkanı olmamdır... Türkiye'deki Kürtler köylerini, kasabalarını boşaltmaya zorlanıyor. Kürtlerin bu köy ve kasabaları tahrip edilmekte ve ormanları düzenli olarak yakılmaktadır. Kadınlara te-

cavüz edilmekte, erkeklere öldürülürcesine işkence yapılmakta hapisaneler 18 yaşından küçüklerle doldurulmaktadır. Kontraerilla birlikleri istekleri doğrultusunda hareket etmekte, kendi başına bırakılmıştır. ...Kim geçmişteki kültürümüzü yok sayabilir?.. Kürdistan kılık değiştirmiş bir ordu ile kuşatılmıştır... Türk hükümeti HEP'i yasaklamak niyetindedir. Yine üyelerinin dokunulmazlığını kaldırmayı ve hapisaneye tıkmayı amaçlamaktadır. Kürdistan'da bir soykırım süregelmektedir. Kasabalar ve ormanlar yakılıp yıkılmaktadır. İnsanlar öylesine yığılıdır ki ancak gruplar halinde sokağa çıkabilmektedir. Türk devletinin bölgeyi boşaltma gibi bir amacı var... Kürtlere karşı kullanılan silahların satışına gelince bu doğrudur. Ben Alman tankları ile bu tanklarca kullanılan yabancı füzeleri gördüm. Bu silahlar Türklerin soykırımını gerçekleştirmesini sağlamıştır.... PKK Türk ordusunca yapılan baskının bir ürünüdür. Türk ordusu kürtleri sindirme çabası içindedir. PKK kendi amaçlarına ulaşmak için güce başvurmaktadır. Ortada önemli bir halk desteğinin bulunduğunu hatırlamak gerekir. 700 yıldır ezilmekteyiz. Kürtler tarafından bir çözüm kabul edilecektir... Tüm kürt halkı onların politikasına karşı çıkmaktadır. Baskıcı bir politika ile karşı karşıyadır kürt halkı" sözleri ile açıkladığı basın toplantısında Türkiye'deki kürtlerin hali hazırda varoluşlarının en dramatik anlarını yaşadıklarını, köylerinin ve şehirlerinin sistematik bir şekilde yıkıldığını, ormanlarının yakıldığını, her türlü yola başvurarak kürtleri vatanlarından kovmaya çalıştıklarını, kadınlara ve genç kızlara Türk askerleri tarafından tecavüz edildiği, evlerinin yağmalandığını, kürt aydın ve gazetecilerinin öldürüldüğü, anlatılmak suretiyle Türkiye'de Türk milletinden ayrı bir Kürt milletinin varolduğu ve bu Kürt milletinin üzerinde yaşadığı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin topraklarının bir bölümünün kürdistan olarak adlandırıldığı anlatımının bölücülük propagandası içerdiği kesindir. Türkiye Cumhuriyeti devletinin Anayasa'sı milleti tanımlarken ırkî esaslardan hareket etmemiştir. Hangi kökten ve inançtan olursa olsun vatandaşlık bağı ile devlete bağlı olan herkesi Türk saymıştır. Dolayısıyla Türklük ırkî bir terim değildir. Belli bir toprak üzerinde bulunan millet adıyla siyasi bir nitelik kazanarak devletin insan unsurunu oluşturmuştur. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde yaşayan herkese Türk denilmektedir. Bu ırkî bir tanım olamaz. Ayrıca Misaki Milli hudutları içerisinde kalan tüm topraklar Türkiye Cumhuriyeti'nin toprakları olup, bunun bir bölümünün bütün içerisinde ayrılarak kürdistan olarak tanımlanması ve bu kürdistanın kültürel ve politik merkezi olarak Diyarbakır'ı tanımlanması sanıkta ülkenin bölünmez bütünlüğünü parçalamak ve bir bölümünün Kürdistan olarak tanımlanması Başkent'i'ninde Diyarbakır olarak tariflenmesinin hiçbir şekilde gerçekçi gerekçesi olamaz.

Türkiye'de ayrı milletler yoktur. Anayasa'mızda da belirlendiği üzere Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ülkesi üzerinde bir tek millet yaşamaktadır. Bu milletin adı Türk milletidir. İlelebet bu şekilde kalacaktır. Kürtçe konuşan insanların hiçbir şe-

kilde ayrılması, ezilmesi, sömürülmesi, işkence edilmesi, kadınlarının ırzına geçilmesi söz konusu olamaz. Olağanüstü hal bölgesinde bulunan Türkiye Cumhuriyeti'nin en saygın ve en güvenilir kurumlarından olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin işgalci bir güç olarak gösterilmesi ve Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarının yöre halkını katlettiği, kadınlarının ve kızlarının ırzına geçtiği, işkence ile öldürdüğü iddiasının hiçbir şekilde savunması yapılamaz. Elbette ki devlet kendisini böylecek, parçalayacak tüm unsurlara karşı kendi savunmasını yapacaktır. Silahlı çete olan PKK'nın meşru bir hak arayışı gibi tanımlanması ve meşru müdafaa şeklinde eylemde bulunduğu anlatılması bunun karşısındaki Türk Silahlı Kuvvetlerinin işgalci güç olarak tariflenmesinin hiçbir mantıklı izahı olamaz. Bu nedenledir ki sanığın yaptığı açıklamalarının hukuki bir gerekçesi ve savunması yoktur. Anayasa'mızın 3. maddesinin tarif ettiği ülke ve millet tanımının tartışılmasının veya bunun aksine bir teklif getirilmesinin dahi mümkün olmadığı böyle bir teklifin veya uluslararası bir platformda Türkiye Cumhuriyeti'ni küçük düşürecek şekilde bölücü ve yıkıcı konuşma yapılmasının elbette bir cezai müeyyidesi olması gerekir. Bunun içindir ki sanık 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununun 8. maddesi gereğince ayrı ayrı cezalandırılması cihetine gidilmiştir.

4 - SUÇUN VASFI:

Sanık Mehmet Mehdi ZANA iki ayrı tarihte ve ayrı zeminlerde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmaya yönelik propaganda yaptığı gerekçesiyle iki ayrı suçtan ayrı ayrı cezalandırılması cihetine gidilmiştir.

Yukarıda gerekçesi açıklandığı üzere, 28.10.1992 tarihinde "Mehdi ZANA'dan bir çağrı" başlıklı bildirin dağıtılması ve basın mensuplarına okunması fiilinin ayrı bir suç oluşturduğu, keza 3.12.1992 tarihinde Avrupa Parlamentosu Alt Komisyonunda yaptığı konuşması da ayrı bir suç oluşturduğu, ayrı ayrı kasıt altında bölücü propaganda yapıldığı düşüncesiyle iki ayrı fiilden ayrı ayrı 3713 Sayılı Kanunun 8/1. maddesi uygulanmıştır.

Sanığın suç işlemedeki ısrarı duruşmadaki hal ve tavrı TCK'nun 59. maddesinin uygulanmasına yer olmadığı kanaatini doğurmuştur. Yine sanığın suç işleme kastındaki ısrarı, tayin olunan cezanın miktarı ve niteliği dikkate alınarak giyaben tevkifine karar verilmiştir.

HÜKÜM: Yukarıda açıklanan gerekçelere binaen;

1- Sanık Mehmet Mehdi ZANA'nın Türkiye Cumhuriyeti devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü aleyhinde propaganda yaptığı açık ve kesin olarak sübuta erdiğinden;

a) 03.12.1992 tarihinde Avrupa Parlamentosu İnsan Hakları Alt Ko-

misyonunda yaptığı konuşmasından dolayı eylemine uyan 3713 Sayılı Kanunun 8/1. maddesi gereğince sanığın şahsi hali, suç işlemekteki ısrarı dikkate alınarak takdiren İki Yıl Ağır Hapis ve 100.000.000.-TL Ağır Para Cezası ile tecziyesine, (İş bu para cezası suç tarihi dikkate alınarak iki misli artırılmıştır.)

b) Sanığın 28.10.1992 tarihinde Avrupa Parlamentosunda düzenlediği basın toplantısında "Mehdi ZANA'dan bir çağrı" başlıklı bildirisinin mahiyeti itibariyle, açık ve kesin olarak ülkenin ve milletin bölünmez bütünlüğü aleyhinde propaganda niteliği taşıdığı açık ve kesin olarak sübuta erdiğinden 3713 Sayılı kanunun 8/1. maddesi gereğince sanığın kişiliği, suç işlemekteki ısrarı dikkate alınarak takdiren İki Yıl Ağır Hapis ve 100.000.000.-TL. Ağır Para Cezası ile tecziyesine, (İş bu para cezası suç tarihi itibariyle iki misli artırılmıştır.)

2-Başkaca teşdit ve tahfife takdiren ve kanunen yer olmadığına,

3-TCK.nun 71 ve 72. maddesi gereğince ayrı ayrı tayin olunan cezalarının içtima ettirilerek neticeten Dört Yıl Ağır Hapis ve 200.000.000.-TL Ağır Para Cezası ile cezalandırılmasına,

Sanığa verilen cezanın macmu ve niteliği dikkate alınarak CMUK'nun 104. maddesi gereğince giyaben tevkifine, hakkında yeteri kadar tevkif müzekkeresi çıkarılmasına,

4- Mahkeme masrafı olan (468.000.-TL.) nin sanıktan tahsili ile hazineye irat kaydına,

Sanığın giyabında, C.Savcısı Dilaver KAHVECİ'nin huzurunda, talebe uygun, Yargıtay yolu açık olmak üzere oybirliği ile verilen karar açıkça okunup anlatıldı. 12.05.1994

BAŞKAN:18960 ÜYE:966-2 ÜYE:20696 KATİP:67

Bu dava Avrupa Parlamentosu'nda rahatsızlık yarattı. Başta Avrupa Parlamentosu İnsan Hakları Komisyon Başkanı ve başka 4 komisyon başkanı tarafından, hakkımda açılan davayla ilgili kendilerini bilgilendirmek üzere Brüksel'e çağırıldım.

Brüksel Kürt Enstitüsü Başkanı Pervin Jerminal ile birlikte komisyon başkanlarıyla yaptığım görüşmelerde, hakkımda açılan davayı bir türlü akılları almıyordu. Parlatonun daveti üzerine, burada yapılan bir konuşmadan dolayı nasıl dava açılır ve ceza verilir? Bunu anlayamıyorlardı. Ben onlara, Kürdistan'da acımasız bir soykırım yaşıyoruz, bunu yavaş yavaş, zamana yayarak ve sistemli bir şekilde yapıyorlar dedim ve olayları tek tek üzerlerinde durarak anlatmaya çalıştım. Anlattıklarım onları pek ilgilendirmiş görünmüyor, dönüp dolaşip benim bu davayı soruyorlar.

Bir ara artık dayanamadım ve bu açılan dava o kadar da önemli değil, çok çok 4 yıl girer yatarım, dedim. Adamlar tuhaf tuhaf yüzüme bakarak, arkadaş senin için önemli olmayabilir ama biz kendi kamuoyumuza ne deriz? Bize demezler mi, siz ne biçim parlamenterlersiniz, elin insanını parlamentonuzda konuşturuyorsunuz, o insan da bu konuşmasından dolayı cezaevine giriyor! Sizin kamuoyu benimseyebilir belki, biz de öyle değil, hemen yakamıza yapışır hesap sorarlar, dediler.

Ben, siz Türkiye'yi tanıyorsunuz, son padişahlık dönemi bile bugünkü Cumhuriyet döneminden ileriydi dediğimde, öyle bir bakışları vardı ki, bütün bunlara akıl erdiremedikleri belli oluyordu.

Bakın, 15 milyona yakın Kürt var ve biz dilimizi, kültürümüzü, folklorumuzu, geleneklerimizi kullanmıyoruz. Bize, hiçbir tehdit yok, evde, işyerinde istediğiniz gibi konuşabilirsiniz diyorlar. Gerçekte bu başa çıkamadıklarından, kontrol edemediklerinden. Yoksa kanunen Kürtçe konuşmak yasak. Bir zamanlar Kürtçe konuşulduğunda kelime başına para cezası alınırdı. 1940-60 yılları arasında, Kürtçe konuşanları cezalandırmak için özel memurlar veya zabıta memurları görevlendirilmişti. Okullarda Kürtçe konuşan çocukların notları kırılırdı, bu çocuklar okulun ambarına ya da odunluğuna kapatılarak disiplin cezasına çarptırılırdı. Her sınıfta bir ya da iki çocuğun koluna görevli kolları takılarak Kürtçe konuşanları ihbar etmeleri ya da ikaz etmeleri için görevlendirilirdi. Kürtçe konuşanlar aşağılanır, hakir görülürdü. Oysa anadili Kürtçe olan bir çocuk okula yeni başladığında nasıl konuşacak, iletişimi nasıl sağlayacaktı? Bu zulüm ve baskı dünyanın neresinde görülmüştür. Bugün Türkiye'de en azından Türkçe bilmeyen, hiç anlamayan 5 milyon Kürt vardır. Düşününüz bu insanlar televizyon seyrediyor ama konuşmaları, türküleri, haberleri anlamıyor. Teknolojinin bu en gelişkin çağında 5 dakikada dünyadaki olaylar gözlerinizin önüne serilebiliyor, siz olan biteni rahatlıkla anlıyorsunuz ama Kürt insanı anlayamıyor. Bu utanç verici değil mi? Bu zulüm, işkence, baskı, vahşet değil mi? Nerde böyle insanlık görülmüştür? Bu insanların da türkülerini söylemeye, dinlemeye hakları yok mu? 1991 seçimlerinde Kürtçe konuştuğumuz her miting nedeniyle hakkımızda dava açılmıştır...

Ben bunları anlatıyordum, onlar Welat dergisinin Kürtçe çıktığını söylüyorlardı. Ben ise bu konuda yasal engel olduğunu ancak şimdilik dokunmadıklarını, daha doğrusu gözyumduklarını, hepsini tesbit etiklerini zamanı geldiğinde hepsini içeri alacaklarını, bu durumun tıpkı tavukları yakalamak için önlerine yem atılmasına benzediğini söylüyordum. Demokrasi ve insan haklarına inanıyorlarsa neden anti-demokratik yasaları değiştirmiyorlar, bu yasalar varoldukça kim yarın ne olacağını garantisini verebilir, diye sorduğumda, evet, haklısınız, bunların üzerinde durmak lazım, dediler.

24 Mart 1992 günü Paris'ten Diyarbakır'a hareket ettim. Havaalanına indiğimde

polisleri karşımda gördüm. Tutuklanma emrin var diyerek beni Cumhuriyet Savcılığı'na, oradan da 1 No'lu, bizim eski 5 No'lu zindana, daha doğrusu eski işkencehaneye götürdüler.

1987'de Diyarbakır 5 No'lu zindanında yatarken cezaevine gelen gazetecilerle yaptığım konuşmadan dolayı 1 yıl ceza vermişler. 2,5 ay yatmam gerekiyormuş. Halbuki 1991'de tahliye olduğumda 11 yıldır cezaevinde yatıyordum. İnfaz Yasası'na göre 42 yıl karşılığı yatmıştım. 1987 yılında bana verilen bu ceza aynı infazdan geçmiş, önceki dava Yargıtay'da olduğu savıyla kesinleşmediğinden yeniden yatmam isteniyor. Nitekim, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptığım başvuruda dava lehime sonuçlandı ve Adalet Bakanlığı aleyhine tazminat ödeme kararı verildi.

Diyarbakır Cezaevi'nde 20-25 gün kaldıktan sonra Bismil Cezaevi'ne sevkedildim.

Bismil'e geldiğim 2. günüydü. Bir iki gün önce Tepe Köyü'nde öldürülen 38 gerillanın cenazeleri ailelerine verilmiyordu. Lord Avebury'nün başkanlığında üç İngiliz parlamenter, DEP'ten Orhan Doğan ve Leyla Zana, birlikte incelemelerde bulunurlar. Cenazeler sahiplerine verilmediği için köylülerle jandarma arasında gerginlik doğmuştu. Parlamenterler, Bismil Kaymakamı'na giderek, olayların daha vahim bir hal almaması için kendisiyle birlikte Tepe Köyü'ne gitmek istediklerini söylerler. Kaymakam kabul eder. Parlamenterler köye girer. Jandarma tetikte, neredeyse çatışma çıkacak. Leyla ve Orhan köylülerle konuşurlar, cenazelerin sessizce defnedilmesi konusunda onlarla anlaşılır ve bunu sağlarlar. Ancak insanlar tam dağılırken, bir helikopter köy meydanına iner. Önde bir Albay, sonradan isminin İsmet Yediyıldız olduğu öğrenilir bu albayın, beraberinde de üç subay. Parlamenterlere doğru ilerleyen Albay Yediyıldız, bu eşşöğlueşeklerin burda ne işi var! diye Kaymakamı azarlar. Yanlarına varır varmaz, Albay, Orhan Doğan'a hitaben, Leyla'yı gösterir ve, hadi bu Kürttür, Kürtçüdür, ya sen, ulan senin işin ne bunlarla, senin yedi sülaleni araştırdık sen Ermenisin! der. Yabancı parlamenterler yaşanan bu olaydan rahatsız olurlar. Kaymakam, sararıp bozarıp tir tir titremektedir. Orhan Doğan, komutana, sen bu halkın verdiği vergilerle omuzlarındaki bu rütbeleri taşıyorsun, der. Der demez Albay köpürür, bana komutan filan deme! Ulan hele durun, sıra size de gelecek! Öyle yapacağız ki kimse size merhaba bile demeyecek! O zaman sizin de icabınıza bakacağız! diye tehditler savurur. Parlamenterler ve Kaymakam arabalarına binerek Bismil'e dönerler. Ordu içindeki bazı kişilerin bu şekilde hareket edebilmeleri, şüphesiz kendi kişisel insiyatifleri sonucu değildir. Bunlar bir program dahilinde seçilmiş, eğitilmiş ve her türlü yetkiyle donatılarak gönderilmiş kişilerdir. Sivil otoriteler bunları bildikleri içindir ki, her türlü hakarete boyun eğmektedirler. Kaymakamın sessizliği de işte bundan kay-

naklanıyordu.

Kürdistan tarihine baktığımızda, yüzyıllardır sürüp giden başkaldırlara rastlarsınız. Bu başkaldırların yarattığı kan, ölüm, yıkım, göç, toplu katliamlar ve zindan hayatının tahribatları günümüzdeki seçime kadar uzanmıştı. İşte seçimdeki coşku ve heyecan ta o dönemlerin emeği. Kanın, ölümün yarattığı birikimin özlem ve feryatlarıydı. Bunlar türkülerle, şiirlerle, öykülerle, gece sohbetlerindeki gizli anlatımlarla günümüze kadar uzanan filizlerin haykırışıydı.

HEP'in kapatılması için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuş, partinin kapatılmasına kesin gözüyle bakılıyordu. Bu ara ÖZDEP kuruldu. Partinin başına Mahmut Alınak getirildi. Onlara şu kutlama mesajını gönderdim:

"Sayın Mahmut Alınak,

ÖZDEP Genel Başkanı TBMM, Ankara,

Demokrasi ve insan hakları adı altında faşizan eğilimlerin yeşerdiği ve Kürt halkının katliamlarla karşı karşıya olduğu şu günlerde, yeni kurulmuş partinize ve tüm parlamenterlere ağır görevler yüklenmektedir. Bu temenni ile sizleri ve şahsınızda bütün arkadaşları yürekten kutlarım

Mehdi Zana, Bismil Cezaevi."

Aynı tarihlerde Nelson Mandela da 1992 Atatürk Barış Ödülü'nü reddetmişti. Mandela, red gerekçesinde demokrasi ve insan haklarının çiğnenmesi ve Kürt halkına yapılan baskıları neden olarak göstermişti. Bunun üzerine Mandela'ya şu mesajı gönderdim:

"Nelson Mandela

ANC Johannesburg Güney Afrika

Uzun yıllardır bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi vermektedir. Sömürgecilerin baskı ve zulmü altında hürriyet mücadelesi vermenin acısını bizler kadar sizler de çektiniz. Halkınıza bizzat çekirilen ve gerekse şahsınızda yaşatılan acıların benzerini yaşayan Kürt halkının koşullarının içinde olmadığınız halde, 1992 Atatürk Ödülü'nü kabul etmemeniz, yaşananların farkında olduğunuzun ve aynı acıları duyduğunuzun en güzel delilidir. Sizin şahsınızda Güney Afrikalı kardeşlerimizi yürekten kutluyorum. Saygılarımla.

Mehdi Zana, Bismil Cezaevi."

ÖZDEP, kısa zamanda HEP ile birleşti. Daha sonra DEP kuruldu. 4 Haziran'da Bismil Cezaevi'nden tahliye oldum. 9 Haziran günü Diyarbakır'daki evimdeyken, acı bir haber aldım. Cezaevi arkadaşım, can yoldaşım Hafız Akdemir'in

vurulduğunu ve koma halinde hastaneye kaldırıldığını haber verdi telefondaki ses, inanmadım. İki gün önce benimle röportaj yapmak istediğini söylemişti. Birden durakladım. Eski günlerimize gittim. Cezaevindeki beraberliklerimizi düşündüm. Hemen hastaneyi aradım, haber daha da kötüydü bu kez, Hafız kurtulamamıştı. Kurşun kafasına sıkılmıştı. Hastaneye kaldırılırken son saniyelerini yaşıyormuş. Ne yapacağımı şaşırılmışım. Bir kardeşinin 1984'te Siirt civarındaki bir çatışmada şehit düştüğünü söylerlerdi. Hafız ve annesi bunu bilmiyordu. Babası da 1989'da ölmüştü. O sıralar Hafız'la Aydın Cezaevi'nde beraberdik. Annesi her ziyarete gelişinde, çeşitli mazeretler uydurur, babasının gelemediğini söylerdi. Halbuki biz onun öldüğü haberini çoktan duymuştuk. Hafız'a bir türlü söyleyemiyorduk. Şakalaşmaları, futbol oynarken bana takılmaları, Eskişehir-Aydın direnişi esnasında gösterdiği kahramanlık... Bizler açlık grevinin 37-45. günlerinde iken Hafız 52. günündeydi. Serum ve müdahale kabul etmemişti, ölüm tehlikesiyle karşı karşıya olması devleti pazarlığa oturmak zorunda bırakmıştı. Hepimiz onun sayesinde birçok tahribatı atlattığımız oldu. Ya annesi Şefika Bacı, bütün tesellisi Hafız'dı. Sürekli, Hafız'ın mürrüvvetini göreyim, yeter, derdi. Şimdi kimbilir ne durumda...

Bunları düşünürken telefon yeniden çaldı. Hastane'de polis cenazeyi vermediğini söylüyorlar. Arkadaşları, halk gidip toplanmış. Polis yakını gelsin cenazeyi o alsın, ayrıca tören de yaptırılmayız diyormuş. Kitle ise cenazeyi alıp Diyarbakır'daki Şehitler Mezarlığı'na defin etmek istiyormuş. Bu sırada kapı çaldı. Açtım. Hafız'ın annesi Şefika Bacı ve avukat Cebbar Leygara. Şaşırım, kekeledim. Boğazım düğümlenmiş, Şefika Bacı'ya bakıyorum, ben içeri girin filan diyemeden girdiler. Ardından bir gözyaşı seline boğuldum, Şefika Bacı'nın ağrıları bana eşlik ediyor. Bütün ev gözlerimin önünde gidip geliyor, boğulacak gibi oluyor. Birşeyler söylemek, onu teselli etmek istiyorum, gözyaşlarım dinmiyor. Nihayet kendimize geldik. Şefika Bacı benden Hafız'ın babasının yanına gömülmesi için arkadaşları ikna etmemi istiyor. Hafız'ın da bunu istediğini söylüyor. Olur, dedim. Cebbar'a, madem annesi öyle istiyor, arkadaşlara söyle Hafız'ı babasının yanına gömsünler, dedim. Cebbar gitti. Şefika Bacı kaldı, çay yapıyorum, gidip geliyorum. Doğrusu nasıl bir mevzu açacağımı veya Hafız'dan nasıl söz edeceğimi bilemiyorum. Cebbar Leygara bir müddet sonra telefon etti, tamam dedi, arkadaşlar da Hafız'ın babasının yayına gömülmesine taraftarlanmış. Rahatlamıştık. Anne Şefika da bayağı hafiflemiş, hemen hatır isteyerek çıkıp gitti. Kapıdan çıkarken arkasından baktım, hey gidi hey, Şefika Bacı, Eskişehir, Aydın cezaevlerindeyken, her açık görüşe gelir, içeri girer girmez gülerken merhabalaşırdın. Diyarbakır'dan gelene kadar yol boyunca gördüklerini, polislerle jandarmalarla olan tartışmalarını, zorlukları anlatır, sonra oturur hal hatır sorardın. Ardından Di-

yarbakır havadislerine girer, bizlere güzel vakit geçirtmek için herşeyi güzel göstermeye çalışırdın. Şimdi bakıyorum başını bağlamış, dudaklarından sadece lavo, lavo sözcükleri dökülerek merdivenlerden aşağı iniyorsun. Hey gidi dünya, her an, her saniye insan neyle karşılaşacağını hiç tahmin edemiyor.

Ekim ayında Carin Jacoby, William Bourdon ve bir İngilizden oluşan Fransa İnsan Hakları'ndan bir heyet Kürdistan'daki baskıları incelemek için Diyarbakır'a gelmişti. Bunları Cizre Şırnak'a gitmek üzere yolcu ettiğimiz günün akşamı evde otururken saat 20.00'ye doğru telefon çaldı. Telefondaki Nuri Sınır arkadaştı. Musa Anter'in öldürüldüğünü, Orhan Miroğlu'nun da ağır yaralı olarak Tıp Fakültesi Hastanesi'ne kaldırıldığını söyledi. Aman tanrım! Bu yaşlı adamdan ne istemişlerdi. İnsanlık bu kadar iğrençleşmiş miydi? Nuri'ye beni almasını söyledim. Geldi. Hastaneye gittim, polisler kapıda. İçeri girdim, Diyarbakır Belediyesi Kültür Müdiresi bayan ağlıyor, Mehdi Abe, Abe Musa'yı vurdular... Anter morgda yatıyor. Olduğum yerde öylece kalakaldım...

Hey koca Musa Anter, bu kadar işkence gördün, polis sorgulamalarından geçtin, cezaevlerinde yattın, sorgulamada iğdiş edildin... ilk defa Kürtçe ıslık çalmakla sen suçlandın, 1948'de İstanbul'da karakola götürüldün. Ama hiçbir zaman neşenden, esprilerinden vazgeçmedin. 12 Mart'da Diyarbakır Askeri Cezaevi'ndeki moralin, gençlere olan sevgin, şefkatin, ortalığı neşelendirmek için Canip Yıldırım ağabeyle yaptığımız şakalar, yarattığımız espriler, yemeklerdeki o tat, hele o güzelim reçeller... Biri portakal soyarken kabukları atarsa kızar, yerden alır, yıkar, ipe geçirir kurutur sonra reçel yapar, bakın beğenmediğiniz portakal kabuğu nasıl olmuş derdin. O nefis portakal reçellerini kahvaltılarda yedik. Birinin yırtığını, söküğünü görürsen, hemen uyarır, dikmesine yardımcı olurdu. 1991'de seçim akşamı Leyla ile sabah erkenden Cizre'ye giderken onu Nezirhan tesislerinde Fehmi Işıklar ile görmüştük. Oradan Cizre'ye beraber bizim arabayla gittik. Hemen çantadan elektrikli traş makinesini çıkardı, aynasız traş olmaya başladı. Takıldım, ağabey galiba sabah akşam iki sefer sinek kaydı yapıyorsun, artık yaşlandın biraz da bizim önümüzü açın dediğimde, hadi ulan iftira etme diye kızıştı. Mitingde o güzel ve rahat Kürtçesiyle yaptığı konuşmasını yer yer esprilerle süslemişti. Sonlara doğru kendini tutamadı, ağladı. O coşku, o yılların özlemi Musa ağabeyi de hepimizi de duygulandırmış, sonuçta hepimizin gözlerinden sevinç gözyaşları akmıştı. Düşünüyorum da 1938 lise yıllarından bugüne dek yurtseverliğinden bir saniye ödün vermedin, başka ırklara kin duymadın. Şimdi morgda sessiz sedasız, aksaçların kan içinde yatıyorsun. Sebep olanlar utansın!

Musa Abe, Avrupa'ya gitmeyi çok isterdi. Pasaport vermedikleri için bu hasret hep içinde kaldı. Leyla milletvekili seçilince zorunlu olarak bana da kırmızı pasaport vermişlerdi. Bir gün HEP Genel Merkezi'nde karşılaştığımızda, Leyla'ya,

kızım sana birşey diyeceğim, kızıp sakın yanlış anlama, başka şeye yorma, ben yıllardır Avrupa'ya gitmek için kıvrandım, ama pasaport alamadım, gel sen birkaç günlüğüne Mehdi'den boşan, benimle nikah yap, ben de pasaport alayım, başka formül yok, demiş, bu esprisi ile hepimizi güldürmüştü.

Orhan'ın durumu ağır dediler. Tıp Fakültesi'ne gittik. Ameliyathane müsait olmadığı için Numune Hastanesi'ne götürdüklerini söylediler. Numune'ye döndük. Çok fazla kan kaybetmiş, çok kana ihtiyaç var dediler. Arkadaşlara haber saldık. Bütün tanıdık doktor arkadaşlar ameliyatla ilgilendi. Orhan, uzun bir ameliyattan sonra geç saatlerde gözlerini açtı, konuşmaya başladı.

Orhan'ın anlatığına bakılırsa Musa Abe, Büyük Otel'de kalıyormuş. Akşam yemeğine kendilerine götürmek için onu almaya gitmiş. Bir genç otele gelmiş. Musa Abe, ben geliyorum, deyip yukarı odasına çıkmış, kazağını giyip, inmiş. Daha sonra Orhan'a bu gençle bir yere uğrayacağız, sonra eve gideriz demiş. Orhan ve diğer genç ile çıkmışlar. Önlerine gelen ilk taksiye binip Seyrantepe'ye doğru hareket etmişler. Ergani yoluna doğru ilerlediklerinde Musa Abe, oğlum evleri geçtik, şu ev bu ev dedin bizi nereye götürüyorsun, diye sormuş. Genç, galiba yanlış geldik, Seyrantepe kavşağından Silvan yoluna sapmamız gerekirdi, demiş. Tekrar dönmüşler. Silvan yoluna saptıktan sonra 100 metre kadar gitmiş, sağda arabayı durdurmuş, tamam burası demiş. Şoför kendi yoluna devam etmiş. Orhan, Musa Abe'nin koluna girmiş, hava kararmış, yokuş yukarı mahalle içine girmişler. Genç 30 metre kadar önden gidiyormuş. Sokak ortasında birden dönmüş tabancayla ateş etmeye başlamış. Musa Abe kafasından kurşun yemiş, Orhan'ın kolunda yere yığılmış. Orhan tam eğildiği sırada ona da birkaç kurşun sıkılmış ve kaçmaya başlamış. Etraftan halk koşmuş, polis gelmiş, hastaneye götürmüşler.

Seyrantepe'ye gittikleri sırada yolda hiç polis yokmuş, trafik yerinde bile kimse bulunmuyormuş. Orhan bütün bunları acı acı anlatırken kendisine bakıyorum. 12 Eylül faşizminin o karanlık döneminde cezaevinin o vahşet ortamında beraber geçirdiğimiz hücre günleri gözümün önünde canlanıyor. Ne olacak bu iş, cezaevlerinde, caddelerde kurşunlanmalar, morglardaki cesetler, hastane ziyaretleri... Bütün bunlar Kürt halkının kaderi mi? Hiç rahat yüzü görmeyecek mi bu millet? Başka milletler gibi kansız, ölümsüz ve başsağlıksız geçecek bir yaşam bu milletin de hakkı değil mi? Bu ne zamana kadar böyle devam edecek?

Nuri'yle yavaş yavaş dışarı çıkarken hep düşünüyorum. Devletin yeni politikası olan bu "faili meçhul" cinayetlerin amacı, korku salmak ve bir yandan da Kürt aydınlarını ortadan kaldırmaktı. Devlet adeta, Kürt sorununa sahip çıkan her teşebbüsü ortadan kaldıracakmış, Devletin Kürdistan'daki baskılarını dile getiren, teşhir eden her kim varsa hedefimizdir demekteydi. Daha doğrusu Kürtler yeni bir sindirme ve susturma politikası ile karşı karşıyaydı. Hafız Akdemir ve Musa

Anter'in öldürülmeleri şimdiye kadar işlenen "faili meçhul" cinayetlerin başka bir boyutu ve kanıtıdır.

Silvan Jandarma Bölük Komutanı Yüzbaşı Bülent Eroğlu, yakaladığı Mehmet Zeki Ekinci'ye elinde 120 kişinin ismi yazılı listeyi göstererek, oğlum bundan sonra, sizi yakalamak, yargılamak, cezaevine koymak yok, sizi tek tek öldürecek, ananızı belleyeceğiz, hadi şimdi defol! demiş.

Hizbullah olayının her iki kanadını da devletin ajanları yönlendirmektedir. Amaç bir taraftan hedef şaşırtırken, diğer taraftan Kürtler içinde örgütlenmek, onları birbirine düşürmek ve çıkan kargaşada düşmanlığı körüklemektir. Her iki tarafta da zararı Kürtler görmektedir. Ölen de öldüren de Kürt. Bunun içindir ki istihbarat örgütleri rahatlıkla at oynatmaktadır. Peki sonuç ne olacak? Demirel'in dediği gibi, şimdiye kadar 28 Kürt isyanı bastırılmış, bu 29. isyanı da bastıracağız düşüncesi bir çözüm olabilir mi? Niçin Kürtlerin hak ve hukukundan söz edilmiyor da, isyan yakıştırmaları yapılıyor? Veya neden Kürtlerin insan hakları, ya da Kürtlerin demokratik talepleri, ya da Kürtlerin insanca yaşama istekleri sözkonusu edilmiyor da isyanlardan söz ediliyor. Bu da bilinçli yapılıyor. Kürtleri daha kolay vurabilmek, haklarını hasıratlı edebilmek için bu hafta yakıştırılıyor. Bütün bunlar, Kürtler kardeşimizdir diyenlerin tahammülsüzlüğüdür, Kürtleri insan yerine koymayanların oyunudur, Kürtlere yaşam hakkı tanımayanların barbarlığıdır. Peki bu oyunlar böyle sürüp gidecek mi? Elbette ki hayır. 5-10 milyon Kürdü yok ettiklerini varsayalım, 5 yıl sonra olaylar, istemler yine devam edecek. Yine ölüm, zindan, göç yaşanacak, yine sahte kardeşlik senaryoları yazılacak. Hep aynı durum. Ya yer yüzünde tek bir Kürt bile bırakılmayacak, ya da o tek bir Kürt varolduğu sürece bu talepler ve bu kavgalar hep devam edecek. Ta ki haklar elde edilinceye kadar. İkinci bir çözüm yok. Kan dökmeye devam edilmesi ise çözümsüzlüğün ta kendisi. Dünya, bunun halklara kâr değil zarar getirdiğinin örnekleriyle dolu.

1992-93'te faili meçhul cinayetler alabildiğince yoğunlaştı. Öyle ki güpegündüz çarşı, cadde ve sokaklarda polis desteğinde insanlar öldürülüyor, vuranlar polis koruması altında ellerini kollarını sallıyarak geziyordu. Artık Silvan, Batman, Diyarbakır gibi şehirlerde akşam saat 16.00-17.00 olmadan insanlar evlerine çekilmekteydi. Özellikle Silvan ve Batman'da gece sokaklarda insana rastlamak imkânsızdı. Bir süre sonra Özgür Gündem muhabirleri, gazete dağıtıcıları öldürülmeye başlandı, DEP yönetici ve başkanları öldürüldü. Köylere açıktan açığa tank ve panzerlerle saldırıldı, insanlar öldürüldü, evler yakıldı. Antep DEP İl Başkanı Abdülsemet Sakık 1992 Kasım'ında Antep'in en işlek caddesinde devletin karanlık güçlerince katledildi. Leyla Zana ve avukat Cebbar Leygara ile Muş'un Zengok Köyü'ne Sakıklara taziyeye gittik. Ertesi gün dönerken, Silvan'ın Dırka Dérune, Dijatveren köyüne uğramıştık. İki gün önce askeri tim köyü basmış bir genci öl-

dürmüş. Daha sonra panzer köye girmiş, evi bombalayıp ateşe vermiş. Bu sırada komşu kadının biri, durun, içerde 10 aylık bebek var! diye bağırmış. Kadını dipçiklemişler. Oradaki komutan, bırakın çocuk yansın ki Türklerin kim olduğunu bilsinler! diyormuş. Feryatlar arasında çocuk evle birlikte kül olup gitmiş. Köye vardığımızda yakılan evin olduğu yere gittik, insanlarla konuştuk. O sırada 3-4 yaşlarında bir kız çocuğu yanımıza yaklaşmış, Apo, apo, Devrim çu, Devrim şewitî, aha li vir bu aha li vir bu... (Amca, amca, Devrim gitti, Devrim yandı, ha şurada, ha şurada...) dedi. Hepimiz ağladık. Peki bu emri verenler, bunu yapanlar gerçekten Türk mü, ya da Türk halkı adına mı yapıyorlar bütün bunları. 10 aylık bir kız çocuğunu, bırakın yansın da kim olduğumuzu bilsinler! diye diri diri yakmak Türklük adına yapılmış bir vatanperverlik mi oluyor? Türk halkı bu barbarlık ve vahşet yakıştırmasına layık değildir. Eminim Türk halkının bunlardan haberi olsa, şeytan taşlar gibi bunları lanetleyecektir. Bu tür manyak insanlar yüzünden halklar arasındaki düşmanlıklar derinleşmektedir.

24. 12. 1991 tarihinde Kulp ilçesi civarında gerillalar ile askerler arasında çıkan çatışmada 4 gerilla öldürülmüş. Solhan'dan getirilen 5 gerilla cenazesi ile toplam 9 cenaze Kulp Camii avlusunda bekletilirken aileleri almaya gelmiş. Güvenlik güçleri vermek istememişler. Kulp halkı bundan rahatsızlık duymuş. Gerginlik tırmanırken, Diyarbakır Valisi, demokratik kitle örgütleri, parlamenterler devreye girmeye başlar. Vali ve Kulp Kaymakamı toplanan halkı yatıştırmaya çalışırken, o sırada bir helikopter gelir. Helikopterden inen Jandarma Alay Komutanı Albay İsmet Yedi yıldız, Vali ve Kaymakama kızarak olaya müdahale etmemelerini, çekip gitmelerini emreder. Helikoptere bindirerek Valiyi oradan uzaklaştırır. Daha sonra Albay Yedi yıldız, Kulp Jandarma Komutanı Binbaşıya halka ateş edilmesi komutunu vermesini emreder. Binbaşı bu emre uymayacağını söyleyerek, reddeder. Albay öfkeden köpürmüş bir halde askere ateş etme emrini verir. Halk taranmaya başlanır. O sırada Diyarbakır Milletvekili Mahmut Uyanık, HEP Diyarbakır İl Başkanı Hüseyin Turhal da halkın arasında olayları yatıştırma çabasıdadır. Cami avlusunda başlayan yaygın ateşi sonucunda halk panik içinde kaçar, yerlere yatar. Kimin öldüğü, kimin yaralandığı belli değil. O ara bir er de vurulur ve ölür. Bu da bahane olur ve Albayın öfkesi tam bir nefrete dönüşür. Vurun! Hepsini gebertin! diye haykırıp durmaktadır. Panik iyice büyür. Diyarbakır Milletvekili Mahmut Uyanık da yere uzanmış, kurşunlara hedef olmamaya çalışmaktadır. Bir erin ölümü ve bir sürü insanın yaralanmasıyla sonuçlanan olayların arkasından cenazeler yine ailelere verilmez. Kulp halkı daha sonra cenazelere sahip çıkarak, onları kendi kasabalarına gömdüler. Vurulan gerillaların arasında Şehmus Çelik de vardı. Şehmus 12 Eylül faşizmi döneminde 15 yaşında Diyarbakır Sıkıyönetim 5 No'lu Cezaevi'ne girmişti. 1984'ten 87'ye kadar onunla aynı koğuşta

beraberdik. 1987'de tahliye oldu. 1988'de tekrar yakalandı. Eskişehir Özel Tıp Cezaevi'nde yine beraberdik. Olayı duyar duymaz annesine taziyeye Batman'a gittim. Evlerine vardığımda annesi Aklima oturuyordu. Cezaevi ziyaretlerinden birbirimizi tanıyorduk. Özellikle Eskişehir'e her gelişinde mutlaka beraberinde birşeyler getirir, sohbetlerinde sürekli eski dönemlerdeki isyanları anlatır, bize hoş vakitler geçirir, vedalaşır giderdi. Aklima, bir oğlunu 1980 başlarındaki bir çatışmada kaybetmişti. En küçük oğlu Şehmus'u da Kulp yöresinde... Ona bakarken Şehmus'u görüyordum. 1991 Mayısında cezaevinden çıkmıştım. Bana uğradığında, kendisinin de bir hafta önce cezaevinden çıktığını söyledi. Beni bir gün sonraki düğününe davet etmeye gelmişti. Lo Şêxo te kî xapandiye? (Şehmus sen kimi kandırdın?), dedim. Gülerek, Xalo cezaevindeyken yanımda bir arkadaşım vardı, onun bacısı ile anlaştık, yarın gece evleneceğiz, derken ellerini oğuşturuyor, kızarıp bozuyor, ama gözlerinin içi ışıl ışıl parlıyordu. Anladım ki Şehmus, kızı çok seviyor. Gelip giden misafirlerin çokluğu yüzünden ertesi gün Leyla ile ancak gece 22.00 sıralarında düğüne gidebildik. Düğün hayli coşkulu idi. Şehmus'la gelin yanyana oturuyorlardı. Yanlarına doğru gittiğimizde, ayağa kalktılar. Onları kutlarken, gelinin kulağına eğildim ve kızım babanın sana vereceği ekmeği kalmamış ki seni bu adama verdi, diye takıldım. Gelin gülmüş, Şehmus, Xalo işemê xera neke (Dayı işimizi bozma) demişti. Hepimiz gülüştük. Oysa Şehmus 1.85 boyunda, yakışıklı, filinta gibi bir delikanlıydı. Otururken baktım, Şehmus'un ayağında kot pantolon ve eski bir gömlek, gelin de emanet eski bir gelinlik giymiş. Ama ikisinin de çok mutlu oldukları her hallerinden belli. Şehmus bu ne hal, neden bana söylemedin hiç olmazsa bu gece için üstünüz başınız düzgün olurdu, dedim. Ses çıkarmadan güldü. Ellerini kaldırarak tanrıya yalvarırcasına göz kırptı, sonra kulağıma eğilerek, Xalo, aceleden bu, vakit kaybetmek istemedim, ya pişman olsalardı. İş garantiye bağladım, dedi. Gülüştük. Gelin, sarışın, sempatik, güzel bir kızdı. Konuştuklarımıza o da gülmüştü.

Şehmus, pratik, esprili, her işi anında çözmeye çalışan bir gençti. Cezaevindeyken koğuşumuzu o genç yaşında kıt kanaat az bir parayla fevkalade idare ederdi. 15 yaşında cezaevine girmiş, sakalı bıyığı orada terlemişti. Sovyetler'deki Çernobil faciasından sonra koğuşta yaptığı konuşmayla radyasyonlu çayların zararlarını öyle bir anlatmıştı ki, hepimiz çay içmekten vazgeçmiştik. 17 ay çay içmedik. Bize siz çayı bırakın, size hergün süt içireyim derdi. Her sabah 1 kilogram sütü 5 kilogram suyla karıştırır, kaynatarak bize kahvaltı hazırlardı. Sütü bardaklara boşaltmadan iyice çalkalar, köpürttükten sonra boşaltırdı ki, suyun çokluğu belli olmasın. Şehmus bu da ne gibisinden baktığımda, Xalo bu kadarlık para ile 34 kişiye saf süt nasıl içirebilirim? derdi...

Eskişehir Özel Tıp Cezaevi hücrelerinde oturup sohbet ettiğimizde, Xalo bu

işler bana göre değil, ben silah adamıyım. benim şimdi dağda olmam gerekirdi, demişti bir keresinde. Gerçekten de hapisten çıktı ve evlendiği gibi eşiyle birlikte dağların yolunu tuttular. Daha dört ay geçmeden çatışmada vuruldu. Zelal'in dediğine bakılırsa eşi de aynı katiledeymiş. Silahını alarak, haydi arkadaşlar, vakit kaybetme zamanı değil, çatışmaya devam, Şehmus'u kaybettik! demiş.

1992 sonlarına doğru Kulp kasabası devletin güvenlik güçleri tarafından sarıldı. Operasyon adı altında, evler, dükkanlar, kahveler velhasıl kasaba olduğu gibi rocketatar ateşine tutuldu. Birçok yer ateşe verildi. Kulp harabeye çevrildi. Ne kadar araç varsa tahrip edildi. Halk göç etmek zorunda bırakıldı. Aslında devletin güvenlik güçleri birkaç ay önce öldürülen gerillaların cenazesine sahip çıktığı için Kulp halkını cezalandırmış, halkı göçe zorlayarak, kasabayı insansızlaştırmıştı.

20-24 Ekim 1993 tarihinde aynı şey bu kez Lice'de yaşandı. Aniden patlayan ağır ve hafif silahlarla Lice ateşe verildi. Evler yakıldı. İlçenin giriş ve çıkışları tutuldu. 40'a yakın ölü, yüzlerce yaralı, yüzlerce gözaltı... Kasaba yerle bir edildi. İnsanlar göç etmek zorunda kaldı. Diyarbakır sokakları aç susuz perişan insanlardan geçilmiyordu. Devletin güvenlik güçleri Lice'de Bahtiyar Aydın adlı bir tuğgeneralini öldürdü. Gerçi ilk anda, PKK yaptı dedilerse de, PKK'nin açıklamalarıyla gerillaların böyle bir saldırısının olmadığı ortaya çıkınca, bu sefer de generalin "kaza kurşunuyla vuruldu"ğunu söyleyerek olayı örtbas ettiler. Devletin bütün Kürdistan kasabalarını Şırnak gibi teker teker insansızlaştırmak, Kürt halkını cezalandırmak, korkutmak istediği ortadaydı. Tarihin her döneminde aynı senaryo uygulamaya konmuştu. Bugün her zamankinden daha acımasız ve daha vahşi yöntemlerle karşı karşıyaydık sadece.

1993 Mayıs sonlarında Kulp'da 13 PKK'li gerilla öldürüldü. Televizyon kanalları bunların çatışmada öldürüldüklerini söyledi. Bu söylenenlerin aslı astarı yoktu. Çünkü PKK'nin tek tarafı ateşkes ilan ettiği günlerdi. Devlet güçleri sürekli üstlerine gidiyor, öldürüyor, PKK'liler yine de çatışmaya girmemeye özen gösteriyorlardı. Ama askerler durmadan tarlada, yolda önüne geleni vuruyor, öldürüyordu. Operasyonlarla köyler harabeye çevriliyor, ormanlar yakılıyordu. Yangınların söndürülmemesi için havadan helikopterlerle denetliyorlardı. PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan'ın ateşkes ilân etmesinden sonra, zamanın başbakanı ve özellikle İçişleri Bakanı hemen her gün, PKK bitti, PKK zayıfladı, onun için ateşkes ilan etti, şeklinde kışkırtıcı beyanlarda bulunuyordu.

Kulp'ta 13 gerillanın kaldığı yer tesbit edilmiş, basılmış ve kimyasal silahlarla öldürülmüştü. Öldürülen gerillaların aileleri cenazeleri almak için Kulp ilçesine gittiler ama Jandarma Komutanı tarafından kovalanarak geri çevrildiler. Evde olduğum bir gün, aileleler bana gelerek yardım istediler. Olağanüstü Hal Bölge Valisi'yle muhatap olmak istemedim. İnsan Hakları Bakanı Mehmet Kahraman'a

telefonla durumu izah ettim ve daha vahim sonuçların doğmaması için ilgilenmesini söyledim. Yarım saat geçmeden arayan Bakan, akşam saat 20.00'ye kadar, Bölge Valisinin, makamında, öldürülen gerillaların ailelerini kabul edeceğini, cenazeleri alabilmeleri için yazılı belge vereceğini söyledi. Teşekkür ettim. Ailelere durumu izah ettim, gittiler. Akşam saat 21.00 sıralarında yeniden geldiler. Valinin makamına gittiklerini, polislerin Valinin yanına çıkmalarına izin vermediklerini söylediler. Kimseyi bulamadım, vakit geç olmuştü. Ertesi gün cumartesiydi. Sabahтан Mehmet Kahraman'a ulaşamadım. Diyarbakır Milletvekili Hatip Dicle'yi aradım. Valiyle olay hakkında muhatap olmalarını söyledim. Kısa bir süre sonra telefon ederek Valinin aileleri evinde beklediğini söyledi. Hemen onları Valinin evine gönderdim. Kafilenin geri kalanıyla Dağkapı'daki Ekrem Keskin'in çay bahçesinde oturduk. Bir müddet sonra gidenler geri döndüler. Vali, ailelerin cenazeleri alabilmeleri için gereken emri vermiş. 9 arabadan oluşan bir konvoyla onları saat 11.00'de Kulp'a yolladık.

Eve döndüm. Akşam geç vakitlere kadar bir haber alamadım. Gece saat 23.30 oldu. Kulp Savcısını aradım yoktu. Belediye Başkanını aradım, oğlu çıktı. Olayı anlattım, gelen konvoy hakkında bilgi edinmesini ve bana iletmesini söyledim. Abi dışarı çıkamıyoruz, yasak, çok silah atılıyor, bu yüzden pencereye bile çıkamıyoruz, sadece gece değil gündüz bile sokağa çıkmak zorlaştı, dedi çocuk. Ben yine de zabıtaları arayıp bilgi edinmeye çalışayım diye ekledi. Saat 24.00 gibi tekrar aradım. Çocuk böyle birkaç arabanın geldiğini, saat 20.30 sıralarında la yola çıktıklarını söyledi ve abi Lice-Kulp arası çok bozuk ondan gecikmişlerdir, dedi. Teşekkür ettim. Sabah 05.00'de Ömer Zengin Batman'dan telefon etti. Kulp'tan yeni geldiklerini, çok geciktiklerini, ancak şimdi telefon edebildiklerini söyledi. 6 cenazeyi getirebilmişler, ikisi Batman'dan, biri Nusaybin'den, üçü de Diyarbakır'dan. Geri kalanların Silvan ve Kozluk'tan olduğunu ama sahiplerinin henüz gelmediğini, kendisinin de oğlunun defin işleriyle uğraştığı için bekleyemediğini anlattı. Ben de yetişmeye çalışacağımı söyledim. Arkadaşlarla saat 8.30 gibi yola çıktık. Silvan'a iki kilometre kala önümüzde uzun bir konvoy gözüktü. İlk bakışta düğün kafilesi zannettik, Silvan çıkışında onlara yetiştiğimizde 12 Suziki marka yarım otobüs, ön ve arkalarında birer panzer, Malabadi'ye doğru gidiyorlardı. İçlerinde sivil giyimli ve ellerinde otomatik silahlı gençler vardı.

Batman'a vardığımızda önce Asiyeye baciya uğradım. Evin önünde durduğumuzda avluda, o güleç yüzü ve ışıltılı tebessümüyle dağ gibi karşımızdaydı. Oğlu Mahmut cezaevindeyken yıllarca gelip gitmiş, tutsaklara yapılan işkenceleri protesto eylemlerinde, yürüyüşlerde bulunmuş, açlık grevlerinde o yaşıyla arkadaşlarını yalnız bırakmamıştı. 1988'de açlık grevindeyken ilk açık ziyaret hakkını kazandığımızda havalandırmada halay çekiyorduk. Oyunun başına geçmiş

ve oyun figürleriyle bizleri coşturmuştu. Bu yaşlı bacının tek oğlu olan Mahmut Oğuz, 11 yıl gibi uzun bir süre yattıktan sonra tahliye oldu. Bir gün evden çıkarken başına sıkılan bir kurşunla, aslında bizce faili belli olan faili meçhul bir cinayete kurban gitmişti. Mahmut şen, şakrak bir cezaevi arkadaşımızdı. Her arkadaşın yardımına koşar, yaho tışt nabe xwe ne qehirînin bêhna xo firekin (Birşey olmaz, kendinizi üzmezsiniz), diyerek herkesi teselli eder, moral vermeye çalışırdı. Bu güzel insana genç yaşında kıymışlardı. Leyla ile taziyelerine gittiğimizde Asiye baci bizi teselli etmeye çalışmıştı. İşte şimdi yine karşımızda durmuş güllüyor, oturmamız için ısrar ediyordu. Hayır, hemen cenaze evine gitmemiz gerek, daha uğramamız gereken çok ev var dediğimde, bana baktı, baktı ve birden sesini yükselterek, herê tışt nabe evê me biqujin lê belê ev iş ji ve here serî (Boş verin birşey olmaz, bizi öldürecekler ama özgürlüğümüze de kavuşacağız. Gönlünüzü ferah tutun), dedi. Bu sırada Mahmut'un karısı yanımıza geldi. Asiye baciyla bu genç gelin beraber kalıyorlar, çocuk da yok. Onunla merhabalaştıktan sonra Asiye baci ile birlikte arabaya binip taziye yerine gittik. Onlar da mezarlıktan yeni gelmiş. Ölülerini gömünceye kadar polis ve jandarma onları rahat bırakmamıştı. Ömer Zengin yaşadıklarını dehşetle anlattı:

Cenazeleri almaya gittiğimizde evvela Kaymakam'a, oradan da Jandarma komutanı'na gittik. Komutan ve jandarmalar eşliğinde cenazelerin gömülü olduğu yere vardık. Büyükçe bir çukur açmış, 13 cesedi olduğu gibi üst üste yığmışlar, üstlerine dozerle toprak atmışlar. Çukuru açtığımızda cesetler bozulmuş, tanınmaz bir hale gelmişti. Tek tek bakıp, ellerindeki ayaklarındaki, yüzlerindeki kanı ve çamuru silerek tanımaya çalışıyorduk. Ben oğlumu tanıdığımda, bir ara durakladım, boğazım düğümlendi. Allahı ekber, dedim. Komutan anladı, o piç senin değil mi, o senin si.inden düştü! diye sırtımı yumruklamaya başladı. Hiçbir şey hissetmiyor, öylece çocuğuma bakıp duruyordum...

Yine bir diğer arkadaş oğlunu teşhis etti. Karısı oğlunun üstündeki çamuru temizlerken komutan arkadaşını çağırdı. Demek bu piç de senin, hele gel bakayım, dedi. Bir yandan karısının kalçasını tutarken, senin bu parmakların mı bu piçi doğurttu, deyip arkadaşın parmaklarını bir taşın üstüne koydurtup ezdirtti.

Nusaybinli yaşlı bir hacı da oğlunu teşhis etmişti. Komutan, dur bakalım, sen Ermenisin! dedi. Hacı, Haşa, ben Müslümanım, hacıyım, diye karşılık verdi. Komutan, inanmıyorum, dedi. Soyunacaksın, sünnet olup olmadığına bakacağız! Hacı arkadaş, bu alemin ortasında, bu kadınların önünde olmaz, günahdır, sen ne yapmak istiyorsun? Vallahi billahi Müslümanım, üstelik hacıyım... İmkânsız...dediye de, Komutan bir kere kafasına koymuştu. Askerlere emir verdi. Hacıyı o elalemin içinde soyundurup sünnet olup olmadığına baktı...

Ömer bunları anlatırken hâlâ korku ve panik içinde etrafa bakınıyordu. Terden

sırlıslıkla olmuştur. Bu hakaret ve tacizlerden sonra 6 cesedi sarıp sarmalayıp arabalara koyup gelmişlerdi. Bu komutanın ismi Recep'ti, rütbesi de başçavuş.

Diyarbakır'a dönerken yol üstünde Batman'a bağlı Selip köyüne uğradım. Orada da taziye için gitmemiz gereken evler vardı. Olayları, başlarından geçenleri aynen anlatırlar. Diyarbakır'a dönüp ertesi gün Nusaybin'e gittim. Herkes aynı korku ve dehşeti anlatıyordu.

On gün önce Mazıdağı'nda da benzer bir olay yaşanmıştı. Diyarbakır'ın Bağlar semtinde oturan tanıdık bir dostumun evine taziye gitmiştik. Ağlamalar, feryatlar, figanlar, gözyaşları... Cenazenin defnedildiğini sanıyordum. Kalkacağımız sırada cenazenin getirilmediğini, öldürülen diğer 3 gerillayla beraber Mazıdağı'nda uluorta çamurun içine bırakıldıklarını, üzerlerine biraz toprak atılıp ayakları dışarda öylece bırakıldıklarını anlatırlar. Jandarma Komutanı, kasabalılara, bu cenazeler, burada böyle kalacak, hiç kimse dokunmayacak, sahipleri de gelip götürmeyecek, eğer bunlara dokunacak defin mefin etmeye kalkacak olursanız, sizleri de onların durumuna sokarım! diye bağırarak tehditler savurmuş, küfür etmiş ve çekip gitmiş. Kimse cenazelere yaklaşmamış. Ölü sahipleri ölülerini gömmeden başsağına oturmuşlardı. Ben sabah gidip cenazeleri alalım, dedim. Eve geldim. Ankara'da DEP Genel Merkezi'ni aradım. Van Milletvekili Remzi Kartal'a durumu izah ettim. Bir netice alamadım. Nuri Sınır ile cenaze sahipleri bana haber vermeden cenazeyi almaya gitmişler. Dönüşte Mazıdağı-Mardin-Diyarbakır kavşağına geldiklerinde jandarma önlerine çıkmış. Arama yapmış, cenazeleri açtırmış, küfür, hakaret etmiş ve 6 saat beklettikten sonra bırakmış. Döndüklerinde neden bana haber vermediniz dediğimde, başınızın belaya girmesini istemedik dediler.

Bütün bu vahşet "terörizm"e karşı uygulanıyordu.

Akşam haberlerinde Elazığ-Bingöl karayolu üzerinde teröristlerce kurulan pusu da 33 erin şehit edildiği, devletin olaydan 11 saat sonra haberdar edildiği söyleniyordu. PKK'nin Ateşkes'inden söz ediliyor, PKK'ye saldırılıyor, ülkenin önde gelen "beyinleri" ile tek tek konuşulup görüşleri alınıyordu.

* * *

4 Eylül 1993 günü (Başur) Kuzey Irak'ın Selahaddin kentindeydim. BBC'nin akşam 19.00 haberlerinde 1 Eylül'de öldürülen Batman DEP İl Başkanı Habip Kılıç'ın cenazesi için gelen DEP milletvekillerinin, daha sonra halkla konuşmak ve sorunlarıyla ilgilenmek için Batman çarşısında dolaştıkları sırada çarşı ortasında yayılım ateşine tutuldukları, Mardin Milletvekili Mehmet Sincar'ın, Batman DEP İl yönetiminden Metin Özdemir'in olay yerinde öldükleri, Batman Milletvekili Nizamettin Toğuş ve Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana'nın da yaralı oldukları açıklandı. Selahaddin kentinde özel mobil telefonla Diyarbakır'la görüştüm. Batman'daki durumu doğruladılar. Batman'a giriş çıkışların yasak olduğunu, telefon bağlantısının kesik olduğunu, başka da bir bilginin alınmadığını belirttiler. Bende tedirginlik başladı. Ola ki devletin karanlık güçleri, devlete ait birkaç nazik yeri bombalasin, ardından da "PKK bastı" diyerek büyük bir operasyon başlatsınlar ve Batman'ı yakıp yıksınlar, bir sürü insanı ölürsünler... Bunlar her zaman yaşanmış olaylar. Kürt halkı bütün bu olaylara yabancı değil. Mihmandarıma bana acele bir taksi bulmasını ve hemen gitmem gerektiğini söyledim. Mesut Barzani ve Celal Talabani'ye birer not bıraktım ve gece 03.00'de hareket ettim. Sabah 11.00'de Zaho'ya, akşamüstü 17.00'de Diyarbakır'a vardım. Olayla ilgili epey bilgi edinilmişti artık. 1 Eylül günü Habip Kılıç, kardeşi Hikmet ile çarşıdan geçerken üzerlerine ateş açılmış, Habip olduğu yerde can verirken, Hikmet yaralı olarak hastaneye kaldırılmış. DEP milletvekilleri cenaze için geldiklerinde bu kez ikinci saldırı tezgâhlanmış. Aslında hepsi hedef ama milletvekilleri gezilerini iki gruba ayrılarak yapınca, saldırı Sincar ve Toğuş'a denk gelmiş. Sincar'ın hedef seçildiği kesin. Çünkü Demirel'in cumhurbaşkanlığı yemini sırasında Sincar ayağa kalkmamış, daha o gün dikkati çekmişti.

Leyla ile yaptığım telefon görüşmesinde yaralı olmadığını, diğer milletvekili arkadaşların da iyi olduklarını, Nizamettin Toğuş'un da hastanede olduğunu, kiradadıkları bir uçakla bu akşam Ankara'ya gideceklerini söyledi. Orada buluşuruz, dedim. Ertesi gün Ankara'ya gittim. Mehmet Sincar'ın naaşı güvenlik kuvvetlerine

hastaneden verilmediği için, DEP Genel Merkezi'nde portresi çerçevesiyle kapalı kafa kondu, etrafı çiçeklerle bezendi ve ziyarete açıldı.

Aynı gün DEP Genel Başkanı Yaşar Kaya, Leyla ve Ronay'la DEP Genel Merkezi'ne giderken araba park yerinde polisler tarafından adeta saldırıya uğradık. Burada park edemezsiniz, ısrar ederseniz sizi burda linç ettiririm! diye bağırıyorlardı. Israr etseydim, o gün bizi kötü duruma sokacakları belliydi. Bir parti genel başkanına ve bir milletvekiline bu şekilde saldırabilen bir polis şefi, belli ki üst kademelerden emir almıştı. Leyla ile Yaşar Kaya'yı partiye gönderdim, ben de arabayı aldım ve oradan uzaklaştım.

1 Mayıs yürüyüşünde polisler Ankara Milletvekili Salman Kaya'yı, herkesin içinde dövdü. Kaya kanlar içinde yere düştü. Televizyonu izlerken hep gördük, polisler Salman'a bilerek, kasten vuruyorlardı. Bu olayların baş faili gözükken Ankara Emniyet Müdürü Orhan Taşanlar, bir müddet önce yapılan memur yürüyüşünde, küfürlü saldırılarla memurlara dayak attırması ve meydan okumuştu. SHP Hükümet ortağı olmasına rağmen Taşanlar'ı görevden alamadılar. Medya ve kamuoyu baskısı olmasaydı belki Taşanlar'ı çoktan daha üst bir rütbeye terfi ettirirdi.

İki gün sonra Sincar'ın cenazesine merasim yasağı kondu. Cenaze verilmedi. Ailesi de parlamento önündeki merasime izin vermedi. Partililerin ve halkın katılımı yasaklanınca cenaze ailesi tarafından alınmadı. Devlet cenazeyi Kızıltepe'ye götürdü. Aynı gün Parti Genel Merkezi önünde toplanan Kürtler, polisin hışmına uğradı, büyük bir arbeye yaşandı, insanların başları polisin postal darbeleriyle çığnendi.

Cenaze Kızıltepe'de de ailesi tarafından alınmayınca, devlet polislerle hazırladığı mezara cenazeyi defnetti. Ne garip bir tesadüftür ki bu olaylar, Demirel'in 1 Eylül günü parlamentonun açılışında yaptığı konuşmanın hemen ardından yaşanıyor. Demirel konuşmasında DEP'lileri hedef göstererek, "Bunlar vatan hainidir" dediğinde milletvekilleri onu dakikalarca alkışlamıştı.

Ertesi gün partinin kiraladığı uçakla Urfa'ya, oradan da Kızıltepe'ye gittik. Urfa'dan Kızıltepe'ye varıncaya kadar bütün yollar, kavşaklar panzerler ve silahlı timler tarafından tutulmuştu. Kızıltepe'ye geldiğimizde damların üstü otomatik silahlı polis timleriyle doluydu. Kasaba olduğu gibi kuşatılmıştı. Mehmet Sincar'ın babası Tevfik amcanın evine geldiğimizde aile fertleri düğün varmış gibi bizi zilgıtlarla ve alkışlarla karşıladılar. Yas değil bayram vardı adeta. Zafer kutlaması havasında halaylar çekerek etraftaki panzerli, tanklı polis ve askerleri şaşırtmışlardı. Hele kadınların zılgıtları, tüylerimizi diken diken ediyordu. Kürt kadını her kavga olduğu gibi yerini ve önemini burada da göstermişti. İlk defa kinin, nefretin coşkulu bir dalgalanmasına tanık oluyordum. Birçok sefer görmüştüm ama böy-

lesini yaşamamıştım. Evet, mezara gidip Fatiha okunacak dediler.

Mezarlığa doğru yürürken polisler yine engel olmaya çalıştı. Kürt kadını tavırını koydu. Alkışlar, zılgıtlar ortalığı inletti, polisler insanlara engel olamadı. Ahmet Türk mezar başında konuşma yaptı. Fatiha okundu ve yavaş yavaş dağılmaya başlandı. Bu sırada bir gazeteci bize yaklaştı, abi benden duymuş olmayın, dün Mehmet Sincar defnedildikten sonra polis şeflerinden biri, Mehmet Sincar merak etme, kısa bir süre sonra Leyla Zana'yı da yanına göndereceğiz, dedi.

Bunu zaten tahmin ediyorduk, beklediğimiz bir durumdu. İki ay önce Leyla avukat Cebbar Leygara ile Diyarbakır'daki evimize gelirlerken apartmanın önünde 3 silahlı şahıs çıkmış, bizimkiler onları farkedince arabayı durdurmadan hızla oradan uzaklaşmışlar. Yine bundan dört ay kadar önce Ankara'da Ayşe Kartal'la bir şeyler almak için girdikleri Tunalı Hilmi'deki bir mağazada silahlı bir şahıs tarafından izlendiklerini anlamışlar, zor kurtulmuşlardı. Devlet herşeyi göze almıştı, kararlıydı. Ya kaçacaksın ya da olacakları kabul edip, göğüsleyeceksin. Bu bir kavgadır.

Leyla, Ahmet Türk, Selim Sadak, Mahmut Kılınç, Ali Yiğit, Tefvik amca ve birkaç arkadaş birlikte Mehmet'in eşi Cihan'larda kalacaklarını söylediler. Doğrusu ben de onlarla kalmak istiyordum. Hele Cihan'ın metaneti, herkese moral verşi, bira welat sabe (Kardeş vatan sağolsun) demesi... Bu asil davranış karşısında boğazım düğümlemişti...

Biz geri döndük. Aynı gece saat 02.00 sıralarında kaldığım evin telefonu çaldı. Leyla'nın bulunduğu eve bomba atıldığını, ikisi çocuk, dördü bayan altı kişinin ağır yaralandığını söylediler. Üstelik bombalama evin etrafı panzer, tank ve özel timlerle çevriliyken yapılmıştı. Bu Leyla'ya yönelik bir suikastti. Leyla yara almadan kurtulmuş, devletin hazırladığı plan boşa çıkmıştı ama altı masum Kürt vatandaşı yaralanmıştı. Bütün bunlar demokrasi, insan hakları adına iktidar olan DYP ve SHP Koalisyonu döneminde meydana geliyordu. Onlara göre DEP milletvekilleri halkı temsil etmemektedir. Her ne kadar halkın oylarıyla parlamentoya girmişlerse de yine de temsilci sayılmazlardı. Bu beylere göre halkın temsilcileri, halkın öyle her sorunuyla ilgilenemezdi, ya da sadece bu beylerin çizmiş olduğu çerçeve içinde sorunlar ele alınabilir, sınırlar aşıldığı takdirde temsilciliğini yitirmiş sayılırsın ve terörist damgasını yersin. Bundan sonra da her türlü muameleye ve hakarete müstahaksın demektir. Ondan değil mi ki, Sivas milletvekili Ziya Halis karşılaştığı polis hakaretini İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'ye söylediğinde, kusura bakma seni DEP'li zannetmişler! cevabını almıştı. İktidarın hoşuna gitmeyen partilerin veya onların milletvekillerinin özel talimatlarla taciz edilmeleri ve diğer milletvekillerinden ayrı muameleye tabi tutulmaları dünyanın neresinde görülmüştür? Çünkü DEP milletvekilleri şimdiye kadar gelen Kürt milletvekillerinden daha

başka bir tutum ve davranış içindeydiler. Kürt halkının kimlik sorunu bu milletvekilleriyle birlikte parlamento çatısı altına girdiği andan beri rahatsız oldular ve bu rahatsızlıklarını gizleyemediler. Bir yandan da, bu Kürt milletvekillerini bertaraf etmek, onlardan sonra gelecek olan Kürt milletvekillerine ders vermek, bu tür eğilim ve istemlerde bulunmalarını önlemek için ellerinden gelen herşeyi yapmayı, her türlü engeli, yasağı meşru gördüler. Ya onların dediklerine uyacaksınız, ya da sonuçlarına katlanacaksınız... 70 yıllık Cumhuriyet sözümona demokrasi ile idare edilmekte. Ancak hiçbir zaman demokrasi, kurumları ile yerleşmiş değil. Türkiye'deki demokrasi anlayışına göre, iktidarı elinde tutanların ve hakim sınıfların dediklerini ve düşündüklerini söylediğin zaman sonuna kadar konuşma hakkın var, bu, demokrasidir. Onun çıkarına dokunduğun an, işine gelmeyen, onu rahatsız edecek birşey söylersen hemen "anarşist", "komünist" ya da "bölücü" olur cezaevini boy-larsın. 12 Eylül faşizminin lideri Kenan Evren, Antalya konuşmasında, bizde demokrasi vardır, isteyen istediği gibi düşünsün, ama iş konuşmaya gelirse, elbette yargı müdahale edecek, demişti. İşte Evren, Türkiye'deki demokrasi anlayışını bu sözlerle özetlemiş oluyordu. Yani ellerinden gelse insanların beyinlerine de hükmedecekler, bu mümkün olmadığından isteyen istediği gibi düşünsün diyorlar!..

Gerçi 27 Mayıs 1960 İhtilalinde kurulan Yassıda Mahkemesinde Yargıç A. Ömer Egesel buna da çözüm getirmişti. DP döneminde kurulmuş olan Tahkikat Komisyonu'nun yargılanmasında, Egesel, Komisyonun kuruluşu sırasında Avrupa'da olan Bitlis milletvekili Selahaddin İnan'ı da mahkûm etmek ister ve gerekçesinde şöyle der: "Her ne kadar Selahaddin İnan Tahkikat Komisyonu kuruluşu esnasında Meclis'te olmayıp Avrupa'da olmuşsa da, eminim o da taraftardır ve kafasından desteklemiştir. Eğer burda olsaydı o da oy verecekti. Bu nedenle cezalandırılmasını istiyorum."

Selahaddin İnan söz alır, kalkar, "Sayın Mahkeme desenize Allah şeyhliği bize, kerameti yargıç beye vermiştir" der.

Bir düşünürün dediği gibi, kanun, kırlangıçların delip geçtiği, sineklerin takıldığı ağa benzer.

Türkiye'de, hep böyle olmuştur. Hakim sınıflar ve şöven Türk milliyetçileri iktidar olduklarından devletin güç odaklarını ellerinde bulundurmuş, bunu hep kendi lehlerine, Kürtlerin aleyhlerine kullanmışlardır.

Anayasa Mahkemesi'nin içine düştüğü bariz yanlış bunların sonucu değil mi? DEP milletvekillerinin dokunulmazlıkları kalkmadan, Başbakan Tansu Çiller onların aleyhine yaptığı açıklamalardan sonra Anayasa Mahkemesi Başkanını ve diğer yargı organlarını ziyaret etmiş ve bu hususta hepsinin ittifakını sağlamıştır. Ondandır da kalkıp yabancılara karşı, bizde bağımsız yargı organları var, onların işine kimse karışamaz diyorlar.

Bu nasıl bağımsız yargı organlarıdır ki DEP milletvekillerinin durumu henüz yarıya intikal etmeden İçişleri Bakanı Nahit Menteşe, "Bunlar bir daha Meclis'e gelemecek" diyebilmektedir. Başbakan aylar önce "Ben bunları Meclis'ten atacağım," diyebilmektedir.

Anlaşılan kapalı kapılar ardında herşey tamamlandıktan sonra, düğmeye basıldı. Halbuki yasalar gereği dokunulmazlığı kaldırılmak istenen parlamenterin durumu parti gruplarında konuşulamaz, tartışılmaz denilmektedir. Çiller olayı Meclis'e getirmeden, bırakın Meclis'teki parti grup toplantılarını, doğrudan doğruya televizyonlarda, caddelerde, sokaklarda, "DEP milletvekillerinin dokunulmazlıklarını ben kaldıracağım, onları Meclis'ten ben atacağım," diyerek bas bas bağırıyordu. Ya seçim konuşmaları? DEP olayını ağzına sakız yaparak seçim malzemesi olarak kullanmadı mı?

Peki bütün bunların yasalara aykırılığı son derece açık değil mi? Ancak yapılan itiraza Anayasa Mahkemesi red kararı verdi. Daha sonra da DEP'i kapattı. Hani Türkiye'de herkes eşit haklara sahipti, hani kanunlar tek yönlü işlemiyordu? Bu kararları cinler periler mi verdi? Kürtler sözkonusu olduğunda bütün güçler, kurum ve bireyler, Türk Anayasası'nın bağımsız ve adil olduğu övgülerini dile getiriyordu. Oysa bugün aynı kişi ve kurumlar Özelleştirme Yasası yüzünden Anayasa Mahkemesi'ne saldırıyor, parlamento üstü bir tutuma girdiğini, ülke menfaatlerini balataladığını, sırtlarında kambur olduğunu söylüyor, Anayasa Mahkemesi'ni lağvedelim, ya da yeni yasalarla fonksiyonunu azaltalım diye yaygara koparıyorlar. İşine gelince, başkalarına yapılan haksızlığa göz yumacaksın, hatta haksızlığı yapanla aynı tezgahda yer alacaksın, işine gelmedi mi veya istediğin olmayınca akrep sokmuş gibi bağıracaksın. Zaten bu ülkenin kaybı hep bundan değil mi? Hep kısa vadeli işler, günlük politikalar peşinde koşulmuş, kin, nefret ve önyargılarla hareket edilmiş. Bir çuval incir berbat edilir sonra da pişman olunur...

HEP hakkında kapatma davası açıldı. SHP'deki HEP milletvekilleri hülle partisi ÖZEP'i kurdular. Kısa bir müddet sonra ÖZEP, HEP'e katıldı. HEP'e kapatma kararı verilmeden, ÖZDEP kuruldu. ÖZDEP hakkında kapatma davası açılınca da DEP kuruldu. Bütün bu antidemokratik gelişmelerden, olumsuz yasalardan, insan tekamülünden, demokrasiden korkan zihniyetler sorumludur. Onların yarattığı engeller, insanoğlu tarafından bir bir aşılmakta, her bir baskıya ve kapatmaya bir çare bulunmaktadır. Bu sefer hakim sınıflar ve şöven milliyetçiler daha baskıcı ve tahripkâr olmaya başladılar. HEP'le başlayan DEP'le noktalanmış süreç böyle yaşandı. Başta da belirttiğim gibi HEP'i kuranlar, Kürt potansiyelinin bu yoğunlukta partiye akın edeceğini beklemiyorlardı. Türkiye'de devleti elinde tutan sömürücü şöven güçler de aynı şekilde, Kürtlerin partileşme konusunda onları böyle zorlayacaklarını tahmin edememişlerdi. HEP kurulduğunda par-

tililer zaten acemiydi. İlk defa Kürtler kendi başlarına partiler yapıyordu. Her ne kadar parti başkanlığını, Kürt olmayanlar yürütüyorsa da, yine de ağırlık onlardaydı. Bunu farkedemeyen devlet, Kürtlerin partileşmede giderek tecrübe kazanmaması, bilinçlenmemesi, önünü görememesi için sürekli davalar açtı, tutuklamalar yaptı, sorun üstüne sorun yarattı. Anayasa Mahkemesinde kapatma davası açtı. Kürtler de sürekli, parti kapanıyor, kapanacak, legalite böyledir işte, sen böyle dedin, o böyle yapmasaydı, dur bakalım belki bu sefer kapatılmayız gibi bir sürü tartışmayla hem zaman kaybettiler, hem de bilinçli ve güçlü bir partileşme yaratamadılar. Ayrıca muhalefet görevini, iktidarı eleştirme fırsatını da yeterince kullanamadılar. Buna bir de geri kalmışlığımızın yarattığı sorunları ve olumsuzlukları eklersek sıkıntılarının bu denli artması doğaldır. Böyle olmasa 3 yıl tamamlanmadan 7 Genel Başkan değiştirilir miydi? Dünyada bunun bir başka benzeri var mıdır? Gömlek değiştirir gibi başkan değiştiriliyor... Siyasi partiler toplumsal örgütlenmenin en üst aşamasıdır ve burarlarda göreve, üst düzeyde bilince sahip insanlar yerine politikanın 'p'sini bilmeyen insanlar getirilirse, ister etkin olsun ister tayin edici olsun, sonuçta bugünkü duruma düşülür. Bu da geri kalmışlığın kaderidir, en büyük olanı küçük görür, en küçük olanı büyük görür.

1989'da Paris'te yapılan Kürt Konferansı'na giden 7 SHP milletvekili partilerinden ihraç edildiler. Türk şovenizmi, bu insanları demokrasi ve insan hakları adı altında bölücülük yapmakla suçlamıştı. Bunlar da SHP dışındaki diğer demokratik güçlerle birleşip HEP'i kurdular. Partinin başına Fehmi Işıklar geldi. Fehmi, SHP ile anlaşınca, İsmail Hakkı Önal bir süre vekâleten başkanlık yaptı. Daha sonra Ahmet Karataş, 1992 Kurultayında Feridun Yazar başkanlığa seçildi. Feridun Yazar'dan sonra Ahmet Türk, Ahmet Türk'ten sonra Yaşar Kaya bu göreve getirildi. Yaşar Kaya Irak Kürdistan Demokrat Partisi Kongresi'nde yaptığı konuşmadan ötürü tutuklandı. Ankara Merkez Kapalı Cezaevi'ne konuldu. Tutukluluğu devam ederken, DEP Kurultay hazırlığı başladı. Birkaç başkan adayı vardı. Ben Yaşar Kaya'nın tek aday olarak oybirliğiyle seçilmesi düşüncesindeydim.

Yaşar Kaya ikinci duruşmasında tahliye oldu. Üç gün sonra Parti Genel Kongresi yapıldı. Kongrede üç aday yarıştı. Bunlar Mahmut Kılınç, Hatip Dicle ve İbrahim Aksoy'du. Kongrenin en canalcı yönü, çok kalabalık ve coşkulu oluydu. Kitle, baskı altında olan milletvekillerine sahip çıktı, onları dakikalarca ayakta alkışladı. Bu coşkulu tezahürat aynı zamanda Kürt halkının yaşadığımız bu vahşet ortamında, birbirinizi bırakmayın, bölünüp parçalanmayın, daha da önemlisi bizi ortada bırakmayın mesajını veriyordu. Yapılan seçim sonucunda Hatip Dicle Genel Başkanlığı kazandı.

Sabah Gazetesi köşe yazarı, televizyon yorumcusu Güneri Cıvaoglu'nun DEP Genel Başkanı Hatip Dicle ile yaptığı telefon konuşmasında bazı sözleri cımbızla seçerek, Tuzla olayı hakkında yorum yapması, tesadüfi birşey ya da habercilik merakından filan değildi şüphesiz. Cıvaoglu kapalı kapılar arkasında alınan kararların hayata geçirilmesi tezgâhında bilerek rol aldı ve oynadı. Üstelik ilerencilik ve demokrasi adına irdeledi Tuzla olayını ve bilerek Dicle'yi olayın tarafı gibi yansıttı.

Ardından DEP Genel Sekreteri Murat Bozlak evinde silahlı saldırıya uğradı, vuruldu. Kimin vurduğu bilinmiyor. Arkasından DEP Ankara İl Örgütü'nün binası bombalandı. Failler aranmadı bile. Genel Merkez binası bombalandı, 1 kişi öldü, 8 kişi yaralandı. Bina harabeye döndü, doğru dürüst soruşturulmadı bile. Bunların da "faili meçhul"dü.

30 Nisan'da Norveçli iki bayan milletvekili, Tovekari Viken ve Anita Opeltum ile Amerika'nın Uluslararası İnsan Hakları'ndan üç kişilik bir heyet gelmişti. Steven Sehneebaum, Hanry Rosenberg ve David Korn. Amaçları DEP milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kalkması olayı ve Kürt sorunuyla ilgili yerinde incelemeler yapmak, rapor hazırlamaktı. Norveçli bayan milletvekilleri bu incelemelerle birlikte özel olarak Leyla'yı da ziyaret etmek istiyorlardı. Leyla'yla görüşmelerine izin verilmedi. Cezaevi önünde basın açıklaması yaptılar ve avukat Feridun Yazar aracılığıyla Leyla'ya mesaj gönderdiler. Amerikalılar ve Norveçli bayan parlamenterler, devlet yetkilileri, milletvekilleri ve siyasi parti temsilcileri de görüştüler.

Son gece İHD Genel Başkanı Akın Birdal, İHV Başkanı Yavuz Önen, Mahmut Tali Öngören, Feridun Yazar ve ben akşam yemeğinde Amerikalılarla beraberdik. Onlara Vahşetin Günlüğü kitabımı imzalayarak verdim, öyle ayrıldık. Ertesi gün Norveçli bayan parlamenterleri yolcu etmek için Ankara Oteli'ne gittim, giderken de beraberimde iki adet Evîna Dilê Mın adlı Kürtçe şiir kitabımı da götürdüm. Otelde kitapları uzattım ve bunun Kürtçe şiirlerim olduğunu söyledim. Bir müddet durakladılar, şaşkın şaşkın baktılar. Sonra bana baktılar, bu kitap şimdi Kürtçe mi yazılı, diye sordular Evet evet Kürtçe, niçin tuhaflaştınız anlayamıyorum, dediğimde, bayan Tove'un yanıtı çok ilginçti:

Biz dün gece Norveç büyükelçiliği'nin onurumuza verdiği yemekteydik. Türkiye Dışişlerinden, Amerikan Elçiliğinden, diğer elçiliklerden de misafirler vardı. Türk Dışişleri yetkilileri Kürt dili ve grameri olmadığını, Kürtçenin derme çatma bir dil olduğunu söylediler. Bilgimiz olmadığından birşey söyleyemedik. Sizin bu şiir kitabı o yüzden bizi şaşırttı... Ayrıca çok teşekkür ederiz, böyle bir armağanla bizi yolculadığınız için...

O an Amerikalılara dün bu şiir kitabından vermediğime pişman oldum.

Hücrede bütün bunları düşünürken voltadan yoruldu, yatağa bakıyorum, cesaret edemiyorum. Gece saat 02.00 olmuş. Battaniyeyi biraz kaldırdım. Kapı mazgali açıldı, görevli baktı, gitti, iyice uykuya bastırılmıştı. Çare yok yatmak zorundayım, öyle üzerimdekilerle, olduğum gibi uzandım. Sabah 9.00'da beni aldılar. Önce doktora, oradan da mahkemeye çıkardılar. Hakim tutukluluğumu vicahiye çevirdi. Doğruca Ulucanlar Cezaevine geldik. Evet bir süredir Leyla'nın ve diğer arkadaşların ziyaretleri için girdiğimiz bu kapıdan şimdi de mahkûm olarak giriyordum. Araba durdu. Polislerle indik. İşlemler sürerken 5. koğuşun durumunu sordum, malum, İsmail Beşikçi orada. Ama sigara dumanı benim için çok zararlı, astımım var. Müdür Yardımcısı Ahmet Akar, 5. koğuşta sigara içen çok diyor. Gidip gelmeler oldu. Müdür Ahmet Akar, Ahmet Türk ve diğer arkadaşlar yanlarına gitmenizi istiyorlar, dedi. Yer varsa olur dedim. Gerçi onlarda da sigaranın imanını gevretenler çoktur. Özellikle Ahmet Türk. Sürekli başının üzerinde bir duman bulutu ile dolaşır. Mevcutları azdır, tercih edilir dedik, kalktık. Koğuşa doğru giderken Leyla'nın yerini merak ediyorum. Müdür, Leyla bu tarafta diye gösterdi. Çok eski bir cezaevi olduğu belli oluyor, her taraf çok köhne. Nihayet 9. koğuşa geldik. Kapı açıldı. Eh, bizim parlamenterler burada: Orhan Doğan, Ahmet Türk, Sırrı Sakık, Mahmut Alınak, Hatip Dicle... Hal hatır sormalar, sarılmalar... Odaya bakıyorum küçük bir yer. 12 metrekare kadar. Üçlü ranzalar, küçük bir masa, daracık bir koridor. Tuvaletle yandan giriliyor, ocak tuvalet kapısının önünde. Havalandırma 3 metre genişliğinde, 8 metre uzunluğunda, sırayla volta atılıyor. Orhan Doğan koğuş ağalığını yapıyor. Herşey ondan soruluyor. Günde bir kişi sırayla nöbet tutuyor. Dışardan yeni geldiğim için herkes benim etrafımda, sorular, cevaplar. Dış ülkelerdeki intibalar, halkın durumu... Sohbetin sonu geleceğe benzemiyor. Baktım gecenin 01.00'i olmuş. Yatma saatini sordum, 04-05.00 dediler. Ben yokum. Hemen yatacağım. Bundan böyle en geç 01.00 dedim. İtirazlar, acıklı acıklı bakanlar, derken, 02.00'de anlaştık. Yine de düzeni bozan var. Bu sefer 02.00'den sonra sessiz olmak kaydıyla uyanık kalınabilir dedik. Pazartesi avukat gelmiş dediler, hep beraber gittik. Müdüriyetin ikinci katında yemekhanede görüşme yapılıyor. İçeri girdik. Avukat Feridun Yazar orada. Daha oturmadan Leyla geldi. Güllüştük. Burada da buluşmak varmış kısımette. Yakalanmamı konuşuyoruz, çocukların durumunu, gece hücredeki durumu... Derken koğuşlarımıza döndük. Voleybol oynayalım dediler. Havalandırmada yarım ağ takılı, zaten bir avuçluk yer. İkişer ikişer oynuyoruz. Oyun başladı. Ahmet ağır çekimde. Gövdesi hiç kıpırdamadan lütfen ellerini kaldırıp topa vuruyor. Sırrı, elinde Badikan ağacı, kavga edercesine topa vuruyor. Orhan biraz deneyimli, küt çakmak için ağın üstüne çıkmak istiyor boy izin vermiyor. Ben eski oyuncu po-

zundayım. Fiyaka yapıyorum. Servisler hep dışarda. Topa küfür ediyorum. Zaman geçiyor. Mahmut Ahnak, Hatip Dicle gidip gelip bakıyorlar, kafa sallıyorlar, volta atacaklar bizim oyunun bitmesini bekliyorlar.

Sabah volta atıyorum. Slogan sesleri geliyor. "Kahrolsun Faşizm!", "Zindanlar Bizi Yıldırıamaz!" Kulak kabarttım, birden içimde birşeyler hissettim, eylem var sandım. Sonradan 4 ve 5. koğuşdaki devrimci arkadaşların her sabah spor yaparken slogan attıklarını öğrendim. Salı günü ziyaret günü. Benim ilk ziyaret günüm. Kızım Ruken'i merak ediyorum, saatleri ipe çekiyorum. Saat 14.00'de gardiyan ziyaretçi var diye seslendi. Giderken yolda Rıza Karadayı'yı gördüm, birbirimize sarıldık. Ne de olsa 11 yıl Diyarbakır ve başka cezaevlerinde birlikte kalmıştık. Elbistan Cezaevinden buraya tedaviye gelmiş. Ziyaret kabinine vardığımda, baktım Leyla daha önce gelmiş, kızımızla konuşuyor. Oraya gittim, Ruken güllüyor. Sen de burdasın, iyi oldu, ev bana kaldı diyor. Güllüştük. Doğum gününün güzel geçtiğini, lojmanlardaki tanıdık Kürtlerin hepsinin geldiğini söylüyor. Kızım mutlu gözüküyor, ben de rahatlıyorum tabii. Bahattin geldi. Acı bir haber, HADEP Parti Meclisi üyesi, Urfa İl Başkanı Muhsin Melik vurulmuş. Çok üzüldüm.

Onu en son tutuklanmamdan üç gün önce Kadri İvegen'in yazıhanesinde görmüştüm. Kurulan yeni parti için uzunca konuşmuştuk. İnsan olarak nadir rastlanan bir şahsiyet, halk tarafından sevilen güçlü bir yurtseverdi. Hepimizin başı sağolsun.

İki gün sonra İsmail Beşikçi ve Haluk Gerger'i bizim koğuşa çaya davet ettik. Çok yönlü sohbetlerimiz oldu. Beşikçi'ye baktım. Onu ilk 1967 Ağrı'daki Doğu mitinglerinde tanımıştım. O günkü Beşikçi ile bugünkü Beşikçi arasında pek fark yoktu. O günlerden bugüne, cezaevleri, işkence, baskılar, bunca zorluklar yaşadı, ama hiç ödün vermedi. Kemalizmin ve benzeri tabuların yıkılmasına öncülük etti. Kürt halkının mücadelesine büyük katkıları sundu. Dahası aydın olmanın örneğini sergiledi... Mamosteye -ustaya- bakarken kendi kendime, inan emeğinin altından kalkmak zor olacak mamoste, diye geçiriyordum içimden.

Üç gün sonra akşam haberlerinde Kürt işadamlarından Savaş Buldan, Adnan Yıldırım ve Hacı Karay'ın Çatalca yakınlarında ölü olarak buldukları söylendi. Aman tanrım, onlar da vuruldular! Dona kaldım. Herşey karardı. Arkadaşlarla bakıştık. Sessizlik epey sürdü. Elimde çay bardağı, ne diyeceğimi bilemiyorum. Çiller'in listesinden üç Kürt daha vuruldu... Yatağa uzandım... Güzel insanlarımız tek tek vuruluyor. Savaş henüz çok genç bir işadamıydı, Adnan, Hacı da öyleydi. Becerikli, uyumlu, yardımsever insanlardı. 1991'de cezaevinden yeni çıkmıştım. Leyla ile İstanbul'a gittiğimizde Ümit Fırat'la birlikte üçümüz, Rojda Restoran'a gitmiştik Savaş'ı ilk orada görmüştüm.

Bizleri gördüğünde gözleri parlamıştı. Ümit'e kim bu genç, bizimle çok ilgileniyor diye sorduğumda, buranın sahibi, yurtsever bir arkadaşdır, cevabını al-

mıştım. Adnan'ı da orada tanımıştım. Daha sonra epey görüştük. 1992 yılının Temmuz ayında otomobil almaya karar vermiştim. İstanbul'a gittim. Ucuz tak-sitlerle, ayda 5 milyonu geçmiyecek şekilde, sağlam, süratli, devrildiğinde insanı öldürmeyecek bir arabanın pazarlığını yapıyorum. Konuştuğum galeri sahibi gö-zümlün içine bakıyor, sorularımı gülerek cevaplıyordu.

Aslında ben de yarı şaka yarı ciddi konuşuyordum. Sonunda bizim Kenan ve Kemal Bingöl kardeşlerin galerilerine gittim. Arabalara baktım. Leyla ve ço-cukların rızasını almak için telefon ettim, gelip görmelerini söyledim. Leyla, Ba-hattin ile birlikte akşam 16.00 uçağı ile geldi. Yeşilköy Havalimanı'nın VIP sa-lonundan onları aldığımızda takip edildiğimizi farkettim. Oradan galeriye geldik. Bingöl kardeşlerin gösterdikleri kolaylıklar nedeniyle, bize göre pahalı olmasına rağmen yarı gönüllü, birini beğendik, ertesi gün gelip tekrar görüşeceğimizi söy-ledik. Daha önce Savaş Buldan ve Adnan Yıldırım'a haber vermiştik. Geldiler. Be-raber akşam yemeğı yedikten sonra Martinez Otel'i'ne yatmaya gittik. Savaş ev-lerinde yatmamız için çok ısrar ediyordu. Yer ayırttığımı, evde de yatmak istemediğimi söyledim. Otele gelir gelmez yine eve gitmemiz için diretti. Artık dâha fazla ısrar etmenin anlamı yoktu. Adnan'ı evine uğurladı, bizi de Kuruçeşme'deki evine götürdü. Evin dış kapısı çelikten ve iki kanatlıydı. Bu ne diye sorduğumda, sağlam olsun diye böyle yaptık, demişti. Evde Savaş'ın yeğeni Alişan vardı sa-dece. Hepimiz yataklarımıza çekildik.

Sabaha karşı saat 04.00'de yatak odamızın kapısı vuruldu, kalktım, Bahattin ve Alişan kapı zilinın mütemadiyen çalındığını, kapıda silahlı şahısların bu-lunduğunu söylediler. Leyla da kalktı. Pencereden baktım, evin etrafı ellerinde oto-matik silahlı şahıslarla sarılmıştı. Tamam bunlar evi basıp, bizi oldu bittiye ge-tirecekler dedim. Leyla ile kapıya gittik. Kim olduklarını sorduk. Sert bir sesle, açın, biz polisiz! dediler. Leyla ismini vererek, kendini tanıttı. Karşıdan saygısızca, açın lan, kim olursanız olun açın, size söylüyorum! yanıtı geldi. Saygılı olmalarını, ba-ğırılmalarını, ilgili yerlere telefon edeceğimizi, polis oldukları kesinleştikten sonra kapıyı açacağımızı söyledik. Leyla da ben de telefonlara koştuk. Bereket versin iki telefon var. Savaş cebindeki araç telefonunu uzattı. Leyla Ankara'daki milletvekili arkadaşlarını aradı. İlk aradığı Orhan Doğan'dı. Ben de Gündem gazetesini ara-dım, adres verdim, acele kapıya gelmelerini, aksi halde bizi vuracaklarını, evin et-rafının silahlı polislerle sarılı olduğunu söyledim. Daha sonra Behçet Cantürk'ü ara-dım. Ona da durumu ilettim, Tamam, dedi. Leyla ile aklımıza o an kim gelmişse "havar" çekmiştik. Açınız! Açmıyoruz! kavgası sürerken bu kez bize telefonlar gel-meye başladı. Bu arada İstanbul Asayiş Şube Müdürlüğü ile görüştük. Ka-pıdakilerin kendi polisleri olduğunu söyleyince, kapıyı açtık. Saat 10.00'a geliyordu. İçeri girdiklerinde tavırlarının değişmiş olduğu anlaşılıyordu. Önceki ekip gitmiş,

yeni bir ekip gelmişti. Aramalar sırasında Gündem gazetesinden telefon ettiler. Star'ın 11.00 haberlerinde, Leyla Zana'nın Kuruçeşme'de, 2 milyarlık bir daireye yapılan baskında 2,5 milyar değerinde dövizle ele geçirildiği açıklanmış. Ekip şefi kapıyı neden geç açtığımızı sordu. Ne malum bu arada silahları saklamadığınız, eroini de tuvaletten aşağı dökmediğiniz... Can sıkıya başlamışlardı. Ev aramasında hiçbir şey bulunmamış, sadece açılan kasada bir ruhsatlı tabanca çıkmıştı. Savaş'ın gözlerine bakıyorlar, Bizi yanıltın, gibilerinden...

Ashında evde birşeyin olmadığını biliyorlardı. Doğrudan bir bahaneyle evi tarımaya gelmişlerdi. Ben ilk anda yataktan kalkıp, pijamayla pencereden baktığımda, polisin biri beni görmüş ve dikkatli olun Mehdi Zana silahlıdır, diye tel-sizle bildirmiş. Oysa bende silah yoktu, bu bizleri vurmak için bir bahaneydi sadece.

İfadeler alınmış, zabıtlar tutulmuştu. Leyla, Savaş, Alişan ve Bahattin'le bekliyoruz. Gayrettepe'ye gideceğimiz söylendi. Kapıya basın mensupları, televizyon muhabirleri yığılmış, eve girmek istiyorlar. Polis kapıyı açmıyor. Leyla evde yalnız kalacak diye telefonla bazı arkadaşlara haber verdik. Gayrettepe'ye gitmek üzere evden çıktığımızda medyanın hücumuna uğradık. Bir komployla karşı karşıyayız, demekle yetindim. Zaten polisler de acele ediyordu. Gayrettepe'ye gittik. Arama, yeniden zabıt ve kayıtlardan sonra bizi hücrelere götürdüler. Hücrelerin önünden geçerken sol tarafa baktım. Hücre deliğinden biri bana bakıyor, yahu ben bunu tanıyorum dememe kalmadan, güldü. Bizim Tatvanlı Bedirhan Hoca'ydı bu. İstenmeyen bir yerde karşılaşmıştık ama olsun. Bedirhan Hoca'yı epeydir görmemişim, özlemişim, bayağı sevindim. O da 12 Eylül'ün hışmına uğramıştı, Avrupa'da kalıyordu. Bedirhan, bu ne, burda ne işin var diye seslenince, ülkeye dönmek üzere yola çıktığını, uçaktan iner inmez tutup buraya getirdiklerini söyledi. Avukatlar, Şırnak'a tel çekmişler, oradaki savcılığın cevabından sonra bırakacaklarmış. Beni, Alişan'ı, Bahattin'i son hücreye tıktılar. Savaş'ı 1. hücreye yerleştirdiler. Bayanların sesi geliyor. Bayanın biri polislere kızıyor. Aradan zaman geçti, PKK'nin önemli adamlarından Alaaddin Zorlu'nun öldürülmesi olayından sorumlu tutulan kişinin İstanbul'da öldürülmesinden dolayı, katil ve öldürülenin ailesi, kardeşi, yakınları hepsi hücreye kondu. Aile reisi meleğe baktım ve tanıdım. Licyeliydi. Mele hayırdır böyle, dediğimde sitem etti, kardeşinin öldürülmesini haksız buluyor, Zorlu'nun öldürülmesi olayı ile ilgisinin olmadığından yakınıyordu. Gece üçümüz yanyana yatarak, ayaklarımızı duvara dayadık, yarımız boşlukta, yarımız tahta ranzada öyle uyuduk.

Sabah erkenden Savaş'ı götürdüler. Akşam döndüğünde perişan vaziyetteydi. Askıya alıp işkence yapmışlar. Leyla ve benimle ilişkisinin olduğunu söylemesini istemişler. Tamam dedim kendi kendime, sıra bizde. Eski soruşturma günlerimi gözümün önüne getiriyorum. Askılar, elektrik vermeler... Yine yaşayacağız an-

laşılan. Kendimi biraz takatsız bulmuyor değilim. Artık yapacak birşey yok, başa gelen çekilir. Ne de olsa taktiksel deneyimimiz var... Gece saat 01.00 sıralarında içerden bir bayanın çığlıkları geliyordu. Belli ki işkence yapıyorlar. 4. gün bizi tek tek hücrelere dağıttılar. Anormal bir durum olduğunu anladım. Arkadaşlara seslendim, bunlar bizim rahatımız için tek tek hücrelere koyup battaniye vermediler, mutlaka ya teftiş var ya da bir söylenü üstüne birileri gelecek dedim. Ertesi gün saat 11.00'e kadar yattım. Kalabalık bir grup gelip şöyle bir geçtiler. Arkadaşlara, ben size demedim mi dedim, şimdi hazır olun yine eski yerlerimize döneceğiz. Gerçi o gece geçmiş gecelerin acısını çıkartmış, 13 saat deliksiz uyumuştum. Neysi ki bizi eski yerimize götürmediler. Daha sonra polisin biri, Helsinki Gözlemci Heyeti'nden ziyaretçilerin olduğunu söyledi. Ter, sigara dumanı beni perişan etmişti. Avukat Eren Keskin de geldi. Beni gösterdiler. Herhalde yaşayıp yaşamadığımı öğrenmek istiyorlardı. Tabii bahane. Derken beni çağırdılar, götürüldüm. Giderken gözlerimi bağladılar. Tamam işkenceye gidiyorum. Kafamda bir sürü oıasılıklar, koridorlardan o tarafa bu tarafa sapıyoruz, polislerden biri başımı tutmuş öteki de başımı eğ, dön filan diyor. Bir kapıdan içeri girdim, gözümü açtılar. 5-6 sivil polis, şefleriyle birlikte bana bakıyor. Beni oturtular. Şefin odasındayız. Kendi kendime işkence yok diye seviniyorum. Evvela Diyarbakır Belediye Başkanlığım döneminde görev yapanlar sohbeti başlattı. Hatırlıyorsun şöyle olmuştu, böyle yapıyordun filan gibi sohbetler... Nostalji yapıyoruz. Artık iş sorulara geldi. Ellerinde Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü'ne ait bir yazı var. PKK Amed sorumlusu Şemdin Sakık'ın yaralı olarak evime geldiği, doktorları çağırıp onu evimde tedavi ettirdiğim yazılı. Ne zaman olmuş bu, diye sordum. İsim, zaman yok, ne diyorsun şimdi buna diye sordular. Böyle bir olayın olmadığını, bunun tamamen hayal ürünü olduğunu, ama böyle bir olayla karşılaşsam ilgileneceğimi, o değil, evime kim gelirse gelsin yardım edeceğimi hem de bu konuda hiç tereddüt etmeden gerekeni yapacağımı söylememle polislerin hepsinin susması bir oldu. Birbirlerine baktular. Sonra da bana döndüler, şefleri hiçbir şey söylemeden, buyrun gidebilirsin, dedi. Tekrar hücreye geldim. Arkadaşlar merakla soruşturmadan nasıl geleceğimi bekliyorlardı. Böyle yarasız beresiz döndüğümü görünce şaşırıldılar. Durumu izah ettim, rahatladılar. Daha sonra Bahattin, Alişan gittiler. Onlar da 5-6 saat bekletildi. Döndüler. En çok Savaş'ı hırpaladılar. 4 defa götürüldü, çok sert uygulamalara tabi tutuldu. Bu hengameler içinde 15 gün geçti, 16. gün bizi mahkemeye çıkardılar. Bizi o gün, Savaş'ı üç gün sonra bıraktılar. Daha sonra Savaş ve Adnan'la zaman zaman görüşmelerimiz oldu. Yakalanmadan 15 gün önce İstanbul'da onunla, ağabeyi Necdet'le ve Adnan'la görüşmüştük. Leyla olayında hep takıldı başa. Zaten her karşılaşmamızda, Savaş idama giden bir Diyarbakırlıyı taklit ederdi. Güya idama giden bir Diyarbakırlıya savcı son isteğini sormuş, idamlık adam karpuz is-

temiş. Savcı, oğlum Şubat ayıdır, ben sana karpuzu nereden getirteyim demiş. O da beklerim demiş. Söylenenlere bakılırsa, Savaş öldürülmeden birkaç gün önce devletin karanlık güçleri tarafından alınıp götürülüyor ve ismini ölüm listesinden çıkarmak karşılığında kendisinden ikiyüz bin mark istiyorlar. Savaş da bu parayı vermiş. Dedikodulara bakılırsa, bu uygulamayı Behçet Cantürk'e de yapmışlar. Eğer böyleyse bunları kim hazırlıyor, vatan, millet, sakarya edebiyatına sığınarak bu çıkar hesaplarını kim yürütüyor? Başbakan Tansu Çiller, bende Kürt işadamlarının isim listesi var, dedi. Bu listede isimleri olanların bir kısmı öldürüldü. Peki vatan, millet, sakarya için öldürülen Kürt işadamlarından alınan bu paralar nereye gitti? Bunu aralarında paylaşanlar kimlerdir? Devletin resmi görevlileri bu Kürt işadamlarını resmi devlet binalarına götürüyor, tehditlerle bu paraları alıyorlar, daha sonra da bu insanları öldürüyorlar. Bu olaylar kafalarda birçok soru işareti bırakıyor. Bu paralar devlet bütçesine dahil edildiyse neye dayanılarak yapılmıştır, alındıklarına dair tutanaklar hazırlanmış mıdır? Varsa nasıl hazırlanmıştır, yok eğer birtakım örgütlere aktarıldıysa hangi kanuni gerekçe ile? Yok böyle olmuyor da bazıları kendi aralarında bu parayı paylaşıyorsa, o zaman isim listesini hazırlayanlardan tutun bu listeyi cebinde taşıyan -ister para cebine girsin ister girmesin- yetkililere kadar ortak bir hareket birlikteliği var demektir, ki en büyük ihtimal de budur. Bunlar böyle devam edip, bu soygun ve cinayetlerin yanlarına kalacağını sanıyorlarsa dünyadan bihaberdirler. Ama umurumuzda değil, günümüzü maddi temellere dayayalım da ne olursa olsun, gibilerinden şöven çıkar hesaplarıyla gözleri kararmışsa, onu bilmem. Bildiğim tek şey varsa, o da bugün Kürdistan'da sürüp giden kirli savaştır. Bu savaşta Kürt halkına reva görülen, kan, ölüm, yıkım, göç, zindan, parlamenterleri Meclis'ten atma gibi yöntemlerin bir çözüm olmayacağı, giderek Türk ve Kürt halkı arasındaki uçurumun büyümesinden başka sonuç doğurmayacağıdır. Bu olayların nasıl sonuçlanacağı dünyadaki tüm insanların malumudur. Savaş, Adnan, Hacı, Behçet ve benzeri Kürt işadamları, aydınlar, gazeteciler, yazarlar, çizerler, hatta milletvekilleri öldürülebilir, köyler yakılabilir, insanlar yerlerinden yurtlarından göçettirilebilir, toplama kamplarındaki Kürtler bir gecede imha edilebilir... Herşey olabilir, ama unutmayalım ki tarih bütün bu davranışlara, kararlara, acılara sebep olanları naletle hatırlarken, halkların bitmeyeceğini, bitirilemeyeceğini de göstermiştir.

Bu değerli yurtseverlerimizin peşpeşe öldürülmeleri Kürt halkı için çok acı ve büyük kayıptır. Ama ölüm hiçbir insanın kaçamayacağı bir zorunluluktur. Hepimiz öleceğiz ama önemli olan insanın arkasında bırakacağı intibadır. O değere göre ya rahmetle anılacak ya da lanetle hatırlanacaktır. Savaş ve diğer bu uğurda ölen bütün yurtseverlerimiz her zaman Kürt halkının gönlünde olacak. Bu kana, vahşete göz yumanlar ve bu olayların sürüp gitmesinden pay kapanlar, şöven duyguları kö-

rükleyerek Kürt ve Türk halkının arasını açıp düşmanca kamplara böldürüp birbirine kırdırmaya çalışanlar ise bir gün gelecek bunların hesabını mutlaka vereceklerdir.

Burada en büyük görev, Türk halkına düşmektedir. Düne kadar Kürt gerçeğini gizleyip, "onlar dağlı Türktür" safsatalarıyla halkı aldattılar. Şimdi de "Kürtler vardır, ama bin yıldan beri kardeşimizdirler, aramızda hiçbir ayırım yok, bunlar dışarıdan Türkiye'yi sevmeyenlerin, Türkiye'nin büyümesini istemeyenlerin bizi bölmek istemeleri sonucu çıkan olaylardır" safsatalarını ileri sürüyorlar. Bu aldatmacalarına inanmamak gerekir. Biraz da olayları kendi başımıza düşünelim, değerlendirelim. Kürt halkı varsa, onların da diğer halklar gibi insanca yaşama, insanca kimliklerini ortaya koyma hakkı ve kültürel sorunları vardır. Kürtler de diğer milliyetler gibi, dilini, kültürünü kullanarak her türlü haktan yararlanmalıdır demenin zamanı gelmiş geçmiştir bile. Bunca köy yakılıyor, insanlar öldürülüyor, yerlerinden yurtlarından oluyor, ormanlar yakılıyor, kasabalar roketatar ateşine tutularak boşaltılıyor, canice katliamlar yapılıyor, evler yakılırken çocuk çocuk demeden insanlar katlediliyor, göçe zorlanan insanlar Anadolu'nun muhtelif yerlerinde sefalet ve açlığa mahkûm ediliyor... Bu dökülen kanda asker, sivil çocuklarımız öldürülüyor... Bu güzelim ülkeyi kocaman bir kan gölüne dönüştürüp sadece kendi çıkarlarını düşünen bu haramzadelere artık dur demenin zamanı geldi. Sokaklarda, meydanlarda haykırılmalı: Yeter artık, bu kadar kan döküldüğü yeter! Türk halkı bizzat kendisi Kürt gerçeğine eğilmeden ve bu sahte vatanperverlerin yakasına yapışmadan bu vahşet ve sefalet son bulmayacaktır. Hergün televizyon ekranlarında şu kadar terörist öldürdük diye sevinç çılgınlıkları atarak, Kürt çocuklarının cesetlerini teşhir ediyorlar. Bir yandan da yıllardır ha bitirdik ha bitireceğiz safsatalarıyla iki kardeş halkın kanını dökmeye devam ediyorlar. İki kardeş halkın kanı asırlardır akmaya devam ediyor. Ölüm, yıkım ve inkâr politikası çözüm değil, bunu o bir avuç haramzade de çok iyi biliyor. Bu inkâr politikası, baskı ve zulüm Kürt halkını kopmaya götürüyor. Bu onun en tabii hakkıdır. Birlikte yaşama ve kardeşliğin idamesi sizlere kalmıştır. Halklar hiçbir zaman birbirlerine düşman değildirler, olmazlar da. Yediyüz yıldan beri Kürt ve Türk halkının birbiriyle alıp veremediği ne var ki? Kürt halkının önüne set çekerek, bu iki kardeş halkı birbirine kırdırarak kopmaya neden oluyorlar. Yediyüz yıldan beri kader birliği yapmış, bu ülke için birlikte kan dökmüş, kız alıp vermiş, aynı inanç ve gelenekleri paylaşmış bu güzelim insanların ülkesinde hepimizin beraber yaşamaması için hiçbir neden yok. O halde yeniden ve el ele yola çıkılsın. Kürtlerin de bütün haklardan yararlandığı, ırkların düşman olmadığı, bu yeni dünya ailesinde hep beraber yerimizi alalım.

Savaş'ın eşi sevgili Pervin'e mektup yazacağım. Kalem elimde, nasıl başlayacağımı bilemiyorum. Ağabeyi Necdet ne yapıyor? Aile ikileşti, çocuklarına

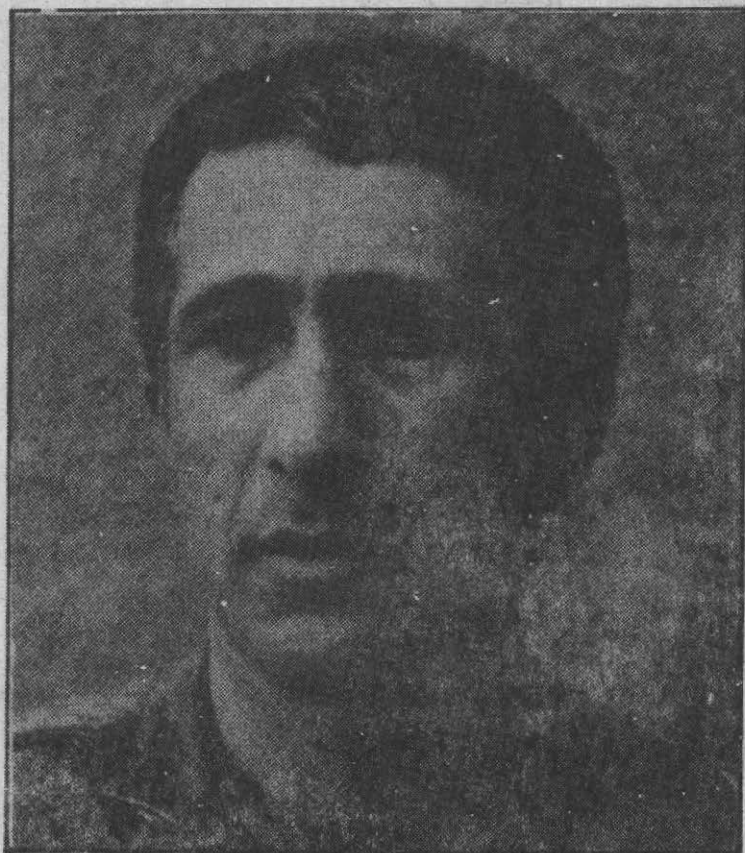
Savaş'ın çocukları da katıldı. Can Neçirvan olanların farkında mı? Yanılmıyorsam iki yaşına yeni bastı.

Savaş'ın vurulduğu gün Pervin hastanede Zelâl'ı dünyaya getirmiş. Sonradan Savaş'ın vurulduğu haberini vermişler.

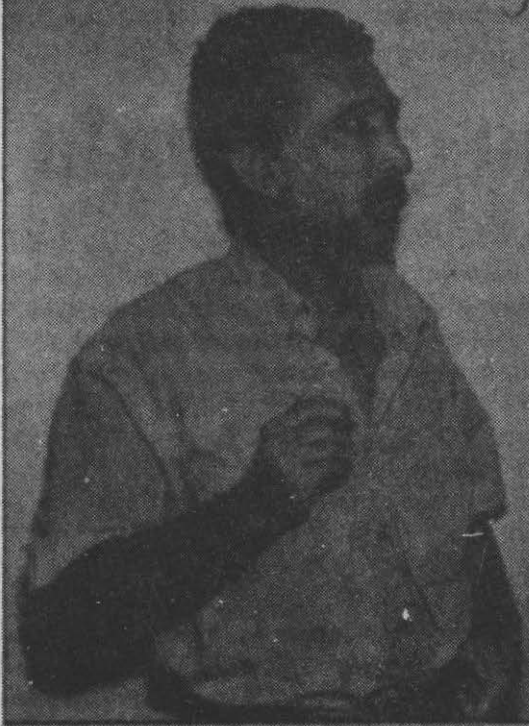
Basın ve televizyon muhabirlerinin soruları üzerine Pervin, "Zelâl dünyaya geldi, inşallah akan kanın durmasına neden olur" demiş. Evet, Kürt kadınının üzerinden atamadığı iyi niyeti işte burada bir kez daha kendini gösteriyor. Kürtler hep iyi niyet kurbanı olmuşlardır. Yine de güzel bir meziyet.

Evet sevgili Pervin, size yazmak istiyorum. Ama nereden başlayacağımı bilemiyorum.

Ek: Basından Seçki

12 Ağustos 92

Diyarbakir eski Belediye Başkanı Mehdi Zana, misafir olarak bulunduğu eve baskın yapan polisler tarafından gözaltına alınmıştı.

Leyla Zana'nın kaldığı eve polis baskını

Birinci sayfadan devam
evde bulunan birkaç video kaseti ile Melsa Yayinevi'ne ait kasetleri ve Leyla Zana'nın eşi Mehdi Zana,

Leyla Zana'nın kardeşi Ali İhsan Dağlı, ev sahibi Savaş Buldan ve Buldan'ın yeğeni Alican Buldan'ı gözaltına alarak götürdü. Mehdi Zana polisler tarafından götürülürken olayı çarpıtarak veren Inter Star Televizyonu için "Star yalan söylüyor. Hakkında dava açacağız. Terörist saklanması diye bir şey yok" diye bağırdı. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden bir üst düzey yetkili, Savaş Buldan'ın evinin PKK operasyonunda sağ olarak yakanan bir kişinin ifadesi üzerine arandığını ve Leyla Zana ile eşinin orada bulunmasının tamamen bir tesadüf olduğunu açıkladı.

Zana, Star Televizyonu'nun haber spikeri soru sormaya hazırlanırken kendisine şirketinin olayı çarpıtarak verdiğini belirterek "Eğer aşkam da haberi böyle verirsiniz söyleyin yöneticilerini sizleri dava edeceğim" dedi.

Leyla Zana, daha sonra gazetecilerin sorularını yanıtladı. Bir gazetecinin "Savaş Bey'in ne ilgisi var?" sorusunu "Biri yakanıp ifade mi vermiş öyle bir şeyler söylediler" diye yanıtlayan Zana, "055'e ihbar geldi diye söylendi bize" biçimindeki bir soruya da "055'i biz aradık. Hatta Terörle Mücadele ile konuşurken keşke daha önce prayı arasaydınız dediler. Biz önceden düşünemedik" diye yanıtladı. Zana, "Dün aşkam gelip giden oldu mu" sorusuna ise "Hayır kimse olmadı, çünkü biz geç geldik. Saat 12 dolayında eve geldik" yanıtını verdi. Zana, Silvan'dan üç gün önce geldiğini kaydederek, Savaş Buldan'ın Roza Lokantası'nın sahibi olduğunu belirtti. Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana, olay hakkında yorum isteyen bir gazeteciye ise "Yorum yapmayacağım. Biz

esimle normal ve normal olmayan her şeye alıştık" dedi. "Olayın Anormal tarafı nedir" diye soran bir diğer gazeteciye ise "Önceden bildirebilirlerdi. Çünkü evin sahibini de tanıyorlardı" dedi.

Leyla Zana, konuk olarak kaldığı Savaş Buldan'ın evinden saat 09.50'de telefonla Gündem muhabiri ile konuştu. Evin polis tarafından sarıldığını ve polislerin "İhbar var" gerekçesi ile eve girmek istediklerini belirten Zana, Terörle Mücadele Şubesi Müdürü ile görüşüğünü telefonla anlatırken, "kapı zillinin" çaldığı duyuldu. Zana, evde bulunanlara "Açın açın" diye seslenirken, Gündem muhabirine, "Şu anda terörle mücadele timleri eve girdi. Fazla konuşamayacağım." dedi. Saat 10.00'da gerçekleşen bu telefon diyalogunun ardından Leyla Zana ile Gündem muhabiri arama çalışmaları sürerken 3 kez daha telefonla görüştü. Zana, telefon görüşmeleri sırasında "sakin" bir ses tonuyla, polislerin eve ki arama çalışmalarının devam ettiğini anlattı. Zana, saat 13.00-13.30 arasında gerçekleşen telefon konuşmasında da polislerin "Mehdi Zana ile evde bulunan kardeşi Ali İhsan Dağlı, ev sahibi Savaş Buldan ve Buldan'ın yeğeni Alican'ın" polisler tarafından götürüleceğini söyledi.

Mehdi Zana ile 3 kişinin evden götürülmesinden sonra Zana'nın bulunduğu eve gelen HEP İstanbul İl Başkanı Felemez Başbağ yapılan baskıların partilerine karşı açılan davaya ilişkin olduğunu belirtirken şunları söyledi:

"Parlamentarilerinize, parti yöneticilerimize karşı uygulanan bu baskı bilinçli olarak hazırlanan bir komploydur. Bundan bir hafta önce Milliyet Gazetesi özellikle manşet yaparak milletvekillerimizi hedef seçmesi söz konusudur. Bu özellikle DGM'nin MGK'nun partimize karşı açılan

davanın devamıdır. O anlamda güvenlik kuvvetlerinin parlamentelerimizin misafiri olduğu evlere dahi zorla girmesi düşündürücü bir olaydır. O anlamda bu gerçekleri yansıtmaz istiyoruz. Özellikle on gündür bana karşı da geliştirilen bir oyun var. Kapım çalınıyor, tehdit ediliyorum. Bunu yapan da polislerdir. Kullandıkları aracın plakasını da tesbit ettik. kendilerini de tesbit ettik. En kısa zamanda kamuoyuna açıklayacağız."

Interstar'da haberin çarpıtılarak verilmesi özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde tepkilere neden oldu. Bu arada Leyla Zana'nın "İstanbul'da vurulduğu ve öldüğüne ilişkin" haberlerin bölge de yayılması üzerinde çok sayıda kişi Gündem'i arayarak olay hakkında bilgi istediler. Telefonla gazetemi arayanlar, Interstar'ın haberi veriş şeklini kinadıklarını vurgularken, devlet TV'sinin bile yapmadığını, özel bir TV kanalının yapmasını anlamının mümkün olmadığını söylediler.

HEP Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana'nın konuk olarak bulunduğu Etiler'deki evin aranması ve Zana'nın eşi Mehdi Zana ile ev sahibi Savaş Buldan, yeğeni Alican Buldan ve Leyla Zana'nın kardeşi Ali İhsan Dağlı'nın gözaltına alınmasına ilişkin İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nden bir üst düzey yetkilinin yaptığı açıklamaya göre, "Etiler'deki evin aranması PKK operasyonlarının kapsamında" gerçekleşti. İsminin açıklanması istemeyen yetkili aşkam saatlerinde yaptığı açıklamada şunları söyledi:

"Bir operasyonda sağ olarak ele geçirilen kişilerden biri Savaş Buldan'ın adını vermiş. Bu kişinin evinde aramaya gidildiği sırada, Leyla Zana ve kocasının da burada olduğu anlaşılmış. Zana'nın orda bulunması bir tesadüftür."

Leyla Zana'nın kocası Mehdi Zana, polis tarafından gözaltına alındı.

Aranan lokantacının evinden Zana'lar çıktı

30.7.92

■ İSTANBUL'DA, eylem hazırlığı içindeki bölücü PKK militanlarına silah ve bomba temin ettiği gerekçesiyle arandığı belirtilen lokantacı Savaş Buldan'ın Levent'teki evine sabaha karşı baskın yapan polisler, HEP milletvekili Leyla Zana ve eşi Mehdi Zana ile karşılaştı. İçeriye girmelerine izin verilmeyen polisler, daha sonra arama yaptılar. ● ~~...~~

Leyla Zana, kaldığı evde olayın yorurhunu yapmadı.

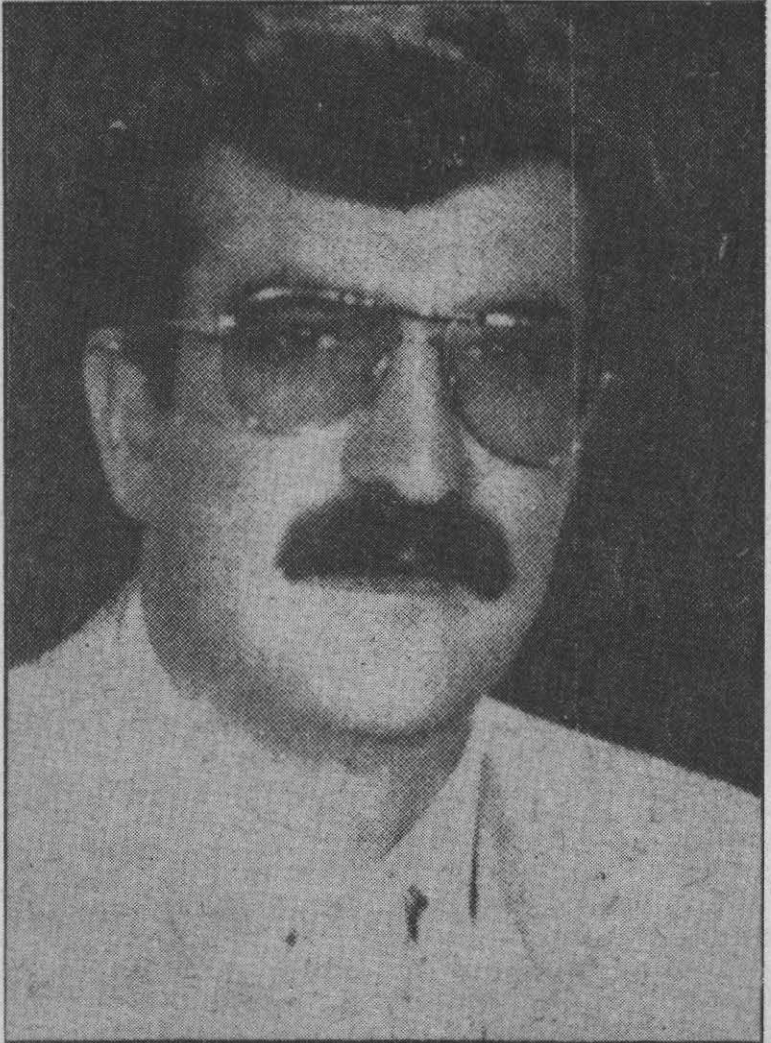
Misafir olduğu evin polisler tarafından
basılmasını kompo olarak nitelendiren Leyla Zana:

Eve ilk gelenler infaz timi miydi?

İstanbul Etiler'de konuk olduğu eve önceki gün polis tarafından baskın düzenlenen Diyarbakır HEP Milletvekili Leyla Zana, "Eve ilk gelenler infaz timi miydi? Merak ediyorum" dedi. Zana, evinde konuk olduğu Savaş Buldan'ın bir "Kürt yurtseveri" olduğu için gözaltına alındığını ve evinin arandığını belirterek, bu olay için öne sürülen gerekçelerin hiçbirinin kendilerine inandırıcı gelmediğini açıkladı. İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir ise Zana'ların da bulunduğu evin basılmasındaki amacın "Ev sahibi Savaş Buldan'ı yakalamak" olduğunu söyledi.

HEP Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana, dün HEP İstanbul İl Merkezi'nde düzenlenen basın toplantısında önceki gece yaşadıkları ev baskını olayına ilişkin değerlendirme yaptı. Zana, eve gelen Terörle Mücadele Şubesi polislerinin, arama gerekçesini "Biri hakkınızda ifade verdi" şeklinde açıkladıklarını söyledi. Zana, "Devletin yetkilileri birbirinden habersiz mi? Yoksa amaçları bambaşka bir şey miydi, gelenler infaz timleriydi de biz insanları duyarlı hale getirdikten sonra bundan vaz mı geçildi?" diye sordu. Başbakan Demirel'in hükümeti kurduğu zaman "Biz karakolları şeffaflaştıracağız" dediğini de anımsatan Zana, "Evet şeffaflıkları bu kadardır. Karakollarda işkence yapma gereğini duymuyorlar. Kendi kimliğine sahip çıkan insanları tek tek ortadan kaldırdılar. Bu çok açık ve bellidir. Artık maskeleri de düşmüştür" dedi. Zana devletin kendilerini de PKK ile özdeşleştirip, imha etmek üzere hedef yaptığını dile getirerek, "Tabii bu yönelimler çok ciddi sonuçlar doğuracaktır. Bunun sorumluluğu bize ait olmayacaktır. Biz de çaresiz değiliz. Bizim de mevcut yönelimlere karşı tavır alma hakkımız var. Bu hakkımızı istediğimiz şekilde kullanırız." diye konuştu. Zana, önceki gün yaşadıkları ev baskını olayının, geçen yıl HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın'ın başına gelenlere benzediğini belirterek şunları söyledi:

"Sabaha karşı 04.00'de eve gelenler resmi yetkililer miydi, yoksa karanlık güçler miydi, bu işi biz açıkladıktan sonra mı bunlar sahiplendi? Çünkü, ilk aradığımız yer kaldığımız semtin karakoluydu. Ve onların bilgisi yoktu. Oysa operasyona gelenler ilkin binanın etrafını sararlar. Uzun süredir bu tür olaylarla karşı karşıyayız. Onun için biliyorum. Evin çevresi sarılır ve sonra baskın yapılır. Oysa bunlar doğrudan eve gelerek 'Biz polisiz kapıyı açın' dedi. Acaba biz kapıyı açsaydık onlar bizi

Savaş Buldan (3.6.1994)

tarayıp sonra da 'Biz milletvekilinin olduğunu bilmiyorduk. Bize gelen ihbar üzerine bu hareketi yaptık. Teröristleri yakalamak için eve baskın düzenledik. Çıkan çatışmada bunlar öldü. Bunda bizim suçumuz yok, evde bulunanlar suçlu' mu diyeceklerdi. Ankara'yı aramasaydık şimdi sağ mı ölü müydük?"

Savaş Buldan'ın ünlü bir işadamı olduğunu, polisin her an işyerine giderek ifadesine başvurabileceğini de belirten HEP Milletvekili Zana, kendilerinin Buldan'ın evine gittiğinden polisin haberdar olduğunu öne sürdü ve "Bizim eve girdiğimizi görünce belki de kendi kendilerine bir şeyler uydurdular, acaba bunlar birileriyle mi görüşüyor diye. Bence biraz da beklentileri buydu" dedi.

İstanbul Emniyet müdürü Necdet Menzir, dün düzenlediği basın toplantısında HEP Milletvekili Leyla Zana'nın da bulunduğu Etiler Levazım Sitesi Korukent'teki evde yapılan aramaya ilişkin yaptığı açıklamada, evin PKK operasyonuna ilişkin arandığını söyledi. Menzir, "O evin sahibi bize lazımdı. Yalnız o kişilerin orada bulunması tesadüftür. Ama, aranan bu kişinin evinde bulunmalarının sebebini incelemek hakkımızdır" dedi. Menzir, evin aranmasına ilişkin geniş açıklamanın daha sonra yapılacağını da sözlerine ekledi. Menzir'in basın toplantısında özellikle Savaş Buldan'ın hedef olduğunu söylemesi ise dikkati çekti. İstanbul'daki ilk Kürtçe ada sahip "Roza Rojda" lokantasının sahibi olan genç işadamının, işyeri ve ikametgahı belli olmasına karşın "arandığının" açıklanması inandırıcı bulunmadı. Ancak, son günlerde yapılan baskınlarda gözaltına alınanlara zorla HEP milletvekillerine ilişkin ifade verildiğinin açığa çıkmasının ardından, bu kez "yakalanan biri ismini verdi" gerekçesiyle baskınların işadamlarına yönelmesi dikkat çekti.

Öte yandan Başbakan Süleyman Demirel de İstanbul'da gazetecilerin "İstanbul'da bir eve yapılan baskında Leyla Zana'nın da orada bulunmasını nasıl yorumluyorsunuz?" sorusunu yanıtlarken şunları söyledi: "Yorumlayamıyorum. Polis her halde durup durduğu yerde bir baskın yapmaz. İhbar almıştır. Bunun üzerine baskın yapmıştır. O da orada çıkmıştır. Hadise bundan ibarettir."

Özgür Gündem, 31 Temmuz 1992

Son günlerde polisin HEP'e karşı tutumu dikkat çekiyor *HEP'in kapatılması için zemin yaratılıyor*

Son günlerde polisin HEP milletvekillerine, yöneticilerine ve üyelerine yönelik tavrı "HEP'in kapatılması için kamuoyu mu oluşturuluyor?" sorusuna yol açıyor.

Özellikle HEP'li milletvekilleri aleyhine bazı "tertiplerin" olabileceği kuşkusunu da yoğunlaştıran bu olayların basın tarafından yansıtılma tarzı da ayrıca eleştirilene konu oluyor. Örneğin Adana'da "PKK üyesi olduğu iddiasıyla" yakalanan Hayat Oral'ın, yaralı olduğu sırada HEP Mardin Milletvekili Nizamettin Toğuç'un lojmanında tedavi gördüğü şeklindeki haberlerin doğru olmadığı ortaya çıktı. Yine önceki gün Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana'nın İstanbul Etiler'de konuk olduğu evin polis tarafından sabaha karşı basılarak olaylı bir şekilde aranması, HEP Aydın il başkanının tutuklanması ve son günlerde Aydın, Bingöl, Mardin, İzmir ve Antalya'da HEP yönetici ve üyelerine yönelik gözaltıların ve tutuklamaların HEP aleyhine bir hava yaratılması için kullanılmaya çalışılması dikkat çekiyor. Bu arada, HEP'li milletvekillerinin, Ankara DGM tarafından dokunulmazlıklarının kaldırılması yönündeki talebi, bu tartışmaları gündemde tutuyor.

DYP Genel Başkan Yardımcısı Mehmet Gölhan, konuyla ilgili olarak yaptığı açıklamada, bir milletvekilinin arama yapılan evde bulunmasının "Hoş olmadığını" belirterek şöyle konuştu:

"Bunlar bardağı taşıran son damla. Dokunulmazlık gibi milletin verdiği ulvi bir şeyi başka maksatla kullanırlarsa cezasını çekmek zorundalar. Yaptıkları Türkiye'nin milli bütünlüğünü zedeleyici hareketlerdir. Bunların dokunulmazlığının kaldırılması yönünde oy kullanacağım. Bu hareketlerden sonra dokunulmazlık zırhının arkasına saklanmaları olmaz. Neyse bunların cezası, mahkeme önünde verilmesi gerekir." ANAP Grup Başkanvekili Mustafa Kalemlide, arama yapılan bir evde, bir TBMM üyesinin bulunmasını pek çok soru işaretleriyle karşıladığını kaydederek, "Devletin resmi görevlileri geldiğinde kapının açılmamasını da manidar buluyorum. Kendisi devletin görevini yerine getirmesini engellemiştir. Sanıyorum, emniyet ve savcılık konuyu aydınlatma çalışmalarını yapacaklardır. Dokunulmazlıklarının kaldırılması konusu da TBMM Genel Kurulu'na geldiğinde fikrimizi söyleyeceğiz." dedi.

TBMM Hayali İhracatı Araştırma Komisyonu Başkanı, DYP Aksaray mil-

letvekili Mahmut Öztürk ise, HEP'in "Ağaçkakanlık yaptığını" ileri sürerek, "Hem devletin başına konuyor, hem gagalıyor. Ben bunların dokunulmazlıklarının kaldırılması yönünde oy kullanacağım. Dokunulmazlıkları mutlaka kaldırılmalıdır. Şu ana kadar taraftar değildim, ama yaptıklarından sonra dokunulmazlıklarının kaldırılmasını istiyorum. Bunların yaptıklarının siyasetle alakası yok." dedi.

TBMM İnsan Hakları Araştırma Komisyonu üyesi Tınaz Titiz de, "Leyla Zana dahil" tüm milletvekillerinin TBMM'ye girerken, belirli ilkelere sadık kalacaklarına yemin ettiklerini hatırlatarak, "O ilkeleri ortadan kaldırmaya çalışan bir milletvekilinin dokunulmazlığı devam edemez. Dokunulmazlık, özgürlükleri, demokrasiyi yok etmek için kullanılamaz. Böyle bir şey kanıtlandığı anda dokunulmazlıkları kaldırılmalıdır. Hiçbir hak veya özgürlük bizatihi onun temelini ortadan kaldırmak için kullanılamaz" dedi. RP Grup Başkanvekili Şevket Kazan ise, terör karargâhı olmaması kaydıyla bir milletvekilinin arama yapılmak istenilen bir mekanda bulunmasının önemli olmadığını kaydederek şöyle konuştu:

"Sayın Zana'nın ve bazı HEP'li milletvekillerinin baştan beri olayları çıkaran kişileri haklı göstermek, himaye etmek tarzındaki davranışları bugün Türkiye'de herkesin malûmudur. Arama yapılan bir evde kendilerinin bulunması o kadar önemli değil. Yeter ki o ev bir terör karargâhı olmasın. Nitekim, evde iki ruhsatlı tabancadan başka bir şey çıkmamıştır. Asıl önemli olan Türkiye'deki terör olayları konusunda hassasiyet devam ederken, bu olayları yönlendiren Apo ile görüşülmesidir. Dokunulmazlıklarının kaldırılması konusu komisyona geldiğinde görüşlerimizi açıklayacağız. Bakalım Zana kendisini komisyonda nasıl savunacak?"

Öte yandan konuyla ilgili olarak görüşünü aldığımız HEP Genel başkanı Feridun Yazar "HEP'in ve HEP'li milletvekillerinin veremeyecekleri hiçbir hesabı olmadığını" belirterek, "HEP'le uğraşacaklarına Türkiye'nin sorunlarıyla uğraşınlar. HEP kapatılırsa Türkiye'nin sorunları azalmaz. Tam tersine daha da artar ve karmaşıklaşır" dedi. "Devletin belirli odakları partimiz ve milletvekillerimiz için bazı tertipler düzenlemekte ve oyunlar tezgahlanmaktadır" diye konuşan Yazar şöyle devam etti: "Basın da bunlara alet oluyor. Nizamettin Toğuç ile ilgili iddia gazetenizde yalanlandı. Leyla Zana olayı da bir tertiptir. hukuk devletin ilkeleri ve kuralları geçerli olduktan sonra bizim hesabını veremeyeceğimiz bir şeyimiz yoktur. Yeter ki kendimizi savunma hakkımız tanınsın. Yüksek Seçim Kurulu'nun daha bugün bildirdiği kararına göre HEP 1 Kasım'daki yerel seçimlere katılacaktır. Bu vesileyle TV'den elde edeceğimiz konuşma hakkımızı gerçekleri açıklamak için en iyi bir şekilde kullanacağız."

Özgür Gündem, 1 Ağustos 1992

Zana ve arkadaşlarının gözaltı süresi 10 gün uzatıldı

İstanbul'da konuk olarak buldukları evden gözaltına alınan HEP Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana'nın eşi Mehdi Zana'nın da aralarında bulunduğu 4 kişi için 10 günlük gözetim izni alındı. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu, insan hakları ihlallerinin artık milletvekillerine kadar uzandığına dikkati çekerek, "Siyasi partilerin MGK'nın kararlarına uygunluğunu isteyen zihniyet, HEP'in kapatılması ve HEP milletvekilleri hakkında idam istemiyle açılması düşünülen dava öncesi kamuoyunda hazırlık yapıyor" görüşünü savundu. İşadama Savaş Buldan'ın evinin basılması ve evde konuk olarak bulunan HEP Milletvekili Leyla Zana'nın eşi Mehdi Zana, kardeşi Ali İhsan Dağlı ve Savaş Buldan'ın yeğeni Alican Buldan'ın gözaltına alınmasına ilişkin soruşturma devam ediyor. Emniyet Müdürlüğü'nde sorguları devam eden, Zana, Dağlı ve Buldan'ların gözetim sürelerinin 10 gün uzatıldığı öğrenildi. İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi Yönetim Kurulunca yapılan açıklamada da, HEP Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana'nın bulunduğu evin resmi polis kıyafeti olmayan timlerce basılmasının endişe verici olduğu vurgulandı. Leyla Zana'nın da önceki gün yaptığı basın toplantısında haklı olarak "Eve ilk gelenler infaz timi miydi?" diye sorduğu hatırlatılan İHD açıklamasında, dernek yönetim kurulu üyelerinden avukat Eren Keskin'in gözaltındaki Mehdi Zana ile Emniyet Müdürlüğü'nde görüştüğü belirtildi. Bu görüşme sırasında polislin Eren Keskin'e, "Onlar kapının demir olmasına şükretsiner" dediği bildirilen açıklamada, şu görüşlere yer verildi.

"DGM Savcılığı, İstanbul Emniyet Müdürü, Mehdi Zana ve Ali İhsan Dağlı hakkında hiçbir suçlamanın olmadığını belirtmelerine karşın 10 gün gözetim izni alınmış olması hukuk dışı antidemokratik uygulamaların örneklerinden birisidir." Emniyet Müdürlüğü yetkilileri yaptıkları açıklamada Savaş Buldan'ın evinde yapılan aramada 350 bin Mark, 22 bin Hollanda Florini ile 4 bin Dolar bulunduğunu belirterek, geniş açıklamayı Ankara'daki üst düzey görevlilerinin yapması gerektiğini söylediler.

Özgür Gündem, 1 Ağustos 1992

Mehdi Zana'ya 'Örgüt üyesi' suçlaması

İstanbul Etiler'de konuk olarak bulunduğu eve yapılan polis baskınında gözaltına alınan ve 11 gündür Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutulan Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana, Terörle Mücadele Şubesi'nce yapılan açıklamada, "yasadışı örgüt üyesi olmak, örgüte para toplamak ve İstanbul'da yaşayan Güneydoğulular'a PKK'ye katılmaları için baskı" yapmakla suçlandı. Mehdi Zana'nın konuk olarak bulunduğu evin sahibi işadamı Savaş Buldan'ın da aralarında bulunduğu 12 kişi aynı iddialarla DGM'ye gönderilecek.

Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde dün düzenlenen basın toplantısında, 28 Temmuz günü, yapılan bir ihbar üzerine, Bakırköy Haznedar'da bir işyerinin basıldığı belirtildi. Bu işyerinde "ruhsatsız olduğu bildirilen 2 tane İtalyan yapımı tam otomatik Baretta marka silah ile bunlara ait şarjör, çok sayıda mermi ve sahte sürücü belgeleri ile PKK propagandasını içeren video kasetler bulunduğu" öne sürülen açıklamada, "burada gözaltına alınan Mustafa Kutlu ile Halil Çınar'ın sorguları sonucu, silahları Beşiktaş Korukent Sitesi'nde oturan Savaş Buldan'dan aldıkları anlaşıldı" iddiasına yer verildi. Daha sonra polis tarafından basılan Savaş Buldan'ın evinde konuk olarak bulunan Mehdi Zana, HEP Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana'nın kardeşi Ali İhsan Dağlı, Savaş Buldan, Buldan'ın yeğeni Alican Buldan gözaltına alınmıştı. Savaş Buldan'ın evine polis tarafından yapılan baskında, gözaltına alınan 3 kişinin geçmiş yıllarda bazı örgütlerle ilişkisi bulunduğu için, incelenmek üzere gözaltına alındıkları ileri sürülen Emniyet açıklamasında, "gözaltına alınanların yapılan sorgularında, bölücü bir örgütün sempatisini oldukları, bu örgüt adına para toplamaya çalıştıkları, Doğu ve Güneydoğulu vatandaşlarımızı kendilerine katılmaya zorladıkları anlaşılmıştır" iddiasında bulunuldu. Terörle Mücadele Şubesi'nde gözaltında bulunan ve DGM'ye gönderilecekleri bildirilen 13 kişinin isimleri şöyle: Mehdi Zana, Ali İhsan Dağlı, Savaş Buldan, Alican Buldan, Ayhan Malenep, Ali Yılmaz, Rifat Taşan, Suat Çelik, Yaşar Bakır, Mustafa Kutlu, Alişan Beyka, Halil Çınar, Medeni Çelik.

Özgür Gündem, 12 Ağustos 1992

Zana serbest bırakıldı

İstanbul Etiler'de konuk olarak bulunduğu eve yapılan polis baskınında ev sahibi Savaş Buldan ve iki yakınları ile birlikte gözaltına alınan Diyarbakır Belediye eski Başkanı Mehdi Zana, İDGM Savcılığı'nca serbest bırakılırken, aralarında işadama Savaş Buldan'ın da bulunduğu 3 kişi tutuklanarak cezaevine gönderildi. Zana, DGM'den ayrılırken, gözaltına alındığı ev baskınına ilişkin, "Basit bir silah olayı değildi. Mahalleyi ayağa kaldıracak tanklar ve silahlarla üzerimize gelecek düzeyde değildi. Devlet bizim örgütle ilgimiz olmadığını biliyor, Bizi (Leyla Zana ile kendisi) havaalanından itibaren takip etmişler. Yüzde yüz bir ölümden kurtulduk" dedi.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nce İstanbul'da PKK'ye yönelik olduğu bildirilen baskınlarda gözaltına alınan ve "Yasadışı örgüt üyesi olmak, örgüte para toplamak ve İstanbul'da yaşayan Doğu ve Güneydoğululara baskı yaparak örgüte katılmalarını sağlamak" iddiasıyla 12 gün gözaltında tutulan 13 kişi dün DGM Savcılığı'na getirildiler. Saat 10.00 sularında yoğun güvenlik önlemleri altında DGM'ye getirilenlerin fotoğraflarının çekilmesine izin verilmezken, aralarında Mehdi Zana'nın da bulunduğu 13 kişi de gazetecilerin fotoğraf çekmesini istemediklerini açıkladı. Zana ve 12 kişi, gazetecilere "Bizleri sizin çalıştığınız gazeteler yargılıyor ve mahkum ediyor" dediler. Daha sonra, DGM Savcısı Yaşar Türk, 13 kişinin tek tek ifadesini almaya başladı. Yaklaşık 4 saat süren ifade alma işleminden sonra Savcı Türk, Savaş Buldan, Leyla Zana'nın kardeşi Ali İhsan Dağlı, Rıfat Taşan ve Yaşar Bakır'ı tutuklanması istemi ile DGM Yedek Hakimliği'ne gönderdi. Savcı Türk, Mehdi Zana, Alican Buldan, Ayhan Manelep, Ali Yılmaz, Suat Çelik, Mustafa Kutlu, Alişan Beyka, Halil Çınar ve Medeni Çelik'i de serbest bıraktı. Yedek Hakimliğe gönderilen Savaş Buldan sahte kimlik, Yaşar Bakır ruhsatsız silah ve Rıfat Taşan da sahte ehliyet bulundurdıkları gerekçesiyle tutuklanırken, Leyla Zana'nın kardeşi Ali İhsan Dağlı'nın da serbest bırakılmasına karar verildi. Savaş Buldan'ın akrabası olduğu belirtilen ANAP Hakkari Milletvekili Esat Canan'ın da DGM'ye gelerek bir süre orada kaldığı görüldü.

Diyarbakır Belediyesi eski Başkanı Mehdi Zana'nın 28 temmuz günü Etiler Korukent'te eşi HEP Diyarbakır Milletvekili Leyla Zana ile birlikte konuk olarak bulunduğu işadama Savaş Buldan'a ait ev polis tarafından basılmıştı. Evde yapılan

yaklaşık 4 saatlik aramadan sonra Mehdi Zana, ev sahibi Savaş Buldan, yeğeni Alican Buldan ve Leyla Zana'nın kardeşi Ali İhsan Dağlı gözaltına alınmışlardı. Korukent'teki gözaltı olayını yaptığı basın toplantısında değerlendiren HEP Milletvekili Leyla Zana da eve ilk gelenlerin öldürmek amacıyla gelen ekip olduğunu açıklamıştı.

Özgür Gündem, 13 Ağustos 1992

Zana: 11 gün sadece PKK'yi sordular

Terörle Mücadele Şubesi'ne bağlı timlerin yaklaşık üç hafta önce büyük bir gü-rültüyle gözaltına aldığı Diyarbakır eski Belediye Başkanı Mehdi Zana serbest bırakıldıktan sonra, şubede kendisine yöneltilen en önemli iki sorunun "PKK ile ne ilgin var?" ve "Milletvekili Esat Canan'ın HEP'e katılması için Savaş Buldan'la çaba harcadınız mı?" olduğunu söyledi. Mehdi Zana evden alındıktan sonra Gay-rettepe'ye götürülerek, üçer üçer hücrelere "tıkıldıklarını" belirtti.

Altı gün böyle idare ettiklerini söyleyen Zana, sonra bir telaş olduğunu ve her-kesin birer hücreye dağıtılıp birer tane de battaniye ve bembeyaz çarşaf verildiğini söyledi. Ne olduğunu anlayamadığı bu olay karşısında şaşırın Zana'ya bir görevli durumu açıklıyor:

"Helsinki İzleme Komitesi'nden bir bayan geldi." Polisin bütün yaşam öyküsünü anlattığını, sülalesinde kim var kim yoksa birer birer sorduklarını söyleyen Mehdi Zana, ciddi ilk sorunun PKK'ye nasıl baktığıyla ilgili olduğunu ifade ederek, "Ben de bir örgütün her şeyini destekliyorsam o örgütün içinde olurum. Yok başka bir şey so-ruyorsanız, evet Kürt halkının mücadelesini destekliyorum. Zaten bunu 30 yıldır ya-pıyorum" dedim. Daha sonra Savaş Buldan'la ilişkilerinin ANAP Hakkari Mil-letvekili Esat Canan'ı HEP'e sokmak için olup olmadığını sorduklarını söyleyen Zana, bu sorunun hem savcı hem de polis tarafından ısrarla sorulduğunu oysa kendisinin o kişiyi tanımadığını belirterek şöyle konuştu:

"Önceki gün elini sıkıttığım birinin Esat Canan olduğunu söylediler. O beyi de öyle tanıdım. İşte bu iki olay. Biri PKK ile ilişkim, ikincisi Esat Canan. Başka da bir şey de yok. Zaten serbest bıraktılar."

Bugün Türk Devleti'nin Kürt halkına karşı cinayet işlediğini söyleyen Mehdi Zana, "Kürt Halkı'na Allah sabır versin. Çok akıllı hareket etmelerini tavsiye edi-yorum" diyerek daha vahim günlerin kendilerini beklediğini ifade etti. Kürt halkının bu zor günleri de atlatacağına inandığını bildiren Zana, "Sanıyorum kayıplar fazla olacaktır ama atlattılacaktır" dedi.

"Beni üzen şey Türk Halkı'yla Kürt Halkı'nı bölmeleridir" biçiminde konuşan Zana, 700 senedir kardeş olan iki halkın beraber yaşadığını tek yönlü bir yönetim olmasına rağmen birbirlerine alışıp kaynaştıklarını belirterek iki halkın birbirinden kopmasından yana olmadığını ama maalesef bunun başarıldığını söyledi. "Kürt

Halkı incinmiştir. Çok istememe rağmen artık beraber yaşama imkanı olacağına inanmıyorum" diyen Zana sözlerini şöyle tamamladı:

"Ama Türk halkı çaba sarfederek kendi yönetimlerini sıkıştırırlarsa Kürt ve Türk halklarının yeniden barış içinde yaşama olanağı bulacağına inanıyorum. Ama bu görevin de Türk halkına düştüğüne inanıyorum."

Özgür Gündem, 16 Ağustos 1992

YAŞAM VE ANILAR

- Roman Gibi / *Sabiha Sertel*
Dağdan Kopan Ateş / *Omar Cabezas*
Ben Bir İnsanı / *Mahmut Memduh Uyan*
Kırmızı Gül ve Kasket / *Zihni Anadol*
1968 İsyanı Bir Öğrenci Kuşağı / *R. Fraser*
CHE/Mektuplar ve Kişiler / *Derleme*
OLGA/Yürekli Bir Kadının Yaşamı / *r. Morais*
DENİZ/Bir İsyanının İzleri/Turan Feyizoğlu
KOLLONTAY-Özgürleşmiş Bir Kadın Komünistin Otobiyografisi
Mavi Gözlü Dev / *Zekeriya Sertel*
Ateşi Tutmak / *E.G. Bermejo*
Dışardakiler / *H. Oberdirek*
HO Şİ MİNİH-Bir Ulusal Kurtuluşunun Portresi
Uzak Yakın Anılar/Vedat Günyol
Sorgu / *H. Alleg*
Gerilla Kartaldır / *Mahmut Memduh Uyan*
Bekaa, Yarattılan Toprak / *Hasan Bildirici*
Ben, Rigoberta Menchu / *Elizabeth Burgos-Debray*
Duvardaki Sarmaşık Gibi / *Mauricio Rosencof-E. Fernandez Huidobro*
Vahşetin Günlüğü / *Mehdi Zana*
İbrahim Kaypakkaya - Bilinmeyen Yazılar / *Ethem Direhşan*
Zağroslar - Bir Gazetecinin Günlüğünden / *Rahmi Batur*
Bizim Ferhat - Bir Cinayetin Anatomisi / *A. Kadir Konuk*
Karakış Grubu / *Sadrettin Aydınlik*
Boşuna mı Çiğnedik? - Anılar / *Sevim Belli*
Kavga Sürecek - Domitila Yine Konuşuyor / *David Acebay*
Salvador'un Gizli Zindanları/Ana *Guadalupe Martinez*
Cangil Günleri- Guatemala'nın Sessiz Savaşı / *Mario Payeras*
Olaylı Yıllar ve Gençlik / *Harun Karadeniz*
Sevgili Leyla/Uzun Bir Sürgündü O Gece/Mehdi Zana.
Zelal/Mehdi Zana
Ateşten Portreler/Faysal Dağlı
Söylenmese de Olurdu/Ergun Aydınoğlu

Vedat Aydın, Musa Anter, Mehmet Sincar, Raĥşan Demirel, Muhsin Mellik, Savaş Buldan, Yusuf Ziya Ekinci, Medet Serhat, Cengiz Altun, Hafız Akdemir, Yahya Orhan, Hüseyn Deniz, Halil Adanır, Lokman Gündüz, Orhan Karaaĥar, Kemal Kılıç, Kemal Ekinci, Mehmet Pençe, Sıddık Tan, Aysel Malkaç, Feriye Tepe, Nazım Babaoĥlu, Teĥmen Demir, Haşim Yaşa, Zülküf Akbulut, Abdil Başkan, Yalçın Yaşa, Kadir İpeksürer, Adnan Işık, Ersin Yıldız, Mehmet Sencer, Mehmet şenol, Halit Gülgen, İdris Özçelik, İzzet Kezer, Çetin Ababay, Namık Tarancı, Metin Can, şevket Epözdemir, Hasan Kaya, Zübeyir Akkoç, Cemal Akar, Ramazan Aydın Bilge, şeyh Davut Yalçınkaya, Halit Yalçınkaya

YAşAM ve ANILAR

Eyüp Adıyaman,
Muhterem Demir,
Mehmet Yaşar,
Mehmet Yeşil,
Musa Ak, Habib
Kılıç, Dr. Zeki
Tanrıkuu, Dr.
Mehmet Emin
Ayhan, Metin
Özdemir, Abbas
Demiroĥlu, Ali
şahap Salkı,

"Mehdi Zana'yı 1967 yılından beri, daha doĥrusu Doĥu Mitingleri günlerinden bu yana tanıyorum... Mehdi, tanıdığım günden beri bende hep bir volkan izlenimi bıraktı. Bir volkan gibi son derece dinamik, devamlı hareket halindeydi. Otururken bile kıpır kıpırdı... Mehdi'nin çok yoĥun aĥıtasyon gücü vardı. Hitabeti coşkulu, hareketli ve düzgündü... 12 Mart döneminde, Mehdi'yle Diyarbakır Cezaevi'nde beraberdik. !2 Eylül döneminde, ayrı ayrı cezaevlerinde tutulduk. 1990'lı yılların ortalarında yine cezaevinde beraberiz..."

Dr. İsmail Beşikçi

Lokman Zuĥurlu,
ZanaZuĥurlu,Eyüp
Gökoĥlu, Zeki
Yalçın, Zeynep
Uysal, Nebahat
Kakunç, Birsen
Özcan, Hatice
Katar, Kadriye
Kakın, Yelda
Y u m a k ,
SafiyeYılmaz,
Nafiye İmer, Nur

Uysal, Bişeng Anık, Halil Babek, Aliye Er, Halime Kurtel, Zehra Koral, Kumru Güngen, Gülüm Güngen, Medine Güngen, Güler Sökmen, Veysi Sökmen, Sema Sökmen, Mehmet Nuri Cebe, Mehmet Aslan, Ahmet Hakim Ravini, Mahmut Polat, Nihat Cilasun, Ali Çelik, Sevin Altıntop, Bedriye Bulut, Nazlı Anıl, Keziban Kalkan, Mehmet şerif Avşar, Ahmet Karan, Ayşe Karan, Necati Aydın, Sayfettin Tepe,İsmail Hakkı Kacakaya, Falk Candan, Zekiye Alkan.

ISBN 975-344-093-6

9789753440936

Belge
Yayınları